

DOM J.B. CHAUTARD O.C.R

Duša apostolskoga
djelovanja

Dom J. B. Chautard O. C. R.

Duša apostolskoga djelovanja.

S franceskoga preveo
Dr. Marko Alaupović,
kanonik vrhbosanski.

Sarajevo 1926.
Naklada Kaptola Vrhbosanskoga
Tiskara »Bosanska Pošta«.

Nr. 2258.

Imprimatur.

Sarajevi, die 25. Octobris 1926.

† Joannes,
Archiepiscopus.

Riječ čitatelju.

Mnogo se govori i piše o potrebi duševne obnove. Ali je samo vjernu kršćaninu poznato, gdje je onaj uga on i kamen bez kojega je svaki govor o obnovi isprazna tlapnja. Jer van Krista Isusa nema drugoga imena pod nebom danoga ljudima, u kojem bismo se mogli spasiti (Djel. ap. 4, 12.). Zato i jesu plemenite duše, žarko i dubokim uvjerenjem, za Pijom X. prigrlile, i kao geslo istinske obnove bezbroj puta opetovale Pavlove riječi: uspostaviti sve u Kristu (Ef. 2, 10.). Ne može zaista biti idealnijeg i višeg cilja ni najvatrenijem srcu. Ali upravo stoga, jer je tako božanski visok, čovjeku često biva i previše očevidno, da nam je, kraj sve dobre volje, u životu još veoma daleko do toga cilja.

Evo knjižice, koja si je preduzela da nam razjasni tajnu uspjeha i neuspjeha apostolskog djelovanja; da nas uputi, kako ćemo, uspješnije nego do sada, crpsti vodu iz izvora Spasiteljevih (Is. 12, 3.).

»Obnova u Kristu« djelo je Kristovo, djelo Božje. Čovječje je djelovanje tu samo u vjet, što si ga je sam Bog htio postaviti, kad milošću preporuča duše na božanski život. Pravi uzrok duševne obnove samo je Bog. On se može poslužiti čovjekom kao svojim oruđem. A to oruđe samo dotle vrijedi, dok se podatno prepusta volji i rukovanju glavnog uzroka — Boga, neprestano ovisno o Njemu i sjedinjeno s Njime. Čovjek apostol, učestvovanjem u euharističnom i liturgičnom

životu Crkve, sjedinjuje se s Kristom, a po Kristu s Bogom, te je onda kadar da duše obnavlja i božanski preporada.

To je misao vodilja Chautard-ove knjige »Duša apostolskog djelovanja«, što je evo u hrvatskom prevodu dajemo u javnost. Pisac je njom duboko posvijetlio u tajnu Božjeg djelovanja i čovječjeg sudjelovanja u svrhunaravnom redu milosti, u koji je čovječanstvo od Boga stavljeno, i koji red jest zakon prema kojemu Providnost ravna svijetom. U pitanju obnove svako drugo rješenje i svaka metoda, ako ne zahvaća do ovih dubina, u sebi je manjkava i u praksi opasna.

Tom svojom dublinom je Chautard-ova knjiga posvuda među katolicima djelovala kao neko objavljeno, kao snažan poticaj na razmišljanje i na poman ispit savjesti, kao pronicav poziv na produbljenje svega života. U franceskom je deseto izdanju — iz kojega je priređen ovaj hrvatski prevod — bila štampana već u svojoj 120. tisući; a prevedena je gotovo na sve važnije evropske jezike. Dao dobri Bog, da tako nađe odziva i kod nas, te urodi istim plodovima svrhunaravnog nutarnjeg života i apostolata.

To je želja, koja je vodila prevodioca, kao i sve one koji su, poticajem, potporom i savjetom, doprinijeli da je evo moglo doći i do hrvatskog izdanja. Među njima je prevodiocu dužnost napose istaći darežljivu ruku prečasnog o. opata Bonaventure Diamanta O. C. R. I ovom je prigodom, kao i u toliko drugih, naš trapistički samostan Marija Zvijezda (Banja Luka) vršio zadaću živog žarišta za proširenje nutarnjeg života među hrvatskim svećenstvom i vjernicima.

U Sarajevu, na blagdan Krista Kralja 1926.

Prevodilac.

Isus treba da bude Život
mojih čina. Inače . . .

Kard. Mermillod.

Iz koga sve,
po kome sve,
u kome sve.¹⁾

O Bože veliki i predobri, udivljuju i zasjenjuju istine koje nam vjera otkriva o Tvome bistvenom unutarnjem životu.

Oče Sveti, Ti se vječito promatraš u svojoj savršenoj slici, u Riječi, — Tvoja Riječ trepti ushićena od Tvoje ljepote, — i iz zajedničkoga Vašeg ushita bukt i požar ljubavi, Duh Sveti.

Ti samo, o poklonstva vrijedno Trojstvo, jesi savršen, preobilan i neizmjeran nutarnji život.

Ti, dobrota bez granica, hoćeš da i van proširiš svoj bistveni unutrašnji život. Ti rečeš: i djela Tvoja sunu iz ništa da očituju Tvoje savršenosti i pjevaju Tvoju slavu.

Bezdan postoji između Tebe i praha oživljena Tvojim dahom, Tvoj Duh ljubavi hoće da ga ispuni;

¹⁾ Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. (Liturgija. Isp. Rimlj. 11, 36.; 1. Kor. 8, 6.; Kol. 1, 16, 17.; Hebr. 2, 10.).

tako će on imati sredstvo da udovolji neizmjernoj svojoj potrebi da ljubi i da se dariva.

On dakle potiče u Tvome krilu odluku našega pobožanstvenja. Ovo će blato, Tvojim rukama uobličeno, moći, ô čuda, postati božanstveno i imati dijela na Tvome vječnom blaženstvu!

Tvoja se Riječ nudi da izvrši to djelo.

I Riječ postaje tijelo da mi postanemo bogovi.¹⁾

Pa ipak, o Riječi, Ti nijesi ostavila krila Oca Tvoga. Tu život Tvoj bistveni postoji, i iz toga će izvora istjecati čudesa Tvoga apostolskoga djelovanja.

O Isuse, Emanuele, Ti svojim apostolima povjераš svoje Evanđelje, svoj Križ, svoju Euharistiju, i Ti im daješ poslanje da idu i da rađaju Tvome Ocu djecu posinjenja.

Onda se natrag uzdižeš svome Ocu.

Tebe, o božanski Duše, zapada odslije briga da posvećuješ i vladaš otajstveno Tijelo Boga-Čovjeka.²⁾

Da učiniš te se iz Glave razlije po udovima božanski život, dostojiš se odabrati saradnike za svoje djelo. Govoreći ognjevima Duhovske svetkovine, ići će oni sijući posvuda u umove riječ što rasvjetljuje i u srca milost koja upaljuje, podjeljujući tako onaj božanski život, kojega si Ti punina.

* * *

¹⁾ „Postao je čovjekom da čovjek postane bog“. (Sv. Augustin, serm. 9. de Nativ.).

²⁾ „Bože čijim se Duhom čitavo tijelo posvećuje i upravlja“ . . . (Liturgija).

O Vatro božanska, potakni u svima dionicima Tvoga apostolskoga djelovanja onu gorljivost koja je preobrazila srećne učenike u zatišju jerusalemskoga blagovališta. Neće onda oni biti samo propovjednici objavljenih vjerskih i čudorednih istina, nego živi »lijevci« koji će točiti božansku Krv u duše.

O Duše svijetla, u njihove pameti neistarivim crtama ukleši ovu istinu: da će naime njihovo apostolsko djelovanje biti samo onoliko uspješno, koliko oni sami žive onim svrhunaravnim nutarnjim životom, kojemu si Ti vrhovno **Počelo** a Isus Krist **Izvor**.

O beskonačna Ljubavi, užezi u njihovoj volji goruću žeđu za unutrašnjim životom. Prožmi njihova srca svojim blagim i snažnim izljevima i učini da osjete kako nema, pa niti ovdje na zemlji, prave sreće do li u tome životu, koji je slika i dioništvo Tvoga života, i života Srca Isusova u krilu Oca svega milosrđa i svih nježnosti.

* * *

O Marijo neokaljana, Kraljice Apostolâ, dostoj se blagosloviti ove skromne stranice. Izmoli svima onima koji će ih čitati da dobro shvate, kako se je, istina, Bogu svidjelo poslužiti se njihovim radom kao redovitim oruđem svoje Providnosti, e da u duše izlije bogatstvo svojih nebeskih dobara; ali kako će taj rad, da rodi nekim plodom, morati na neki način biti dioništvo naravi Božjega Čina, kako si ga ti promatrala u krilu Božjem, kadno se utjelovi u Tvojoi djevičanskoj utrobi Onaj, kome moramo zahvaliti da Te možemo zvati našom Majkom.

Prvi dio.

Bog hoće i spoljašnje djelovanje i nutarnji život.

1. Spoljašnje djelovanje, prema tome i revnost, jesu po volji Božjoj.

Osebina je božanske naravi, biti neograničeno darežljiv. Bog je beskrajna dobrotā. Dobrotā nema druge težnje nego da se razlije i da udijeli ono dobro što ga uživa.

Smrtni život našega Gospodina nije bio drugo do li neprekidno očitovanje ove neiscrpive darežljivosti. Evanđelje pokazuje Otkupitelja kako na svome putu sije blago ljubavi jednoga srca, koje vruće želi da ljude privuče k istini, k životu.

Ovaj plamen apostolata prenio je Isus Krist i na svoju Crkvu, koja je dar njegove ljubavi, proširenje njegova života, očitovanje njegove istine, odsjev njegove svjetlosti. Prožeta onim istim žarom, otajstvena Zaručnica Kristova nastavlja kroz vijekove djelo apostolata svoga božanskoga Uzora.

Divna zamisao, sveopći zakon postavljen od Providnosti. Po čovjeku ima da čovjek upozna put spasenja.¹⁾ Samo Isus Krist je

¹⁾ „To spada na općeniti zakon, kojim je premudri Bog odredio, da se imaju obično ljudi spasavati po ljudima... da se naime, kao što veli Krizostom, po ljudima od Boga učimo“. (Pismo Leona XIII. od 22. siječnja 1899. kardinalu Gibbonsu)

prolio krv što otkupljuje svijet. Tako bi isto on sam mogao neposredno njezinu silu primjenjivati i na duše djelovati, kako to čini u svetoj pričesti. Nu on je htio saradnikā imati u dijeljenju svojih dobročinstava. Zašto? Nema sumnje, tako je iziskivalo božansko Veličanstvo, ali su ga jednako na to ponukali i njegovi nježni osjećaji prema čovjeku. Pa ako se priliči najuzvišenijemu Vladaru da ponajčešće ne vlada drukčije nego po svojim doglavicima, koliko li se je jedan Bog k nama spustio kada se je udostojao jada stvorenja pridružiti svojim radovima i svojoj slavi!

Rođena na križu, proizašla iz probodena boka Spasiteljeva, Crkva po apostolskoj službi neprekidno nastavlja blagotvorno i otkupiteljsko djelo Boga-Čovjeka. Ova služba, stvorena voljom Isusovom, postaje bitnim uzrokom raširenja te Crkve među narodima i najredovitijim oruđem njezinih osvajanja.

Za taj apostolat u prvom redu postoji svećenstvo, čija hierarhija sačinjava časnički zbor vojske Kristove; kler proslavljen tolikim brojem svetih i revnosnih biskupa i svećenika, i tako odlično počašćen nedavnim svečanim proglašenjem svetoga župnika arškoga.

Pored ovoga službenoga klera digle su se, već od početka kršćanstva, čete dobrovoljaca, prave po izbor čete, i njihovo će vječito i bujno cvjetanje biti uvijek jedan od najočevidnijih znakova životne snage Crkve.

To su ponajprije, u prvim vijekovima, promatrajući ili kontemplativni redovi, kojih neprestane molitve i oštre pokore tako snažno dopriniješe k obraćenju poganskoga svijeta. Zatim, u srednjem vijeku, niknuše propovjednički redovi, prosjački redovi, vojnički redovi, redovi posvećeni herojskoj zadaći otkupljenja sužnjeva iz ropstva nevjernikâ. Napokon, novo je vrijeme vidjelo gdje se rađa mnoštvo redovničkih družbi za kršćansku pouku mladeži, misijonskih ustanova i društava i svake ruke udruženjâ, koja su se poduhvatila da promiču duhovno i tjelesno dobro na sve načine.

Osim toga je, u svim razdobljima svoje povijesti, Crkva nalazila dragocjenih pomagača u običnim vjernicima, tako n. pr. u onim gorljivim katolicima, kojih je danas ogroman broj, i koji su se žarka srca dali na rad za bližnjega, te znajući ujediniti, organizirati, svoje sile, stavljaju, ne žaleći, na službu našoj zajedničkoj Majci svoje vrijeme, svoje sposobnosti, imanje, često žrtvujući svoju slobodu, a katkada i svoju krv.

Divan je odista prizor, kadar obodriti nas i oskoliti, ovaj rascvat organiziranih apostolskih radova, što se pod ravnanjem Providnosti rađaju u pravi čas te su tako čudesno prilagođeni okolnostima! Povijest Crkve to dokazuje: svaka nova potreba kojoj treba zadovoljiti, svaka opasnost što je treba odbiti, neuklonivo je morala dočekati gdje se pojavljuje i ustanova nužna za te prilike.

Tako u naše doba vidimo gdje se, kraj veoma teških i ozbiljnih zala, ipak diže proti njima mnogo

do jučer gotovo nepoznatih organiziranih pothvata: pouka u katekizmu kao priprava za prvu pričest, zatim »katekizam ustrajnosti«, katekiziranje zapuštene djece, kongregacije, bratovštine, sastanci i duhovne vježbe za muževe i mladiće, za gospođe i djevojke, apostolstvo ljubavi, savezi za nedjeljni počinak, društva za očuvanje i uzgoj omladine (»patronaže«), za promicanje katoličke obrazovanosti među svojim članovima (»Cercles catholiques«), za katoličke vojnike; konfesijonalne škole, dobra štampa itd. — sve vrste apostolskoga rada, proizvedene po onome duhu koji je raspaljivao dušu jednoga svetoga Pavla: a ja ću od svega srca rado istrošiti i biti istrošen za duše vaše (2. Kor. 12, 15.), i koji hoće da posvuda rasprostire blagodati krvi Isusove.

Neka ove smjerne stranice budu namijenjene borcima, koji se, sama revnost i gorljivost za svoju plemenitu zadaću, upravo po svojoj revnjivoj zaposlenosti izlažu pogibelji da ne budu prije svega ljudi nutarnjega života; i koji bi, ako budu radi toga jednoga dana kažnjeni neuspjesima na oko neistumačivim, kao i teškim oštećenjem svoje vlastite duševnosti, u tim okolnostima došli u kušnju da napuste borbu i da se klonula srca vrnú pod šator.

Misli, što ih razvijamo u ovoj knjizi, pomagale su i nama samim da se borimo proti tome, da nam djelovanje za bližnjega ne utone u pretežno izvanjem organizatornom radu. Dao Bog, te one još kome uštedjele tu nevolju, rukovodeći njegovu odvažnost i pou-

živši ga da se nikada, za volju rada za Boga, ne smije napustiti Bog toga rada i organizatornog djelovanja; i da nam ona: teško meni ako ne budem naviještao evanđelja (1. Kor. 9, 16) ne daje prava da zaboravimo ovu drugu riječ: šta koristi čovjeku ako čitav svijet zadobije, a na duši svojoj nastrada (Mat. 16, 26.).

Oci obitelji i majke za koje »Uvod u pobožni život«¹⁾ nije zastarjela knjiga, kršćanski supruzi koji se smatraju kano obvezani da apostolski utječu jedno prema drugome, kao i na svoju djecu e da ih obrazuju te ona užljube i uznasljeđuju Spasitelja, i oni mogu lako sebi primijeniti nauku, što je daju ovi čedni listići: da bi oni još bolje shvatili potrebu ne samo pobožnog nego i nutarnjeg života, koji će učiniti da njihova revnost bude plodonosna, da njihov dom bude napunjen mirisom duha Kristova i onoga nenarušenog mira, koji će, uza sve kušnje, ostati uvijek bitna oznaka duboko kršćanskih obitelji.

2. Bog hoće da Isus bude Život katoličkih organizacija.

Znanost se, i punim pravom, ponosi svojim golemim uspjesima. Jedno joj ipak bijaše do danas, a i bit će uvijek, nemoguće: stvoriti Život, učiniti da iz kemičarova laboratorija iziđe načinjeno jedno žitno zrno, jedna ličinka. Glasoviti poraz braniteljâ samorodnog

¹⁾ »Filotea«, poznata knjižica sv. Franje Saleskoga.

postanka životnih klica iz mrtve tvari poučio nas je, kako je stalo sa sličnim pokušajima. Bog je sebi pridržao vlast stvaranja života.

Živa se bića u bilinskom i životinjskom carstvu mogu množiti i rasti; ali se i tu njihova plodnost očituje samo pod onim određenim uslovima što im ih je Stvoritelj označio. Ali čim je govor o životu razumnih bića, Bog ga je za se pridržao i On je onaj koji izravno stvara razumnu dušu. Ipak ima jedno područje gdje je Bog još ljubomorniji, a to je područje svrhunavnoga života, jer je taj Život izljev onog božanskog života koji je bio udijeljen čovječjoj naravi utjelovljene Riječi Božje.

Isus je Utjelovljenjem i Otkupljenjem postavljen Izvorom, i to jedinim Izvorom toga božanskoga Života na koji su svi ljudi pozvani da imaju u njemu dijela. Po Gospodinu našem Isusu Kristu. Po Njemu i s Njim i u Njemu.¹⁾ Bistveno djelovanje Crkve u tome je da u duše presađuje božanski Život po Sakramentima, molitvi, propovijedanju i svima drugim s tim spojenim djelima.

Bog ništa ne tvori osim po svome Sinu: Sve je po Njemu učinjeno i bez Njega ništa nije učinjeno (Iv. 1.). To vrijedi za naravni red, ali još puno više za svrhunaravni, kada se radi o tome da se čovjeku u dio dadne vlastiti Život Božji i ljudi da učestvuju na božanskoj naravi, da tako postanu Djecom Božjom.

¹⁾ Riječi liturgije.

Došao sam da imaju život. U Njemu bijaše život. Ja sam život. (Iv. 10, 10; 1, 4; 14, 6.). Kolike tačnosti u ovim riječima! Koliko svijetla u onoj poredbi sa trsom i lozama, kojom Učitelj razvija tu istinu! Kolikom snagom ističe on ove riječi, e da ukleše u dušu svojih apostola temeljno ovo načelo, da samo On, Isus, jest Život, kao i ono što iz toga slijedi, da moraju naime biti cijepljeni u stablo Boga-Čovjeka, ako hoće da budu dionici u tome Životu, i da ga drugima priopće.

Oni dakle koji su počašćeni pozivom da sa Spasiteljem sudjeluju i daju dušama ovaj božanski život, treba da se smatraju prostim kanalom koji ima da crpe u tome jednom Vrelu.

Apostolski čovjek koji ne bi poznavao ovih načela te bi mislio da može proizvesti i najmanji trag svrhunaravnoga života a da ga sasvim ne primi od Isusa, dao bi time sebi svjedočanstvo da koliko je neznalica u bogoslovnoj nauci, toliko je lud u svojoj umišljenosti.

Ako pako apostolski radnik u načelu priznaje da je Otkupitelj prvenstveni uzrok svega božanskog života, ali bi u svom djelovanju zaboravljao tu istinu, i zaslijepljen ludom preuzetnošću koja vrijeđa Isusa Krista, ne bi računao na išta drugo nego na svoje vlastite sile, to bi bila manja neurednost nego ona pređašnja, ali jednako nesnosna u očima Božjim.

Zabaciti istinu ili se na nju u svom radu ne obzirati, uvijek je to neka neurednost razuma, u teoriji ili u praksi. To je nijekanje načela što treba da prožme naše držanje. Ovaj se nered očividno još ote-

ščava, ako istina, mjesto da svoje zrake u njemu rasprostire, nalazi srce apostolskim radom zaposlenoga čovjeka gdje se je, grijehom ili svojevoljnom mlakošću, stavilo u opreku sa Bogom svakoga svijetla.

Kardinal Mermillod je nazvao „**organizacijskim krivovjerjem**“¹⁾ onaj postupak gdje se netko bavi katoličkim organizacijskim radom i pri tome se ponaša kao da Isus nije jedino počelo života. Ovim izrazom žigoše on zabludu onoga apostolskoga radnika koji zaboravlja sporednu i podređenu svoju ulogu te samo od svoje osobne djelatnosti i od svojih sposobnosti očekuje uspjehe svoga apostolata. Nije li to stvarno nijekanje velikoga dijela nauke o Milosti? Taj zaključak na prvi pogled osupnjuje. Ali ako se samo malo čovjek zamisli, to je živa istina.

„Organizacijsko krivovjerje“! Grozničava radinost namjesto Božjega djelovanja, nepoznavanje milosti, nastojanje čovječje oholosti da skine s prijestolja Isusa, pokušaj proglasiti, barem činom, za puke umislice život svrhunaravni, moć molitve, Božju osnovu Otkupljenja: to je stvar koja nipošto nije samo utvara, nego nam je poznavaoi duša otkrivaju da je, premda u različnom stupnju, veoma česta u ovom vijeku priznavanja samo naravi i njezinih zakona, gdje čovjek sudi osobito po vanjskom izgledu, i tako radi kao da uspjeh kojega djela ovisi poglavito o umno izgrađenoj organizaciji.

Već u svijetlu same zdrave filozofije, i ne uzimajući stvari u vidu objave Božje, ne možemo a da ne

¹⁾ „Hérésie des Oeuvres“.

požalimo čovjeka obdarena divnim sposobnostima, koji ne bi htio da prizna da ga je B o g obdario tolikim duševnim darovima po kojima privlači k sebi poglede ljudi.

Šta bi osjetio katolik podučen u svojoj vjeri kada bi vidio kojega apostolskoga radnika gdje riječju ili ponašanjem očituje svoju umišljenost, kao da može bez Božjega djelovanja on sam udijeliti dušama ma i najmanji stupanj božanskoga života?

„Oh! luđaka li!“ rekli bismo kad bi čuli evanđeoskoga radnika gdje ovako govori: „Moj Bože, nemoj mi stavljati zaprekâ mome poduzeću, ne smetaj ga, a moja je briga da ga privedem sretno k cilju“.

Naš bi osjećaj bio odraz one odvratnosti što bi je u Bogu proizveo pogled na takav nered gdje se je koji preuzetnik toliko uzoholio te hoće da daje život svrhnaravni, da prouzrokuje vjeru, odstrani grijeh, podigne kreposti, preporodi duše u gorljivosti. I to sve samim svojim silama, ne pripisujući tih učinaka izravnom, postojanom, sveopćem i preobilnom djelovanju božanske Krvi, koja je cijena, razlog i sredstvo svake milosti i svega Duhovnoga života.

Tu Bog mora da obzirom na čovječju narav svoga Sina, smete i posrami sve „lažne kriste“ te udari mrtvilom njihova ohola djela ili ne dopusti da imaju drugoga učinka do kratkotrajnoga varavog ljeskanja.

Izuzevši sve ono što djeluje na duše „ex opere operato“, to jest svete sakramente, Bog treba da radi časti Otkupiteljeve uskrati ponajbolji svoj blago-

slov apostolu koji je pun umišljenosti da je on sam sebi dosta. Taj je blagoslov pričuvao Bog za onu lozu koja ponizno priznaje da sav sok dobiva iz božanskoga trsa.

Inače bi izgledalo da Bog potiče na onaj nered što ga nazvasmo „organizacijskim krivovjers tvom“ i da pušta da se slobodno dalje širi, kad bi naime dubokim i trajnim uspjesima blagosivljao djelovanje zaraženo tim otrovom.

3. Što je nutarnji Život.

U ovoj knjizi upotrebljavamo riječi „život molitve“, „život kontemplativni“ u onom smislu u kojemu ga uzima knjiga „Nasljeduj Krista“, naime za stanje onih dušâ koje su se ozbiljno dale na to da provode kršćanski život u onakvoj savršenosti koja i ako nije postignuta od mnogih ipak je pristupačna svima, i, u svome bistvu, za sve je obvezatna.¹⁾

Nećemo se upuštati u proučavanje ascetike, nego ćemo se samo ograničiti da iznesemo ono što **svatko** mora da primi kao bezuvjetno sigurnu istinu potrebitu za nutarnje upravljanje svoje duše.

¹⁾ Premda nikako nemamo namjere govoriti ovdje o pojavama koje prate neka vanredna stanja sjedinjenja s Bogom, uvjereni smo ipak, da i izvan tih stanja Bog često daje u životu molitve posebne milosti onim plemenitim i odvažnim dušama koje žedaju za tim da žive u što većoj povjerljivosti s Njime.

1. **Prva istina.** Život svrhunaravni, to je Život u meni samoga Isusa Krista, po Vjeri, Ufanju i Ljubavi: jer je Isus uzrok milosti posvećujuće u dušama time, što je tu milost zaslužio, on joj je uzorak i prasluka, on svrha, i napokon kao Riječ Božanska, druga Osoba presvetog Trojstva, on, sa Ocem i Duhom Svetim, proizvodi tu milost.

Prisutnost što je Naš Gospodin ima u nama po ovom Životu svrhunaravnom nije ona stvarna prisutnost kojom nas On usrećuje kod svete pričesti, nego je to prisutnost životnog djelovanja, kao što glava ili srce djeluje na udove; tajnovito djelovanje što ga Bog obično sakriva pred mojom dušom da tim umnoži zaslugu moje vjere; dakle djelovanje što ga redovito moje naravne sposobnosti ne osjećaju i jedina me vjera obvezuje da u nj izričito vjerujem; djelovanje božansko koje ostavlja netaknutu slobodu moje volje a služi se svima drugotnim uzrocima, događajima, osobama, istvarima, da mi pokaže šta Bog hoće i da mi dadne prigodu te stečem ili unaprijedim svoje učestvovanje na životu Božjem.

Ovaj Život, to je moj **kršćanski Život**: započeo je u meni u svetom Krštenju po stanju milosti posvećujuće, usavršio se je Potvrdom, natrag ga stičemo Pokorom, podržavamo ga i obogaćujemo Euharistijom.

2. **Druga istina.** Ovim mi životom Isus Krist priopćuje svoj duh i tako on postaje u meni početnikom novoga i uzvišenijeg djelovanja. I tako ću, ako

ne budem stavljaio od svoje strane zaprekâ, ja s Njime, u Njemu, po Njemu, kao On, misliti, prosuđivati, ljubiti, htjeti, trpjeti, raditi. Tada će moji vanjski čini biti odrazom ovoga života Isusova u meni. Time sam krenuo putom koji me vodi da sve više ostvarim ideal **nutarnjega Života** izrečen od svetoga Pavla ovako: Ne živim više ja, nego Isus Krist živi u meni.

Život kršćanski, pobožnost, nutarnji život, svetost, ne razlikuju se bitno jedno od drugoga, nego su to razni stupnjevi jedne iste ljubavi: to su predzorje, zora, svjetlost, žar jednoga istoga sunca.

Kada u ovoj knjizi upotrebljavamo riječ **nutarnji Život**, tada ne mislimo toliko na onaj temeljni nutarnji život što bi ga mogli nazvati da je kao neka „glavnica božanskoga života“ po milosti posvećujućoj koja je u nama, nego više djelotvorni nutarnji život, to jest iskorišćivanje te glavnice radinošću duše i njezinom vjernošću naspram djelujućim milostima Božjim.

Prema tome možemo reći da je nutarnji život onakova djelatnost duše po kojoj ta duša sama **na sebe djeluje dovodeći u red** svoje prirodene sklonosti, i trsi se da steče **naviku** kojom će **sve** prosuđivati i **u svemu** se ravnati po svijetlu svetog Evanđelja i po primjeru Našega Gospodina.

Dva su dakle tu smjera gibanja. Prvim se duša susteže od onoga što bi koji stvor mogao na sebi da ima što je u opreci sa životom svrhunaravnim,

i nastoji da bude bez prestanka sama sebi nazočna: *Aversio a creaturis*.¹⁾ Drugim se duša diže k Bogu i s Njim se ujedinjuje: *Conversio ad Deum*.²⁾

Ova duša hoće da time bude vjerna milosti koju joj Naš Gospodin svakim časom nuđa. Riječ u jednu, ona živi sjedinjena s Isusom te u sebi ostvaruje onu: Tko ostaje u Meni i Ja u njemu, on donosi mnogi rod.

Treća istina. Ostao bih bez jednoga od najjačih sredstava kojim mogu da postignem taj nutarnji život, kad ne bih nastojao da o ovoj djelotvornoj nazočnosti Isusovoj u sebi imadem **tačnu i sigurnu vjeru**, a osobito da postignem te mi ova nazočnost bude živom, da, **veoma živom zbiljom**, koja će sve više i više prodrijeti u ozračje mojih duševnih sila. Kad na taj način Isus postane mojim svijetlom, mojim uzorom, mojim savjetom, mojim oslonom, mojim utočištem, mojom snagom, mojim liječnikom, mojom utjehom, mojom radošću, mojom ljubavlju, riječ u jednu mojim životom, tada ću postignuti sve kreposti. Samo ću onda moći iskreno izgovarati divnu molitvu svetoga Bonaventure što mi je Crkva predlaže kao zahvalu poslije mise: „Probodi, preslatki Gospodine Isuse...”

Četvrta istina. Srazmjerno s time koliko je snažna moja ljubav prema Bogu, moći će i moj svrhu-

¹⁾ Stanje duše koja se je odvratila od stvorova.

²⁾ Stanje duše kad se je obratila k Bogu.

naravni život **svakim časom** rasti novim ulijevanjem one milosti koja se sastoji od djelotvorne nazočnosti Isusove u meni. Ta se milost ulijeva:

1. Prigodom **zaslužnih čina** (kreposti; rad; trpljenje u raznim svojim oblicima; biti lišen stvorova; bol tjelesna ili duševna, poniženje, odricanje; molitva, misa, čin pobožnosti prema Blaženoj Djevici itd.).

2. Po **sakramentima**, osobito po svetoj pričesti.

Sigurno je dakle, i taj me zaključak obara u prah svojom uzvišenošću i svojom dubljinom, nu još više me razveseljuje i bodri — sigurno je, velim, da po svakom događaju, osobi ili stvari, Ti, o Isuse, Ti sâm, Ti zazbilja izlaziš preda me. Pod tom vanjštinom kriješ Ti svoju mudrost i svoju ljubav, te išteš od mene da s Tobom sudjelujem i da uzmnožiš svoj život u meni.

O moja dušo, **svaki** put je to Isus koji ti se nudi u **milosti sadašnjeg časa**, u molitvi što je imaš da izvršiš, misu da rekneš ili slušaš, štivo da ga uzmeš, u činima strpljivosti, revnosti, odricanja, borbe, pouzdanja ili ljubavi da ih obaviš. Zar bi se mogla ti usuditi odvratiti od toga svoj pogled ili se izmaknuti?

Peta istina. Trostruka požuda prouzrokovana od istočnoga grijeha i uvećana svakim mojim osobnim grijehom udomila je u meni počela smrti koja su oprečna životu Isusovu. I koliko se ta počela razvijaju, upravo toliko umanjuju djelatnost Isusova života u nama. A mogu, žali Bože! uspjeti da ga i posve unište.

Uza sve to sklonosti i osjećaji oprečni tome životu, pa ni same žestoke i dugotrajne napaсти, ne mogu mu nauditi dok god im se moja volja odupire. Tada, i to je utješna istina, tada sve to samo doprinosi, kao i svako drugo počelo duhovnoga boja, da ga uveća, i to srazmjerno s mojom revnošću.

Šesta istina. Bez vjerne upotrebe stanovitih sredstava, moj će razum oslijepiti i volja će mi postati preveć slaba te neće moći sa Isusom sudjelovati kod umnožavanja, dapače ni kod održavanja života njegova u meni. Tim časom počinje postepeno umanjivanje toga života i razvoj koji vodi do **mlakosti volje**.¹⁾ Uslijed rastresenosti, kukavštine, obmane, zaslijepljenosti, pogadām se sa lakim grijehom. Iz toga kao posljedica nastupa nesigurnost za moj vječni spas, jer je u tome prirodno raspoloženje za **smrtni** grijeh

¹⁾ Ova je mlakost vrlo različita od duhovne suše pa i od iste odvratnosti što je kadikad proti svojoj volji osjećaju i gorljive duše. Nijesu znak mlakosti volje ni laki grijesi koji se čovjeku potkrađu po njegovoj slaboј naravi, ako ih suzbija, i odmah kad ih počini, osudi.

Duša koja boluje od one mlitavosti ima dva oprečna htijenja: dobro i zlo; vruće i hladno. S jedne strane hoće svoj spas, i stoga izbjegava očevidne smrtne grijehe; s druge strane neće onoga što zahtijeva ljubav Božja, nasuprot ona hoće udobnosti slobodna i lagodna života; i stoga si priuštjuje svojevoljne lake grijehe.

Ako čovjek ovu mlitavost ne suzbija, tim istim ima u duši zla volja, ne potpuna, nego djelomična; to znači da ima jedna strana volje koja kaže Bogu: „U toj i toj stvari ne mislim prestati s činima koji ti se ne sviđaju“. (P. Desurmout C. S. R. Le retour continuel à Dieu).

Ako me je zadesila nesreća te sam pao u tu mlitavost (i pogotovo, a fortiori, ako sam još dublje pao), morao bih sve pokušati da se otuda dignem. 1. Oživiti u sebi strah Božji, potresnim načinom stavljajući preda se vječne istine o svrsi svojoj, o smrti, o Božjim sudovima, o paklu, o vječnosti, o grijehu itd. 2. Oživiti skrušenost srca ljubećim poznavanjem tvojih Rana, o Milosrdni Otkupitelju. Duhom boraveći na Kalvariji, bacit ću se ničice pred tvoje svete noge e da tvoja živa Krv poteče po mojoj glavi i mojem srcu i da rasprši moju zaslijepljenost, rastopi led moje duše i prodrma ukočenost moje volje.

Sedma istina. Moram se ozbiljno bojati da nemam nutarnjega života u onome stepenu što ga Isus **iziskuje** od mene :

1. onda kad prestanem u sebi uvećavati **žedu** da živim od Isusa, žedu koja mi daje i želju da se u svemu svidim Bogu i strah da ga ne ražalim bilo u čemu. A to u meni nužno prestaje, ako više ne upotrebljavam sredstava, poimence: jutarnje molitve, mise, sakramenata, časoslova, posebnog i općeg ispitivanja savjesti, pobožnog čitanja, ili ako mi ona po mojoj krivnji ne koriste.

2. Onda kad nemam ni onoga najmanjega stepena **sabranosti** koja me osposobljuje da tijekom svojih poslova očuvam svoje srce u dosta velikoj čistoći i veledušnosti te ne bude ugušen glas Isusov koji me upozoruje na počela smrti kad se javljaju, te me poziva da se proti njima borim. Nu ovaj će mi najmanji stepen uzmanjkati ako odustanem od sredstava

koja ga mogu da osiguraju, a to su: liturgični život, strelovite molitve osobito u obliku prošnje, duhovne pričesti, vježbe o prisutnosti Božjoj, itd.

Bez njega će laki grijesi zavrjeti i uzeti maha u mome životu, a da možebit ja toga i ne slutim. Da ih prekrijem i da si uklonim s vida dapače još i jadnije možda od toga stanje, samoobmana će se poslužiti prividnom, više spekulativnom nego praktičnom pobožnošću, revnošću u organizacijskom radu itd. Moja će mi zaslijepljenost ipak biti ubrojiva, jer bih je zanemarenjem one prijeko potrebne sabranosti ja sâm bio prouzrokovao i podržavao.

Osma istina. Moj će nutarnji život biti ono što je moja pažnja na vlastito srce: Svom pomnjom čuvaj svoje srce, jer iz njega proizlazi život (Posl. 4, 23.).

Ovo čuvanje srca nije drugo nego postojana ili barem česta briga da očuvam sva svoja djela, kad dođe na njih red, od svega što bi ih kvarilo bilo to obzirom na njihovu namjeru ili na provedbu.

Briga mirna, spokojna, bez naprezanja, a ipak snažna jer je osnovana na sinovskom uticanju k Bogu.

To je posao srca i volje više nego duha, koji treba da ostane slobodan za ispunjavanje svojih dužnosti. Daleko od toga da bi smetalo djelovanju, ovo ga čuvanje srca usavršuje uravnavajući ga po duhu Božjem i dovodeći ga u sklad sa staleškim dužnostima.

Ta se vježba vrši u svako doba. Vrši se tim da se, u srcu, svrati pažnja na sadašnje čine i umjerena pomnija posveti raznim dijelovima jednog posla, kako nam već po redu dolaze pod ruku. To je tačno se držati one: Što radiš radi. Duša kao budna straža proteže svoju brižljivost na sve što se zbiva u njezinoj nutrini: na utiske, namjere, strasti, nagnuća, jednom riječju na sve čine nutarnje i vanjske, na misli, riječi, djela.

Čuvanje srca iziskuje neku izvjesnu sabranost i ne može ga imati duša koja je rasuta.

Čestim ponavljanjem ove vježbe postiže se malo po malo navika.

Quo vadam et ad quid?¹⁾ Šta bi učinio Isus; kako bi se on ponio na mome mjestu? Što bi mi savjetovao? Što zahtijeva od mene u ovaj čas? To su pitanja koja se sama od sebe nameću duši željnoj nutarnjega života.

Za dušu koja po Mariji ide k Isusu, ovo čuvanje srca još lakše dobiva čuvstveno obilježje, i uticati se ovoj dobroj Majci postaje tako reći neprestanom potrebom toga srca.

Deveta istina. Isus Krist onda vlada u duši, kada ova teži da ga nasljeđuje ozbiljno, u svemu, s ljubavlju. To nasljedovanje ima dva stepena: 1. Čovjek se trsi da postane ravnodušan prema stvorenjima kad ih promatramo kakva su sama po sebi, te ne pazi

¹⁾ Kamo idem i zašto?

jesu li poćudna ili nepoćudna njegovu ukusu. On neće da ima, po primjeru Isusovu, drugoga pravila, nego u svemu Volju Bođu: Sašao sam s neba ne da ćinim volju svoju, nego volju onoga koji me posla (Iv. 6, 38). 2. Krist nije sebi ugađao (Rim. 15, 3). Duša se radije priklanja onome što se protivi naravi i što joj je odvratno. Ona time izvršuje ono *Agendo contra*¹⁾ što ga iznosi sveti Ignacije u svome slavnom razmatranju o Kraljevstvu Kristovu. To znaći raditi proti naravnim sklonostima i prikloniti se radije onome ćime se nasljeđuje Spasiteljevo siromaštvo i njegova ljubav prema trpljenju i poniženjima. Duša onda odista, po rijećima sv. Pavla, poznaje Krista: *Didicistis Christum.*²⁾

Deseta istina. Kakvo god bilo moje sadašnje stanje, Isus mi nudi sva sredstva da se povratim k nutarnjem životu i po ovome da mi opet pokloni svoju prijateljsku povjerljivost kao i sposobnost da razvijem Njegov život u sebi, samo ako se htjednem moliti te biti vjeran Njegovoj milosti. Onda će moja duša, diljem svoga napredovanja, neprestano posjedovati radost i usred kušnjâ, te će se na njoj obistiniti rijeći Izaijine: Onda će tvoje svijetlo sinuti kao zora, i zdravlje će tvoje brzo procvasti, i pred tobom će ići pravda tvoja, slava Gospodnja bit će ti zadnja straža. Tada ćeš prizivati i Gospod će te ćuti; vikat ćeš i reći će:

¹⁾ Radeći usuprot.

²⁾ Naućili ste Krista (Efež. 4, 20.).

Evo me... I Gospod će te voditi vazda, i sitit će dušu tvoju na suši, i kosti tvoje krijepit će, i bit ćeš kao vrt zaliven, i kao izvor kojemu voda ne presiše. (Is. 58, 8. 9. 11.)

Jedanaesta istina. Ako Bog od mene iziskuje da svoju djelatnost posvetim ne samo svome posvećenju nego također organizacijskom radu za druge, tada treba da prije svega u svojoj duši učvrstim ovo osvjedoćenje: Isus mora i hoće da bude život tih organizacija.

Moja naprezanja sama po sebi nijesu ništa, baš ništa: Bez mene ne možete **ništa** učiniti (Iv. 15, 5.). I neće ona biti korisna ni od Boga blagoslovljena van da ih, pravim unutarnjim Životom, postojano ujedinijem sa životvornim djelovanjem Isusovim. Onda će ona postati svemoguća: **Sve** mogu u Onome koji me krijepi (Fil. 4, 13.). Kad bi potjecala iz ohole umišljenosti o vlastitoj snazi, iz pouzdanja u moju nadarenost, iz želje za uspjehom, bila bi tada zabaćena od Boga, jer ne bi li to bila svetogrdna ludost od moje strane, otimati Bogu od njegove slave da se tim sam zakitim?

Ovo osvjedoćenje, daleko od toga da rodi u meni osjećajem malodušnosti, bit će mi izvorom snage. I koliku će mi ono dati potrebu za molitvom da njom postignem tu poniznost, koja je blago moje duše, osiguranje Bođe pomoći i jamstvo uspjeha u momu radu.

Prožet važnošću ovoga načela, ispitivat ću se ozbiljno prigodom duhovnih vježbi, da upoznam — nije li u meni počelo tupjeti osvjedoćenje o ništetnosti moga

djelovanja kada je sámo, i njegovoj snazi kada je sje-
dinjeno s djelovanjem Isusovim, — da li bez milosrđa
gušim u sebi svaku samodopadnost i taštinu, svako
osvrtnje na svoju vlastitu osobu u svome apostolskome
životu, — da li se držim u posvemašnjem nepovjerenju
prema samu sebi, — i molim li se Bogu da oživi moje
djelovanje i da me očuva od oholosti, prve i poglavite
zapreke njegovoj pomoći.

Ovo **Vjervanje** nutarnjeg Života kad postane
duši osnovicom njezina opstanka, osigurava joj već ovdje
na zemlji učestvovanje u nebeskoj sreći.

Nutarnji život, život je onih koji su preodređeni.

On odgovara svrsi koju si je Bog preduzeo kad
nas je stvorio¹⁾.

Odgovara svrsi Utjelovljenja: Jedinorođenoga
je Sina svoga poslao Bog na svijet da
živimo po njemu (Iv. 4, 9.).

Blaženo stanje: Svrha je čovječjeg stvo-
renja prianjeti uz Boga: u tome se naime
sastoji njegova sreća (D. Thom.). Obratno nego
kod svjetskih radosti, ako ima trnja izvana, ruže cvatu
iznutra. Koliko treba žaliti jadne svjetske ljude! rekao
je sveti župnik od Arsa. Oni imaju na plećima plašt
postavljen trnjem; ne mogu ni koracati a da se ne
ubodu; dočim pravi kršćani nose plašt postavljen ku-

¹⁾ „Da naime promatra svoga Stvoritelja čovjek je bio
stvoren, da uvijek traži njegovo lice te da stanuje u čvrstoći
njegove ljubavi“ (S. Greg. Moral. I. 8. c. 12.).

ničevim krznom. Crucem vident, unctionem
non vident¹⁾.

Nebesko stanje! Duša postaje živim rajem²⁾.

Poput svete Margarete Marije, i ona pjeva:

U svako doba imam i na svakom mjestu nosim
I Boga srca svog i Srce Boga svoga.

To je početak blaženstva: *Inchoatio quae-
dam beatitudinis* (D. Thom. 2. 2. qu. 180. a. 4.).
Milost, to je nebo u klici.

4. Nutarnji je Život slabo poznat.

Sveti Grgur Veliki, tako isto vješt kao upravnik
i revan kao apostol, koliko je velik kao muž duboke
razmatrajuće molitve, kratkim je izrazom: *Secum
vivebat*³⁾ označio duševno stanje svetoga Benedikta,
koji je u Subiaku udarao temelj svome Pravilu što je
imalo da postane jednom od najsnažnijih poluga apos-
tolskoga djelovanja kojima se je Bog na zemlji poslužio.

Posve bi obratno trebalo reći o velikoj većini
naših savremenika. Živjeti sa sobom, u sebi,
htjeti nad sobom vladati a ne dati se od vanjštine
prevladati, postići da mašta, osjetnost, pa i sam razum
i pamet budu služavke volje, te ovu volju nepres-
tano upriličivati volji Božjoj: to je program koji sve

¹⁾ Vide križ, a ne vide miropomazanja (S. Bern.).

²⁾ Sjećaj se uvijek Boga, i tvoj duh postaje nebom (S.
Eph.) Pamet duše raj je; u njoj se, dok razmatra o nebeskim
dobrima, ona kao u raskošnom raju naslađuje (Hug. a S. Vict.).

³⁾ Živio je sam sa sobom.

to manje biva usvajan u ovome vijeku trzavosti i nemira gdje se je rodio novi ideal: ljubav prema djelovanju (akciji) radi samog djelovanja.

Da se izbjegne ovoj stezi duševnih sila, sve su izlike dobre: poslovi, obiteljske brige, zdravlje, dobar glas, ljubav prema domovini, staleški ugled, tobožnja slava Božja, sve kušaju koja će nas od njih više prepriječiti da ne živimo sami u sebi. Ova kao neka vrsta pomame za životom izvan sebe, zna dapače postati tako jakom da nas neodoljivo privlači.

Treba li se stoga čuditi da o nutarnjem životu vlada krivo mišljenje?

Premalo je kazati samo krivo mišljenje: nutarnji se život često prezire i smijehu izvrgava, i od samih onih koji bi najviše morali cijeniti prednosti mu i potrebu. Trebalo je znamenito pismo Leona XIII. kardinalu Gibbonsu, baltimorskom nadbiskupu, da prosvjeduje proti opasnim posljedicama isključivog isticanja izvanjskog rada.

Da se izmakne naporu nutarnjeg života crkvena osoba napokon stizava do toga da ne zna kako je odličan život sa Isusom, u Isusu, po Isusu; da zaboravlja kako je u osnovi otkupljenja sve osnovano na euharističnom životu, ne manje nego li što je sve sagrađeno na pećini Petrovoj. Potisnuti **bitno** u pozadinu, oko toga nesvjesno rade pristaše one moderne duhovnosti što je označuju imenom *amerikanizma*. Za njih, crkva još nije protestantska bogomolja. Svetohranište još nije prazno. Ali se, po njima, euharistični

život nikako ne može prilagoditi, a osobito ne može udovoljiti zahtjevima moderne civilizacije, i nutarnji život koji nužno proizlazi iz euharističnoga života stvar je prošlosti.

Za osobe, a takih je legija, zadojene ovakim teorijama, pričest je izgubila pravi smisao što su joj ga podavali prvi kršćani. Oni vjeruju u Euharistiju, ali više ne vide u njoj životnog počela koje je tako potrebno za njih kao i za njihovo vanjsko djelovanje. Ne treba se stoga više čuditi, kada već za njih skoro ne postoji ona intimna napremica uočigled sa Isusom—Hostijom, da se ni o nutarnjem životu ne drži drugo nego da je uspomena iz srednjega vijeka.

I zaista, kad čuješ gdje ti ljudi organizacije govore o svojim podvizima, rekao bi kao da Svemogući koji je igrajući se stvorio svjetove i pred kojim vasiona nije drugo no prašak i ništa, ne može da bude bez njihove pomoći! Po jednostavnom isticanju akcije dolazi neki dio vjernikâ, pa i samih svećenikâ i redovnikâ, tako daleko da si od toga naprave neku vrstu dogme koja nadahnjuje njihovo držanje, njihove čine, te se bezobzirce podaju životu van samih sebe Crkva, biskupija, župa, red, organizacija me treba—sretnim se čute kad mogu to reći... Bogu sam više nego koristan. I kad se i ne usude izreći tu besmislenost, ipak se u dnu srca sakriva i preuzetnost koja joj je temeljem, i oslabljenje vjere koja ju je proizvela.

Često se naređuje neurasteničaru da se, katkada i kroz dulje vremena, kani svakoga posla. Lijek za njega

nesnosan, jer ga upravo njegova bolest baca u grozničavu trzavicu koja ga, postavši mu kao druga narav, goni da si bez prestanka nalazi zgodu za trošenje svojih sila i za nove podražaje, od kojih se njegova bolest sveudilj pogoršava.

To je često stanje čovjeka organizacije prema nutarnjem životu. On ga tim više omalovažava, što kažem? on prema njemu čuti to veću odvratnost, što se samo u njemu nalazi lijek njegovu bolesnom stanju. Mnogo će radije on gledati da se sve više i više o mami pod usovom sve većih i slabo upravljenih poslova, čim će si ujedno i onemogućiti svako ozdravljenje.

Brod plovi i odmiče punom parom. I dok mu se upravljač divi brzini, Bog vidi da lađa nema mudra kormilara pa da stoga ide na slijepu sreću i da je u pogibelji da se nasuče. Naš Gospodin traži nadasve klanjalaca u duhu i u istini. Amerikanizam si pako umišlja da doprinosi mnogo slavi Božjoj ako poglavito pazi na vanjske uspjehe.

Ovo nam duševno stanje objašnjuje kako to biva da u naše vrijeme, ako se i drži još do školâ, prehraništâ, misijâ, bolnicâ, a ono se nasuprot ima sve manje i manje razumijevanja za požrtvovnost u njezinu najnutarnijem obliku, biva za pokoru i molitvu. Jer se nije više u stanju vjerovati u snagu sakrivenog žrtvovanja, stoga se nije zadovoljnim samo nazivati strašivicama i zaslijepljenima one koji se podaše takovu životu u samostanskoj zabiti, i koji u žaru revnosti za spasenjem dušâ u ničemu ne zaostaju ni za najneumor-

nijim misionarima; nego se izvrgava ruglu i one muževe akcije koji smatraju priekom potrebom otkinuti koji čas od ma i najkorisnije zapostenosti, da potraže svetohranište gdje će svoju revnost očistiti i nanovo raspaliti, i za svoje poslove zadobiti od božanskoga Gosta boljih uspjeha.

5. Odgovor na prvi prigovor:

Je li nutarnji Život besposlen?

Ova je knjiga upravljena na osobe željne da se žrtvuju u radu za bližnjega, i koje se pri tome nalaze u pogibelji te zanemare nužne uvjete po kojima će njihova požrtvovnost biti plodna za duše, a u njima samima neće rasuti nutarnjega života.

Podstaći tobožnje apostole koji blaženo otpočivaju, galvanizirati duše koje egoizom zavarava pokazujući im u dokolici sredstvo za gajenje pobožnosti, razdrmati ravnodušnost nehajnikâ i pospanaca koji će se latiti nekih poslova kad se od njih nadaju kakoviim probicima ili častima, samo neka ni u čemu ne bune njihova mira i njihova ideala spokojnosti — to nije naš cilj. Taj bi zadatak tražio posebno djelo.

Prepuštajući dakle drugima brigu da učine te ova vrsta apatične čeljadi shvati kolika ih odgovornost pritište radi njihova života koji po volji Božjoj ima da bude djelotvoran, a davao ga sporazumno sa njihovom naravi čini besplodnim, jer nema u njemu dje-

latnosti i nema revnosti — vrnimo se k dragoj i poštovanoj našoj subraći kojoj su namijenjeni ovi naši reci.

Nikakva prispodoba ne može da obuhvati neizmjerne krepčine djelatnosti što živi u krilu Božanstva. Nutarnji Život Očev takav je da rađa božanskom Osobom. Iz nutarnjega Života Oca i Sina proizlazi Duh Sveti. Nutarnji Život saopćen Apoštolima u Blagovalištu odmah je u njima užgao revnost.

Za svakoga tko je u stvar upućen te se nije stavio da je znatice iskrivi, ovaj je nutarnji život početkom požrtvovnosti.

Ali i onda kad se život molitve ne bi ispoljio u vanjskim očitovanjima, a ono je ipak on u sebi i po svojoj naravi **vrelom djelatnosti** s kojim se ništa drugo ne može isporediti. Ništa nije krivlje od toga kad neko u njemu vidi jednu vrstu oaze kamo se ljudi mogu skloniti da provode spokojan život. Dosta je što je on put koji upravnijim smjerom vodi u kraljevstvo nebesko, da mu stoga na poseban način moraju biti primijenjene riječi: Kraljevstvo nebesko silu trpi i siloviti ga otimaju. (Mat. 11, 12.).

Dom Sebastijan Wyart koji je jednako poznavao naprezanja ascete kao i napore vojničkoga zanimanja, trud nauke i brige koje su srasle sa službom starješine, često je volio reći da imaju tri vrste radova:

1) Rad gotovo isključivo tjelesni, rad onih koji imaju rukodjelno zanimanje težaka, zanatlije, vojnika. Taj rad, tvrdio je on, jest od ostalih najmanje težak.

2) Umni rad učenjaka, mislioca, u tako često trudnom traženju istine, rad pisca, profesora, koji se svim sredstvima trse da postignu te istina proдре u druge umove; rad diplomate, trgovca, graditelja itd.; umna naprezanja generala u bici da predvidi, ravna i odluči. Ovaj rad je u sebi i te kako mučniji od prvoga i ona poslovice dobro izrazuje ovo prvenstvo kad veli: Oštrica troši korice.

3) Napokon rad nutarnjeg života. Od sva tri (i on se nije ustručavao to izreći) ovaj je najnaporniji kad ga se ozbiljno uzme¹⁾. Ali je i ujedno to onaj koji ovdje na zemlji nuđa najviše utjehâ. A on je i najvažniji. On nije samo zanimanje čovjeka, nego je on čovjek sâm. Koliko ih je koji se diče da su srčani u prvim dvjema vrstama rada štono vode do bogatstva i uspjeha, a sama su mlohavost, tromost i strašljivost kad se radi o radu za krepost!

Ideal čovjeka koji se je odvažio dati se za postignućem nutarnjega života jest u ovome: neprestano se naprezati da vlada i sam sobom i onim što nas okružuje, i u svemu raditi samo na slavu Božju. Da taj ideal ostvari, nastoji da u svim okolnostima ostane sjedinjen sa Isusom Kristom i tako da ima oko uprto u cilj što ga ima da postigne, te da sve procjenjuje u svijetlu Evanđelja. Quo vadam et ad quid? kamo idem i šta hoću? — opetuje sa svetim Ignacijem. Sve

¹⁾ „Veći je napor odupirati se zlim sklonostima i strastima nego li naprezati se tjelesnim poslovima“. (S v. G r g u r.).

dakle u njemu ovisi o jednom načelu, um i volja jednako kao i pamet, osjetnost, mašta i sjetila. Ali uz cijenu kolikoga truda dolazi on do toga rezultata! Da li se umrtvljuje ili si priuštjuje koji dopušten užitak, da li razmišlja ili u djelo privodi, da li radi ili počiva, da li ljubi dobro ili osjeća odvratnost od zla, želi li ili se boji, prima li radost ili žalost, pun li je nade ili bojazni, rasrđen li je ili spokojan — u svemu se i uvijek on napreže da nepomično drži kormilo u pravcu **same volje Božje**. U molitvi, a osobito pred Euharistijom, još se potpunije odvaja od vidljivih predmeta, e da postigne te se tako razgovara s Bogom nevidljivim kao kad bi ga vidio (Hebr. 11, 27.). Taj ideal što mu se sveti Pavao tako divi u Mojsiju, nastoji da ostvari i u samom toku svojih apoštolskih radova.

Suprotivštine života, oluje što ih podigoše strasti, ništa nije kadro da ga odvratiti od pravca što si ga je u životu postavio. Ako ipak gdje god na čas smalakše, ubrzo se opet snađe te još odvažnije kreće naprijed.

Koliki rad! I kako je shvatljivo da Bog već ovdje na zemlji nagrađuje naročitim radostima onoga koji ne uzmiče od napora što ga iziskuje ovo nastojanje.

Besposleni da su, završava Dom Sebastijan, besposleni pravi redovnici, sabrani i revni svećenici! Idite, molim vas! Neka samo dođu i najzaposleniji svjetovnjaci i neka samo razglobe i isporede, ako mogu, svoj posao s našim.

Tko toga nije iskusio? Čovjek osjeća gdje kad raspoloženje da bi volio preuzeti duge sate naporne zaposlenosti nego li pola sata dobro obavljene molitve, ozbiljno prisustvovanje kod mise, pozorno moljenje časoslova¹⁾. P. Faber izriče svoju duboku žalost kad spominje kako je nekima onaj četvrt sata iza pričesti najdosadniji četvrt čitava dana. Kad se radi o kratkim trodnevnim duhovnim vježbama, kolike li tu odvratnosti za neke! Otkinuti se kroz tri dana od lakoga ako i vrlo zaposlenoga života, te živjeti u svrhunaravnom upijajući ga za vrijeme tih vježba u sve pojedine dijelove svoga opstanka; siliti svoj duh da kroz to vrijeme sve gleda samo pri svijetlu Vjere, i svoje srce, da sve zaboravi e da za drugim ne teži nego za Isusom i njegovim životom; ostati sučelice sam sa sobom te do gola razotkriti svoje slabosti i duševne bolesti; baciti dušu u tiganj da se čisti ma ona ne znam koliko prigovala: to su vidici pred kojima uzmiče mnogo osoba koje su inače pripravne na sve napore, samo ako se radi o upotrebi čisto naravne djelatnosti.

I kad već tri dana ovakve zaposlenosti izgledaju tako mučni, šta će osjećati narav pri pomisli na čitav

¹⁾ Vrijedno je navesti riječi što ih je napisao D. Festugière O. S. B.: „Kolike bile poteškoće djelatnoga života, samo oni koji su neiskusni mogu da se usude zaniijekati kušnje nutarnjega života. Mnogi od onih koji su djelatni a koji su u ostalom iskreno pobožni, priznaju da je ono što im, počesto, najviše truda zadaje u životu, upravo obvezatni dio molitve. Kao da im je odlahnulo kada je kucnuo sat za akciju.“

život što ga se hoće da postepeno podvrgne pravilu nutarnjega života?

Nema sumnje da u ovom poslu razdvajanja milost ima obilan udio te čini da bude jaram blag i breme lako. Ali koliko predmeta za naprezanje nalazi duša pri tome! Uvijek to stoji truda, opet upraviti izravnim putom i udilj se povrnuti na onu: Naše je boravljenje u nebu (Fil. 3, 20.). Sveti Toma to vrlo dobro tumači: čovjek je, veli on, stavljen između predmeta ovoga svijeta i duhovnih dobara, u kojima stoji vječno blaženstvo. Što više prijanja uz jedno, to se više odalečuje od drugih, i obratno (S. Th. 1. 2. qu. 108. a. 4.). Ako se u tezulji jedna zdjelica spušta, druga se za toliko diže.

Nu nakon što je katastrofa istočnoga grijeha razvalila sklad i red našega bića, postalo nam je teško i ovo dvostruko gibanje prijanjanja i udaljivanja. Sad treba napora, truda i žrtve, e da se po nutarnjem životu opet uspostavi i održi red i ravnotežje u ovome „malome svijetu“ što je čovjek. To je jedna porušena zgrada što je nanovo valja sagraditi i zaštititi je od ponovnoga razorenja.

Postojano, budnošću, odricanjem i mrtvljenjem, otkidati od zemaljskih misli „srce oteščalo“ (Ps. 4) s čitave one težine pokvarene naravi, preobnavljati svoj značaj naročito u onim tačkama u kojima se najviše razlikuje od duševnoga obličja Našega Gospodina, kao što je rastresenost, naglost, tašto zadovoljstvo sa sobom ili s nečim izvan sebe, očitovanja oholosti ili

naturalizma, tvrdoća srca, sebičnost, pomanjkanje dobrote, itd.; opirati se zamami sadašnje i osjetne naslade nadom u duhovnu sreću koja će nas zapasti istom iza dugoga čekanja; otrgnuti se od svega čime se možemo zaljubiti u ovaj zemaljski život, posvemašnjom se žrtvom i bez pridržaja odreći svih stvorova, svih želja, požudâ, pohlepâ, vanjskih dobara, vlastite volje i mnijenja...: kolikog li zadatka!

A to je ipak samo negativni dio nutarnjega života. Iza ove borbe prsa o prsa pod kojom je sveti Pavao uzdisao¹⁾ i koju je P. Ravignan ovako označio: „Pitate šta sam radio u vrijeme svoga novicijata? Bila su nas dvojica, jednoga sam izbacio kroz prozor i ostao sam sâm“; iza ovog boja bez primirja proti neprijatelju koji je uvijek spreman da opet oživi, treba svoje srce čuvati da se iznovice u nj ne vrati ni malo od onoga duha koji samo po naravi osjeća i radi; to je srce sada očišćeno pokorom i izgara od želje da popravi uvrede Bogu nanesene, pa treba upeti sve sile da privrženo ostane samo nevidljivim ljepotama onih kreposti koje mu valja steći da po njima nasljeđuje Isusa Krista, te da uznastoji kako će i u najmanjim pojedinostima života sačuvati potpuno pouzdanje u Providnost: to je pozitivna strana nutarnjega života. Tko ne naslućuje beskrajnoga polja rada što tu čeka čovjeka!

¹⁾ „Jer se naslađujem u zakonu Božjem po nutarnjemu čovjeku: vidim pako drugi zakon u udima mojim koji se protivi zakonu pameti moje te me zarobljuje u zakonu grijeha što je u udima mojim. Nesrećna mene čovjeka: tko će me osloboditi od tijela smrti ove?“ (Rimlj. 7, 22—24.)

Rad duboko unutarnji, neprekidan i stalan. Pa ipak upravo ovim radom duša postizava divnu neku lakoću i začudnu hitrinu da vrši apostolske poslove. Samo nutarnji život posjeduje ovu tajnu.

Zadivljuje nas ogroman rad što ga unatoč slaba zdravlja izvedoše jedan Augustin, Ivan Zlatousti, Bernard, Toma Akvinski, Vinko Paulski. Ali ostajemo još više začuđeni kad vidimo gdje su se ovi muževi, uza sve svoje gotovo neprekidne poslove, očuvali u najposojanijem sjedinjenju s Bogom. Jer su razmatrajući gasili više od drugih svoju žeđu na vrelu Života, ovi sveci više su također tu crpli radnih sposobnosti.

To je izrekao jedan od naših velikih biskupa, koji je bio preopterećen poslom, jednome državniku, koji je i sam bio pod teretom velikih poslova i koji ga je upitao za tajnu njegove postojane vedrine i začudnih uspjeha njegova rada. „Svoj vašoj zaposlenosti, dragi prijatelju, nadodajte jošter pola sata razmatranja ujutro. Ne samo da će vaši poslovi biti kraju privedeni, nego ćete naći vremena da izvedete još i novih.“

Napokon ne vidimo li svetog kralja Ljudevita IX. kako je u onih osam ili devet sati što ih je redovito posvećivao vježbama nutarnjega života, nalazio tajnu i snagu da se s toliko pažnje posveti državnim poslovima i dobru podanikâ, da po priznanju jednog socijalističkog govornika nikada, pa ni u naše vrijeme, nije bilo toliko učinjeno u korist radničkih razreda, koliko pod vladom ovoga kralja.

6. Odgovor na drugi prigovor:

Je li nutarnji Život sebičan?

Ne govorimo o lijenčini niti o duhovnom slado-kuscu, po kojima bi nutarnji život sastojao od radosti ugodne dokolice i koji mnogo više traže utjehe Božje nego li Boga utjehe. Njihova pobožnost kriva je pobožnost. Ali je ni onaj bolje ne shvaća, koji na laku ruku ili iz predrasude proglašuje nutarnji život sebičnim.

Već smo rekli da je taj život čistim i obilnim izvorom najplemenitijih djela ljubavi prema dušama i samilosti i pomoći u vremenitim patnjama. Istražimo još s drugoga jednog stanovišta korisnost toga života.

Sebičan i besplodan da je unutarnji život Marije i Josipa! kolike li hule i kolike li bezumnosti! Pa ipak im se ne pripisuje kakovo vanjsko djelovanje. Da Marija bude kraljicom apostolâ, a Josip zaštitnik cijele Crkve, dosta je bilo da se svijetom prosu zrake njihova nutarnjega života, i zasluge njihovih molitava i žrtava namijenjene raširenju blagodat Otkupljenja¹⁾.

Sestra me moja ostavi samu da služim (Lk. 10, 40.) govori te riječi Martine preuzetni luđak koji vidi samo svoja vanjska djela i njihove učinke.

Njegova umišljenost i nerazumijevanje Božjih putova ne seže tako daleko da bi pomislio kao da Bog bez njega ne bi mogao uspješno djelovati. Svejedno on voli opetovati s Martom koja ne umije da procijeni

¹⁾ Vidjet ćemo u jednóm drugom poglavlju kako baš nutarnji život oploduje vanjsko apostolsko djelovanje.

kako je dragocjen Marijin promatrajući život: Reci joj da mi pomogne (Lk. 10, 40.), te zna dapače da usklikne: Čemu šteta ova (Mt. 24, 8.)? kudeći kao rasipanje vremena one časove što ih sami za sebe pridrže njegova od njega u sebi sabranija subraća u apostolskom djelovanju koja na taj način hoće da osiguraju svoje skrovito življenje s Bogom.

Ja se za njih posvećujem **e da** i oni budu posvećeni u istini (Iv. 17, 19.), tako odgovara duša koja je osjetila čitav doseg te Učiteljeve riječi „**E da**“, i koja, poznavajući vrijednost molitve i žrtve, ujedinjuje sa suzama i krvlju Otkupiteljevom suze svojih očiju i krv vlastitog srca koje se danomice sve više očišćava.

Duša koja živi nutarnjim životom čuje, sa Isusom, glas zločinâ svijeta gdje se diže prema nebu te zaziva na njihove začetnike kaznu. ona suzdržava osudu svemožnošću molitve, tako jake te može zaustaviti ruku Božju kad se sprema da ošine munjom s neba.

Oni koji se mole, rekao je iza svoga obraćenja odlični državnik Donoso Cortes, više čine za svijet nego oni koji se bore, te ako svijet pada sa zla na gore, to je stoga jer ima više borbi nego li molitava.

„Podignute ruke, kaže Bossuet, probijaju više bataljona nego one koje udaraju“ I usred pustinjâ su tebaidski samotari često imali u srcu onu vatru kojom je gorio sveti Franjo Ksaverski. Štokome se čini, veli sveti Augustin, da su oni ostavili ljudske stvari i više nego li bi trebalo. Ali se, veli on na to, ne pomišlja

kako su tim velikim udaljenjem od svijeta njihove molitve postale čišće i tim istim uplivnije i **potrebitije** za ovaj pokvareni svijet

Kratka će, ali žarka molitva redovito više doprinijeti da se postigne koje obraćenje, nego li duge rasprave i lijepi govori. Onaj koji se moli, pregovara sa prvim Uzrokom. On izravno djeluje na Nj. On ima tako u ruci sve drugotne uzroke, jer ovi primaju svoju uzročnost samo od toga višega Počela. Na taj se način željeni učinak postizava i sigurnije i brže.

Po kazivanju neke časne privatne objave, deset tisuća krivovjeraca bi obraćeno samo jednom žarkom molitvom serafske svete Terezije, i njezina vatrom za Krista obuzeta duša nije mogla shvatiti kakav bi to bio kontemplativni, nutarnji život, koji se ne bi zanimao za plamenu zabrinutost Spasiteljevu u poslu otkupa dušâ. „Primila bih, veli ona, čistilište do sudnjega dana da samo jednu od njih oslobodim. I šta me se tiče trajanje mojih patnja, ako mogu tako izbaviti i jednu samo dušu, a pogotovo više njih na veću slavu Božju!“ I na svoje redovnice upravlja riječi: „Namjenjujte, moje kćerke, za tu apostolsku svrhu svoje molitve, svoje trapnje, postove, svoje želje“.

Pa to u istinu i jest djelovanje Karmelićanki, Trapistinki, Klarisâ. Gledajte ih kako slijede daleki hod apostolâ, kako ih hrane preobiljem svojih molitava i svojih pokorničkih djela. Njihove se molitve iz visina spuštaju na duše, na taj božanski plijen, doklegod u svome napredovanju dopire Križ i blista se Evandjelje,

Ili bolje, njihova skrovita, ali djelotvorna ljubav posvuda u svijetu grješnikâ budi glasove milosrđa.

Nitko ovdje na svijetu ne pozna uzroka onih dalekih obraćenja poganâ, one junačke ustrajnosti progonjenih kršćana, one nebeske radosti na muke stavljenik vjerovjesnika. Sve je nerazdruživo svezano s molitvom ove ponizne samostanke. Prsta stavljena na glasovir Božjih praštanja i vječne svjetlosti, njezina šutljiva i samotarska duša ravna spasavanjem duša i osvajanjima Crkve¹⁾.

„Hoću da imam Trapista u ovome apostolskom vikarijatu, govorio je Msgr Favier, biskup Pekinga. Dapače želim da se ne bave nikakvim spoljašnim dušobrižništvom, e da ih ništa ne rastresa u radu molitve, pokore i svetih nauka. Jer znam koliku će pomoć donijeti vjerovjesnicima to što posred naših siromašnih Kineza stoji samostan gorljivih kontemplativnih redovnika.“ I kasnije: „Napokon nam je pošlo za rukom prodrijeti u kraj do danas nepristupačan. Taj događaj pripisujem našim dragim Trapistima.“

„Deset Karmelićanki koje se mole, govorio je biskup Cochinchine guverneru Saigona, više će mi biti od pomoći nego kad dvadeset vjerovjesnika propovijeda.“

Svjetovni svećenici, redovnici i redovnice posvećene djelotvornom životu, ali zajedno s time i unutarnjem životu, imaju, kao i duše u samostanima, dijela na ovoj moći kojom mogu djelovati na

¹⁾ *Lumière et flamme* (P. Léon, O. M.).

srce Božje. Očevidne primjere imamo za to u jednom P. Chevrier-u, jednom don Bosku, jednom P. Mariji Antunu. Časna je Ana Marija Taigi u svome zvanju siromašne domaćice bila apostolom, isto kao i sveti Benedikt Josip Labre u svome izbjegavanju velikih cesta. G. Dupont, sveti čovjek Tours-a, pukovnik Paqueron, itd., koji su izgarali od iste vatre, bili su u svojim djelima stoga moćni, jer su bili ljudi nutarnjosti. A general je Sonis između dviju bitaka nalazio u sjedinjenju s Bogom tajnu svoga apostolskog rada.

Sebičan i besplodan da je život jednoga župnika od Arsa! Šutnja je sve što bi zaslužila takova tvrdnja. Svaki razuman duh upravo njegovu, savršeno unutarnjem saobraćaju s Bogom pripisuje revnost i uspjehe ovoga nenadarenog svećenika, ali koji je bio tako kontemplativan kao kakav Kartuzijanac, te je osjećao žeđu za dušama koju je njegovo napredovanje u nutarnjem životu činilo neugasivom; Naš Gospodin bio mu je životom, i od njega je primio u dio božansku moć obraćanja dušâ.

Besplodan da je njegov nutarnji život! Ali uzmimo da svaka naša biskupija ima jednoga blaženoga Vianney-a. Prije deset godina bi bila Franceska preporođena, i to mnogo dublje nego velikom množinom udruženjâ, ako ova nijesu dovoljno osnovana na unutarnjem životu, sve da njihovu organiziranju, uz obilje novčanih sredstava, posvete svoju nadarenost i djelatnost tisuće apostolâ.

Ne dvojimo o tome, glavni je razlog s kojega se možemo nadati uskrsnuću naše Franceske, što možda ni u jednome drugom razdoblju nije u tolikom razmjeru,

i među jednostavnim vjernicima, bilo toliko žarkih duša željnih da žive sjedinjene sa Srcem Isusovim, i da šire njegovo Kraljevstvo sijući oko sebe klice nutarnjega života: ta se eto pojava kod nas¹⁾ zapaža od nekoliko godina. Neznatna ih je manjina, tih po izbor duša, neka bude. Ali šta je do broja, ako se odlikuju nutarnjom vatrom. Iza Revolucije naša domovina što se je opet pridigla ima zahvaliti nekolicini svećenika koji su po proganjanju dozreli u nutarnjem životu. Po njima je zadah božanskoga života ogrijavao onaj naraštaj za koji se je činilo da je uslijed otpada i nehaja zauvijek izručen smrti, od koje je izgledalo kao da ga nikakav čovječji napor neće moći izbaviti.

Iza pedeset godina slobode poučavanja u Francuskoj, iza ove polovice stoljeća koja je vidjela procvat bezbrojnih katoličkih ustanova i u kojoj smo imali u rukama čitavu mladež u domovini kao i gotovo posve mašnju potporu od strane vlade, kako da unatoč na oko divnim uspjesima, nijesmo mogli da u našoj domovini obrazujemo jednu većinu koja bi bila dosta duboko kršćanska te se uzmogne boriti proti pristašama Sotone?

Bez dvojbe je ovoj nemoći doprinijelo to što se je zapustio liturgični život, koji nije više širio svoje zrake među vjernicima. Naš je duhovni život postao tjesnogrudan, suh, površan, spoljašan ili pak posve sentimentaln, te tako više ne prodire i ne privlači duša, kako je to činila liturgija, taj veliki izvor kršćanske životne snage.

¹⁾ U Franceskoj. (Op. prev.)

Ali nema li tome još drugi jedan uzrok u ovoj činjenici, što, nemajući ni sami snažnoga nutarnjega života, mi, kao svećenici, kao uzgojitelji, nijesmo mogli proizvesti drugo nego duše sa površnom pobožnošću, bez snažnoga ideala i bez čvrstoga osvjedočenja? Kao profesori, nijesmo li bili gorljiviji u tome da postignemo uspjeh u školskim svjedodžbama i slavu zavodu, nego da dadnemo dušama veoma temeljitu vjersku pouku? Nijesmo li svoje sile trošili tako te nam nije glavnim ciljem bilo obrazovanje volje, i da na očeličene značajeve utisnemo pečat Isusa Krista? I ta polovičnost nije li često imala za uzrok mlohavost našega nutarnjega Života?

Netko je rekao, da svetu svećenika odgovara gorljiv puk; gorljivu svećeniku, pobožan puk; pobožnu svećeniku pošten puk; poštenu svećeniku, bezbožan puk. Uvijek za jedan stepen manje života u onima koji su rođeni od drugoga.

Mi ne bismo tako daleko pošli da prihvatimo tu tvrdnju, ali mislimo da slijedeće riječi svetoga Alfonza dovoljno izriču kojem uzroku valja pripisati odgovornost za položaj u kojemu se mi danas nalazimo.

„Dobar život i spas narodâ ovisi o dobrim pastirima. Ako je na čelu župe dobar župnik, vidjet će se uskoro gdje u njoj cvate pobožnost, sakramenti se primaju, u časti je razmišljajuća molitva. Odakle poslovice: Kakav pastir takva župa, prema onoj riječi Crkvenjakovoj (10, 2.): Kakav je vladar gradâ, takvi su mu i stanovnici“. (Homo apost. 7, 16.)

7. Prigovor izvaden iz važnosti spasenja duša.

Ali, reći će čovjek izvanjskoga života, tražeći izlike proti nutarnjemu životu, kako se može tko usuditi ograničavati djela moje gorljivosti? Zar se ikada mogu preveć žrtvovati, osobito kad se radi da se spasavaju duše? Zar moja djelotvornost ne nadomješta svega ostaloga, i to s pridom, uzvišenim vršenjem pregaranja? Ko radi moli se. Žrtva je nad molitvom. I ne zove li sveti Grgur revnost za spas duša najugodnijom Bogu žrtvom (Hom. 12. in Ezech.)?

Odredimo prije svega tačno značenje tih riječi svetoga Grgura, te ćemo se za to poslužiti besjedom anđeoskoga Naučitelja. Prikazati Bogu, veli on, duhovnim načinom žrtvu, znači prikazati mu koju stvar koja može da ga proslavi. No od svih darova najugodniji što ga može tko prikazati Gospodinu, to je, neosporno, spas koje duše. Ali svatko mora prije svega prikazati svoju vlastitu dušu, prema onome što kaže sv. Pismo: Ako hoćeš ugoditi Bogu, smiluj se svojoj duši. Izvršivši ovu prvu žrtvu, bit će nam **onda** dopušteno da i drugima pribavimo sličnu sreću. **Što bliže** čovjek s Bogom sjedinjuje najprije **svoju** dušu, a onda dušu drugih, to će bolje biti njegova žrtva primljena **A samo se molitvom** može postići ovo tako isto duboko i veledušno kao što ponizno sjedinjenje s Bogom. Stoga se Gospodinu **više** sviđa, privesti sebe ili privesti druge k **životu molitve**, nego li se dati ili druge ponukati na akciju,

na vanjsko djelovanje. I s toga, završava sveti Toma, kada sv. Grgur tvrdi da je Bogu najugodnija žrtva spasenje duša, on ne namjerava dati prednost aktivnome životu, kao da je bolji od kontemplacije; nego hoće da kaže, kako je za Boga neizmjereno slavnije i za nas mnogo zaslužnije ako Mu prikažemo i samo jednu dušu, nego da mu darujemo sve što na zemlji ima najdragocjenije. (S. Th. 2. 2. qu. 182. a. 2. ad 3.)

Potrebitost nutarnjega života nipošto ne smije da plemenitih duša odvрати od djela apostolske gorljivosti na koje ih nuka jasno upoznata volja Božja, tako te bi bila sušta obmana i gdje kada izvor ozbiljnih pogibelji, kada bi se neko htio izmaknuti tome naporu i toj dužnosti, ili im se samo nehajno podao, kada bi ostavio bojno polje pod izlikom da bolje gaji život svoje duše i da dođe do savršenijega sjedinjenja s Bogom. Ja o meni, veli sveti Pavao, ako ne uznaviješ tam Evanđelja (1. Kor. 9, 16.).

Naglasivši tu istinu, požurimo se da istaknemo kako je još teža obmana, kada bi se tko posvetio obraćanju duša a zanemario sam sebe. Bog hoće da ljubimo bližnjega kao sami sebe, ali nikada više nego sami sebe, biva nikada toliko da bi lično sebi škodili, a to u stvari znači isto što i zahtijevati da treba više brige posvećivati svojoj vlastitoj nego li tuđoj duši. Našom naime gorljivošću treba da upravlja ljubav, a ona Prima sibi charitas — ljubav ponajprije za sama sebe — jest i ostaje bogoslovskim načelom.

»Ljubim Isusa Krista, govorio bi sveti Alfonso Liguori, i stoga gorim od želje da mu dadnem dušâ, ponajprije svoju, a zatim bezbroj drugih«. Tim se privodi u djelo ona *Tuus esto ubique*¹⁾ svetoga Bernarda: »Nije mudar onaj koji nije sam svoj.«

Ovaj se je sveti opat od Clairvaux-a, pravo čudovište apostolske gorljivosti, povodio za tim načelom. Gotfrid, njegov tajnik, ovako nam ga riše: *Totus primum sibi et sic totus omnibus*.²⁾

Ne kažem ti, piše svetac papi Eugenu III., da se posve ustegneš od svjetskih poslova. Samo te opominjem, da im se sav ne podaš. Ako si ti čovjek koji pripadaš svemu svijetu, budi stoga također čovjek koji pripada sam sebi. Inače što bi ti prudilo predobiti sve druge, ako bi izgubio sebe? Ostavi dakle nešto i sam za se, i kad već sav svijet dolazi da pije na tvom vrelu, nemoj ni sebi toga uskratiti. Što, ili da ti sam ostaneš žedan? Počni uvijek s tim da promotriš sam sebe.

Uzalud bi ti bilo, kad bi se predao drugim brigama, a sebe bi zanemario. Neka tvoje razmišljanje **počne od tebe, i tim neka se i dovrši.** Budi za se prvi i posljednji, a sjeti se da ti, u stvari tvoga spasenja, nitko nije bliži brat nego li jedini sin tvoje majke.³⁾

¹⁾ Svagdje budi svoj (S. Bernard., l. II. de Consid., c. III.).

²⁾ Ponajprije čitav sam sebi, i tako čitav svima (Vita s. Bernardi).

³⁾ A te tua inchoetur consideratio ne frustra extendaris in alia, te neglecto... Tu tibi primus, tu ultimus... in acquisitione salutis nemo tibi germanior est unico matris tuae (S. Bern., l. II. de Consid., c. III.).

Za sve je veoma poučna slijedeća primjedba što ju je za se pribilježio Mgr Dupanloup u duhovnim vježbama: »Podao sam se strašno zaposlenosti koja mi uništuje zdravlje, smeta pobožnost a ne koristi mome znanju. To će trebati u red dovesti. Bog mi je dao milost da upoznam, da me najviše priječi te se u meni ne može da učvrsti nutarnji miran i plodan život to, što sam se podao onoj pretežno naravnoj djelatnosti i što me je ova zaposlenost za sobom potegla. Osim toga sam upoznao, da je ovo pomanjkanje nutarnjega života izvor svih mojih pogrešaka, nemira, suše, uzrok što mi se ovo ili ono ne mili, što sam rđava zdravlja.

Odlučio sam dakle da ću sve sile upotrebiti e da postignem taj nutarnji život što mi fali, i stoga sam s milošću Božjom, odredio slijedeće tačke:

1) Uzet ću za svaku stvar uvijek više vremena nego za nju treba; to je sredstvo da se nikad ne naglim i ne dam se poslom zanijeti;

2) Kako uvijek imam da učinim više stvari nego li vremena za njih, i jer me misao na to zabrinjuje i rastresa, to više neću promatrati stvari što ih imam da učinim, nego vrijeme što ga imam na raspolaganje. Upotrijebit ću ga časa ne časeći, počinjući najvažnijim stvarima, a za one što neće biti učinjene neću se uznemirivati, itd., itd....«

Draguljar voli i najmanji komad diamanta nego li više safirâ. Tako je i ovo od Boga ustanovljeni red, da mu je na veću slavu naša blizina i povjerljivost

prema njemu, nego li sve ono dobro što bismo mi učinili dušama, ali na štetu našega napretka. Naš Otac nebeski, koji više nastoji oko upravljanja jednim srcem u kojemu kraljuje, nego oko prirodnoga upravljanja čitavom vasionom i oko državnoga upravljanja svima carevima (P. Lallemant, Doct. Spirit.) — on iziskuje taj sklad u našoj revnosti.

On voli da katkada nestane kojega djela ili udruženja zasnovana u korist drugima, ako vidi da ono postaje zaprekom radi koje ne može da se razvije ljubav Božja u duši koja ih se je latila.

Sotona se pak, baš protivno, ne ustručava pogodovati nekim površnim uspjesima, ako može da, pomoću takovih uspjeha, zapriječi apostolu napredovanje u nutarnjem životu: njegov bijes dobro pogađa gdje je pravo blago u očima Isusa Krista. Da uništi diamant, rado će darovati nekoliko safirâ.

Drugi dio.

Zajedništvo djelatnoga i nutarnjega života.

1. Pretežnost u očima Božjim nutarnjega života nad djelatnim.

U Bogu je Život, sav Život, on je sami Život. A ne očituje neizmjereno Biće toga života na najsavršeniji način u svojim vanjskim djelima, nego u onome što bogoslovlje zove djelovanjem *ad intra* (na unutar), u onoj neizrecivoj djelatnosti kojoj odgovara vječno rođenje Sina i proizlaženje Duha Svetoga. Tu je nadasve odlično, tu je bitno, vječno njegovo djelo.

Promotrimo smrtni život Našega Gospodina, to savršeno ostvarenje božanske osnove. Pred onim kratkim vremenom evandeoskoga njegova djelovanja proteklo je trideset godina sabranosti i samoće, zatim četrdeset dana provedenih u pustinji; i kolikokrat ga još k tome, tijekom njegovih apostolskih putovanja, vidimo gdje se je povukao na goru ili u pustinju da se moli: Odlazio je u pustinju i molio se (Luk. 5, 16.), ili gdje provodi noć u molitvi Bogu (Luk. 6, 12.). Evo jednoga još značajnijega poteza: Marta želi da Gospodin

osudi tobožnju besposlenost njezine sestre i time da proglasi da je važniji djelatni život; odgovor Isusov Marija je odabrala najbolji dio (Luk. 10, 42.) posvećuje prednost nutarnjega života. Šta se drugo može iz toga zaključiti, nego naročita Isusova namjera da nam u srce usadi uvjerenje o pretežnosti života molitve nad djelatnim?

Iza Učitelja će i Apostoli, vjerni njegovim primjerima, ponajprije pridržati za se službu molitve, a onda će, da se uzmognu posvetiti službi riječi, ostaviti đakonima više spoljašnja zanimanja: A mi ćemo se podati molitvi i službi riječi (Dj. ap. 6, 4.).

I pape od svoje strane, sveti naučitelji, bogoslovci, svi tvrde da je nutarnji život u sebi vredniji od djelatnoga života.

Pred nekoliko je godina jedna žena, puna vjere i kreposti i velika značaja, vrhovna glavarica jedne od najvažnijih redovničkih družbi namijenjenih odgoju mladeži u Aveyronu, bila pozvana od svojih crkvenih poglavara da pogoduje povratku u svijet (sekularizaciji) svojih redovnica.

Treba li žrtvovati zavode i ustanove redovničkom životu, ili obratno napustiti ovo da se ono spase? Neznajući kako bi se snašla u ovom zapletenom položaju, i kako bi upoznala volju Božju, otputova potajno u Rim, dobije audijenciju kod Leona XIII. te mu razloži svoju dvojbu i kako je se navraća da se odluči u korist zavodima.

Uzvišeni joj starac, sabravši se nekoliko časaka, dade ovoj odrješiti odgovor: »Prije svega, i više od svih zavoda, očuvajte redovnički život u onima od vaših kćeri koje uistinu imaju duh svoga svetoga staleža i ljubav prema životu molitve. I ako ne uzmognete održati i to i vaše zavode, Bog će znati podići u Franceskoj druge radnice, ako ustreba. Što se tiče vas, vi ćete svojim nutarnjim životom, osobito svojim molitvama, svojim žrtvama, biti korisnije Franceskoj ako ostanete pravim redovnicama, pa makar i daleko od nje, nego kad bi i ostale u domovini ali bez svoga posvećenja Bogu.«

U jednom pismu upravljenu nekom velikom crkvenom redu koji se isključivo bavi poučavanjem, Pijo X je bjelodano izrazio svoju misao ovim riječima:

Doznajemo da se je počelo širiti mišljenje po kojemu biste vi morali u prvom redu uvažavati uzgoj djece, a istom u drugom redu redovničke zavjete: tako da iziskuju duh i potrebe vremena. Mi hoćemo da se nipošto ne udomi to mišljenje kod vas i kod drugih crkvenih redova kojima je, kao i vama, svrha uzgoj mladeži. Dakle što se vas tiče, neka ostane nedvoumnoj da redovnički život daleko nadmašuje obični život, te ako ste vi obzirom prema bližnjemu obvezani teškom dužnošću poučavanja, još su daleko teže dužnosti što

vas obvezuju prema Bogu¹⁾. A nije li bitni razlog opstanku redovničkog života, njegova glavna svrha, u tome da se postigne nutarnji život?

Život razmatrajući, veli audeoski Naučitelj, jednostavno treba držati boljim i pretežnijim od djelatnoga života.

Sveti Bonaventura gomila poredbene pridjeve u prilog nutarnjemu životu da istakne njegovu pretežnost: Život uzvišeniji, sigurniji, obilatiji, miji, sigurniji.

Život uzvišeniji.

Djelatni se život bavi ljudima, a život nas razmatrajući uvodi u područje najviših istina, ne odvraća svojih očiju od samoga počela svega života. Principium quod Deus est quaeritur.²⁾ Jer je uzvišeniji, ovaj život ima daleko opsežnije obzorje i polje djelovanja: »Marta je na jednom mjestu tijelom radila o nekim stvarima, Marija na mnogim mjestima ljubavljula o mnogim stvarima. Jer u razmatranju Boga i u ljubavi vidi sve; srce širi za sve, obuzima i obuhvata sve, tako te se, u prispodobi s njom, može za Martu kazati da se brine za malo stvari.« (Richard. a S. Vict. in Cant., 8.).

Život sigurniji.

¹⁾ Pijo X. ne osuđuje ako se privremeno ostavi redovnička haljina da se uzmogne održati koji zavod, samo ako postoje sredstva da se u svemu očuva duh redovnički.

²⁾ Traži se počelo, to jest Bog.

U njemu je manje opasnosti. U životu koji je gotovo isključivo djelatno, duša se trza, uzrujava, raspršuje svoju krepčinu, i time oslabi. Ima tu trostruka pogreška: Sollicita es, brineš se; to su brige u mislima, sollicitudinis in cogitatu. Turbaris, uznemiruješ se: eto nemirâ što nastaju od čuvstava, turbationis in affectu.

Napokon: Erga plurima; mnogo raznih poslova, otuda rascjepkanost u nastojanju, u činima, divisionis in actu. — Naprotiv samo jedna stvar ostaje da bez nje ne može da se utemelji nutarnji život: Ujedinjenje s Bogom: Porro unum est necessarium, »a samo jedno je potrebno«. (Luk. 10, 41. s.). Ostalo nije, i ne može da bude nego nešto sporedno, što biva učinjeno samo uslijed toga sjedinjenja, i da ga još bolje učvrsti.

Život obilniji.

Sa kontemplacijom — razmatrajućim životom — sva dobra: Dođoše mi s njom podjedno sva dobra (Mudr. 7, 11.). Ona je odličan dio među najodličnijim: Najbolji je dio odabrala (Luk. 10, 42.). U njoj je veće obilje zaslugâ. Zašto? Jer ona ujedno uvećaje polet volje i stepen posvećujuće milosti, i čini da duša djeluje pokrenuta svrhunaravnim počelom ljubavi.

Život miliji.

Duša koja je uistinu nutarnja prepušta se da Bog u njoj djeluje po miloj volji, istim strpljivim srcem prima stvari ugodne kao i mučne, pa će dapače tako

daleko doprijeti te će se pokazati radosna u žalostima, sretna što nosi svoj križ.

Život stalniji.

Bio on ma kako jak, život se djelatni svršava ovdje na zemlji; propovijedanje, obuka, raznovrsni poslovi, sve to prestaje na pragu vječnosti. Što se tiče nutarnjega života, on nikad ne zapada: *Quae non auferetur ab ea* — koji se neće uzeti od nje. Po njemu boravak ovdje na zemlji nije drugo nego neprestano uspinjanje k svijetlu, uspinjanje koje će se u smrti neprispodobivo brže i slavnije zasjati.

Da se ukratko izreknu odličnosti nutarnjega života, mogu mu se primijeniti ove riječi svetoga Bernarda: »U njemu čovjek živi čišće, pada rjeđe, ustaje brže, stupa opreznije, češće biva osvježen rosom milosti, počiva sigurnije, umire pouzdanije, brže se očisćuje, biva nagrađen obilnije«. (S. Bern. Hom. Simile est... hom. neg.).

2. Spoljašnja apostolska djelatnost treba da bude ništa drugo van izljev nutarnjega Života.

Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski (Mat. 5, 48.). Način djelovanja Božjega ima da bude, koliko je to razmjerno stvoru moguće, mjerilom, pravilom našega života nutarnjega i spoljašnjega.

A već nam je poznato, da je u Božjoj naravi da daje, iskustvo nam pako očituje činjenicu da je Bog

na ovom svijetu preobilno razasuo svoje blagodati na sve stvorove, i napose na čovjeka. Tako je čitava vasiona kroz tisuće, ako ne i kroz milijone godina predmet te nepresahnjive darežljivosti koja se neprestano izliva u blagodatima. Bog ipak nikada ne osiromašuje, i neiscrpiva mu blagodarnost ne može ni u čemu umanjiti njegova beskrajnog bogatstva.

Za čovjeka je Bog učinio više, nego što mu daje spoljašnjih dobara. On mu šalje svoju Riječ. Ali i tu, u tome činu najviše veledušnosti koji nije drugo no dar sama sebe, Bog ništa ne napušta i ne može da išta napusti od cjelovitosti svoje naravi. Kad nam daje svoga Sina, ovaj ipak uvijek ostaje u Njemu. Ugledaj se u vrhovnoga Tvorca svih stvari, koji svoju Riječ i šalje i sebi čuva (S. Bern. l. II. de Consid. c. III.).

Po sakramentima nas i napose po Euharistiji Isus Krist obogaćuje svojim milostima. On nam ih lijeva bez mjere, jer je i On ocean kojemu nema kraja i koji u svojem preobilju pretiče na nas i nikad se iscrpsti ne može: Od punine njegove svi mi primismo (Iv. 1, 16.).

Takovi moramo biti i mi, apostolski muževi koji preuzimamo na se plemenitu zadaću da druge posvećujemo: Riječ tvoja, razmatranje je tvoje, koje ako proizlazi iz tebe, neka ipak ne odlazi od tebe (S. Bern. l. c.); naša riječ, to je onaj nutarnji duh što ga je milost satvorila u našoj duši. Neka dakle taj duh oživi sve čim god se ispoljava

naša revnost, i kad ga neprestance trošimo na uhar bližnjemu, treba da ga neumorno i obnavljamo onim sredstvima što nam ih daje Isus. Neka naš nutarnji život bude stablom punim snažnoga soka, a naša djela ništa drugo van cvat što je iz njega potjerao.

Duša apostolska! ali nju najprije treba da svjetlost natopi i ljubav da užeže, da onda ona, odrazujući tu svjetlost i tu toplinu, rasvjetljuje i ogrijava druge duše. Što su vidjeli, što su spazili očima svojim, čega su se dotakli rukama svojim, to će govoriti ljudima (1. Iv. 1, 1.). Njihova će usta izliti u srca obilje nebeskih slasti, kaže sveti Grgur.

Sada možemo izvesti ovo načelo: **Život djelatni treba da proizlazi iz kontemplativnoga, razmatrajućega života, da ga ispoljuje i na vani nastavlja i da se od njega što manje udalji.**

Sveti Oci i naučitelji jedan bolje od drugoga ističu tu nauku.

Prije nego mu jezik počne da govori, veli sveti Augustin, neka digne k Bogu žednu svoju dušu, da ono izusti čega se je napio, ili da ono izlijeva čim se je napunio. (S. Aug. Doct. christ. l. IV.)

Prije nego tko drugima daje, veli Pseudo-Dionizije, treba da je sam primio, i viši anđeli ne priopćuju nižima drugo no ona svijetla kojih su puninu primili (Coel. hier. c. III.). Stvoritelj je upogled božanskih stvari ustanovio ovaj opći red: tko je poslan da ih dijeli drugima, mora prije da ima sam u sebi na njima

udjela i da najprvo napuni sebe, i to obilato, milostima što ih Bog hoće da po njemu razdijeli dušama. Onda, ali samo onda, bit će mu dano da druge time usreći.

Tko ne pozna onih riječi svetoga Bernarda upravljenih apostolskim muževima: Ako ćeš da budeš mudar, budi školjkom a ne cijevlju (Serm. 18 in Cant.). Cijev pušta da oteče sva voda što ju je primila a da ne zadrži za sebe ni kapi. Školjka se naprotiv sama najprije napuni vodom, a onda, kad će da svojom vodom oplodi polja, ne ispražnjuje se nego izlijeva svoj neprestano obnavljani suvišak. Koliko ih ima koji se daju na posao da druge organiziraju, a sami nijesu ništa drugo van cijevi, i ostaju suhi dok nastoje oploditi srca! Mnogo cijevi imamo danas u Crkvi, a premalo školjki, dodaje žalostan sveti opat od Clairvaux-a.

Svaki uzrok nadmašuje svoj učinak, treba dakle imati više savršenosti da netko usavrši druge nego da samo usavrši sebe (D. Thom. Opusc. de perf. vit. spir.).

Kao što majka ne može da doji svoga djeteta nego koliko hrani sama sebe, tako isto ispovjednici, vođe dušâ, propovjednici, vjeroučitelji, profesori, treba da najprije u sebe pretvore onu hranu kojom hoće da hrane djecu Crkve (S. Bonav. Illus. Eccl. serm. 17.). Božja istina i ljubav jesu sastavne česti te hrane. Samo nutarnji život može da Božju istinu i ljubav na taj način ispolji te one postanu hranom koja će odista biti kadra da urodi životom.

3. Osnovica, svrha i sredstva svake kršćanske organizacije moraju biti prožeta nutarnjim životom.

Govorimo o kršćanskoj organizaciji koja je dostojna toga imena. Jer neke, dandanas, ne zaslužuju toga naziva, nego su neka vrsta poduzeća organiziranih pod vanjskim oblikom pobožnosti, ali sa pravim ciljem da pribave svojim osnovateljima pljesak općinstva i slavu o njihovoj neobičnoj sposobnosti; a da se u njima uspije bit će upotrebljena sva sredstva, pa i ona koja se nikako opravdati ne mogu.

Druge organizacije zaslužuju svakako više štovanja. One hoće dobro. Svrha su im i sredstva bez prigovora. Ipak im je uspjeh, uza sva nebrojena naprezanja, nikakav ili skoro nikakav, a to s razloga što su organizatori imali slabo vjere u vrhunaravno djelovanje nadnaravnoga života u dušama.

Da tačnije odredimo šta ima da bude organizacija, bit će bolje da ustupimo riječ čovjeku koji je čitav jedan kraj obasjao svojim apostolskim radom, te da iznesemo nauku što smo je od njega primili u početku našega svećeničkog službovanja. Htjeli smo da osnujemo omladinsko društvo (»patronažu«). Nakon što smo posjetili katolička udruženja u Parizu i nekim drugim gradovima u Franceskoj, i organizacije u Val-des-Bois itd., otišli smo da proučimo u Marseille-u omladinska društva svetoga svećenika Allemanda i časnoga kanonika Timon-Davida. Drago nam je sjećati se kolikom

je tronutošću u nama srce mladog svećenika primalo riječi ovoga potonjega.

»— Omladinska glazba, pozorište, skioptikon, kino itd, svega toga ništa ne kudim. S početka sam ih i ja smatrao nenadoknativim; ali u istinu nijesu drugo nego štake koje se upotrebljavaju kad nemate čega boljega. Ali što više idem, to više postaju moj cilj i moja sredstva svrhunaravnim, jer sve jasnije uviđam da je svakoj organizaciji koja je sagrađena samo na čovječjem tlu suđeno da propane, i da Providnost blagosivlje samo onu organizaciju koja ide za tim da približi ljude Bogu po nutarnjem životu.

»Naša su glazbala odavna na tavanu, pozorište mi je postalo suvišno, pa ipak organizacija uspijeva više nego ikada. Zašto? To je s toga što ja i moji svećenici, hvala Bogu, mnogo ispravnije vidimo nego u početku, i što se je postostručila naša vjera u djelovanje Isusa i njegove milosti«.

»Vjerujte mi, ne ustručavajte se ciljati što na više, pa će vas uspjesi iznenaditi. Mislim naime ovo: nemajte za ideal samo to da dadnete mladim ljudima izbor poštenih zabava koje ih odvraćaju od zabranjenih užitaka i pogibelnih odnošaja, ili jednostavno da ih se površno oboji kršćanstvom navodeći ih na izvanje prisustvovanje kod mise ili na veoma rijetko i gotovo tek najnužnije primanje sakramenata.

»Izvedi na pučinu (Luk. 5, 4.). Imajte po-najprije veleдушnu težnju da pod svaku cijenu postignete te neki od njih čvrsto odluče da će živjeti kao gorljivi

kršćani, biva da će vršiti jutarnju molitvu, da će im polazak mise biti ako je moguće svagdanji običaj, tako isto kratko duhovno čitanje, i razumije se, primati će često i plodonosno svetu pričest. Stavite svu vašu pomnju u to da usadite u srca toga odabranoga stada veliku ljubav prema Isusu Kristu, duh molitve, samozataju, budnu pažnju na same sebe, u riječ: čvrste kreposti. Sa ne manjom skrbi razvijte u njihovim dušama glad za Euharistijom. Zatim potaknite malo po malo te mlade ljude da djeluju na svoje drugove. Učinite ih otvorenim, požrtvovnim, dobrim, žarkim, muževnim apostolima, da budu bez tjesnogrudne pobožnosti, puni obazrivosti, da se nikada, pod izlikom gorljivosti, ne snizuju do one žalosne nesklapnosti da uhode svoje drugove. Prije nego prođu dvije godine kazat ćete mi je li još potreba od limenih glazbala ili pozorišnih naprava da se postigne uspješan ribolov.

» — Razumijem, odgovorim ja; ta manjina mora biti kvascem. Ali za druge što ih se neće moći podići do te visine, za cjelinu, za one mlade ljude svakoga doba, čak za one oženjene ljude što će ih okupiti namjeravano udruženje, šta se može za njih učiniti?

» — Dati im čvrstu vjeru nizom ozbiljno pripremljenih predavanja koja će ispuniti više njihovih zimskih večeri. Vaši će kršćani iz njih izići dovoljno oboružani, ne samo da pobjednički odvrata svojim drugovima u uredu i radionici, nego također da odole podmuklijem djelovanju novine ili knjige. Usaditi u ljude neoborivo osvjedočenje, što će ga do potrebe oni znati javno

istaći bez ljudskoga obzira, već to će biti veoma dragocjen uspjeh; trebat će ih ipak dalje povesti, da postignu pobožnost, pravu, toplu, osvjedočenu, prosvijetljenu pobožnost.

» — Treba li da odmah s početka otvorim vrata svakome tko se prijavi?

» — Velik broj nije poželjan, osim ako su svi primljeni članovi dobro odabirani. Neka porast vašega društva proizađe osobito uslijed upliva od strane one jezgre apostolâ kojoj će biti središtem Isus i Marija i vi kao njihovo oruđe.

» — Društvene će nam prostorijske biti skromne, treba li mi počekati dok nam naša sredstva ne omoguće nešto boljega?

» — Bože moj! s početka, prostrane i udobne dvorane mogu biti za reklamu, kao gradski bubanj, da privuku pozornost na istom započeto djelo. Ali, opet kažem, ako znadnete postaviti za temelj vašega udruženja život kršćanski, gorljiv, značajan, apostolski, onda će vam vazda biti dosta onoliko prostorijâ koliko baš bude neophodno trebalo da se u njima mogu smjestiti sve nuzgredne potrepštine što ih iziskuje redovito poslovanje društva. O, kako ćete se onda moći uvjeriti da buka čini malo dobra, a dobro malo buke! i kako ćete upoznati da Evanđelje kad je pravo shvaćeno smanjuje proračun izdataka, a da tim ništa ne naškodi uspjesima društva, nego baš naprotiv! Nu prije svega, trebat će založiti svoju osobu, i to mnogo manje upogled mučnoga pripravljanja pozorišnih komada ili tjelovjež-

benih nastupa, nego puneći sebe životom molitve; jer znajte dobro: onoliko koliko ćete vi, vi u prvom redu, živjeti od ljubavi Našega Gospodina, isto toliko ćete biti sposobni upaliti njezin žar u drugome.

»— U kratko, vi dakle sve osnivate na unutar-njem životu?

»— Jest, tisuću puta jest, jer se tako, namjesto nečiste smjese, dobiva suho zlato. Uostalom, što velim za omladinska društva, to se, vjerujte mome starom iskustvu, može primijeniti svakome skupu: župi, sjemeništu, vjeronaučnoj pouci, školi, udruženju za vojnike itd. Koliko li dobra čini u velikom gradu kršćansko udruženje koje uistinu živi svrhunaravnim duhom! Ono tu djeluje kao snažan kvasac, i samo bi anđeli mogli reći kolikim plodovima spasenja rađa.

»Ah, kad bi svi svećenici, redovnici, pa i svi koji djeluju u kršćanskim društvima, upoznali kako je jaka poluga, što je imaju u rukama, te kad bi više nego do sada uzeli sebi za uporište Srce Isusovo i život sjedinjen sa ovim božanskim Srcem, oni bi iznova podigli našu Francesku. To je sigurno, podigli bi je uskos svim naprezanjima Sotone i njegovih pomagača¹⁾«.

¹⁾ Gorljivi kanonik koji nam je tako govorio i čiji smo razgovor nastojali da tačno u pameti sačuvamo, razložio je uostalom svoje misli u nekim svojim divnim djelima. Isp.: *Méthode de direction des oeuvres de jeunesse* (Način vođenja omladinskih društava) 2 vol. — *Traité de la confession des Enfants et des Jeunes Gens* (Rasprava o ispovijedanju djece i mladića), 3 vol. — *Souvenirs de l'oeuvre ou vie et mort de quelques Congréganistes* (Uspomene iz omladinskog društva, ili život i smrt nekih kongreganista). Prodaju se kod: *Oeuvre de la Jeunesse* Timon-David, 30. rue du Camas, Marseille. Ili kod: Mignar frères, rue saint-Sulpice, Paris.

4. Život nutarnji i život djelatni iziskuju jedan drugoga.

Kao što se ljubav prema Bogu očituje činima nutarnjega života, tako se ljubav prema bližnjemu ispoljuje djelima izvanjega života; pa kako se ne mogu rastaviti ljubav prema Bogu i ljubav prema bližnjemu, to iz ovoga slijedi da ni dva spomenuta oblika života ne mogu postojati jedan bez drugoga (isp. S. Isid. Different. lib. II. XXXIV. n. 135.).

Ne može dakle, veli Suarez, biti nijednog staleža koji bi bio ispravno udešen za postignuće savršenosti, a da u sebi nema štogod i od djelatnoga i od razmatrajućeg života (*quod non aliquid de actione et de contemplatione participet*. Suarez, I. De Relig. tract. I. l. c. V. n. 5.).

Glasoviti ovaj Isusovac time samo tumači nauku svetoga Tome. Oni koji su pozvani da se posvete djelatnome životu, veli anđeoski Naučitelj, krivo bi imali kad bi mislili da ih ta dužnost oprašta od razmatrajućeg života. Ta dužnost ovom je pridodana, a nipošto mu ne umanjuje potrebe. Tako ova dva života, daleko od toga da bi se isključivali, jedan drugoga iziskuju, pretpostavljaju, oni se međusobno proniču, popunjuju; a gdje jednome od njih treba ustupiti više dijela, to ima da bude u prilog razmatrajućem životu koji je savršeniji i potrebitiji (D. Th. 2. 2. qu. 182. a. 1. ad 3.).

Akcija, da bude plodonosna, potrebuje kontemplaciju; kad ova dosegne izvjesni stepen jačine, onda raspro-

stire na spomenutu akciju nešto od svoga pretička; po njoj duša ide da izravno iz srca Božjega zahvati onih milosti što ih akcija ima dužnost da drugima dijeli.

To je razlog zašto, u duši jednoga sveca, akcija i kontemplacija, slivši se u savršen sklad, daju njegovu životu divno neko jedinstvo. Takav je, na primjer, bio sveti Bernard, najkontemplativniji a ujedno i najaktivniji čovjek svoga vijeka, o kome nam jedan njegov savremenik crta ovu divnu sliku: U njemu su se kontemplacija i akcija tako slagale da je ovaj svetac u isto vrijeme izgledao sav odan vanjskim djelima, a opet i sav udubljen u nazočnost i ljubav svoga Boga (G o d., Vita S Bern. l. I. c. V. et l. III.).

Otac Saint-Jure, razlažući onu izreku svetoga Pisma: Stavi me kao pečat na svoje srce, kao pečat na svoju ruku (Cant. 8, 6.), divno opisuje međusobne odnose ovih dvaju života. Da navedemo ukratko njegove misli:

Srce naznačuje nutarnji, razmatrajući život. Ruka život vanjski, djelatni.

Sveto Pismo ovdje napominje srce i ruku da pokaže, kako se posve lijepo mogu u istoj osobi sastati i uskladiti ova dva života.

Najprije se spominje srce, jer je ono i te kako plemenitiji i potrebniji dio tijela od ruke. Tako je i kontemplacija daleko odličnija i savršenija od akcije, i zaslužuje da se puno više cijeni od nje.

Srce kuca dan i noć. Jedan čas da se ovaj bistveni organ zaustavi, to bi značilo smrt na mjestu. A ruka,

koja je samo dopumbeni dio čovječjega tijela, giblje se tek od vremena do vremena. Tako treba da mi gdjekad odahnemo od svojih vanjskih poslova, ali nasuprot da nikad ne odustanemo od duhovnih stvari.

Srce daje život i snagu ruci po krvi što joj šalje; bez toga bi ruka usahnula. Tako i razmatrajući život, život sjedinjenja s Bogom, po rasvjetljenjima i sveudiljnoj pomoći što je duša prima iz toga povjerljivog općenja s Bogom, oživljuje vanjske poslove, i samo po njemu ti poslovi postaju i odista korisni i označeni svrhunaravnim biljegom. Bez njega sve sahne, sve je neplodno i puno nesavršenosti.

Čovjek, žalibože, prečesto rastavlja ono što je Bog sastavio; stoga i jest veoma rijetko da se nađu združena ova dva života. Uostalom, da se to postigne trebalo bi pomno ostvariti neke uvjete, za koje se često ne mari. Ništa ne poduzimati iznad svojih sila. Običajno i nesmućena oka u svemu vidjeti volju Božju. Ne upuštati se u spoljašnje organizacijsko djelovanje osim kad to Bog hoće, i tačno samo toliko koliko se njemu sviđa da nas vidi zaokupljene tim poslom, i jedino činiti to iz želje da izvršujemo ljubav k bližnjemu. Odmah s početka prikazati Mu svoj rad, i, diljem svoga djelovanja, često pomoću svetih misli i žarkih strelovitih molitvica oživiti u sebi odluku da hoćemo da radimo samo za Njega i po Njemu. Uostalom, koliku god pažnju morali mi posvetiti svome poslu, očuvati se udilj u miru, potpuno gospodari sami nad sobom. Što je do uspjeha, u tome se prepustiti samo Bogu i ne željeti se osloboditi

od svake brige van da se opet nađemo na samu sa Isusom Kristom. To su eto veoma mudri savjeti učiteljâ duhovnoga života, kako će se postići te se ona dva života ujedine.

Sveti se je Franjo Saleski čudio, kako u opatu od Clairvaux-a nije popuštao nutarnji život, premda uvijek sjedinjen sa vrlo djelotvornim apostolatom: »Ništa nije, veli on, sveti Bernardo gubio od svete ljubavi u kojoj je želio napredovati... Mijenjao je on mjesto, ali nije srca, ni njegovo srce nije mijenjalo ljubavi, ni njegova ljubav predmeta... jer nije primao boje od poslovâ ni od razgovorâ, kao što kameleon prima boju od mjesta gdje se nalazi; nego je ostao uvijek sjedinjen s Bogom, uvijek bijel u čistoći, uvijek rumen od ljubavi i uvijek pun poniznosti«. (Duh sv. Franje Sal. 17, II.).

Katkada će poslovâ biti toliko te će iziskivati da sve sile za njih upotrebimo, a ne možemo se nikako osloboditi tereta ili ga olakšati. Posljedica bit će možda to, da će za više ili manje vremena prestati ugodno osjećanje sjedinjenja s Bogom, ali samo sjedinjenje neće od toga štetovati van ako mi dopustimo. Ako ovo stanje dalje potraje, treba da se od toga trpi, uzdiše, a nada sve da se bude u strahu e se ne bi na to naviknuli. Čovjek je slab i nepostojan. Ako zapusti duhovni život, brzo izgubi i volju za nj. Kad se čitav upusti u vanjske poslove, napokon mu ovi omile. Nasuprot, ako nutarnji duh uzdisanjem i jecajima ispoljuje svoju sakrivenu životnu snagu, znak je da ove svendiljne tužaljke izvire iz rane koja

neće da se zatvori ni usred najživlje djelatnosti; i u tome je zasluga za žrtvovani život kontemplacije, ili bolje, duši je pošlo za rukom da provede ovo divno i plodno združenje nutarnjega života sa djelatnim. Gonjena ovom žeđom za nutarnjim životom što je ne može da po miloj volji utaži, ona se, čim prije mogne, sa žarom povraća k životu molitve. Naš Gospodin ima uvijek za nju slobodan koji čas za razgovor. On iziskuje da ona u tome bude vjerna i daje joj da gorljivošću nadoknadi kratkoću blaženih tih časova.

Na jednom mjestu sveti Toma divno prikazuje ovu nauku u malo riječi, od kojih je svaka vrijedna da se o njoj razmišlja: Život kontemplativni ima po sebi veću zaslugu nego život aktivni. Ipak se može dogoditi da tko više zasluga steče radeći koji vanjski posao: ako na primjer zbog preobilja božanske ljubavi, da se ispuni njegova volja, njemu na slavu, katkada se ustrpi što je za neko vrijeme rastavljen od slasti razmatranja Boga. (2. 2. q. 18. a. 2.).

Upozorujemo na mnogostruke uvjete koje sveti Naučitelj pretpostavlja da postane akcija zaslužnija od kontemplacije.

Najdublji pokretač koji dušu tjera na akciju nije drugo van preobilje ljubavi u njoj. Dakle nijesu po srijedi ni nemiran duh, ni hirovitost, ni potreba da ostavi sam sebe. To je uistinu patnja za dušu, koja

treba da se ustupi što je ostala bez slasti koje daje život molitve¹⁾. Stoga ona samo za neko vrijeme žrtvuje neki dio od onih ura što ih je odredila za molitvu, i to u svrhu nadnaravnu: da se njegova volja ispuni, njemu na slavu.

Kako su putovi Božji proniknuti mudrošću i dobrotom! Kako divno vodi On dušu po nutarnjem životu! Nadoknađuje joj se duboka žalost što je osjeća usred akcije i što je ona veledušno pregara, žalost što mora da toliko vremena žrtvuje djelima Božjim a tako malo Bogu tih djela. Jer na taj način iščezavaju sve pogibelji rastresenosti, samoljublja, naravnih osjećaja. Ovo duševno raspoloženje ne samo da ne škodi slobodi duha i djelatnosti, nego im dapače daje biljeg veće promišljenosti. U njemu je ostvaren praktični oblik vježbanja u prisutnosti Božjoj, jer duša nalazi u milosti sadašnjega časa živog Isusa koji joj se nudi sakriven pod djelom što ga ona hoće da ostvari. Isus radi s njom i podupire je. Koliko ima osoba kojima je povjerena kakva služba, a koje i s uspjehom aktivno djeluju, i u

¹⁾ Ova slast ima svoje sjedište navlastito u vrhovima duše i stoga ne dokida duševne suše, nego nadilazi svaki sjetilni oćut: *Exsuperat omnem sensum*. Da s milošću Božjom užeže srce nadnaravnim plamenom, dosta je volji logika čiste vjere, suhe i hladne u sebi.

Na smrtnoj postelji, u Moulins-u, sveta Ivana de Chantal, jedna od najiskušanijih duša u molitvi, svojim je kćerima kao oporuku ostavila ovo načelo, od kojega je po logici vjere ona živjela: Najveća je sreća ovdje na zemlji moći se razgovarati s Bogom

isto vrijeme paze na svoju dušu i napreduju u kreposti: a sve to imaju da zahvale onoj dobro shvaćenoj spasonosnoj žalosti o kojoj smo malo prije govorili, onoj pregorenoj ali uvijek podržavanoj želji za većom doko-licom što bi je rado proveli pred Svetohraništem, onim uslijed toga skoro neprekidnim duhovnim pričestima.

5. Odličnost toga ujedinjenja.

Ujedinjenje dvaju života, kontemplativnog i aktivnog, sačinjava pravi apostolski rad, to po riječima svetoga Tome glavno djelovanje kršćanstva: *Principalissimum officium* (3. q. 67. a. 2. ad. 1.).

Za apostolski rad treba duša koje se mogu oduševiti i zagrijati za neku misao, žrtvovati se za pobjedu kojega načela. Ako se po duhu nutarnjega života bude ovaj ideal ostvarivao na svrhunaravni način, ako naša revnost, u svome cilju, u svome žarištu i sredstvima, bude prožeta duhom Isusovim, onda ćemo imati život koji je sam u sebi najsavršeniji, život u najodličnijem značenju, jer ga sv. Toma i drugi bogoslovi izdižu i ponad same kontemplacije.

Apostolski rad čovjeka molitve jest besjeda koja osvaja »božanskim poslanjem, revnošću za spas duša, plodnošću u obraćanju slušateljâ« (S. Bonav.).

To je spasonosno isparivanje koje se iz vjere razvija: *Zelus, id est vapor fidei* (S. Ambr.).

Apostolskim radom sveca biva zasijan svijet. Apostol baca u duše pšenicu Božju (P. Léon, op. cit.). To je ljubav koja se je pretvorila u vatru što proždire zemlju,

požar duhovske svetkovine, neodoljivo se šireći među narode: Vatra sam došao baciti na zemlju (Luk. 12, 49.).

Uzvišenost se toga djelovanja sastoji u skrbi kojom apostol radi za spas drugih, a ipak da sebi ne naškodi. Pretakati božanske istine u ljudske pameti! Nije li to služba dostojna anđela?

Dobro je, promatrati istinu. Priopćivati je drugima, još je bolje. Odrazivati svijetlo više je nego ga primati. Rasvjetljivati više vrijedi nego sjati pod sudom. Kontemplacijom se duša hrani; apostolskim se radom ona daje (S. Thom. 2. 2. q. 188. a. 6.).

Očevidna je u tome misao sv. Tome: tome uzornom apostolskom radu život molitve ostaje i zvorom: »Contemplata aliis tradere¹⁾«.

Tom se izrekom, kao i onim riječima istoga svetog Naučitelja što smo ih naveli na koncu pređašnjega poglavlja, jasno izriče osuda nad amerikanizmom, čije pristaše sanjaju o nekom mješovitom životu, gdje bi akcija ugušila kontemplaciju.

I zbilja, sveti Toma ovdje pretpostavlja dvije stvari: 1) da duša već stalno živi od molitve, i toliko da od nje živi te ne treba da drugo daje van od svoga viška; — 2) da akcija ne smije da uguši života molitve, i da duša, dok se za druge žrtvuje, mora dobro čuvati svoje srce, e se ne bi izložila pogibelji da izmakne svoju djelatnost ispod upliva Isusa Krista.

Vjerno odrazuje tu misao svetoga Tome dražesna riječ P. Matea Crawley-a, apostola obiteljskog ustoličenja presvetoga Srca: »Apostol je kalež do vrha pun životom Isusa Krista, i njegov višak preliće na duše«.

Ova smjesa djelatnoga života, sa svim njegovim djelima gorljivosti, i razmatrajućeg života, sa njegovim uzvišenim ushitima, proizvela je najveće svece: svetoga Dionizija, svetoga Martina, svetoga Bernarda, svetoga Dominika, svetoga Franju Asiškog, svetoga Franju Ksaverija, svetoga Filipa Nerijskog, svetoga Alfonza, koji su svi bili jednako žarki u svome razmatrajućem životu kao što su snažni apostoli.

Život nutarnji i život djelatni! Svetost u vanjskim djelima! Jedinstvo snažno, jedinstvo plodno! kakova li čudesna obraćenja vi možete da proizvedete. O Bože, daj svojoj Crkvi mnogo apostola, ali u njihovim srcima što izgaraju od želje da se žrtvuju, raspali žarku žeđu za životom molitve. Daj svojim poslenicima tu razmatrajuću djelatnost i djelatno razmatranje; tvoje će se djelo onda izvršiti, i tvoji će evanđeoski poslenici izvojevati one pobjede što si im ih ti nagovijestio prije svoga slavnoga Uzašašća.

¹⁾ Ono što je u razmatranju stekao drugima davati.

Treći dio.

Djelotvorni život je pogibeljan bez nutarnjega života, a zajedno s njim osigurava napredak u kreposti.

1. Izvanjski rad za bližnjega sredstvom je posvećenja onim dušama, koje žive nutarnjim životom; drugim može da bude opasan za spas njihove duše.

a) Sredstvo posvećenja. — Od onih duša što ih Naš Gospodin uzima kao drugove u svome apostolskom djelovanju, iziskuje on izričito da se moraju ne samo očuvati u kreposti, nego u njoj i napredovati. Kao dokaz služi svaka stranica u poslanicama svetog Pavla Titu i Timoteju, i u Apokalipsi kad Isus progovara biskupima Male Azije.

S druge strane, kako smo to odmah u početku naglasili, djelovanje za bližnjega je po volji Božjoj.

Dakle bi to bila pogrda i hula proti Mudrosti Dobroti i Promisli Božjoj, kad bi tko u izvanjem apostolskom djelovanju, samu po sebi, vidio zapreku za posvećenje, i kad bi tvrdio da ono, premda proizlazi iz volje Božje, ipak nužno usporuje naše napredovanje u savršenstvu.

Jedno ili drugo će se morati reći: Ili apostolsko djelovanje u kojegod obliku, ako ga Bog hoće, ne samo da po sebi ne rastvara onoga ozračja čvrste kreposti u kojemu treba da bude duša koja se brine za svoje spasenje i svoj duhovni napredak, nego je dapače uvijek za apostolskoga radnika sredstvom posvećenja, kad ga se vrši u pravim okolnostima.

Ili bi pako ona osoba što ju je Bog odabrao da s njim sarađuje, i koja stoga treba da se odazove Božjemu pozivu, imala pravo da za to što je zanemarila svoje posvećenje, navede kao zakonitu ispriku svoju djelatnost, svoje napore i brige utrošene u korist zapovjedenoga rada.

Ali uistinu Bog sam sebi duguje to, da apostolskom posleniku što ga ja sam odabrao udijeli nužne milosti, po kojima će svoju posvemašnju zaposlenost moći složiti ne samo sa osiguranjem svoga spasenja, nego i s postignućem kreposti i s porastom u njima sve do svetosti. To slijedi iz osnove po kojoj Bog ravna svijetom.

Onu pomoć, što ju je udijelio jednome Bernardu, jednome Franji Ksaverskom, on je duguje, koliko je potrebno, najskromnijemu evanđeoskom posleniku, najnižemu članu „Školske braće“, najneznatnijoj između sestara bolničarki. To je uistinu dug Srca Božjega naprama oruđu od njega izabranom, opet to i bez bojazni ističemo. I svaki apostolski poslenik, ako je ispunio potrebite uvjete, treba da ima neograni-

čeno zaufanje u svoje strogo pravo na milosti što ih iziskuju oni poslovi, koji su takove vrsti te mu daju kao neku založnicu na neizmjereno blago božanskih pomagala.

Onaj koji se je podao djelima ljubavi za bližnjega ne treba, kako dobro opaža Alvarez de Paz, da misli kao da će mu ona zatvoriti vrata razmatrajućeg života, i da će ga za nj onesposobiti. Nasuprot treba da zsigurno drži, da će se po njima za takav život divno raspoložiti. Ne samo da nas razum i svetih Otaca ugled uvjeravaju o toj istini, nego i svagdanje iskustvo, jer vidimo kako su se neke duše podale djelima ljubavi za bližnjega, kao ispovijedanju, propovijedanju, poučavanju u kršćanskom nauku, pohađanju bolesnikâ itd., a Bog ih je uzdigao na takav visok stupanj kontemplacije, da ih se punim pravom može uporediti sa drevnim pustinjacima. (Tom. III. lib. 5.).

Odlični taj Isusovac, kao uostalom i drugi učitelji duhovnoga života, riječju „stupanj kontemplacije“ označuje dar duha molitve, koji je značajkom preobilja ljubavi u kojoj duši.

Žrtve, što ih iziskuje apostolsko djelovanje za bližnjega, crpu takovu svrhunaravnu vrijednost iz toga rada za slavu Božju i za posvećenje dušâ, i takovu plodnost u zaslugama, da se čovjek koji se je podao djelatnom životu, može, ako hoće, svaki dan popeti za stepen više u ljubavi i sjedinjenju s Bogom, jednom riječju u svetosti.

Nema dvojbe da u nekim slučajevima Bog hoće da se odustane od vanjskoga djelovanja, ako ovo donosi sa sobom tešku i blizu pogibelj svojevoljnog grijeha, osobito proti vjeri i anđeoskoj kreposti. Ali, uz ovaj izuzetak, Bog svojim poslenicima uvijek pruža u nutarnjem životu sredstvo, da se zaštite i u kreposti uznapreduju. Ipak dobro razlikujmo u čemu se sastoji napredak. Da jasnije označimo što mislimo, navesti ćemo jedan na oko u sebi protuslovan izričaj bistrumne i duhovite svete Terezije: „Otkada sam priorka u samostanu, opterećena sam mnogobrojnim poslovima i često moram putovati, pa stoga počinjam mnogo više pogrešaka. Ali ipak, budući da se srčano borim, i jer sam se sva podala zaposlenosti samo radi Boga, to osjećam da Mu se sve više i više približujem“. Njezina se slabost očituje češće nego li u miru i tišini samostanskoj. Svetica to opaža, ali se radi toga ne smućuje. Nasuprot posvema svrhunaravna njezina veledušnost u žrtvama, i, više nego prije, zamjetljiva naprezanja u duhovnoj borbi, daju joj zgodâ za pobjede koje su obilato naknađivale to, što bi je gdjekad zaskočila i prevarila čovječja slabost, koja je u njoj bila i prije, samo što se je skrivala. Naše sjedinjenje s Bogom, veli sv. Ivan od Križa, stoji u sjedinjenju naše volje s njegovom, i ovo je jedina mjera kojom se ono mjeri. Sveta Terezija nema krivog shvaćanja o duhovnome životu, kao da bi se moglo napredovati u sjedinjenju s Bogom samo u mirovanju i samoći. Ona je, naprotiv, uvjerena, da zaposlenost što je Bog nalaže, i ako je vrši onako kako to On hoće, hrani njezin

duh požrtvornosti, njezinu poniznost, njezinu samoza-
taju, njezin žar i gorljivost za kraljevstvo Božje, i na
taj način pospješuje povjerljivo sjedinjenje njezine duše,
s Našim Gospodinom, koji u njoj živi, i njezin rad živi
po Njemu; tako se eto koraca prema Svetosti.

I odista, Svetost prije svega stoji u ljubavi, i apo-
stolsko djelo, ako je zbilja apostolsko, nije ništa drugo
nego ljubav na djelu. Ljubav se dokazuje djelima odri-
canja, veli sveti Grgur: *Probatio amoris, exhi-*
bitio est operis, i Bog od svojih poslenika iziskuje
ovaj dokaz odanosti.

Pasi jaganjce moje, pasi ovce moje: u
ovom obliku traži Naš Gospodin ljubav od apostola
kao dokaz da su iskrena njegova česta uvjeravanja da
ga ljubi.

Sveti je Franjo Asiški mislio da ne može drukčije
biti prijateljem Isusa Krista, van da se nježnom ljubavi
brine za duše koje je On otkupio. (S. Bonav. Vita S.
Franc. c. IX.).

I ako Naš Gospodin prima kao da su Njemu samom
učinjena djela milosrđa, dapače i tjelesnoga, razlog je
taj što On u svakom takovu djelu nalazi da ga proniču
zrake one iste ljubavi, koja nadahnjuje vjerovjesnika ili
podržava pustinjaka u oskudijevanju, borbama i molit-
vama u pustinji: Što ste učinili jednome od
ove moje najmanje braće, meni ste učinili.
(Mat. 25, 40.).

Djelatni život bavi se djelima požrtvornosti. Stupa
stazama žrtve za tragom Isusa poslenika i pastira, Isusa

vjerovjesnika, čudotvorca, iscjelitelja i sveopćega liječ-
nika, nježnoga i neumornog dobavljača za sve koji trpe
potrebu ovdje na zemlji.

Djelatni se život sjeća ove riječi Gospodinove, i
živi od nje: U vašoj sam sredini kao onaj koji
služi (Luk. 23, 27.). Sin čovječji nije došao
da mu služe, nego da služi (Mat. 20, 28.).

Ide putevima ljudske bijede, govoreći riječ koja
rasvjetljuje, sijući oko sebe sjetvu milosti što će niknuti
dobročinstvima svake ruke.

Oboružan bistrovidnošću svoje vjere i pronicavošću
svoje ljubavi djelatni život otkriva, u najjadnijem nevolj-
niku, u najslabijem sluščetu da je goli, suzni, od svih
prezreni Bog, veliki gubavac, tajanstveni osuđenik što
ga vječna pravda progoni i zasipa udarcima, čovjek boli
kojega je vidio Izaija gdje stoji u strahovitoj raskoši
svojih rana, u tragičnom grimizu svoje krvi, tako izmr-
cvaren i izrovan čavlama i bičevima, da se je previjao
kao crv kad ga se gazi.

I gledali smo ga, a nijesmo ga prepoznali, vapije
Prorok¹⁾.

Nu ti, o djelatni živote, ti ga dobro prepoznaješ;
i na koljenima klečeći, očiju suzama natopljenih, služiš
ga u siromasima.

¹⁾ „I vidjesmo ga, i ne bješe ništa na očima, čega radi
bismo ga poželjeli. Prezren bješe i odbačen između ljudi, bolnik
i vičan bolestima, i kao jadan od koga svak zaklanja lice, prezren
da ga ni za što ne uzimamo“. (Iz. 53, 2. 3.).

Život djelatni čini čovječanstvo boljim. Dok oplođuje svijet svojom velikodušnošću, svojim radom, svojim znojem, zasijava nebo svojim zaslugama.

Svet je to život i Bog ga nagrađuje, On koji daje raj čaši vode pruženoj od siromaka, kao i omašnoj knjizi od naučenjaka, kao i znoju apostola. On na sudnji dan, pred čitavim nebom i zemljom kao sveta proglašuje sva djela ljubavi¹⁾.

b) Pogibelj za spasenje. — Koliko puta smo, žalibože, u zasebnim duhovnim vježbama kojima smo upravljali, mogli utvrditi činjenicu, da je organizatorni rad, koji bi trebao da bude za one koji se njim bave sredstvom napredovanja, postao uistinu oruđem rušenja duhovne zgrade.

Jedan organizator, na početku duhovnih vježbi pozvan da ispita svoju savjest i da pronađe glavni uzrok svome nesretnome stanju, tačno se je prosudio kad nam je dao odgovor na prvi pogled neshvatljiv: „Upropastila me je radinost. Moje prirođeno raspoloženje činilo je da sam osjećao radost kad sam se u radu žrtvovao za druge, te da sam se sretnim ćutio kad sam mogao usluge im iskazivati. Uz pomoć prividnoga uspjeha mojih poduzeća Sotona je znao, kroz dug niz godina, sve udesiti da me opsjeni, da u meni raspali ognjicu akcije, da mi odvratnim učini svaki unutarnji rad, i napokon da me povuče u ponor“.

²⁾ Isp. P. Léon, O. F. M.: „Lumière et flamme“. U navodu, što ga iz toga djela gore donesismo, radi se dakako o djelatnom (aktivnom) životu koji je pun duha vjere, oplodene ljubavlju, i koji prema tome proistječe iz snažnog nutarnjeg života

Ovo se nepodobno, da ne kažemo nakazno, stanje duše da objasniti jednom riječju. Podavši se sav tome uživanju što može da pusti maha djelovanju svojih naravnih sila, poslenik je Božji pustio da mu nestane božanskoga života, te zalihe božanske topline koja je bila u njemu sakupljena te je oplođivala njegovo apostolsko djelovanje i zaštićivala njegovu dušu proti ledenoj studeni naravnoga duha. Radio je, ali daleko od sunca života. *Magnae vires et cursus celerrimus, sed praeter viam*: mnogo je silâ potrošeno, i veoma brza je trka, ali izvan puta (S. Aug. in Psalm. XXXI.). U isti su se mah njegova djela, što ih je organizirao, iskrenula proti apostolskom radniku kao oružje kojim je opasno rukovati, oružje dvorezno što ranjava onoga koji se više ne umije njime služiti.

Nije li ono proti sličnoj pogibelji sveti Bernardo pozivao na oprez papu Eugena III.? Evo što mu piše: Bojim se da ne bi, usred svojih poslova kojih je bezbroj, i očajavajući da ćeš ikada moći izići s njima na kraj, pustio da ti duša otvrdne. Učinio bi pametnije da **se ukloniš tim poslovima**, makar na neko vrijeme, nego li da dopustiš da oni tobom zavladaju i da te malo po malo nefaljivo dovedu tamo kamo ne bi htio doći. Kuda to? upitat ćeš možda. **Do otvrdnuća srca.**

Eto dokle te može zanijeti ova **prokleta zaposlenost — hae occupationes maledictae** —, ako samo nastaviš, kako si u

početku činio, sav joj se podavati, ništa od sebe ne ostavljajući za sebe. (De Consid. I. II. c. 2.).

Šta ima uzvišenije, šta svetije, nego li vladati Crkvom? Ima li išta korisnije za slavu Božju i za dobro dušâ? Pa ipak, sveti Bernardo u sav glas kaže „prokleta zaposlenost“, ako bi zapriječila nutarnji život u onome koji joj se je podao.

Kakove li to riječi, „prokleta zaposlenost“! Vrijedi čitave knjige, toliko zaprepašćuje i sili na razmišljanje. Izazvala bi prosvjedovanje, da je nije napisalo tako oprezno pero jednoga crkvenoga Naučitelja, jednoga svetog Bernarda.

2. Organizator bez nutarnjega života.

Jedna jedina ga riječ tačno crta: možda još nije mlak, ali će nefaljivo to postati. Nu biti mlak, i to mlakošću ne osjećaja ili slabosti, nego mlakošću volje, to znači uglaviti savez sa rastresenošću i nemarnošću koje će trajno biti dragovoljne ili nesuzbijane, savez sa promišljenim lakim grijehom. A to drugo ne znači nego oduzeti duši sigurnost vječnoga spasenja, pripremati, pače voditi smrtnom grijehu¹⁾. To

¹⁾ Iz nauke svetoga Tome proizlazi, da kada duša u stanju milosti izvede čin koji je u sebi dobar, ali koji nema onoga stupnja gorljivosti što ga Bog od nje pravom očekuje u tome stanju u kome se sada nalazi, onda taj čin u nekom smislu pripravlja umanjenje onoga stupnja ljubavi koji je u njoj.

je o mlakosti nauka svetoga Alfonza što ju je tako dobro objasnio njegov učenik P. Desurmout¹⁾.

Na koji dakle način nužno zapada u mlakost čovjek, koji se je bez nutarnjega života podao organizatornom djelovanju? Nužno, velimo, i kao dokaz neka samo posluži ova riječ što ju je izrekao biskup vjerovjesnik svojim svećenicima, riječ to strašnija svojom istinom, što ona potječe iz srca koje je izgaralo od revnosti da organizira što više djela ljubavi k bližnjemu; potječe iz duha koji je sam po sebi bio sav izravno uperen proti svemu što bi podsjećalo na kvietističko mirovanje. »Treba, veli kardinal Lavigerie, biti uvjeren o ovome: za apostolskog poslenika nema sredine između potpune svetosti, za kojom barem žudi i vjerno se i odvažno trsi da je postigne, ili posvemašuje iskvarenosti«.

Tako se tumače ova mjesta sv. Pisma: Proklet onaj koji djelo Božje obavlja nemarno; i: Jer si mlak... početku te povraćati iz usta svojih.

Osim toga svaki laki grijeh, ako i ne umanjuje stanja milosti, umanjuje joj ipak žar. I na taj način priprema za smrtni grijeh.

A bez ozbiljnoga nutarnjega života nastaju mnogobrojni laki grijesi, proti njima se čovjek ne bori, često ih se i ne za-paža, a ipak se uračunavaju rasutoj i mlohavoj duši koja je prestala živjeti po onoj B dijte i molite se.

Tako nalazimo u svetom Tomi razjašnjenje one malo prije spomenute riječi „prokleta zaposlenost“, kao i svega onoga o čemu će se govoriti u ovom poglavlju.

¹⁾ Isp. opasku u prvom dijelu, pogl. 3. k „Šestoj istini“.

Dozovimo si ponajprije u pamet onu klicu pokvarenosti što je u našoj naravi požuda podržava, rat bez primirja koji su proti nama zapodjenuli naši nutarnji i vanjski neprijatelji, pogibelji što nam prijete sa svih strana.

To rekavši, pokušajmo da si predočimo što biva s dušom koja se dala na apostolsko djelovanje, a da se nije proti njegovim pogibeljima dosta oboružala i zaštitila.

N... osjeća gdje se u njemu budi želja da se posveti organizacijskom djelovanju. Još je, uostalom, neiskusan. Njegova nam sklonost za apostolski rad daje pravo da ga si zamislimo kao čovjeka u koga ima žara, nekog poleta u značaju; da ga si predstavimo, kako mu godi akcija, a možda i boj. Uzmimo da je u ponašanju ispravan, da u njemu ima pobožnosti pa i bogoljubnosti, ali pobožnosti više u osjećaju nego u volji, bogoljubnosti što nije odsjev duše koja je tvrdo namjerila da neće tražiti drugo van da Bogu čini po njegovoj miloj volji, nego je to u njemu pobožna navada, ostatak hvaljevrijednih običaja. Molitva mu, ako još vrši svoje molitve, nije van neko snatrenje, a duhovno čitanje čin znaličnosti, bez stvarnoga utjecaja na njegovo ponašanje. Može bit ga i sama Sotona navodi da mu se oslade štiva koja govore o uzvišenim vanrednim putovima sjedinjenja s Bogom i da im se sav zanesen divi; jadna duša misli da je time postigla nutarnji život, što nije drugo van obmana nekakva umjetničkog osjećanja. Sve u svemu, malo, ako ne ništa, od pravoga nutarnjega života u ovoj duši koja

je, priznajmo, zadržala lijep broj dobrih navika, mnogo sposobnosti i neku iskrenu ali previše neodređenu želju da ostane vjerna Bogu.

Evo dakle našega apostolskog radnika, puna želje da djeluje u organizacijama, gdje se sprema da se gorljivo poda ovoj za njega novoj službi. Naskoro će iz samoga ovoga njegova novoga posla pred njim iznići tisuću raznih okolnosti — svak će nas razumjeti tko se je bavio organizacijama — radi kojih će sve to više živjeti van sebe; tisuću zamamâ za njegovu djetinjski nevještu izvjedljivost; tisuću prigodâ pada od kojih možemo uzeti da ga je do sada djelomice zaštićivalo mirno ozračje porodičnoga ognjišta, sjemeništa, redovničke zadruge, novicijata, ili barem pažnja mudra vođe ili savjetnika.

Ovakova je duša slabo pripravljena na neprekidnu borbu na koju je sile onako teški i sveudiljni nasrtaji ne samo od strane sve veće rastresenosti ili opasne izvjedljivosti koja bi htjela da sve sazna; i od strane neustrpljenja ili preveć osjetljive čudi, taštine ili zavisti, preuzetnosti ili klonulosti; nego će je sveudilj više preuzimati slabosti srca i svi razni više ili manje fini oblici mekoputnosti. I tako će i rane biti česte

A zar, u ostalom, na otpor ikako i pomišlja ova duša tako površna u pobožnosti, koja se je sva podala zadovoljstvu što ga već po samoj svojoj naravi i previše osjeća, kad može da razvije svoju djelatnost, svoju nadarenost na uhar dobroj i odličnoj stvari? A i sotona od svoje strane preža, jer je već nanjušio plijen. Daleko

je on od toga, da bi se protivio tome zadovoljstvu, on ga dapače svom silom podžiže.

Dode ipak dan, kad čovjek zapazi pogibelj: anđeo je čuvar progovorio, savjest se je uzbunila. Trebalo bi ući u se, ispitati se u tišini duhovnih vježbi, odlučiti čvrsto se držati stalnoga rasporeda u radu i od njega nipošto ne odstupati, pa makar radi toga i morao odustati od poslova koji su mu tako omiljeli. Nažalost, već je prekasno. Duša je sada okušala slast gledati kako su njezina nastojanja okrunjena najradosnijim uspjesima: sutra, govori ona. Danas, nemoguće; nema vremena. Jer moram nastaviti ovaj niz propovijedi, napisati ovaj članak, organizirati ovaj strukovni savez, ovo karitativno društvo, pripremiti ovu predstavu, poduzeti ovo putovanje, svesti u kolotečinu svoju prepisku, itd. Kako li je sretna što se može opet umiriti svim tim izgovorima! Jer joj je postala nesnosna i sama pomisao, stati spram svoje savjesti i pogledati joj u oči. Nadošao je čas gdje sotona može po miloj volji da radi na svom razornom djelu u tome srcu, koje mu je tako voljno postalo pomagačem. Tlo je pripravljeno. Rad je njegovoj žrtvi bio postao strašću, a ovu je on još raspalio do groznice. Nesnosno joj je izgledalo zaboraviti na buku poslova, a vrag čini da se ona od toga dapače zgraža, i da se omamljuje novim osnovama što ih je on vješto našarao lijepim izgledom slave Božje i velikog dobra po duše.

I evo ovoga čovjeka, koji je još do pred malo vremena bio pun kreposnih navika, gdje sve dalje pada

iz jedne slabosti u drugu još veću, te je već stao na strminu, koja je i previše kliska a da bi se mogao ustaviti u svom padu. U svojoj dubini je nesretan, nejasno osjeća da ovaj njegov nemir i žurba nije po srcu Božjem, i, da uguši svoje grizodušje, baca se u još većoj omaglici u vrtlog. Pogriješke se u nužnom slijedu gomilaju na pogriješke. Što je nekada uznemirivalo iskrenu savjest ove duše, nije sada drugo nego isprazna bojazan što je valja prezreti. Rado izjavljuje da treba znati biti savremen i boriti se s neprijateljima jednakim oružjem, i stoga slavi djelotvorne kreposti, a od srca omalovažava ono što prezirno naziva da je pobožnost prošloga vijeka. Organizacije uostalom napreduju više no ikada, javnost ih hvali. Dan za danom cvjetaju novi uspjesi. »Bog blagosivlje naše djelo«, kliču prevarena duša, nad kojom će možda sutra, radi teških prestupaka, plakati anđeli nebeski.

Ustavimo se časak, da pogledom omjerimo prevaljeni put i dubinu ponora. Idimo redom i brojmo razmake puta.

Prvi razmak. Duša je ponajprije postepeno gubila (ako ih je ikada imala!) jasnoću i krepčinu u vjerenja o svrhunaravnom životu, o svrhunaravnom svijetu i o tome, prema kojoj osnovi Naš Gospodin djeluje u dušama, i kakav on hoće da bude odnošaj nutarnjeg života u duši evanđeoskog poslenika prema njegovim izvanjim pothvatima. Svoje te pothvate gleda samo kao u odsjevu lažnog ogledala. Ista taština ima da posluži kao podnožje tobožnjoj dobroj namjeri: »Šta

ćete, Bog mi je dao dar govora, hvala mu od mene za to«, odgovarao je laskavcima neki propovjednik, nadut ispraznom samodopadnošću i sav na izvana iskrenut. Duša traži daleko više sebe nego Boga. Povoljno mišljenje, slava, osobne koristi u prvom su redu. Za nju su postale prazne i bez smisla riječi: Kad bih se ljudima svidao, ne bih bio Kristov službenik (Gal. 1, 10.).

Bitna oznaka ovoga prvoga razdoblja jest pomanjkanje vrhunaravne osnovice, a ima kao uzrok, ili gdje kad kao neposredni posljedak, s jedne strane nepoznavanje načelâ, a s druge rastresenost, zaboravljanje na prisutnost Božju, napuštanje strelovitih molitvica i čuvanja srca, nestajanje nježnosti u savjesti i redovitosti života. Mlitavost je blizu, ako već nije nastupila.

Drugi razmak. Svrhunaravan je čovjek rob dužnosti, i zato je škrt sa svojim vremenom, prema rasporedu ga upotrebljava i po pravilu provodi život. On shvaća, što je izvan toga da je naturalizam, udoban i hirovit život, od uranka do počinka.

Neće puno vremena proći, pa će to iskusiti čovjek zaokupljen vanjskim organizatornim radom, ako nema u njemu svrhunaravne osnovice. Jer u porabi vremena nema duha vjere, doći će do toga da će propuštati duhovno čitanje. S druge strane, ako i čita još, a ono ne proučava. To je bilo dobro za crkvene Oce, da čitav tjedan pripravljaју nedjeljno tumačenje evanđelja. On radije ishitruje, osim ako taština drukčije zahtijeva; i

to on čini, kako bar misli, sa vanrednom srećom... Više nema duha sustavnosti. Amo tamo leprši, kao leptir. Slobodne svoje ure rasipa u ludo i prekomjerno se brine kako će se zabaviti: tako se izmiče zakonu rada, tome velikom zakonu koji predusreće zlu, promiče čudoređe i duh pokore.

Tvrđi da ga umara, i da je sušta teorija sve što bi mu sputalo slobodu življenja. Njegovo vrijeme nije mu dosta za tolike organizacije i društvene dužnosti, pa ni za ono što mu se čini potrebito po zdravlje i za nužnu razonodu. Odista, govori mu sotona, previše ima časova posvećenih pobožnim vježbama: razmatranju, časoslovu, misi, dušobrižničkoj službi. Treba malo priorijediti. I nefaljivo će početi skraćivati razmatranje, nepravilno ga vršiti, i možda će, žali Bože, malo po malo dospjeti da ga posve dokine. Naravski, jer kasno liježe, nije nikakvo čudo da je napustio ustajanje u stalno vrijeme, a bez toga je nemoguće vjerno ustrajati u molitvi.

U djelatnom pako životu napustiti razmatranje isto je što i odbaciti oružje pred neprijateljem. »Osim da Bog učini čudo, veli sv. Alfonzo, bez molitve se napokon sigurno pada u smrtni grijeh.« A sv. Vinko Paulski kaže: »Čovjek bez molitve nije sposoban ni za što, pa niti da se sam u čemugod nadvlada; to je sušti životinjski život.« Neki pisci navode slijedeće riječi svete Terezije: »Bez molitve se naskoro postaje životinjom ili vragom. Ako se ne moliš, ne treba ti vruga da te baci u pakao, bacaš se i sam. Naprotiv, reci mi naj-

većega grješnika, ako se moli samo četvrt ure dnevno, obratit će se; ako ustraje, siguran je za svoje vječno spasenje.« Iskustvo svećeničkih ili redovničkih, organizatornim radom zaposlenih duša dosta je da ustvrdimo kao sigurno, da će neizbježno pasti u mlitavost volje onaj apostolski poslenik, koji na laku ruku skraćuje svoju molitvu na deset ili petnaest časova pod izlikom posla ili umornosti, ili jer mu se ne mili, ili radi liječnosti, radi samoobmane; umjesto da se sam prisili na pola ure ozbiljne molitve, iz koje će crpsti zanos i snagu što će mu trebati onaj dan.

Tu se očividno više ne radi samo o tome, da se uklone neke nesavršenosti. Tu vrvi lakim grijesima. A jer se je čovjek sam bacio u nemogućnost da bdije i straži nad svojim srcem, to većina ovih pogriješaka ostane pred savješću sakrivena: duša se je stavila u takovo stanje, da više ne vidi. Kako će se boriti proti onome, što više ne razaznaje kao pogriješno? Bolest mlohavosti daleko je već zahvatila. Posljedica je to ovoga drugog razmaka, kojemu je glavnom oznakom napuštanje molitve i svakog rasporeda u upotrebi vremena.

Treći razmak. Sve je zrelo za ovaj treći razmak, koji se ispoljava u nemarnom moljenju časoslova. Ova molitva svete Crkve, koja bi imala vojniku Kristovu dati radosti i snage da se od vremena do vremena podigne i u Boga uzme opravu te se njom uzmogne držati u lijetu ponad vidljivoga svijeta — postaje mu poslom koji mu je kao za pokoru povrh

svega drugoga nametnut. Liturgični život, taj izvor svijetla, radosti, snage, zaslugâ i milosti za njega i za vjernike, nije mu više drugo van prigoda neugodne dužnosti, što je vrši preko srca. Istinska krepost bogostovlja nije u njemu samo pozlijeđena: ognjica spoljašnjeg organizatornog djelovanja učini da je presahnula. Duša više bogoslužja drukčije i ne vidi, nego u sjajnim spoljašnjim očitovanjima. Lična i skrovita, ali srdačna žrtva hvale, prošnje, zahvaljivanja, naknade, sve joj to više ništa ne progovara. Nije davno što je, izgovarajući svoje usmene molitve, sa opravdanim ponosom, kao da bi se htjela natjecati sa zborom monahâ, izuščivala riječi: i ja hoću »da ti pjevam na očigled anđela« (Ps. 132, 2.). Svetište ove duše, negda ispunjeno kâdom liturgičnoga života, postalo je javnim trgom gdje vlada buka i nered. Uslijed pretjerane brige za organizacijama i zbog uobičajene rastresenosti postaje njezina rasutost podeseterostručena, proti kojoj se, uostalom, sve to manje bori. *Non in commotione Dominus* — nije Gospodin u buci (3. Kralj. 19, 11.). Nema tu više istinske molitve. Nagljenje, neopravdano prekidanje, nehajnost, pospanost, zakašnjivanje, odgađanje do zadnjega časa uz pogibelj da ga svlada san..., a možda od vremena do vremena i propuštanje, — sve to čini da ono što bi imalo da bude lijekom, postaje otrovom, a žrtva hvale čitulom grijehâ, a ovi će, može bit, do toga dospjeti da više ne bude samo laki.

Četvrti razmak. Sve je međusobno povezano. Bezdan izaziva bezdan. Sakramenti! Prima ih se i

podjeljuje, istina je, kao počitanja vrijednu stvar, ali se više ne osjeća u njima kucajâ života što ga sadrže. Nazočnost Isusova u svetohraništu ili u sudištu ispo- vijedi ne uspijeva više da s nje zatrepti dubina duše i da zaigraju svi naponi vjere. I sama misa, kalva- rijska žrtva, zatvorenim je vrtom. Duša je, dakako, još daleko od svetogrđa, priznat ćemo i mi da je tako. Ali ona više ne osjeća topline božanske Krvi. Pretvorbe joj ostaju hladne, pričesti mlake, rasute, površne. Već vreba na nju opasnost da pane u nepoštivanje, kao da ima pred sobom navadnu koju i svakidašnju stvar; opasnost nesvjesne navike, možda čak i odvratnosti.

Tako izrođen apoštol živi van Isusa, i ne zapada mu više u dio blagodat onih skrovitih besjeda što ih Isus zbori samo svojim pravim prijateljima.

Od vremena do vremena nebeski Prijatelj ipak šalje po koji poriv grizodušja, koje svijetlo, koji poziv. On čeka, on kuca, moli da smije unići: Dođi k meni, uboga ranjena dušo, dođi samo, ja ću te iscijeliti. Dođite k meni svi... i ja ću vas okrijepiti (Mat. 11, 28.). Jer sam ja spas tvoj (Ps. 34.). Došao sam ja, Sin čovječji, da tra- žim i spasem što je izgubljeno (Luk. 19, 10.). Ovaj glas, tako sladak, tako nježan, tako smjieran, tako pronicav, budi na mahove neko ganuće, neku želju za promjenom života na bolje. Ali budući da su vrata srca samo malo odškrinuta, Isus ne može da uniđe, i ovi dobri porivi mlake duše ostaju bez plodova. Milost

bezuspješno prođe i obraća se onda proti toj duši. Možda će čak Isus u svome milosrđu prestati progo- varati duši, da ne bi ova gomilala zaklade srdžbe: Time Jesum transeuntem et non reverten- tem — boj se da Isus prođe i ne vrati se više.

A sad krenimo dalje, i zađimo u nutrinu ove duše kojoj crtamo stanje.

Kao što u ćudorednom i misaonom, tako je i u nadnaravnom životu namijenjena glavna uloga mislima. A koje misli vladaju u toj duši, i kojim su tokom pošle? Misli su to čovječje, zemaljske, isprazne, površne, sebične; sve to više su namjerile prema svome Ja ili prema stvorenjima, pri tome se često sakrivajući pod izgledom pregaranja i žrtve.

Ovome neredu u mislima odgovara nesređenost u maštanju. Nijedna životna moć u nama toliko ne potrebuje da je se kroti koliko ova. Ali ova duša čak ni ne misli na to da je makar samo obuzda. I tako maštanje, spuštenih uzda, juri po miloj volji. Zalijeće se na sve stramputice, u sve vrtoglavice. I budući da se je postepeno zanemarilo vršenje samozataje očiju, to ova »kućna luda« može da nađe sebi posvuda hrane izobilno.

Nered ide dalje svojim tokom. S razuma i mašte prelazi na čuvstvovanje. Srce se odslije hrani samo utvarama. Šta će biti s ovoga rasutoga srca, kojega više baš previše ne izjeda briga da li Bog kraljuje u njemu, i koje je postalo neosjetno za lične susrete suočice sa Isusom, za veličajnu poeziju svetih tajna, za

ozbiljnu ljepotu bogoslužnih obreda, za Božje pozive i vab ljubavi u Svetotajstvu oltara, u jednu riječ, koje je postalo neosjetno za utjecaje nadnaravnoga svijeta? Hoće li se ono potegnuti samo u se? To bi značilo počiniti samoubojstvo. Ne! srce treba ljubavi. Ne nalažeći više sreće u Bogu, ljubiti će stvorenje. Predat će se prvoj prigodi koja dođe. U nju će se baciti nesmišljeno, bezglavo, bez ikakove brige za najsvetije možda zavjete, ili za više zahtjeve i potrebe Crkve, pa i za vlastiti svoj dobar glas. Uzmimo ipak da se još sve stresa od straha kad pomisli na otpad; ali ga već manje zastrašuje sablazan što bi nastala za duše.

Dakako, na ovaj način ići do kraja, ne biva, hvala Bogu, svaki put. Ali tko da ne vidi, kako je srce u opasnosti da pane u najgoru nesreću, kad započne osjećati odvratnost od Božjih stvari i pristajati na zabranjenu nasladu. Od onoga: životinjski čovjek ne shvaća što je od duha Božjega (1. Kor. 2, 14.) nužno se dolazi do onoga drugoga: koji odraštoše u skerletu, valjaju se po buništu (Plač Jerem. 4, 5.). Sve više se napreduje u tvrdovratoj samobmani, u zaslijepljenosti duha, u okorjelosti srca. Svašta iz toga može da se iščekuje.

Da nesreća bude potpuna, volja toga čovjeka, ako i nije razorena, a ono je zapala u takovu onemoglost i mlohavost, da je to gotovo isto što i nemoć. Recite joj, ne da se odlučno odupre — od toga ne bi bilo nikakove koristi, — nego neka barem samo pokuša oprijeti se, i dobit ćete očajni odgovor: »Ne mogu«.

Jasno je, u ovoj stvari ne moći učiniti nikakova napora, znači ići u susret najžalosnijim porazima.

Glasoviti se neki bezvjerac drznuo reći, da on ne može da vjeruje u vjernost prema svojim zavjetima i obvezama kod onih duša, koje uslijed svoga izvanjega djelovanja žive pomiješane sa svijetom. »One stupaju, tumačio je on, po napetom konopcu. Njihov pad je neminovan.« Na tu hulu proti Bogu i Crkvi valja smjesta odgovoriti, da će se tome padu sigurno izbjeći, ako se čovjek zna da posluži dragocjenim onim oruđem za očuvanje ravnotežja, nutarnjim naime životom; i da omaglica i sablažnjivi posrtaji prema ponoru mogu da nastanu samo radi zanemarivanja toga posve pouzdanog sredstva.

Divni Isusovac o. Lallemand dirnuo je pravi i temeljni uzrok ovakim porazima, kad kaže (u djelu *Doctrine spirituelle*): mnogi od apostolskih poslanika ne čini ništa posve čisto za Boga. Takovi u svemu sebe traže, i uvijek i u najboljim svojim poduzećima potajno miješaju svoju vlastitu korist sa slavom Božjom. Tako im prolazi život u ovoj smjesi naravi i milosti. Napokon dolazi smrt, i tek onda im se otvore oči, uviđaju kako su se varali, i dršću kako će doći pred strašni sud Božji.

Razumije se, da je daleko od nas misao, da bismo onoga gorljivog i snažnog misijonara, kakav je bio glasoviti svećenik Combalot, ubrojili među apostole koji propovijedaju sami sebe. Ipak zar neće biti umjesno, ako navedemo njegove riječi izgovorene na smrtnoj

postelji? »Imajte pouzdanja, moj dragi prijatelju, govorio mu je svećenik, nakon što mu je podijelio posljednje svete sakramente. Sačuvali ste neokaljan svoj svećenički život, i tisuće vaših propovijedi molit će od Boga za oprostjenje zbog nedostatka nutarnjeg života, o čemu ste sad spomenuli.« — »Moje propovijedi! Oh, u kakovu ih svijetlu sada gledam! Moje propovijedi! Ah, ako mi Naš Gospodin o njima ne stane govoriti, ja odista neću započinjati.« U svijetlu vječnosti ovaj je časni svećenik opazio da u najboljim djelima njegove gorljivosti ima nesavršenosti s kojih se je uzbunjivala njegova savjest, i koje je on pripisivao pomanjkanju nutarnjeg života.

Kardinal je Du Perron na čas smrti izjavio da se kaje, što se je u životu više trudio oko toga, kako bi znanostima usavršio um, nego kako bi usavršio volju vježbanjem u nutarnjem životu. (Isp Lallemand, Doctr. spir.)

O Isuse, ti koji si u najodličnijem značenju Apostol, je li se ikada tko dao toliko na apostolski rad bez obzira na žrtve, koliko ti dok si boravio među nama? A sada nam se još obilatije daješ po svom euharističkom životu, a da ipak nikako ne ostavljaš krila svoga Oca. Kamo sreće, da ni mi nikad ne zaboravimo, kako ti nećeš htjeti priznati našega djelovanja osim ako je prodahnuto uistinu nadnaravnim počelom. te je pustilo korijenje u tvome božanskom Srcu

3. Nutarnji je život za apostolskoga poslenika podloga svetosti.

Svetost nije drugo van nutarnji život koji se je razvio do veoma blizog sjedinjenja volje s voljom Božjom. Osim po čudu milosti Božje, duša se inače redovito do toga stepena neće dignuti, ako nije prije, usred mnogih i mučnih napora, prošla kroz sve stepene »života čišćenja« i »života prosvijetljenja« (*vita purgativa et illuminativa*). Pripominjemo, kao zakon duhovnoga života, da u poslu našega posvećenja ide djelovanje Božje u obratnom razmjeru sa djelovanjem duše: djelovanje Božje iz dana u dan preuzima sve veću ulogu, a duša sveudilj manju.

Drukčije je djelovanje Božje u savršenim dušama, a drukčije u početnicima. U ovima je ono manje očevidno; ono tu osobito potiče i potpomaže budnost i prošnju: tim će sredstvom moći steći milosti za nove napore. Potpunije je Božje djelovanje u savršenim, i katkada od njih ne traži drugo van da jednostavnom privolom sjedine svoju dušu s njegovim svemožnim djelovanjem.

Početnik, pa dapače i mlitavac, i grješnik, koje Bog hoće da približi k sebi, najprije se osjećaju ponukanim da traže Boga; onda da mu sve više i više dokažu svoju želju da mu ugone; napokon da se raduju svima od Providnosti poslanim prigodama u kojima mogu da zbace s prijestolja svoju sebičnost, e da na njezino mjesto postave kraljevstvo sama Isusa. U ovome

se je slučaju djelovanje Božje ograničilo samo na poticaje i podupiranje.

To djelovanje je puno snažnije i potpunije kod sveca. Usred naporâ i patnjâ, svetac, zasićen poniženjima ili satrven bolešću, nema tako rekuć drugo da čini, nego da se prepusti djelovanju Božjem; drukčije ne bi mogao da podnosi onih gotovo smrtnih muka, po kojima ga Božja namjera hoće da dovede do zrelosti. U njemu se potpuno obistinjuju one riječi: Bog mu je podvrgao sve, da bude Bog sve u svemu (1. Kor. 15, 28.). On tako živi od Isusa, da izgleda da više ne živi sam po sebi. To si je svjedočanstvo dao Apostol: Živim, ali ne više ja, nego Krist živi u meni (Gal. 2, 20.). Samo duh Isusov misli, odlučuje i djeluje. Dakako, ova je bogolikost daleko od toga, da bi dosegla onu visinu koju će imati u nebeskoj slavi, ali ipak ovo stanje već odražuje oznake blaženoga gledanja u vječnosti.

Treba li da napominjemo, da je daleko drukčije stalo sa početnikom, ili mlitavcem, dapače i s onim za koga se ne može drugo reći nego samo da je revan? Za njih ima čitav niz podesnih sredstava, koja uostalom jednako mogu da posluže prvom, kao i drugom i trećem. Ali će se početnik, nalik na šegrtu, puno patiti, polagano će napredovati, i, sve u svemu, slabo će u poslu uspjeti. A revan čovjek je već okretan majstor; radi brzo i dobro, te će bez velike poteškoće više koristi postići.

Nu radilo se o kojoj god vrsti apostolskih poslanika, namjere Providnosti prema njima ostaju nepro-

mjenljive. Bog hoće, uvijek i za sve, da izvanjski rad za bližnjega bude za apostolskog poslenika sredstvom vlastitog posvećenja. Istina je, da za dušu koja je dosegla stepen svetosti, apostolsko djelovanje ne donosi ozbiljne pogibelji, ne iscrpljuje joj silâ, pače joj daje izobilja prigode da raste u kreposti ma i zaslugam. Ali smo već vidjeli, kako lako u tome djelovanju za drugoga nastaje duševna slabokrvnost i stoga i nazadovanje na putu savršenosti kod onih osoba, koje su slabo s Bogom sjedinjene, i kod kojih je slabo razvijena ljubav prema molitvi, duh žrtve, i napose straženje nad vlastitim srcem.

Ovo potonje, straženje naime srca, Bog nikad ne uskraćuje onome, tko ga za to ustrajno moli te se pokaže vjeran u raznim kušnjama. A bez mjere Bog to izlijeva u onu plemenitu dušu, koja je, neprestano na novo počinjući, malo po malo tako preudesila svoje duševne moći, te su ove postale otvorene i pružive prema nadahnućima odozgor, i sposobne da radosno prime protivnosti i neuspjehe, gubitke i razočaranja.

Sada da, u šest poglavitih poteza, vidimo kako ovaj nutarnji život sve više preuzima dušu i utvrđuje ju u pravoj kreposti.

a) Nutarnji život osigurava dušu proti pogibeljima izvanjske službe.

Teže je dobro živjeti u duhovnoj pastvi zbog izvanjskih pogibelji (Sv. Toma

2. 2. qu. 184. a. 8.)¹⁾. O toj smo pogibelji govorili u predašnjem poglavlju.

Evandeoski poslenik koji nema nutarnjeg duha, ne poznaje pogibelji što nastaju iz spoljašnjeg djelovanja u organizacijama, i tim naliči putniku koji bez oružja prolazi šumom gdje ima razbojnikâ. A pravi ih se apostolski poslenik boji, i svaki se dan proti njima osigurava ozbiljnim ispitivanjem savjesti koje mu otkriva njegove slabe strane.

Kad bi nutarnji život pribavljao čovjeku samo ovu jedinu prednost, što dozivlje u pamet neprestanu opasnost u kojoj se nalazi, već bi ga time snažno zaštitio od iznenađenjâ na putu, jer opasnost predviđena na pola je uklonjena. Ali on ima još posve drugu korist. On za čovjeka organizatora postaje potpunom bojnom opremom, prema onim riječima sv. Pavla (Ef. 6, 11—17.): »Obucite se u oružje Božje, da se možete održati proti zasjedama vražjim... da se uzmognete oduprijeti u zao dan i u svemu usprav stajati savršeni. Čvrsti dakle budite, bedra nek su vam pripasana istinom, zaodjeveni budite oklopom pravde, obuvenih nogu pripravnih naviještati blagovijest mira. A svrh svega uzmite štit vjere o koji ćete moći utrnuti sve ognjene strijele zlog duha. Uzmite i kacigu spasenja, i mač duhovni koji je riječ Božja.« Dakle ovom božan-

¹⁾ Slično veli kardinal Fischer (Opusc. de Vit. contempl.): Što je veća i opsežnija djelatnost dušobrižnikova, to je ona opasnija i pogubnija, ako je ne podupire duh razmatranja.

skom opremom može čovjek ne samo oprijeti se napastima i zasjedama đavla, nego i sva svoja djela posvetiti: u svemu stajati savršeni.

Ova oprema pripasuje ga čistom namjerom koja k Bogu upravlja misli, želje i osjećaje, i ne dâ mu da zađe u traganju za udobnostima, slastima i rastresenostima: bedra neka su vam pripasana istinom.

Ona ga zaodijeva oklopom ljubavi koja mu daje muževno srce, brani ga i da ga ne zavedu stvorovi i duh svjetski, i od nasrtaja vražjih: obučeni u oklop pravednosti.

Obuva ga smjernošću i povučenošću, da u svim svojim preduzećima zna spojiti golubinju jednostavnost sa mudrošću zmije: obuvenih nogu u pripravnosti Evanđelja.

Sotona i svijet nastojat će da zavedu njegov razum varkama lažnih nauka, da mu vabilom slobodnijih životnih pravila umekšaju odlučnost. Proti ovim lažima nutarnji život okreće štit vjere, po kojoj se pred očima duše zablista sjaj božanskog ideala: u svemu uzimajući štit vjere o koji ćete moći pogasiti sve ognjene strijele zlog duha.

Poznavanje svoga ništavila, brižljivost za svoje spasenje, uvjerenje da ne može upravo ništa bez pomoći milosti Božje, pa stoga neumorna, vruća i česta molitva, koja je to uspješnija što je pouzdanija: to je za dušu ona mjedena kaciga o kojoj će se prelomiti

oštrica svim udarcima oholosti: uzmite kacigu spasenja.

Tako oboružan od glave do nogu, može se apostolski poslenik bez straha podati vanjskom organizatornom djelovanju. Njegova se je gorljivost rasplamtjela razmatranjem svetog Evandjelja, ojačala se je kruhom euharističnim, i tako je postala mačem kojim zajedno i suzbija neprijatelje svoje duše, i osvaja mnoge duše za Krista: mač duhovni što je riječ Božja.

b) Nutarnji život apoštolu obnavlja snagu.

Rekli smo da usred nemira poslovâ, i unatoč stalnom dodiru sa svijetom, jedino svetac zna očuvati svoj duh u sabranosti i upravljati uvijek svoje misli i namjere samo na Boga. Kod njega je sve što silâ utroši na vanjsko djelovanje tako užareno ljubavlju, te ne samo što je daleko od toga da bi radi toga postao slabiji, nego će neminovno time još porasti u milosti.

Kod drugih, dapače i revnih osobâ, iza nekoga više ili manje duga vremena posvećena vanjskom radu, izgleda da su ponešto izgubile od svog nadnaravnog života. Previše su zaokupljene brigom kako će koje dobro bližnjemu učiniti, i preveć ih je tuđa bijeda kojoj treba pomoći obuzela sažaljenjem ne posve svrhunaravnim; radi toga njihovo nesavršeno srce kao da manje čiste plamove šalje k Bogu, budući da ih potamnjuje dim mnogobrojnih nesavršenosti.

Ako ipak pri tome djelovanju duša ozbiljno uznastoji oko budnosti i molitve, te se drži u pripravi

da se, nakon dovršena posla, k Bogu povrati da otpočine i nadoknadi izgubljenu snagu, onda Bog ovakovu slabost ne kažnjava umanjivanjem svoje milosti, i neće strog biti prema tim pogrješkama. Njegovo se očinsko srce veseli, kad se ustrajno uvijek nanovo započinje borba što nastaje uslijed ovoga ispreplitanja djelatnoga života sa nutarnjim.

Osim toga takovom borbom postaju i nesavršenosti sve manje i rjeđe. Duša se sve više privikava na to da se neprestano utječe k Isusu, a on je uvijek rado prima riječima: dođi k meni, uboga dušo, koja si kao jelen zadahtana i ožednjela od duga puta. Dođi i naći ćeš u živim vodama tajnu nove snage za nova putovanja. Povuci se za čas iz svjetine, koja ti neće moći dati hrane što je potrebuju tvoje iscrpljene sile: dođite nasamo i otpočinite malco (Mark. 6, 31.). U tišini, u miru što ćeš ga okušati kraj mene, ne samo da ćeš opet ubrzo naći svoju prvašnju živahnost, nego ćeš još naučiti sredstvo, kako ćeš uz manje zaposlenosti više učiniti. Ilija, srvan, potišten, vidje gdje mu se u jedan čas osvježiše životne sile po tajanstvenom kruhu. Svidjelo mi se da ti udijelim zamjernu zadaću suotkupitelja. Zato te, o moj apoštolo, nudim i svojom riječju koja je sav život, i svojom milošću, to jest svojom krvlju, da uzmogneš nanovo svoj duh upraviti put vječnih vidika, i obnoviti među svojim i mojim srcem ugovor pouzdanog prijateljstva. Dođi, ja ću te utješiti u žalostima i razočaranjima puta. I na ognjištu ćeš moje ljubavi opet očeličiti svoje odluke: dođite k meni

svi koji ste umorni i opterećeni i ja ću vas okrijepiti (Mat. 11, 28.).

c) Podeseterostručuje mu snagu i zasluge.

A ti se, sinko moj, ojači u milosti (2. Tim. 2, 1.). Milost Božju imati znači učestvovati u životu Boga-Čovjeka. Stvor ima neku stanovitu množinu snage, a može ga se dapače u nekom smislu i nazvati »snagom«. Ali Isus je po svom bivstvu Snaga. U Njemu u svoj punini počiva Snaga Očeva, svemogućnost Božjega djelovanja, i njegov se Duh zove Duh Snage.

O Isuse, kliče sveti Grgur Nazianški, u Tebi je jedinom sva moja snaga. Izvan Krista, kaže opet sv. Jeronim, ja sam sama nemoć.

Serafski Naučitelj sveti Bonaventura u 4. knjizi svoga djela *Compendium theologiae* nabraja pet glavnih vlastitosti što ih u nama ima snaga Isusova. Prva je: poduzimati teške stvari i odlučno svladavati zapreke. Muževno radite i neka se ohrabri srce vaše (Ps. 30.).

Druga vlastitost jest preziranje zemaljskih stvari: Sve sam htio izgubiti i smatram kao smetlje (Fil. 3, 8.).

Treća je, strpljivost u stradanjima: Jaka je kao smrt ljubav (Pjesm. 8, 6.).

Četvrta, otpor proti napastima: Kao lav ričući obilazi... oduprite mu se, jaki u vjeri (1. Petr. 5, 8. s.).

Peta je nutarnje mučeništvo; to je svjedočanstvo ne krvi, nego svjedočanstvo samoga života koji više

Isusu: Hoću da budem sav tvoj. A sastoji se u tome, da suzbijamo požude, krotimo opake sklonosti i odlučno pregnemo za sticanjem kreposti: Dobar boj vojevah (2. Tim. 4, 7.).

Dok se spoljašnji čovjek uzda u svoje naravne sile, nutarnji čovjek u njima ne vidi van neka pomagala, koja su dakako korisna, ali nijesu dostatna. Tačnu mjeru njegove snage daju mu, kao nekad sv. Pavlu, osjećaj vlastite slabosti i vjera u mogućstvo Božje. Kad gleda zapreke što se jedna za drugom isprsuju pred njim, onda on sa smjernim ponosom kliče: Jer kad sam slab, onda sam jak (2. Kor. 12, 10.).

Bez nutarnjega života, veli Pijo X., neće čovjek imati do ta sila, da ustrajno podnosi one neprilike što ih sobom donosi svaki apostolski rad; onu hladnoću i uskraćivanje pomoći od strane istih dobromislećih osoba; one klevete protivnikâ, a katkada dapače i zavist prijatelja, subojovnikâ... Ove će poteškoće moći odstraniti ili umanjiti jedino strpljiva krepost, učvršćena u dobru, a u isti mah blaga i obazriva.

Po životu molitve spušta se božanska snaga u apostolskoga poslenika, kao sok trsov u loze, i krijepi mu um, jer ga još više učvršćuje u vjeri. Ova mu krepost vjere rasvjetljuje put žarkim sjajem. On stoga odlučno napreduje, jer zna kamo je namjerio i kako će moći postići svoj cilj.

Ovo je rasvjetljenje popraćeno takovom nadnaravnom snagom volje, da i onaj značaj koji

je po sebi slab i prevrtljiv, postaje sposoban za herojska djela.

To je ono *Ostani* u meni (Iv. 15, 4.), ono čime se sjedinjujemo sa Nepromjenljivim, s onim koji je Lav iz plemena Judina i Kruh jakih. Samo se tako može rastumačiti ono čudo nesavladive postojanosti i savršene snage, koja je u divnom apostolu svetom Franji Saleškom bila združena sa blagošću i poniznošću u kojoj mu nije bilo ravna. I jer se po nutarnjem životu jača ljubav, jača se tim i duh i volja. Ljubav, što je Isus postepeno čisti, upravlja i uvećava. On joj daje da se u nju prelijevaju iz njegova božanskoga Srca osjećaji sažaljenja, požrtvornosti, odricanja i nesebičnosti. Ako ova ljubav naraste do strasti, onda ona do najvišega naponu izvisi i za svoje djelovanje iskoristi sve naravne i nadnaravne sile čovječje.

Kad su se tako po životu molitve podeseterostručile duševne sile, bit će lako prosuditi koliko će uslijed toga porasti i zasluge; osobito kad se sjetimo, da zasluga ne stoji toliko u poteškoći što se možda osjeća pri vršenju kojega djela, nego u naponu ljubavi kojom se ono vrši.

d) Daje mu radosti i utjehe.

Samo žarka i nepokolebiva ljubav može da suncem ispuni život; jer ljubav pozna tajnu kako se srce širi i usred velikih bolova i nepodnosnih tereta.

Život apoštolskoga čovjeka je tkivo satkano od patnja i naporâ. Ako apostol nije osvjedočen da ga Isus

ljubi, koliko li žalosnih, nemirnih i mrkih za njega urâ, kolikogod bio on po naravi vesela značaja — osim da pakleni ptičar ne uzme svjetlucati ogledalom ljudskih utjeha i prividnih uspjeha, da tako lakše privuče lakovjenu ševu u svoje neraspletive mreže. Bog-Čovjek jedini može učiniti da se iz duše izvije ovaj nadčovječni poklik: *Preobilujem radošću usred svih naših stradanja* (2. Kor. 7, 4.). Usred mojih nutarnjih kušnja, veli Apostol, vršak moga bića, kao ono Isusov u Getsemaniju, uronjen je u blaženstvu koje dakako nema ništa osjetno, ali je takovo, da ga, unatoč smrtne stiske nižega dijela, ne bih dao za sve radosti čovječje.

Neka dođu kušnja, protivljenje, poniženje, bol, gubitak imanja, pa i istih ljubljenih bića, duša će primiti ove križeve na posve drugi način nego u početku svoga obraćenja.

Danomice raste ona u ljubavi. Njezina ljubav može da bude bez sjaja, Učitelj može da s njom postupa kao s jakom dušom, vodeći je putovima sve dubljega i dubljega uništenja, ili strmom stazom okajavanja za se ili za druge, ne mari! Gajena sabranošću, hranjena Euharistijom, ljubav neprestance raste. To dokazuje ona veledušnost kojom duša sebe žrtvuje i sebe se odriče; ona požrtvornost koja je goni da se, bez obzira na patnje, žurno dadne na posao traženja dušâ, da im posveti svoj apoštolski rad. A sve će učiniti tako strpljivo, razborito i obazrivo, s takovim saučešćem i žarom, te se može samo rastumačiti tim što ju je

naskroz preuzeo život Isusov: Živi pak u meni Krist.

Sakramenat ljubavi treba da je sakramenat radosti. Duša ne može biti unutarnja svojim životom, a da nije euharistična. A ne može biti euharistična, a da u dubini svojoj ne osjeća dara Božjega, da je ne napunja užitkom i slašću prisutnost ljubljenoga bića što ga posjeduje i kome se poklanja.

Život je apoštolskoga čovjeka život molitve. »Život molitve, veli sveti župnik od Arsa, eto naše velike sreće ovdje na zemlji. O lijepa li života! lijepa li sjedinjenja duše sa Našim Gospodinom! Vječnost neće biti dosta duga da se shvati ta sreća. Nutarnji život je kupelj ljubavi što u nj duša roni... Ona je kao utopljena u ljubavi... Bog drži nutarnju dušu kao što majka u ruci drži glavu svoga djeteta da je pokrije cjelovima i milovanjem«.

A time se uvećava i radost, kad se doprinese da se onome koga ljubimo vjernije služi i da ga se više štuje. Apoštolski čovjek pozna sve ove vrste sreće.

On se služi organizacijama da uveća svoju ljubav, ali u isti mah i osjeća gdje mu raste utjeha i radost. On koji je *venator animarum*, lovac duša, doživljuje tu radost, te može pomoći da se spasu duše, koje bi bile osuđene; prema tome mu pada u dio i ova radost što može utješiti Boga dajući mu ona srca od kojih bi On bio vječito rastavljen; napokon još i radost što zna da tako najpouzdanije osigurava svoj napredak u dobru i slavu vječnu.

e) Očišćuje mu sve više dobru nakanu.

Čovjek vjere prosuđuje svoja djela u posve drugom svijetlu nego čovjek spoljašnji. On na njima toliko ne gleda njihova vanjskoga lica, nego pazi koje mjesto ona zauzimaju u Božjoj osnovi i koji su im nadnaravni učinci.

Stoga, promatrajući sam sebe samo kao oruđe, on se u duši zgraža od toga, da bi se i najmanje naslađivao u svojim osobnim sposobnostima; tim više, što očekivanje uspjeha u radu osniva jedino na osvjedočenju da je sam po sebi nemoćan, te na pouzdanju u Boga.

Tako se učvršćuje u stanju predanosti u Boga. Tokom raznih poteškoća kolika li će razlika biti između njegova držanja, te onoga apoštolskog poslenika koji ne pozna povjerljivog općenja sa Isusom.

Ta predanost u Boga uostalom niti najmanje ne umanjuje žara njegove poduzetnosti. On radi kao da uspjeh ovisi samo o njegovu radu, ali ga uistinu očekuje samo od Boga, kako veli sv. Ignacije. Ne osjeća on nikakve poteškoće da podvrgne sve svoje osnove i nade nedohitnim namjerama onoga Boga koji često još bolje upravlja poraze u korist duša, nego li pobjede.

Na taj način nastaje u ovoj duši stanje svete ravnodušnosti za neuspjeh ili uspjeh. Ona je uvijek spremna da kaže: O moj Bože, Ti nećeš da se započeto djelo dovrši. Tvoja je volja da se ograničim na to, da radim veledušno, ali uvijek spokojno; da nastojim uspjeti u poslu, ali da uvijek Tebi prepustim odluku,

hoće li Ti biti na veću slavu uspjeh, ili pak onaj čin kreposti što ću ga imati prigodu izvršiti kad doživim neuspjeh. Neka tisuću puta bude blagoslovljena Tvoja sveta i predostojna volja. Daj mi, da, kad budeš blagoslovio moje osnove, uz pomoć Tvoje milosti znadnem suzbiti i najmanje porive tašte samodopadnosti; isto tako da se znadnem poniziti i pokloniti pred Tobom, kad se Tvojoj Providnosti svidi da uništi plod mojih napora.

Istina je, srce apoštola krvari kad vidi stradanja svete Crkve; ali je posve drugačiji način kojim on trpi, i kako trpi drugi čovjek koji ne živi svrhunaravnim duhom. To nam dokazuje držanje jednoga i drugoga. Ovaj potonji zapane u grozničavu zaposlenost kad nadodu poteškoće, u nestrpljivost i klonulost, katkada u zdvojnost i posvemašnji očaj kad ugleda nepopravljive ruševine svoga rada. Drukčije je kod pravog apoštola: on iskorišćuje sve, uspjehe kao i nedaće, da uveća svoje ufanje i raširi dušu pouzdano se predajući Providnosti. Nema te sitnice u njegovu apostolskom radu, a da je on neće obuhvatiti pogledom vjere. Nema nijednog časa u njegovu neprekidnom radu, a da mu ne daje prigodu za vršenje kršćanske svrhunaravne ljubavi — on je naime uspio da, vježbajući se u straženju nad svojim srcem, sve više radi sa što čišćom nakanom. Potpuno se predavši u volju Božju, učinio je on vršenje svoje službe sve više neovisnim od obzira na svoju osobu.

Tako se svako njegovo djelo sve više prožima svetošću. Njegova se ljubav prema dušama sve više čisti

od onih mnogih nesavršenosti što ih je u početku imala, te napokom on tih duša ne vidi drukčije nego u Isusu, ne ljubi ih osim u Isusu, i tako ih po Isusu rađa Bogu: Sinci moji, koje opet rađam, dok se ne uobliči Krist u vama (Gal. 4, 19.).

f) Štiti apoštola da ne klone.

Apoštol koji ne shvaća šta mora da bude dušom njegova apoštolata, neće razumjeti ni ove rečenice Bossuet-ove: Kada Bog hoće da koja stvar bude posve djelo njegovih ruku, onda učini da sve postane nemoćno i za ništa, a za tim počne on djelovati.

Ništa Boga ne vrijeda kao oholost. A mi kad tražimo uspjeh, moglo bi biti da, radi pomanjkanja čiste nakane, sami sebe uzdižemo kao neko božanstvo, koje je početak i cilj naših djela. Bogu je odurno takovo idolopoklonstvo. I stoga kad Bog vidi da se djelovanje apoštolskog poslenika nije diglo iznad vlastitih osobnih obzira, kako to njegova slava mora da iziskuje od svakog stvorenja, onda on katkada pusti da uzme maha djelovanje drugotnih, stvorenih uzroka, te neće puno proći i zgrada će se srušiti.

Poduzetan, bistar, požrtvovan, poslenik se je dao na posao svim žarom svoje naravi. Doživio je možda blistavih uspjeha, što više, u njima je uživao i naslađivao im se. To je njegovo djelo! Njegovo! Veni, vidi, vici: dođoh, vidjeh, pobijedih. Gotovo je i on na sebe primijenio tu glasovitu riječ. Pričekajmo malo. Kakav

dogadaj pripušten od Boga, ili izravno djelovanje vruga ili svijeta, zahvaća djelo, ili samu osobu apoštolovu: sve je eno porušeno! Ali je još žalosnije nutarnje opustošenje, koje nastaje uslijed žalosti i klonulosti toga do jučer junaka. Što je bujnija bila radost, to je dublja smalaksalost.

Samo bi Naš Gospodin mogao da opet podigne ove ruševine. »Digni se, veli on klonulom srcu, namjesto da sam radiš, lati se sada posla sa mnom, po meni i u meni.« Ali nesretnik ne čuje više toga glasa. Da ga čuje, trebalo bi pravo čudo milosti — tako je on sav obuzet vanjstinom; a na to čudo ne može da za se računa, kad je do sada u svom odnošaju prema Bogu gomilao nevjernost na nevjernost. Samo neko neodređeno osvjedochenje o Božjoj Moći i Providnosti lebdi nad pustoši ovoga nesretnika, ali ne može da razbije valova turobnosti što na nj neprestano nasrću.

Kako drukčije izgleda prizor u pravom svećeniku, kojemu je idealom da u sebi proizvede lik Našega Gospodina! Za njega molitva i svetost života ostaju dva velika sredstva akcije, po kojima djeluje i na Srce Božje i na srce ljudi. On je, sigurno, i sebe žrtvovao, i to veledušno. Ali blijesak uspjeha mu je vidikom, koji nije dostojan da privuče poglede pravoga apoštola. Nadodu oluje — ne pita se s kojega stvorenoga uzroka. Posred nagomilanih razvalina, apoštol, koji nije radio van sa Našim Gospodinom, čuje gdje mu u srcu odjekuje onaj isti *Noli timere* — Ne boj se — koji je u morskoj oluji povratio dršćućim učenicima mir i pouzdanje.

Novi žarki polet prema Euharistiji, obnova u srdačnoj pobožnosti prema Gospi od Sedam Žalosti, to je prvi plod ove kušnje.

Njegova duša, umjesto da bude smrvljena od neuspjeha, izlazi pomlađena ispod tijeska: Obnovit će se kao u orla mladost tvoja (Ps. 102.). Odakle mu dolazi ovo držanje poniznog slavodobitnika posred poraza? Ne tražite tome uzrok u drugom, van u onom sjedinjenju sa Isusom i u onom nepokolebivom pouzdanju u njegovu svemogućnost, radi kojih je sveti Ignacije mogao reći: Kad bi Družba Isusova bila dokinuta bez krivnje s moje strane, četvrt ure razgovora s Bogom bio bi mi dosta da mi se vrate u srce mir i spokojnost. »Srce dušâ koje žive nutarnjim životom, jest usred poniženjâ i trpljenja kao hrid usred mora,« kaže sveti župnik od Arsa.¹⁾

¹⁾ Koliko ih ima od onih koji se posvetiš vanjskom djelovanju u organizacijama, a mogu da si usvoje osjećaje što ih izrazuje general de Sonis u slijedećoj divnoj svojoj svagdanjoj molitvi, navedenoj u njegovu životopisu?

Moj Bože, evo me pred tobom siromašna, malena, bez ičega.

Evo me ovdje pred tvojim nogama, uronjena u svoje ništavilo.

Htio bih da imam štogod da ti prikazem, ali sam sama bijeda! Ti, ti si sve moje, ti si moje bogatstvo.

Moj Bože, zahvaljujem ti što si htio da budem kao ništa pred tobom. Drago mi je moje poniženje, moje ništavilo. Zahvaljujem ti što si udaljio od mene neke prigode koje bi ugodile mojoj sebičnosti, i uskratio mome srcu neke utjehe. Hvala

Dakako, apoštol trpi. Propast mnogih njegovih ovaca bit će možda prouzrokovana onim istim, što podsijeca i njegovo djelovanje i ruši njegov rad. Gorka je to žalost za ovoga pravog pastira, ali ne može da ugasi njegova žara, jer će on iznova započeti. Poznato mu je, da svako otkupljenje, pa makar i jedne jedine duše, jest veliko djelo koje se postizava poglavito trpljenjem. Izvjesnost, da kušnje veledušno podnašane uvećavaju napredovanje u kreposti i Bogu pribavljaju veću slavu — to mu je dosta da ustraje u radu.

U ostalom nije mu ni to nepoznato, da često Bog od njega drugo neće van klicu uspjeha. Drugi će doći koji će žeti u izobilju, pa će možda još misliti da je to plod njihova rada. Ali će nebo znati razlučiti, gdje je pravi uzrok, u nezahvalnom naime i prividno bes-

ti na razočaranjima, nezahvalnostima, poniženjima. Priznajem da su mi trebala i da bi me ta dobra mogla udaljiti od tebe.

O moj Bože, da si blagosovljen kad me iskušavaš. Drago mi je kad me ništiš i lomiš. Uništi me sve više i više. Neka budem u zgradi, ne kao kamen istesan i ugladen rukom klesarovom, nego kao sakriveno zrno pijeska, uzeto iz praha s ceste.

Moj Bože, zahvaljujem ti što si mi dao da nazrijem slasti tvojih utjeha; zahvaljujem ti što si mi ih uskratio: sve što učiniš, pravo je i dobro. Blagosivljem te u svojoj oskudici; ni za čim ne žalim, osim što tebe nijesam ljubio. Ništa ne želim, van da se vrši tvoja volja.

Ti si moj Gospodar, a ja svojina tvoja. Okreći me i preokreći. Ruši me i teši. Hoću da budem učinjen kao ništa, iz ljubavi prema tebi.

O Isuse, kako je tvoja ruka dobra, pa i u najžešćoj kušnji. Neka budem razapet, ali razapet od tebe. Amen.

plodnom trudu predašnjih poslenika. Poslao sam vas žeti ono čega nijeste vi obrađivali; drugi su obradili, a vi ste u njihov rad unišili (Iv. 4, 38.).

Naš Gospodin je uzrokom svih onih uspjeha što ih apoštoli postigoše po dolasku Duha Svetoga; ali je on sam u svom javnom životu htio da samo usadi klice, da pouči i primjer dadne, te im je prorekao da će im biti dano veće stvari učiniti nego što ih je on činio: Djela koja činim ja, i on će činiti i veća će od toga činiti (Iv. 14, 12.).

Pravi apoštol da klone duhom! Da na njega imaju utjecaja riječi malodušnikâ! On da se osudi na mirovanje nakon neuspjeha! Ali to znači ne shvaćati niti njegova nutarnjega života, niti njegove vjere u Krista. Neumorna pčela, radosno se opet laća posla, da izgradi novo saće u opustošenoj košnici.

Četvrti dio.

O plodnosti što je nutarnji život daje organizacijama.

1. Nutarnji život je za organizacije uvjet njihovoj plodnosti.

Ne govorimo ovdje o onoj plodnosti, koja ima svoj uzrok u djelovanju svetih sakramenata, a bogoslovci je nazivaju *ex opere operato*. Obaziremo se samo na plodnost koja ovisi o stanju svrhunaravne milosti Božje u duši apostolskoga poslenika. Ako su u njemu ostvarene riječi Kristove: Tko ostaje u meni i ja u njemu, onda mu je u radu osigurana i ona plodnost što je Bog od njega hoće: On donosi velik rod (Iv. 15, 5.). To je očevidno pravi smisao ovih riječi Kristovih. Pa stoga je i suvišno dalje tražiti dokaza našoj tvrdnji. Samo ćemo je potkrijepiti nekim činjenicama.

Bili smo u takovim prilikama te smo mogli iz daleka pratiti kroz više od trideset godina razvoj dvaju ženskih sirotišta, što su ih vodile dvije različne redovničke družbe. Svako je od ovih sirotišta proživjelo neko

razdoblje očitog propadanja. Zašto da toga ne reknemo? Od šesnaestero siročadi, primljenih pod istim okolnostima, i koja su ostavila ove zavode kad su došla do punoljetnosti, troje iz prve i dvoje iz druge kuće spalo je, u razmaku od osam do petnaest mjeseci, od česte svete pričesti na najnižu stepenicu društvene ljestvice. Jedna samo od ostalih jedanaest ostala je duboko kršćanskog života; a ipak su sve kad su ostavile zavod bile brižno smještene u kakovo ozbiljno zaposlenje.

U jednom od tih sirotišta bi pred jedanaest godina promijenjena predstojnica. Već se je nakon šest mjeseci zapazila temeljita promjena u duhu zavoda.

Ista se je promjena opazila tri godine kasnije u onom drugom sirotištu, gdje je ostala ista predstojnica i iste redovnice, ali se je promijenio zavodski duhovnik.

Od toga vremena ni jednu jedinu od sirotih djevojaka, koje o svojoj punoljetnosti ostaviše zavod, nije sotona bacio u blato ulice. Sve, sve bez iznimke, ostadoše dobre kršćanke.

Razlog ovim činjenicama je veoma jednostavan. Od strane kućnog starješinstva, kao ni u ispovjedaonici, nije bilo nutarnjega vodstva u pravom svrhunaravnom duhu: to bijaše dosta da umrtvi, ili barem oslabi, djelovanje milosti. Bivša predstojnica u jednom slučaju, i bivši duhovnik u drugom, bili su iskreno nabožni, ali bez ozbiljnog unutarnjeg života, pa stoga nijesu nikako mogli duboko i trajno djelovati. Pobožnost osjećaja, pobožnost koja se drži na djelovanju vanjske okoline i ponukavanju; sastojeći se samo od raznih pobožnih

vježbi i navika, i ne dajući drugo van neko nejasno osvjedočenje, i ljubav bez topline, i kreposti bez korijenja. Pobožnost mekušna, i sva kao ures na pročelju zgrade; izvještačeno nježna i naučena. »Pobožnjaštvo«, što uzgaja dobru mirnu djecu koja ne umiju praviti kome neprilikâ; djecu što znaju lijepo poklecanjem pozdraviti, ali su bez krepčine značaja, prepuštena posvemašnjem vodstvu vlastite osjetnosti i maštanja. Pobožnost nespособna da im dadne širok vidokrug kršćanskoga života, i da podgoji jake žene, pripravljene za borbu; najviše ako joj uspije zadržati jednu djecu da venu u krletci i čeznu za danom kad će moći iz nje izići. To je eto sve, što je moglo da iznikne od kršćanskoga života pod djelovanjem ovih evanđeoskih poslenika, kojima je nutarnji život bio gotov nepoznat. U krilu onih dviju kuća promijeni se predstojnica i duhovnik. Odmah se posve promijeni izgled zavoda. Kako se drukčije sada shvaća molitva, i koliko plodonosnije je sada primanje sakramenata! Kolike li razlike u ponašanju u kapelici, pa i kod posla i u odmoru! Iz temelja se je sve promijenilo: to bi nam mogli dokazati tačniji podatci iz onih zavoda, kao i ona vedra radost i polet u sticanju kreposti; a u nekim se je dušama također pokazala snažna težnja za redovničkim životom. Čemu imamo pripisati taj preokret? Nova predstojnica, novi duhovnik bili su duše s nutarnjim životom.

Nema sumnje, da će pozoran posmatrač slične pojave svesti na iste uzroke u raznim konviktima,

uzgojilištima, bolnicama, omladinskim društvima, pa dapače i u župama, samostanima i sjemeništima.

Poslušajmo šta kaže sv. Ivan od Križa. Neka se, veli, malo zamisle ljudi koje izjeda ognjica spoljašnjeg djelovanja, koji misle da mogu pokrenuti svijetom svojim propovijedanjem i drugim vanjskim djelima. Lako će moći shvatiti, da bi bili Crkvi mnogo korisniji i Gospodinu mnogo ugodniji, da ne govorimo o dobrom primjeru što bi ga oko sebe davali, kad bi posvetili više vremena molitvi i vježbama nutarnjega života.

U tim bi okolnostima učinili više dobra jednim samo djelom, i uz mnogo manje muke, nego što učine sa tisuću drugih djela na koja su se dali u životu. Molitva bi im zaslužila tu milost i dala im duševnih sila što ih trebaju da poluče takove plodove. A bez nje se sve sastoji u velikom tutnju: čekić je to, koji, padajući na nakovanj, budi glasnu jeku sve unaokolo. Čovjek tako čini nešto malo više nego ništa, često i baš ništa, ili je dapače zlo što čini. Da nas Bog sačuva od takove duše, kad je oholost nadme! Zaludu bi je prividno opravdavalu to, što izvana njezino djelo možda povoljno izgleda; u istinu neće ništa postići, jer je bez izuzetka sigurno, da se ni jedno dobro djelo ne može učiniti bez pomoći Božje. O koliko bi se stvari moglo napisati o tome predmetu, za obavijest onima koji napuštaju vježbanje u nutarnjem životu, i idu za djelima po kojima će na sebe privući pozornost svijeta, te se istaknuti i svidjeti se u očima svih! Ti ljudi nimalo ne

razumiju gdje je vrelo žive vode i tajanstveni zdenac koji sve oploduje (Duh. pjesm. kitica 29.).

Neke su riječi netom spomenutog sveca tako isto snažne, kao i onaj prije navedeni izraz sv. Bernarda: *Occupationes maledictae* — prokleta zaposlenost. Nemoguće je nazvati ih pretjeranim, kad se sjetimo, da su kod sv. Ivana od Križa ovo značajna svojstva, kojima se veoma u njemu divi Bossuet: nenatrunjeno zdravo shvaćanje, zatim brižno nastojanje kako bi upozorio na to, da je pogibeljno tražiti izvanredne putove do svetosti, i napokon tačnost i jasnoća kojom izriče misli što se ističu neobičnom dubljinom.

Pokušajmo raščiniti neke uzroke, koji čine nutarnji život plodonosnim.

a) Nutarnji život privlači blagoslov od Boga.

Zasitit ću dušu svećenika pretilinom, i puk će se moj dobrima mojim napuniti (Jer. 31, 14.). Uočimo na koji su način skopčana dva dijela te rečenice Svetog Pisma. Bog ne veli: dat ću svojim svećenicima više revnosti, više sposobnosti; nego: zasitit ću njihovu dušu. Šta to znači drugo nego: napunit ću ih svojim duhom, udijelit ću im po izbor milosti, i tako će moj puk primiti puninu mojih dobara. Bog bi bio mogao dijeliti svoju milost po svojoj miloj volji, a da ne uzima nikako obzira niti na pobožnost svećenika niti na pripravnost vjernikâ. Tako on i radi kod krštenja djece. Ali po redovitom zakonu njegove Providnosti, spomenute dvije stvari jesu mjerilom prema kojemu nam dolaze nebeski darovi.

Bez mene ništa ne možete učiniti (Iv 15, 5.). To je načelo. Na Kalvariji je tekla otkupiteljska krv. Kako će Bog osigurati prvu plodnost te krvi? Onim čudom, kad je razlio na duše milost nutarnjega života. Ništa nije bilo toliko ograničeno, koliko ideal i revnost apoštolâ prije Duhovâ. Duh Sveti ih preobrazi u nutarnje ljude, i odmah njihova propovijed čini čudesâ. Bog redovito više neće obnavljati divnoga čuda što se dogodilo u Blagovalištu. Prepustit će odslije milost posvećenja da bude izložena utjecaju slobodnoga i napor-noga sudjelovanja od strane stvora. Ali tim što je učinio da dan Duhovâ bude službeni dan porođenja Crkve, zar nije dao dovoljno razumjeti, kako se njezini službenici moraju osobnim svojim posvećenjem pripremiti, prije nego započnu svoje suotkupiteljsko djelovanje?

Tako svi pravi apostolski poslenici očekuju puno više od svojih žrtava i svojih molitava, nego od upotrebe svoje radinosti. Otac Lacordaire ostao bi dugo zadubljen u molitvi prije nego bi se popeo na propovjedaonicu, i, vrativši se u svoju ćeliju, dao bi se bičevati. Otac Monsabré, prije nego bi počeo govoriti u crkvi Notre-Dame, klečeći bi izmolio cijelo ružarje. »Pijem zadnji čaj«, šaljivo je odgovorio jednom prijatelju koji ga je upitao za taj pobožni njegov običaj. Obadva su ova redovnika živjela od načela što ga je izrekao sveti Bonaventura: tajne plodnog apostolskog djelovanja mnogo se više crpu podno raspela, nego li razmahom sjajnih sposobnosti. Ostaje ovo troje: riječ, primjer i molitva; ali je od toga najveća molitva,

kliče sveti Bernard. Vrlo jaka riječ, koja nije drugo nego tumačenje one od apoštola stvorene odluke, da će napustiti neke poslove, e da se uzmognu podati prije svega molitvi: *Orationi*, i istom onda službi riječi: *Ministerio verbi* (Dj. apost. 6, 4.).

Jesmo li, u ovom smjeru, dosta uočili prvenstvenu važnost što je Spasitelj podaje ovom duhu molitve? Kad je, bacivši pogled na svijet i na buduće vijekove, vidio množiju duša pozvanih da se okoriste blagodati Evandjelja, ražalošćen je uskliknuo: *Žetva je obilna a malo poslenika* (Mat. 9, 37.). Pa šta će predložiti kao najbrže sredstvo da raširi svoju nauku? Hoće li zatražiti od svojih učenika da se upišu u atenske škole, ili da pođu rimskim Cezarima na nauk kako se carstva osvajaju i upravljaju?... Vi ljudi što se dadoste na djelovanje za bližnjega, poslušajte Učitelja. Ono što će nam on objaviti, program je i bistro načelo: *Molite dakle gospodara žetve da pošalje poslenikâ u žetvu svoju* (Mat. 9, 38.). Mudro zasnovane organizacije, pomoćna sredstva što ih treba namaknuti, hramove podizati, škole graditi: o svemu tome ni spomena. *Rogate ergo* — molite se dakle. Molitva, duh molitve, Učitelj ne prestaje podsjećati nas na ovu temeljnu istinu. Ostalo, sve ostalo iz toga proistječe.

Rogate ergo! Ako bojažljivi šapat molitve koje svete duše ima mnogo više snage da Crkvi dadne legije apostolskih duša, nego li to može i najrječitiji glas revnitelja za umnoženje apostolskih zvanja, ako nije toliko napunjen duhom Božjim, — šta da iz toga za-

ključimo? Šta drugo nego da će u pravom apoštolu duh molitve, koji će u njemu ići uporedo sa revnošću, biti glavni razlog plodnosti njegovih napora.

Rogate ergo! Prije svega dakle, molite se; istom iza toga naš Spasitelj dodaje: *Idite i naučavajte... propovijedajte* (Mat. 10, 7.). Bog će se dakako poslužiti ovim drugim sredstvom; ali je blagoslov, koji daje plodnost apostolskoj službi, pridržan prošnjama čovjeka molitve. Ta molitva tako je snažna, te ona čini da iz krila Božanstva poteku žarke rijeke neodoljivog djelovanja na duše.

Veliki glas Pija X. ovako jedro izriče glavnu misao našega skromnoga djelca:

Da obnovimo sve stvari u Kristu apostolatom organizacijâ, treba milosti Božje, ali apostolski je poslenik ne dobiva osim ako je sjedinjen sa Kristom. Samo kad smo u sebi upodobili lik Isusa Krista, tek onda ćemo ga moći lako vratiti obiteljima i društvu. Dakle svi koji imaju udjela u apostolskom nastojanju moraju imati istinsku pobožnost. (Enciklika talijanskim biskupima od 11. lipnja 1905.).

Što rekomo o molitvi, vrijedi jednako i za drugi sastavni dio nutarnjega života, to jest trpljenje, sve naime, što god se protivi naravi, bilo izvana bilo unutra.

Trpjeti se može na način poganina, ili prokletnika, ili sveca. Da se trpi uistinu sa Kristom, treba nastojati da se trpi na način sveca. Trpljenje je onda i na našu

vlastitu korist, i ujedno primjenjuje dušama tajnu Muke Isusove: Nadopunjujem ono u tijelu svome, što manjka od mukâ Kristovih, za tijelo njegovo koje je Crkva (Kološ. 1, 24.). Sve su se izvršile, tako tumači sv. Augustin netom navedene riječi sv. Pavla, ali u glavi; još su preostale muke Kristove u udovima. *Praecessit Christus in capite*: Krîst je trpio, ali kao glava, *sequitur in corpore*: sada je red na udovima njegova otajstvenog tijela da trpe. Svaki svećenik može reći: To tijelo, to sam ja; ja sam jedan ud Kristov, i što još manjka od muka Kristovih, to mi valja nadopuniti za njegovo tijelo koje je Crkva.

Trpljenje je, kaže P. Faber, najveći sakramenat. Ovaj duboki bogoslovac pokazuje njegovu potrebitost i nabraja mu vrline. Svi se dokazi slavnog oratorijanca mogu navesti i za ovu istinu: organizacije su onda plodonosne, kada evandeoski poslenik ujedinjuje svoje žrtve sa golgotskom Žrtvom, jer one tako imaju udjela na neizmjernoj djelotvornosti božanske Krvi.

b) Po nutarnjem životu apoštol posvećuje druge dobrim izgledom.

U govoru na gori Učitelj zove svoje apoštole solju zemlje, svijetlom svijeta (Mat. 5, 3.). Sol smo zemlji onoliko, koliko smo sveti. Kad sol obljutavi, za čega je onda? *Ab immundo quid mundabitur?* (Eccl. 34, 3.) — što je nečisto, šta se

može njime očistiti? Nije za drugo nego da se baci na put i da se pogazi nogama.

Naprotiv, pobožan apoštol prava je sol zemlji, on je istinsko počelo koje čuva od raspadanja, usred mora truleža što je društvo ljudsko. Svijetlo svijeta, sjajni svjetionik u noći, on će odsjevom svoga primjera, više nego svojom riječju, raspršiti tmine što ih je nagomilao duh svijeta, te će učiniti da se zasja uzor-slika prave sreće, što ju je Isus nacrtao u osam blaženstava.

Što je najpodesnije da privede vjernike kršćanskom životu, jest upravo krepostan život onoga koji je poslan da ga naučava. Naprotiv, njegove slabosti gotovo neizbježno odalečuju od Boga: Ime se Božje po vama pogrđuje među narodima (Rimlj. 2, 24.). Zato mora apoštol još češće u rukama imati zublju primjera, nego li lijepih riječi na usnama, te on sam prvi vršiti na odličan način one kreposti što ih propovijeda. Onaj koji je poslan da govori velike stvari, mora upravo stoga i činiti velike stvari, kaže sv. Grgur (Pastor. 2, III.).

Pravo je netko primijetio, da tjelesni liječnik može njegovati svoje bolesnike a da i nije sam zdrav. Ali da netko liječi duše, mora imati i sam zdravu dušu, jer on u ovom slučaju daje nešto od svoga. Ljudi imaju pravo da mnogo zahtijevaju od svakoga, koji bi htio da ih uči kako će svoj život bolje upraviti. I brzo će oni raspoznati, da li su djela u skladu sa riječima, ili nijesu li moralne pouke, kojima se kiti, samo lažni vanjski ovoj. Prema tome šta pronađu, dadnu ili uskraćuju svoje povjerenje.

Koliku li će snagu imati svećenik da govori o molitvi, ako ga puk često vidi suočice sa božanskim Gostom Svetohraništa, na koga se i prečesto zaboravlja! Kako li će rado slušati i primati njegovu riječ, ako je, dok propovijeda rad, pokoru, i sam radišan i umrtvljen! Zagovornik bratske ljubavi, on će naići na pažljiva srca ako, budno šireći u svom stadu dobar miris Isukrstov, uznastoji da se u njegovu vlastitom ponašanju odrazuje blagost i poniznost božanskog Uzora. *Forma gregis ex animo* (1. Petr. 5, 3.) — izgled stada od srca.

Profesor, koji ne živi nutarnjim životom, misli da je čitavu svoju dužnost izvršio, ako ostane isključivo na području propisanog učevnog gradiva. Kad bi on imao nutarnjeg života, više nego čitava propovijed mogla bi na njegove učenike djelovati jedna samo riječ što se izvila iz njegovih usta i njegova srca, jedan osjećaj koji se pokazao na njegovu licu, jedna izrazita kretnja, što velim? i sam način kojim se on prekriži ili izmoli molitvu prije ili poslije školskog sata, pa makar to bio sat matematike.

Sestra u bolnici ili u sirotištu ima moć i uspješnih sredstava, da razborito i ne ostavljajući svog djelokruga zasadi u duše žive klice duboke ljubavi prema Isusu Kristu i njegovim naukama. Ako nema nutarnjega života, neće tada ni naslućivati toga utjecaja na duše, ili barem neće kod njih postići drugo nego da će promicati vanjske čine pobožnosti, i ništa više.

Kršćanstvo se je proširilo ne toliko čestim i dugim raspravljanjima, koliko izgledom kršćanskog života, tako

oprečna poganskoj sebičnosti, nepravdi i pokvarenosti. U svom je remekdjelu »Fabioli« kardinal Wiseman istaknuo, kako se je primjer prvih kršćana snažno doji-mao poganskih duša i onda, kad su eve bile pune svakojakih predrasuda proti novoj vjeri. U toj pripovijesti gledamo kako se jedna duša postepeno i gotovo neodoljivo približava svjetlosti. Fabijeva kćerka ne može a da se ne divi plemenitim osjećajima i skromnim ili junačkim krepostima, što ih nalazi kod nekih osoba svih slojeva i staleža. Ali kakova li promjena nastaje u njoj, kojega li objavljenja za nju kada zaporedom otkriva, da onoj sljedbi, koju su joj uvijek prikazivali kao odvratnu, pripadaju svi oni kojima se je divila radi njihove ljubavi, požrtvovnosti, čednosti, blagosti, umjerenosti, privrženosti prema pravdi i čistoći. Od toga je časa ona kršćanka.

Tko će se, pročitavši tu knjigu, uzdržati da ne kaže: Ah! kada bi katolici, kada bi barem njihovi organizatori i apostolski poslenici imali nešto od ovoga sjaja kršćanskoga života što ga riše slavni kardinal i što ipak nije ništa drugo nego u život privedena nauka svetog Evandjelja!

Kako bi neodoljivo bilo onda njihovo apostolsko djelovanje na ove moderne pogane, koji su i prečesto obuzeti predrasudama protiv katolicizma radi kleveta od strane njegovih nepomirljivih mrzitelja, radi žestine naše polemike, ili radi načina kojim mi zahtijevamo svoja prava tako, da izgleda kao da se u tome puno više očituje

povrijeđeni u nama ponos, nego li želja da branimo stvar Isusovu!

O kako se snažno na sve unaokolo odrazuje svetost duše s Bogom sjedinjene! Gledajući kako Otac Passerat čita sv. misu odlučio je mladi Desurmout stupiti u red Redemptoristâ, kojemu je kasnije toliko bio na čast.

Puk ima veoma pronicav pogled koji se ne da ničim zavarati. Neka propovijeda čovjek Božji, puk grne da ga sluša. Ali ako se katolički organizator ne ponaša kako se od njega očekuje, neka je njegova organizacija ne znam kako vješto vođena, ona je potkopana i ide možda prema neizbježivoj propasti.

Neka vide vaša dobra djela i slave Oca (Mat. 5, 16.), rekao je Naš Gospodin. Sveti Pavao više puta preporučuje dobar primjer obadvojici svojih učenika, Titu i Timoteju: U svemu se pokaži za izgled dobrih djela (Tit. 2, 7.). Izgled budi vjernicima u riječi, u ponašanju, u ljubavi, u vjeri, u čistoći (1. Tim. 4, 12.). A sam o sebi govori: Što u meni vidjeste, to činite (Filip. 4, 9.). Mene oponašajte, kao i ja Krista (1. Kor. 11, 1.). Ovaj istiniti govor daleko je od toga da vrijeđa poniznost; nego se osniva na onoj revnosti i pouzdanju kojim je Naš Gospodin govorio: Tko će me od vas moći optužiti s grijeha (Iv. 8, 46.)?

Pod tim uvjetom, da slijedi tragove Onoga o kome je pisano: Počeo je činiti i naučavati (Djel. Ap. 1, 1.), postat će apostolski poslenik opera-

rius inconfusibilis (2. Tim. 2, 15.), »poslenik koji se ne treba stidjeti«.

Nada sve, Naši predragi sinci, govorio je Leon XIII., sjetite se da su čistoća i svetost života nužni uvjet prave revnosti i najbolje jamstvo uspjeha (Enciklika od 8. rujna 1899.).

Čovjek svet, savršen i krepostan, govoraše sveta Terezija, čini uistinu više dobra dušama, nego li velik broj drugih koji su samo naobraženi i bolje nadareni.

Ako duh nije upravio smjerom pravog kršćanskog i svetog življenja, tako izjavljuje Pijo X., teško će biti druge unaprijediti u dobru. I dodaje: Svi oni koji su pozvani na djelovanje u katoličkim organizacijama, moraju biti ljudi života tako čista od ljage, da svima budu djelotvornim izgledom (Enciklika talijanskim biskupima 11. lipnja 1905.).

c) Po nutarnjem životu postaje apostolski poslenik žarištem svrhunaravnog djelovanja.

Što najviše može da dušu smeta da se ne obrati jest to, što je Bog sakriveni Bog (Is. 45, 15.).

Ali se Bog u svojoj dobroti na neki način otkriva u svojim svecima i u gorljivim dušama. Tako dopire svrhunaravnost do očiju vjernikâ, koji uslijed toga mogu da nešto razaberu od tajne Božje.

U čemu sastoji dakle to rasprostiranje svrhunaravnoga života? Nije li to odsjev svetosti, odraz onoga utjecaja Božjega, što ga bogošlovlje najobičnije zove

milošću posvećujućom ; ili možda još bolje, učinak neizrecive prisutnosti božanskih Osoba u onima koje one posvećuju ?

Sveti Bazilije nije toga drukčije tumačio: kada se Duh Sveti sjedini s dušama očišćenim njegovom milošću, to on čini s tom namjerom, da ih još više o d u h o v i. Nalik na sunce koje kad takne i pronikne svojom zrakom kristal, učini ga još blistavijim: tako i Duh Posvetitelj čini da budu još sjajnije one duše u kojima stanuje, te uslijed njegove prisutnosti svaka od njih postaje žarištem koje oko sebe rasprostire svrhunaravnu milost i ljubav.

Ovo očitovanje Božanstva, koje se je pokazivalo u svakoj kretnji i u samom poćinku Boga-Ćovjeka, zapažamo i u nekim dušama koje su bile obdarene snažnijim nutarnjim životom. Tajnu njihova šutljivog apostolata dosta nam glasno kazuju ona čudesna obraćenja što su ih neki sveci proizvodili slavom svojih kreposti, i one brojne čete duša željnih savršenog života, koje su im dolazile s molbom da smiju ići za njima. Tako su se sa svetim Antunom napućile pustinje Istoka. Po svetom Benediktu ustaje ona nebrojena vojska svetih redovnika koji uljudiše Evropu. Svetom Bernardu nema premca u njegovu silnom utjecaju u Crkvi i na kraljeve kao i na narode. Sveti Vinko Fererski kud prolazi podiže neopisivo oduševljenje bezbrojnih mnoštava naroda i još većma ih pokreće na obraćenje. Za svetim Ignacijem se diže vojska junakâ, od kojih je jedan sam, Franjo Ksaverski, dosta da pre-

porodi nevjerojatnu množinu pogana. Izarivanje sile samoga Boga, po ljudima kao oruđu, može jedino da nam objasni ove čudesne pojave.

Kolike li nesreće, kada među osobama postavljenim na čelo važnih organizacija nema dušâ sa uistinu nutarnjim životom. Svrhunaravnost izgleda kao zastrta pomrčinom, i sila Božja kao da je u okovima. U tim prilikama — sveci nam tako kažu — ide takova zemlja nizbrdice, i Providnost kao da prepušta zlikovcima svu moć da škode.

Duše, znajmo to dobro, kao nekim nagonom ćute ovo izarivanje svrhunaravnoga, a da im samima nije jasno šta osjećaju. Gledajte dakle kako dragovoljno pada ničice pred noge svećeniku i moli od njega oprostenje onaj grješnik, pripознаvajući samoga Boga u njegovu namjesniku! I nasuprot, nije li ova ili ona kršćanska sljedba neuklonivom nuždnom onoga ćasa bila prisiljena da dokine ispovijed, kad je slika potpune svetosti prestala biti nepovredivim idealom njezinih duhovnika ?

Ivan pak nije ćinio ćudesâ (Iv. 10, 41.). I bez ćuda Ivan Krstitelj privlaći mnoštva. Glas svetoga Vianney-a bijaše preslab da dopre do svjetine koja se tiskala oko njega. Ako ga nijesu ćuli, a ono su ga vidjeli, vidjeli su Bogonosca, i samo to gledanje upokorilo bi i obraćalo prisutnike. Jedan se odvjetnik vraćao iz Arsa. Pitali ga šta mu je najviše udarilo u oći. »Vidio sam Boga u ćovjeku«, odgovori on.

Neka nam bude slobodno da sve što rekosmo ožmamo u jednoj ponešto običnoj prispodobi. Poznat je onaj električni pokus: čovjek stane na izoliran stalak i spoji se sa električnim strojem. Njegovo se tijelo napuni munjinom, i čim mu se tko približi i dirne ga, preskoči od njega električna iskra koju ovaj drugi i osjeti. Slično je i sa unutarnjim čovjekom. Kad se je odijelio od stvorova, nastaje između Isusa i njega neprestano gibanje, kao neprekinuta neka struja. Apostolski je poslenik postao spremištem, »akumulatorom« svrhunaravnog života, zgusnuvši u sebe božansku silu koja se, prema prilikama i potrebama okoliša u kojemu djeluje, raznoliko ispoljava i prilagođuje. Sila je iz njega izlazila i iscjeljivala sve (Luk. 6, 19.). Njegove riječi i djela nijesu više drugo van pretjecanje ove skrovite sile, ali svemožne u rušenju zaprekâ, u postizavanju obraćenjâ ili podizanju gorljivosti.

Što su u kojem srcu snažnije bogoslovske kreposti, to će ono pretjecanje biti uspješnije da proizvede te iste kreposti u drugim dušama.

Po nutarnjem životu s apostolskog poslenika u duše odsijeva žar njegove vjere. — Oni koji ga slušaju, očito u njemu razabiru prisutnost Božju.

O njemu se može reći ono što se je govorilo o svetom Bernardu: Nosio je sobom samoću srca te je uvijek bio sam. Tako se i on hoće da osami od drugih i zato napravi u sebi nutarnju samoću; ali

lako naslućuješ da u njoj nije sam, da ima u svom srcu tajanstvenog i povjerljivog gosta kojemu se on svaki čas navraća na razgovor, i bez čijega uputstva, savjeta i naloga on ništa neće da govori. Osjećaš da ga on podržaje i vodi i da besjede što izlaze iz njegovih usta nijesu drugo van vjeran odjek besjedâ one nutarnje božanske Riječi: »Quasi sermones Dei« (1. Petr. 4, 11.) — »kao riječi Božje«. Manje se onda tu osjeća oštroumnost i snaga dokazâ, nego nutarnja Riječ koja ga uči i koja govori po svom stvorenju, kako kaže Spasitelj: Riječi što vam ih govorim, od sebe ih ne govorim. Otac koji u meni ostaje, on čini ova djela. Utjecaj je taj trajan i dubok, drukčije dubljine nego li se nalazi u površnom zadivljenju ili prolaznome pobožnom osjećaju što ga može da u drugome proizvede čovjek bez nutarnjega duha. Ovakav može da slušatelja dovede do toga te rekne: to izgleda istinito i zanimljivo. Ali je to jedan osjećaj koji je sam po sebi posvema nemoćan da dovede do svrhunaravne vjere i da se po toj vjeri život provodi.

Trapistički brat lajik Gabriel,¹⁾ vršeći u samostanu službu podnadstojnika blagovališta, oživljavao bi vjeru u mnogobrojnim posjetnicima puno bolje, nego što bi to mogao učiniti svećenik koji je učen, ali mu jezik

¹⁾ U ratu francesko-pruskom god. 1870. služio je kao kapetan dragonâ. U bici se je kod Gravelotte zavjetovao stupiti u trapiste, gdje je do smrti htio da ostane samo kao obični brat lajik. Njegov život pripovijeda lijepa knjiga Du champ de bataille à la Trappe (Perrin et Cie éditeurs).

progovara više duhu nego srcu. General de Miribel bi se katkada razgovarao sa poniznim bratom te bi rado znao reći: Upravo sam se nanovo očeličio u vjeri.

Nikad se nije toliko propovijedalo, raspravljalo, toliko učenih apologetskih rasprava napisalo kao u naše dane, a nikada možda nije bila vjera manje živa, barem u koliko uzmemo u obzir najšire slojeve među vjernicima. Prečesto oni koji su pozvani da naučavaju, izgleda kao da u činu vjere vide samo čin razuma, dočim on ovisi i o volji. Zaboravljaju da je vjerovati svrhunaravni dar, i da ima čitav ponor od onoga časa kada netko uvidi da je pametno i razložno vjerovati, pa do toga da se uistinu konačno u to i vjeruje. Bog sâm i dobra volja onoga kojemu se nauka tumači mogu ispuniti taj ponor; ali da se ispuni, koliko tome pomaže odraz božanskoga svijetla što ga proizvodi svetost učitelja vjere!

Nutarnji čovjek odsijeva ufanjem. — Kako da čovjek molitve i na druge ne raširi žar svoga ufanja? Njegova ga je vjera zauvijek utvrdila u ovom uvjerenju, da se sreća može naći samo u Bogu i ni u čemu drugom. S kojim li onda on uvjerljivim naglaskom govori o nebu, i kolikim li sredstvima raspolaže da utješi ožalošćene! Najizvrsnije sredstvo kojim tko postizava da ga ljudi rado slušaju u tome je, da im otkrije tajnu kako će veselo nositi svoje križeve tu baštinu svih smrtnika. Uz svetu pričest, tu tajnu sadržaje u sebi također nada u nebo.

Kako živa je riječ utjehe iz usta ovoga čovjeka koji može, a da ne laže, na sebe primijeniti one riječi sv. Pavla: Naše je življenje na nebu (Filip. 3, 20.). Drugi će moći sa više kićenih izraza i govorničkog umijeća govoriti o radostima nebeske domovine, ali će njegovi govori ostati bez ploda. Riječ nutarnjeg čovjeka je riječ što osvjedočava i razotkriva stanje duše onoga koji je izušćuje: stoga će moći smiriti ovaj nemir, ušutkati onu žalost, učiniti da čovjek duboku bol predano podnese. Nutarnji je čovjek svoju krepost ufanja neodoljivom snagom odrazio u jednu dušu koje ona nije nikada prije ogrijala i koja je već bila blizu da se sruši u ponor očaja.

Nutarnji čovjek odsijeva ljubavlju. — Duši zaokupljenoj brigom da se posveti, ljubav je vrhunac za kojim, nada sve drugo, čezne. Ono »ostaje u Meni i Ja u njemu« je cilj svakoga nutarnjega čovjeka: da se naime duša i Isus naskroz međusobno proniknu.

Iskusni su propovjednici pučkih misija ili zatvorenih duhovnih vježbi jednodušni u ovome: ako i jesu uvijek potrebita i spasonosna početna razmatranja o smrti, o sudu, o paklu, ipak redovito još spasonosnije djeluje pouka o ljubavi Našega Gospodina. Kada je daje apoštol koji uistinu duše obraća, koji ima sposobnost da priopći slušateljstvu osjeća je što i njega sama proniču, onda ta pouka osigurava uspjeh i stvara obraćenja.

Ako treba izvući dušu iz grijeha ili je privesti od revnosti do savršenstva, Isusova ljubav je tu neprispodobiva poluga napredovanja. Kršćanin, ogreznuo u blatu, ali još u stanju da u svom bližnjemu naslućuje djelovanje žarke ljubavi, zapaljene na nevidljivim zbiljnostima, i s druge strane, promatrajući varke i prazninu zemaljske ljubavi, počinje osjećati ogavnost grijeha. Shvatio je on nešto malo Boga, nešto od neizmjerne ljubavi Isusa za svoje stvorenje. Osjetio je u sebi kao neko drhtanje skrovite milosti svoga krštenja i svoje prve pričesti. Isus se je pojavio pred njim, živ, jer je nježnost njegova Srca našla načina da mu se ukaže kroz crte i glas njegova službenika. Nazrio je jednu drugu ljubav, ljubav plemenitu, čistu, žarku, te je u sebi rekao: dakle je moguće već ovdje na zemlji ljubiti ljubavlju koja pod svojom vlašću drži ljubav prema stvorenjima.

Još nekoliko očitovanjâ Boga-Ljubavi, kojima će se On, glasnije nego do sada, po svome pouzdaniku javiti duši, i ova će se dignuti iz blata u kojemu je bila ogreznula, i neće se više plašiti žrtava, koje su joj potrebne da postigne blago božanske ljubavi, što joj je do sada bilo gotovo nepoznato.

Nije potrebno da s toga gledišta stvar dalje raspredamo. Već iz ovoga što rekosmo moći će se naslutiti, koliki porast ljubavi i prema tome koliki napredak može pravi pastir osigurati u dušama koje su se već digle iz grijeha ili koje su već gorljive. Pa i onda kada nijesu zaodjeveni svećeničkim redom, revni

će pregaoci organizacijskog djelovanja svojom žarkom ljubavlju učiniti, da će se sve unaokolo, uslijed dodira s njima, rascvasti ova najodličnija bogoslovska krepost.

Odsijeva dobrotom. — Revnost koja nije ljubezna, potječe, kako bi rekao sveti Franjo Saleski, iz ljubavi koja nije istinska ljubav. Kušajući, u molitvi, slatkost Onoga, koga Crkva nazivlje oceanom dobrote, duša se počinje preobražavati. Ako i jest po naravi sklona na sebičnost i oporost, malo po malo će svih tih pogriješaka nestati. Hraneći se Onim, u kome se pokaza dobrostivost i čovjekoljublje Božje na svijetu: *Benignitas et humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei* (Tit 3, 4); Onim, koji je slika i potpuni izražaj božanske Dobrote: *Imago bonitatis illius* (Mudr 7, 26.) — apoštolski poslenik ima na taj način dijela na blagotvornosti Božjoj, te osjeća u sebi potrebu da bude i njegova dobrota poput Božje, »difuzivna«, da se na druge rasprostire, po onoj *Bonum diffusivum sui*.

Sto je više koje srce sjedinjeno sa Isusom, to više ono ima dijela na glavnoj vlastitosti božanskoga i čovječjega Srca Otkupiteljeva, na njegovoj dobroti. Praštanje, dobrohotnost, sućut, sve se je u njemu podeseterostručilo, i njegova srčanost i predanost doseći će stepen radosnog i veledušnog žrtvovanja.

Preobražen božanskom ljubavlju, apostolski će si trudbenik bez napora predobiti naklonost dušâ: Svidio se je radi dobrote i srčanosti svoje duše (Crkv. 45, 29.) Njegove će riječi i njegova djela biti

proniknuta dobrotom, dobrotom bez koristoljublja, koja neće ni u čemu naličiti onoj prividnoj dobroti, kojoj je izvor u želji za popularnošću ili u vješto sakrivenom sebeljublju.

»Bog je htio, piše Lacordaire, da se nikakvo dobro ne može učiniti čovjeku osim ljubavlju, i da nećutljivost bude zauvijek nesposobna prosvijetliti ga ili mu udahnuti kreposti«. I odista, čovjek smatra svojim ponosom oduprijeti se sili koja mu se hoće nametnuti; drži se za časno stavljati prigovore proti znanosti koja bi uvijek htjela da se uz nju pristane; ali jer se ne osjeća nikakovo poniženje u tome da nas razoruža dobrota, lako se čovjek pokloni dražesti njezina postupka.

Mnoga bi sestra milosrdnica mogla navesti primjerâ obraćenja do kojih nije došlo raspravljanjem, nego samo snagom neumorne i često herojske dobrote.

Bog je tu, kliče pred takovom požrtvovnosti bezbožac ili grješnik. Vidim ga, onakova kakvim se je sam opisao: »dobri Bog«. I kako da nije Bog dobar, kad saobraćaj s Njim daje jednom tako slabušnom biću snagu da može u sebi uništiti sebeljublje i učiniti da u njemu ušute i najprirodniji osjećaji ogavnosti!

U ovim je zemaljskim anđelima postao zbiljom opis što ga o dobroti daje o. Faber: »Dobrota je pretjecanje sama sebe u druge. Biti dobar znači staviti druge na svoje mjesto. Dobrota je obratila više grješnika nego revnost, rječitost ili učenost, a ovo troje nije nikada obratilo nikoga a da nije pri tome sudjelovala i dobrota. Jednom riječi, dobrota nas jednoga za drugog

čini nekim bogovima. U apostolskim se muževima očituje ovakovo osjećanje, i to je što k njima privlači grješnike i dovodi ih da se obrate«. Zatim dodaje: »Dobrota se posvuda pokazuje kao najbolji preteča koji krči puteve Dragocjenoj Krvi Isusovoj... Nema sumnje da je strah Gospodnji često početak one mudrosti, što je zovemo obraćenjem; ali treba ljude ustrašiti sa dobrotom; jer će inače strah samo učiniti ljude nevjernicima« (Conf. spirit.).

Imajte srce majke, kaže sv. Vinko Fererski. Bilo da vam treba bodriti ili zastrašivati, svima pokazujte srdačnu i nježnu ljubav, i neka grješnik osjeća da vam ona nadahnjuje riječi. Ako hoćete biti korisni dušama, počnite tim da se od svega srca utečete Bogu da on u vas izlije ovu ljubav, u kojoj su u jezgri sadržane sve kreposti: da po njoj uspješno postignete cilj koji ste si postavili. (Tract. de vit. spir., II. 10.).

Između dobrote naravne, koja je samo plod čije prirodene čudi, i dobrote svrhunaravne, koja je vlastitost apostolskih duša, ima čitav razmak što postoji između čovječje stvari i božanske. Naravna će dobrota moći uliti poštovanje, dapače i osjećaj sklonosti prema evanđeoskom posleniku, te će katkada kod nekoga učiniti da čovjek prikloni stvoru svoju ljubav, koja bi pripadala samo Bogu. Ali nikada neće postići to, da prinuka dušu te ona učini potrebitu žrtvu e da se vrati svome Stvoritelju. To može postići samo ona dobrota, koja proistječe iz povjerljivog općenja sa Isusom.

Žarka ljubav za Isusa i pravilno rukovođenje duša daje apostolskom posleniku svu onu odvažnost i srčanost, koja se može složiti sa obazrivim oprezom i razboritošću. Jedan nam je odličan svjetovnjak pripovijedao slijedeću zgodu. U razgovoru s Pijom X. bijaše on ot-kresao nekoliko ujedljivih izraza na račun jednoga neprijatelja Crkve. »Moj sinko, reče mu Papa, ja ne odobravam tvojih riječi. Za kaznu, poslušaj slijedeću pripovijest. Neki svećenik koga sam ja vrlo dobro poznavao dođe u svoju prvu župu. Držao je svojom dužnošću posjetiti svaku obitelj. Židovi, protestanti, pa ni isti slobodni zidari nijesu bili od toga posjeta izuzeti, a objavio je i s propovjedaonice da će svake godine obnoviti svoj posjet. Velika uzrujanost kod njegove subraće, koja se na to potuže biskupu. Ovaj odmah pošalje po optuženika i očita mu dobru pouku. »Pre-svijetli, odgovori mu skromno župnik, Isus je, u Evan-đelju, pastiru naredio da mora u ovčinjak dovesti sve njegove ovce: *oportet illas adducere*. Kako će ovaj u tome uspjeti a da ih ne ide tražiti? U ostalom od katoličkih načelâ ne odstupam nikada, i zadovoljavam se time da kod ovakovih posjeta zasvjedočim svoje zani-manje i svoju ljubav prema svim dušama, pa i zalutalim, koje mi je Bog povjerio. Ove sam posjete najavio sa propovjedaonice; ako je Vaša izričita želja da od njih odustanem, udostojite se dati mi tu zabranu pismeno, neka se zna da se samo pokoravam Vašim nalogima«. Uzdrman u dosadanjem stanovištu ispravnošću ovih riječi, biskup nije toga više spominjao. Budućnost je,

u ostalom, dala pravo ovome svećeniku koji je doživio radost da je obratio neke od tih zabludjelih duša, a sve druge je prinukao na veliko štovanje prema našoj svetoj vjeri. Skromni taj župnik je, po volji Božjoj, postao Papom koji ti evo daje, sinko, ovu pouku o ljubavi. Budi dakle nepomičan u načelima, ali neka se tvoja ljubav proteže na sve ljude, makar oni bili naj-gori neprijatelji Crkve«.

Odsijeva poniznošću. — Nije nam teško ra-zumjeti kako je Isus svojom dobrotom i blagošću privlačio mnoštva. Je li istu moć imala i njegova po-niznost? Nema o tome dvojbe.

Bez mene ništa ne možete učiniti (Iv. 15, 5.). Time što je apostolskog poslenika Stvoritelj podigao do časti svoga suradnika, proizvodi ovaj svrhu-naravna djelovanja, ali uz uvjet da se pri tome očituje samo Isus. Što više bude znao svoju osobnost sakriti, to će se više i očitije Isus pokazati. Ako apostolski poslenik ne zaniječe vlastite osobnosti — u ovome se sastoji plod nutarnjega života, — za-ludu će on saditi i zalijevati, ništa mu neće niknuti.

Prava poniznost ima svoje posebne dražesti kojima je sam Isus izvorom. U njoj se osjeća božanski dah. Čovjek organizacijskog rada treba da nastoji sebe sa-kriti, da u svemu izgleda kako Isus sam djeluje: On treba da raste a ja da se umanjujem (Iv. 3, 30.). Tome nastojanju odgovora od strane Našega Gospodina dar što ga on daje svome službeniku, da može sve više osvajati srca.

Tako postaje poniznost jednim od najvećih sredstava kojima se djeluje na duše. »Vjerujte mi, govorio je sv. Vinko Paulski svojim svećenicima, nećemo nikada biti sposobni da izvršujemo djelo Božje, ako nijesmo osvjedočeni kako smo sami po sebi podesniji da sve pokvarimo, nego da uspijemo.«

Bit će možda kome začudno, što se tako često ponovno vraćamo na neke misli. To biva stoga što nam se čini da ih samo ponavljanjem možemo uklesati u dušu naših dragih čitatelja i pokazati im kako su važne.

Preuzetan postupak, držanje koje pokazuje kako je taj čovjek sam sebi dosta i ne treba čije pomoći — to su među ostalim također uzroci radi kojih su često organizacije ostale besplodne.

»Moderni« kršćanin hoće da očuva svoju neovisnost. Pristat će na to da se pokorava Bogu, ali samo Bogu. Od Božjeg službenika neće privoljeti da prima nalogâ, uputâ, pa ni savjetâ, van da u njima odista vidi biljeg Božji.

Zato treba da apostolski poslenik zna sakriti sebe i iščeznuti. To će biti, ako u sebi goji poniznost, a ova je plod nutarnjega života. Tako će u očima onih koji ga promatraju biti samo kao prozirni predmet kroz koji se Bog vidi, i ispunit će riječ Učiteljevu: Tko je veći između vas, bit će vaš sluga. A vi se nemojte zvati Rabbi... niti se zovite učiteljima (Mat. 23, 8. i 11.).

Već sam pogled na čovjeka koji provodi nutarnji život, postaje poukom u znanosti života, to jest

u znanosti molitve (sv. Augustin). Zašto? Jer po kreposti poniznosti on odiše osjećajem ovisnosti o Bogu. I ova ovisnost u kojoj se ova duša neprestano drži očituje se time što se ona običaje svakom zgodom uticati k Bogu: bilo to kad treba da se na nešto odluči, ili da se utješi u svim poteškoćama, ili osobito da dobije potrebitu snagu da ih nadvlada.

U časoslovu o svetom Ispovijedaocu Biskupu (Commune Confessoris Pontificis) svećenik čita riječi svetoga Bede kojima ovaj veoma značajno tumači Isusov izraz o »malenom stadu« (Luk. 12, 32.). »Spasitelj, veli on, naziva četu izabраниh malim stadom ili stoga što ih ispoređuje sa mnoštvom osuđenih, ili osobito zbog svoje velike ljubavi prema kreposti poniznosti. Jer kolikogod već bila brojna i rasprostranjena njegova Crkva, on ipak hoće da ona sve više raste u poniznosti do konca svijeta, i tako postigne kraljevstvo koje je obećano poniznima«.

Ovo je tumačenje izraz snažnih Isusovih pouka što ih je davao svojim apostolima, na primjer onom zgodom kad su htjeli da u ličnu korist okrenu svoje apostolsko zvanje, i tom se prigodom pokazaše tako puni častoljublja i zavisti. »Znate, reče im, da knezovi narodni zaslužuju ih i prvaci da ih tlače. Ne smije tako da bude među vama; nego koji hoće da bude među vama velik, neka bude vaš sluga; i koji hoće da bude među vama prvi, neka bude vaš sluga« (Mat. 20, 25—27.).

Ali, kaže Bourdaloue, nije li time oslabljen ugled vlasti? Bit će među vama uvijek dosta vlasti, ako bude dosta poniznosti, a ako nestane poniznosti, vlast postaje nesnosnim teretom.

Bez prave će poniznosti apostolski trudbenik krenuti k jednoj od dviju skrajnosti: ili će biti previše popustljivi dobričina, ili će, a to biva najčešće, njegova vlast naginjati na silništvo.

Ostavimo ovdje na stranu pitanje načelne nauke. Pretpostavljamo da je apostolski poslenik dosta prosvijetljen te očuva svoje mišljenje i od neograničene snošljivosti kao i od pretjerane gorljivosti koja svojim izgređima ne može biti Bogu po volji. Njegova su načela posve zdrava i njegovo je znanje tačno. Ali tvrdimo, da ipak neće apostol bez poniznosti moći očuvati zlatne sredine između onih dviju skrajnosti, i da će se u njegovu vladanju očitovati strašljivost ili još češće oholost.

Ili će, popuštajući lažnoj poniznosti, biti malodušan, duh ljubavi izrodit će mu se u slabost, postat će čovjek pretjeranih ustupaka i miroljubivosti pod svaku cijenu; njegova će revnost za očuvanje čistih načela iščeznuti pod tisuću izgovorâ, razlogâ razboritosti, kratkovidnih računa.

Ili će pak, budući da nema svrhunaravnoga shvaćanja i da mu je volja zlo raspoložena, preuzeti u njemu maha oholost, osjetljivost, njegov Ja. Iz toga onda osobne mržnje, bezobzirnost u vršenju vlasti, osvetljivost, nezadovoljstvo, suparništvo, odbojnosti, pristranost,

gramzljivost, odmazde, častohleplje, zavist, želja — čovjeku i preveć svojstvena — kako bi odličnije mjesto zauzeo, klevete, ogovaranja, uvredljive riječi, posve svjetski staleški osjećaj, ujedljivost u obrani načelâ, itd.

U mjesto da mu slava Božja bude istinskom svrhom i da za njom težeći oplemeni svoje strasti, taj apostol slavu Božju snizuje te mu bude sredstvom i izlikom da ojači, razvije i opravda ove iste strasti s njihove najslabije, preveć čovječje strane. Najmanja povreda slave Božje ili pravâ Crkve uzбудit će u njemu gnjev u kojemu će onaj koji poznaje duše raspoznati više obranu vlastite osobnosti apostolskoga poslenika, ili pak obranu povlasticâ vlastitog staleža u koliko je on čisto ljudsko društvo, nego li požrtvovnost prema Božjoj stvari, u kojoj jedinoj stoji razlog opstanku Crkve kao savršenog od Našega Gospodina ustanovljenog društva.

Od ovih nastranosti neće apostola moći očuvati ni učenost ni zdravo mišljenje, jer će, ako u njemu nema nutarnjega života i, uslijed toga, ni prave poniznosti, na nj imati strasti utjecaja. Samo bi poniznost mogla unijeti u njegov život više uravnoteženosti i postojanosti, podržavajući u njemu istinitost u mišljenju i čuvajući ga od hirovitosti u radu. Ona bi ga sjedinila s Bogom i tim bi ga, tako rekuć, učinila dionikom Božje nepromjenljivosti. Tako slabi bršljan postaje kao hrast jak, postojan i nepokolebivo snažan, kad svim svojim žilicama prione uz krepko deblo toga kralja šume.

Nedvournno dakle priznajmo: bez poniznosti, ako ne padnemo u onu prvu skrajnost, bacit će nas naša narav u drugu, ili ćemo pak sveudilj biti valovima bacani sad prema jednoj sad prema drugoj, kako nas već budu okolnosti ili naše strasti vijale. I tako će se ispuniti riječi sv. Tome: Čovjek je promjenljivo biće; on nije stalan osim u svojoj nestalnosti.

Prirodni i dosljedni učinak takova pogrješnog postupka apostolskog radnika jest: ili preziranje te njegove slabašne vlasti, ili nepovjerenje i često mržnja proti vlasti koja nije odraz Božje vlasti.

Odsijeva čvrstoćom i blagošću. — Sveci su često bili veoma oštri proti zabludi, zavađanju i licemjerstvu. Sveti Bernard, poštovan kao proročište svoga vijeka, može biti ubrojen među one svece, u kojima se je revnost odlikovala najvećom čvrstoćom. Ali će se čitalac, listajući pažljivo njegov život, lako uvjeriti kako je ovaj čovjek Božji nutarnjim životom u sebi iskorijenio svaki sebični utjecaj svoje ličnosti. Čvrstoća se u njegovu postupku ne očituje prije nego li se je bjelodano uvjerio da druga sredstva neće uspjeti. A često se naizmjenice, u svojoj velikoj ljubavi za duše, laća i jednoga i drugoga načina. Da pribavi zadovoljštinu povrijeđenim od protivnika načelima, on očituje sveti gnjev, traži naknadu, protulijek, jamstvo, obećanja; a odmah se zatim majčinom upravo nježnošću daje na obraćanje onih, koje je, jer ga je savjest na to silila, morao pobijati. Bez milosrđa je bio prema Abelardovim zabludama, ali je onda znao učiniti svojim prijateljem onoga, kojeg je tako sjajno pobijedio i ušutkao.

Nu kad bi se radilo samo o upotrebi ovih ili onih sredstava, gdje nije po srijedi bilo pitanje načelâ, sveti Bernard ustaje da svojim ugledom odvрати pojedine crkvene ljude od nasilnog postupka. Doznaje n. pr., da se sprema propast i pokolj proti židovima u Njemačkoj. Časa ne časeći ostavlja svoj samostan i pohita da ih obrani i da propovijeda krstašku vojnu mira. Tom zgodom je u jednoj znamenitoj ispravi, na koju podsjeća o. Ratisbonne u svome Životu sv. Bernarda, njemački veliki rabin javno izrekao svoje divljenje prema monahu od Clairvaux-a, »bez koga, veli, ne bi nijedan od nas ostao živ u Njemačkoj.« I zaklinje buduća židovska pokoljenja da nikad ne zaborave svog duga zahvalnosti prema svetom opatu. »Mi smo, govorio je tom prigodom sveti Bernardo, vojnici mira, mi smo vojska miroljubivih. Deo et paci militantibus — vojujemo za Boga i za mir. Nagovaranje, primjer, požrtvornost jesu jedino oružje koje doliči sinovima Evanđelja.«

Ništa ne može da nadomjesti nutarnjeg života, i samo po njemu postaje duh slobodan od lične sebičnosti, koja sloboda obilježuje revnost svih svetaca.

U pokrajini su Chablais sva naprezanja bila uzaludna prije dolaska svetog Franje Saleskog. Prvaci se protestantizma spremaju na očajnu borbu. Krivovjerstvo ne namjerava ništa manje nego umoriti svetog biskupa ženevskog. Ovaj dođe među njih, iz njega je odsijevala poniznost i blagost. U njemu se je vidjelo čovjeka koji je izbrisao svoj »Ja«, i zato se iz njega odrazuje ljubav

prema Bogu i bližnjemu. Povijest nam pripovijeda brze i gotovo nevjerojatne uspjehe što ih je postiglo to njegovo apostolsko djelovanje.

Ali je i on, blagi sveti Franjo Saleski, znao pokazati neumoljivu postojanost, kad ju je trebalo pokazati. Nije se ustručavao pozvati u pomoć silu ljudskoga zakona, da učvrsti uspjehe što ih je postigao milinom svoje besjede te izgledom svojih kreposti. Tako je ovaj sveti biskup savjetovao vojvodi savojskom da preduzme oštre mjere proti vjerolomnosti krivovjeraca.

Sveci su u tome samo nasljedovali primjer Učiteljev. U Evanđelju vidimo Spasitelja kako milosrdno prima grješnike, kako prijateljuje sa Zakejem i carinicima, kako je pun dobrote za bolesnike, ožalošćene i malene. Pa ipak On, utjelovljena milina i blagost, ne oklijeva uzeti bič da istjera prodavače iz hrama. I kolike li strogosti, kolike krepčine u njegovim izrazima kada govori o Herodu ili kad žigoše opaćine pismo-znanaca i licemjernih farizeja!

Samo u nekim veoma rijetkim slučajevima mogu se upotrijebiti prisilna sredstva, i to kad se je već pokušalo sa svim drugim sredstvima, ili kad bi bilo posvema očividno da se ne bi njima ništa postiglo; a i onda kao preko srca, s namjerom da se prepriječi daljna zaraza, dakle iz ljubavi.

Osim ovih iznimaka, i kada se ne radi o načelima, u postupku evanđeoskoga poslenika treba da prevlađuje blagost. Više se mušica uhvati, kako kaže sv. Franjo Saleski, sa malo meda, nego čitavom bačvom octa.

Sjetimo se ukora što ga je Spasitelj dao svojim apoštolima, kad su se jednom osjetili povrijeđeni i poniženi u svojoj čovječkoj časti. Samaritansko ih selo ne htjede primiti, a oni bi rado na to uzvratili silom te istu, da na nj pane vatra s neba. Nije to bila čista i nesebična revnost. Ne znate, reče im On, čijega ste duha. (Luk. 9, 55.)

Jedan bi od naših (franceskih) biskupa, koga upogled čvrstoće u načelima spominju kao izgled, običavao za svjetskog rata posjetiti obitelji svoga biskupskoga grada koje su oplakivale nekoga od svojih kao žrtvu što im ju je rat ugrabio. Postavši svima sve, pošao je da pruži utjehu i jednom kalvincu, koji je plakao za sinom palim na bojnom polju, te mu upravi nekoliko srdačnih i tronutih riječi. Dirnut ovim činom ponizne ljubavi, taj je protestanat uskliknuo: »Je li moguće, da se je jedan biskup, tako plemenit podrijetlom, i tako odličan naobrazbom, udostojao preći preko praga moga skromnoga stana, i to uza sve to što nas vjera dijeli? Njegov čin i riječi ganuše me do srca.« Poslodavac kod kojega je ovaj čovjek bio namješten, reče nam, pripovijedajući taj događaj: »Što se mene tiče, onaj je protestanat napola obraćen; u svakom slučaju, biskup je svojom blagošću više unaprijedio njegovo obraćenje nego beskrajnim i vatrenim raspravljanjem.« Ovaj je duhovni pastir očitovao blagost Našega Gospodina. Protestanat je, da tako reknemo, pred sobom ugledao Spasitelja, i bio je prinukan da sam sebi prizna: »Ono mora da je prava Crkva, koja ima takovih

biskupa, u kojima se na tako izvanredan način očituje Onaj, što mu se ja divim u Evanđelju.«

Nutarnji život zajedno i duh i volju podržava u službi Evanđelja. Duša koja gleda i radi prama Srcu Isusovu, neće se dati zavesti da iz svoga pravca zabrazdi bilo u nehaj ili u neopravdanu žestinu. Ona nema druge razboritosti ili gorljivosti osim na koju je nuka ovo božansko Srce. U tome je tajna njezinih uspjeha.

Naprotiv, razlog tolikim porazima nalazi se u tome, što nema dosta nutarnjega života, i što su, uslijed toga, zavladaile čovječje strasti.

Odsijeva samozatajom. — Duh je samozataje i mrtvljenja drugo plodonosno počelo njegovih djela. Sve je sadržano u Križu. I sve dok nije tko učinio da u duše prodre otajstvo Križa, taj ih se je tekao na površini dodirnuo. Ali tko će i moći učiniti da one prime jedno otajstvo što u čovjeku pobuđuje osjećaj groze, koja je čovjeku tako prirodjena uočigled trpljenja? To će moći samo onaj, koji smije sa velikim Apoštolom reći: Sa Kristom sam razapet na križu (Gal. 2, 19.). Bit će za to sposobni oni koji u sebi nose usmrćenog Isusa: Uvijek smrt Isusovu u tjelesima svojim sobom nosimo, da se život Isusov očituje u tjelesima našim (2. Kor. 4, 10.). Mrtviti se, znači ostvarivati onu Apoštolovu (Rim. 15, 3.): Krist nije tražio da se sam sebi svidi; znači odricati se sebe u svim okolnostima; dotle doprijeti u ljubavi, da čovjek ljubi i ono što mu se ne sviđa; i napokon težiti,

kao za sjajnim ciljem, za tom srećom da smije biti žrtvom sveudilj žrtvovanom.

A bez nutarnjega je života nemoguće iz korijena preokrenuti naše najžilavije nagone.

I dok Asiški siromah svojim samim izgledom propovijeda tajnu Križa, prolazeći šutke gradskim ulicama, — uzalud bi neumrtvljen apoštolski poslanik Bossuet-ovom snagom govorio o Kalvariji. Svijet se je tako utvrdio u duhu uživanja, da se ta kula ne može razoriti samim običnim dokazivanjem, pa niti dubokom razglabanjem. Potrebno je da se Muka Isusova očituje na vidljiv, tako da kažemo, način, po mrtvljenju i samozataji sluge Božjega.

Inimicos crucis Christi, neprijateljima Križa Kristova opet bi nazvao sveti Pavao one mnogobrojne kršćane koji u kršćanskoj vjeri ne vide drugo van jedan oblik »snobizma«, neku naviku vanjskih običaja što nam ih je namrla predaja baštinjena od predâ, i što ih mi od vremena do vremena, istina, s poštovanjem vršimo, — ali bez veze s popravkom života, sa borbom proti strastima i sa ostvarenjem evanđeoskoga života u našem ćudoređu. Ovaj narod kao da me štuje, mogao bi reći Gospodin, ali me štuje samo ustima, srce njegovo je daleko od mene (Mat. 15, 8.).

Inimicos crucis Christi — neprijatelji su Križa i oni mekoputni kršćani, koji kao da ne bi mogli živjeti a da se ne okruže svim udobnostima, koji poklecaju pred svim zahtjevima svijeta, podaju se njegovim

neurednim nasladama, strastveno pristaju už svaku njegovu »modu«, tako te ih vrijeđa ona evanđeoska besjeda što je više ne shvataju a koju je ipak, za sve Isus izrekao: Ako ne činite pokore, svi ćete jednako poginuti (Luk. 13, 3. 5.). Križ im je, po riječi svetog Pavla, postao na sablazan (1. Kor. 1, 23.).

Pa i može li apoštol bez nutarnjega života da proizvede drukčijih kršćana?

Brojno učestvovanje vjernikâ kod nekih crkvenih obreda godit će bez dvojbe srcu pravog svećenika, ali će ga ostaviti bez i najmanjega oduševljenja ako te učestalosti ne može da pripiše drugom uzroku van nekoj navici, ili hvalevrijednoj vjernosti prema nekim obiteljskim običajima, ili stanovitim navadama koje ni u čemu ne pometaju tijeka života; još manje onda kada bi ih u crkvu vuklo veselje da će tamo naći lijepu glazbu, krasan crkveni ures, ili govorničku vještinu koja im godi samo radi lijepa oblika.

Ali, tako će se kome činiti, barem je opravdano to oduševljenje ondje gdje postoji običaj česte svete pričesti. Pada mi na pamet jedna uspomena s moga putovanja u Saveznim Državama. Prolazeći nekim župama bio sam ushićen kad sam doznao, da je tu dobar dio muževa vjeran primanju svete pričesti svakoga prvoga petka u mjesecu. »Homo videt in facie, Deus autem in corde¹⁾«, odvrati mi jedan svet svećenik

¹⁾ »Čovjek gleda u lice, a Bog u srce«. (Riječi Časoslova.)

iz New-Yorka. Ne zaboravite da ste u zemlji u kojoj je ljudski obzir nepoznata stvar i gdje se je bluff ¹⁾ posvuda nastanio. Pričuvajte svoje divljenje za one župe, gdje se može razložno ustvrditi, da česte pričesti odista pokazuju ako ne posvemašnji popravak života, a ono barem iskreno nastojanje da se provodi kršćanski život, te poštenu želju ne pogađati se sa neumjerenošću, sa neobuzdanom pohlepom za novcem, i t. d.«

Daleko je od nas misao da omalovažimo ma i najneznatnije tragove kršćanskog života, koji god oni bili. Naprotiv, svrha je ovih redaka da požali našu nesposobnost u kojoj se možda nalazimo radi pomanjkanja nutarnjeg života, i radi koje ne možemo da drugo postignemo van dosta oskudne plodove, kojih ipak ne smijemo prezirati.

Naš Gospodin ne želi drugo van naše srce. On je došao da čovjeku objavi uzvišene vjerske istine, kako bi tim osvojio naše srce, obuzeo našu volju i obodrio nas da pođemo njegovim stopama na putu samozataje.

Ova je samozataja temelj sve čudoredne savršenosti, a moći će je u drugima proizvesti samo apoštol naviknut na nutarnji život, što je sav osnovan na pozivu: neka se odreče sam sebe (Mat. 16. 24.) A nesposoban će za tu stvar biti onaj, koji samo iz daleka slijedi Spasitelja opterećena križem. Nitko ne daje čega nema. Sam je strašivica upogled nasljedovanja Isusa raspetog, pa kako bi onda i mogao da

¹⁾ Lažno isprisanje.

propovijeda svom puku onaj sveti rat proti strastima, na koji nas Naš Gospodin poziva?

Jedino nesebičan, ponizan, čist apoštol može osokoliti duše da se prihvate borbe proti sve većoj poplavi lakomosti, častoljublja i bestidnosti. Samo će onaj koji je upućen u znanost Križa biti dosta snažan da podigne nasip proti tom sveudiljnom traženju udobnosti, proti tome obožavanju uživanja što prijeti da će sve poplaviti i podrovati obitelji i narode.

Naviještati Isusa raspetoga, sveti Pavao tako označuje svoju apoštolsku službu. I budući da je Isus njegov život, i to Isus raspeti, stoga je sveti apoštol kadar učiniti da po njemu duše okuse tajnu Križa i u sebi je proživljuju. Previše ima apoštolâ danas, koji već nemaju dosta nutarnjega života e da prodube ovo životvorno otajstvo, da se njim proniknu i njim odsijevaju. Oni odveć isključivo u vjeri zapažaju i motre samo njezine filozofske, socijalne, dapače i estetične strane koje su kadre pobuditi zanimanje razuma i pokrenuti osjetnost i djelovanje mašte. Oni se sve više predaju shvaćanju da u njoj vide osobito školu uzvišenog pjesništva, neuporedive umjetnosti. Vjera, bez dvojbe, ima te osebine, ali promatrati je samo pod tim sporednim pogledima znači posvemašnje poremećenje evandeoske osnove spasa, jer se na taj način stavlja kao svrha ono što je po svojoj naravi samo sredstvom. Svetogrđe je, iz Krista u Getsemani-u, u sudnici Pilatovoj, na Kalvariji, htjeti napraviti »Krista sa mirisnim đurđevim cvijetom.« Nakon grijeha postali su pokora,

zadovoljština i duhovni boj nenadoknativim uvjetima života. Križ nam Isukrstov to svakom zgodom doziva u pamet. Gorljivosti božanske Riječi, koja se je utjelovila radi slave svoga Oca, nije dosta da dobije samo zadivljenih štovatelja, njoj treba nasljedovateljâ.

Nije li Benedikt XV. u svojoj okružnici od 1. studenoga 1914. pozvao sve prave apoštole da zaoru dublju brazdu, e da otrgnu duše od ljubavi prema udobnosti, od sebičnosti, od površnosti i lakoumnosti u željama, od zaboravljanja vječnih dobara? To nije drugo van poziv na nutarnji život, upravljen na službenike razapetog Boga.

Bog koji nam je toliko dao iziskuje, da kršćanin, počevši već od dobe kad je došao k razumu, sjedinjuje sa krvavom Mukom Isusovom nešto od sama sebe, ono što bismo mogli nazvati krvlju njegove duše: a to su žrtve koje su potrebite da se obdržavaju zapovijedi Božje. Kako će drukčije vjernik biti zagrijan da veledušno prinese ove žrtve u vremenitim dobrima, u nasladama, u častima, ako ne primjerom voditelja duša, koji je i sam proniknut duhom žrtve?

Odakle će doći spas ljudskom društvu, tjeskobno se pitaju mnogi gledajući pobjede što ih jednu za drugom izvojštuje pakleni neprijatelj? Kad će doći na Crkvu red da ona slavlje slavi? Na to nam je lako odgovoriti, riječima božanskog Učitelja: Ova se vrsta đavolâ ne izgoni osim molitvom i postom (Mat. 17, 20.). Kada iz redova svećenstva i redovničke vojske proizađe četa ljudi koji se budu odlikovali po-

korom i mrtvljenjem, odrazujući tako diljem narodâ u svom njegovu sjaju otajstvo Križa, onda će ti narodi u pokori i mrtvljenju svećenika ili redovnika uočiti Bogu prinesenu zadovoljštinu za grijehe svijeta, i tako će shvatiti Otkupljenje po Krvi Isukrstovoj. Samo će onda vojska Sotonina uzmaknuti, i neće više diljem vijekova strašno odjekivati bolna tužba uvrijeđenog Gospodina, koji je napokon našao tko će mu naknaditi nanesene uvrede. Tražio sam između njih čovjeka koji će podići ogradu i stati prema meni na obranu zemlji da je ne razorim, i ne nađoh (Ezek. 22, 30.).

Neko je htio da razglobi zašto je sam znak križa o. Ravignana proizvodio tako čaroban učinak i na hladne i ravnodušne slušatelje, pa i na iste bezvjerce, koji su došli samo iz znaličnosti da ga čuju. Zaključak ovih upita stavljenih velikom broju slušateljâ bio je taj, da se je stroga ozbiljnost nutarnjeg života propovjednikova na potresan način očitovala u ovom znaku križa, koji ga je sjedinjivao sa otajstvom na Kalvariji.

d) Nutarnji život daje evangjeoskom poslaniku pravu rječitost.

Mi ovdje mislimo na onu rječitost koja je kadra da bude nosilicom milosti Božje i tako obraća duše i vodi ih do krepости. O tome smo već prije

zgodimice nešto kazali. Stoga ćemo dodati još samo nekoliko riječi:

U časoslovu na blagdan sv. Ivana čitamo (u »Responsoriju«) ovo: Gospodinu na grudima počivajući pio je iz rijekâ Evandjelja na samu izvoru svetih grudi Gospodnjih, i milost je riječi Božje raširio po svemu svijetu. Kolike li u ovo nekoliko riječi duboke pouke za sve one koji imaju da naviještaju riječ Božju kao propovjednici, pisci, vjeroučitelji! Ne otkriva li u ovim važnim izrazima Crkva svojim svećenicima izvor prave rječitosti?

Svi su Evandelisti jednako od Boga nadahnuti. Svi imaju svoju od Providnosti im namijenjenu zadaću. Ipak svaki od njih ima svoju posebnu rječitost. Više nego drugi ima sveti Ivan onu koja djeluje na volju po srcu, u koje izlijeva »milost riječi Božje«. Sa poslanicama svetog Pavla njegovo je Evandjelje knjiga ljubimica onih duša za koje je život ovdje dolje prazan i nema smisla bez ujedinjenja sa Isusom Kristom.

Odakle svetom Ivanu ova privlačiva rječitost? U kojoj li gori izvire ova rijeka koja svojim blagotvornim vodama natapa čitav svijet?

To je jedna od rajskih rijeka, kako nam nadalje kažu spomenute liturgične riječi: Kao jedna od rijekâ iz Raja jest Evandelista Ivan.

Čemu služe tolike visoke planine i ledenjaci? Ne bi li, kazat će koja neznalica, ti beskrajni prostori bili puno korisniji kad bi se pretvorili u ravnice? Ni na

kraj pameti mu nije, da bi bez tih visokih vrhunaca bile ravnice i doline tako isto neplodne kao i Sahara. Planine su vodene pričuve za rijeke i tim daju zemlji plodnost.

Ovaj visoki vrhunac raja odakle ključa izvor što napaja Evanđelje svetog Ivana, šta je to drugo van Srce Isusovo? Rijeke je Evanđelja pio iz sama svetog izvora Gospodinovih grudi. Evanđelista je po nutarnjem životu osjetio kucaje Srca Bogočovjeka i beskrajnost njegove ljubavi za ljude. Zato njegova riječ i nosi sobom milost božanske Riječi.

Jednako se može reći da su nutarnji ljudi također na neki način rajske rijeke. Ne samo da oni svojim molitvama i žrtvovanjem samih sebe privlače s neba na zemlju žive vode milosti i odvrćaju ili prikraćuju kazne što ih svijet zaslužuje, — nego oni uz to uvrh nebesâ, u Srcu Onoga u kome počiva nutarnji život Božji, idu crpsti vrutke toga istog života i u izobilju ih izlijevaju na duše: *Haurietis aquas de fontibus Salvatoris* (Is. 12.). Pozvani da iznose riječ Božju, čine to oni takovom rječitošću, kojoj samo oni poznaju tajnu. Oni govore zemlji o nebu. Rasvjetljuju, griju, tješe, krijepe. Bez svih tih svojstava zajedno, nepotpuna je rječitost. A ta će svojstva propovjednik samo onda u sebi ujediniti, kad živi od Isusa.

Pripadam li ja odista k onima koji se uzdaju u svoju molitvu, u svoj posjet Presvetom Sakramentu,

osobito u svoju misu ili pričest, da dadnu svojoj rječitosti djelotvornu snagu? Ako ne, onda ja mogu biti bučni praporac koji zveči, ili svečano odjekivati kao mjed (1. Kor. 13, 1.), ali nijesam točilo koje dovodi ljubav, onu ljubav od koje rječitost prijatelja Božjih postaje neodoljiva.

Slika kršćanske istine što će je narisati propovjednik velikoga znanja ali osrednje pobožnosti, moći će pokrenuti dušama, približiti ih Bogu, uvećati dapače u njima vjeru. Ali da ih pronikne životvornom i proćućenom slatkoćom kreposti, trebalo bi da je i sam okusio duh Evanđelja i molitvom ga upio u srž svoga života.¹⁾

Ponovno naglašujemo, da samo Duh Sveti, božansko počelo svake duhovne plodnosti, proizvodi obraćenja i ulijeva milosti po kojima se čovjek na to odluči, da se okani grijeha i vrši kreposti. Riječ evanđeoskog poslenika, proniknuta pomazanjem Duha Posvetitelja,

¹⁾ „Jer su nenavični s Bogom razgovarati, stoga, kada o njemu ljudima govore ili daju savjete kršćanskoga života, nikako nemaju božanskog nadahnuća; evanđeoska riječ u njima izgleda da je gotovo obamrla. Kolikogod njihov glas bio hvaljen i slavljen radi svoje razboritosti i rječitosti, ipak ni malo ne odzvanja glasom dobrog Pastira da ga ovce spasonosno čuju: bući naime samo i ututanj se razliježe“... (Pijo X., Exhort. ad clerum cathol., 4. kolovoza 1908.)

Ovo ponukovanje što ga očinsko srce Pija X. upravlja službenicima Božjim, dirljiv je poziv na svećeničku svetost, tumač njezine potrebitosti i naravi, i naputak gdje su nanizani praktični savjeti kojim se je sredstvima može postići i očuvati.

postaje živim točilom koje nimalo ne zaustavlja djelovanja Božjega. Prije Duhovâ apostoli su propovijedali gotovo bez uspjeha. Iza kako se kroz deset dana povukoše u samoću posvemašnjeg nutarnjeg života, obuze ih i pretvori Duh Božji. Prvi im propovjednički pokušaji postadoše čudesnim ribolovima. Tako je sa evanđeoskim sijačima. Po nutarnjem su životu oni pravi Kristonosci. Oni sade i zalijevaju, i što usade raste. Duh će Sveti uvijek nasporiti rastenje. Njihova je riječ zajedno i sjeme što pada i kiša koja oplođuje. Sunce od kojega se raste i zrije nikada neće izostati.

Samo svijetliti je isprazno, rekao je sveti Bernardo, samo gorjeti malo, gorjeti i svijetliti je savršeno. I dalje: naročito je apoštolima i apoštolskim muževima rečeno: »neka svijetli svijetlo vaše pred ljudima«; stoga, jer bi morali biti prvi oni užgani, i žarko užgani (Serm. de S. Joan. Bapt.).

Apoštolski poslenik crpe evanđeosku rječitost u životu sjedinjenja sa Isusom po molitvi i straženju nad vlastitim srcem, ali također u Svetom Pismu koje on velikim žarom proučava i u se upija. Svaka od Boga čovjeku upravljena riječ, svaka besjeda što padne sa božanskih usnica Isusovih, za njega je brušeni dragulj što ga on od svih strana ogledava i divi mu se, u svijetlu dara mudrosti koji je u njemu tako bogato razvijen. Ali kako on samo nakon što se je molitvom priprazio otvara Bogom nadahnutu knjigu, za to joj se ne samo divi, nego također on u

sebi proživljuje slast njezinih pouka, svejedno kao da ih je Duh Sveti za njega osobno kazivao u pero. I kolikog li miropomazanja kad se on uspne na propovjedaonicu te navada riječ Božju; kolike razlike između svijetla što se otuda po njemu toči, te onih duhovitih ili učenih primjena što će ih tom zgodom moći da iznese propovjednik, koji je upućen samo na pomoć svog razuma i na vjeru koja je u njemu hladna i obamrla. Onaj prvi pokazuje živu istinu, obavijajući duše živom zbiljom koja hoće ne samo da ih rasvijetli, nego da ih i oživi. A ovaj potonji nasuprot ne umije da o njoj drukčije govori van kao o kakvoj računskoj, algebarskoj jednadžbi, koja je dakako ispravna, ali je hladna i bez dodira sa dubokim potrebama života. Ona mu je od svega odsječena i ostaje samo u pameti ili kao napisana na komadu papira; najviše ako se uzmogne dojmiti srdaca onom stranom, što je nazivaju estetskim, ljeposlovnim obilježjem kršćanstva. »Veličanstvo me Svetog Pisma zadivljuje. Jednostavnost Evanđelja progovara mom srcu«, priznavao je preosjetljivi sentimentalista J.-J. Rousseau. Ali šta je slava Božja imala od tih nejasnih i tako neplodnih osjećaja! Pravi apoštol, on zna tajnu kako da pokaže Evanđelje u njegovoj živoj istini. A za dušu koja s njim stupi u dodir ova je istina ne samo uvijek savremena, nego je i uvijek djelotvorna i sveudilj se obnavlja, budući da je od Boga. On se ne zaustavlja pri tome da djeluje samo na čuvstva, nego, riječju božanskog života, on prodire do volje, jer se voljom čovjek odaziva pravom životu. Osvjedo-

čenje koje je on u drugima proizveo, rađa ljubavlju i čvrstom odlukom. Samo on posjeduje pravu evanđeosku rječitost.

Nema potpunog nutarnjeg života bez nježne po-
božnosti prema Bezgrješnoj Djevici, koja je kao prva
dovodna cijev svih milosti, osobito svih poizbor milosti.
Sveti Bernardo ne može da zamisli pravoga sina ove
neisporedive majke, koji se vječito ne utječe Mariji. Pravi
apoštol koji se je na to utjecanje navikao, lako će, kad
propovijeda vjerske istine o Majci Božjoj i Majci ljudskoj,
pogoditi onaj iskreni i uvjerljivi način, koji će ne samo
zanimati i ganuti slušatelje, nego će također u njima
stvoriti potrebu da se i oni, u svakoj poteškoći, utječu
Djeliteljici božanske Krvi. Treba mu samo da pusti
govoriti svoje iskustvo i svoje srce, pa da naskoro pre-
dobije duše nebeskoj Kraljici, i po njoj ih unese u Srce
Isusovo.

**e) Nutarnji život rađa nutarnjim životom; stoga je
njegov utjecaj na duše dubok i trajan.**

Ovo bismo poglavlje imali volju napisati u obliku
lista upravljena na srce braće svećenika.

Promotрили smo do sada, kako su organizacije i
slični im pothvati zavisni osobito o nutarnjem životu
evanđeoskog poslenika. Molitva i razmišljanje doveli su
nas do toga da smo još s jednog drugog stanovišta
raščinili besplodnost nekih organizacija. Mislimo dakle
da smo u pravu, kad postavljamo slijedeću tvrdnju:

Samo će onda organizacija uhvatiti
korijen, biti stalna i dugovječna, ako je u
njoj evanđeoski poslenik porodio druge
duše na nutarnji život. A toga ne može, osim
ako se i sam obilno hrani nutarnjim životom.

U 3. poglavlju 2. dijela smo naveli riječi kanonika
Timon-Davida, kako je potrebno u svakoj organizaciji
uzgojiti skupinu veoma gorljivih kršćana, koji će opet
sa svoje strane izvršivati pravi apostolat na svoje dru-
gove. Svatko uviđa kako je to dragocijen kvasac, i koliko
takovi suradnici mogu umnogostručiti djelo-
tvorni utjecaj apostolskog trudbenika. On ne radi više
s a m, sredstva su se njegova djelovanja postostručila.

Požurimo se da opet istaknemo: samo organizator
koji živi nutarnjim životom, ima u sebi moć da
stvari nova žarišta plodnog života. I svjetske
organizacije mogu postići takovih uspjeha, da dobiju
gorljivih članova koji, ponukani drugarstvom, osjećajima
zajedništva, ili suparništvom, znadu voditi propagandu i
steći upliva na druge. Kao poluga im služi fanatizam
ili utakmica, sektarsko zanesenjaštvo ili taština, korist
ili častoljublje, i drugo im ne treba. Ali, osim nutarnjeg
života, koja bi se druga moć usudila poduzeti ovakovo
djelo, kao što je uskrisivati apoštolske ljude koji su po
Srcu Isusovu, koji su od njega primili poniznost i bla-
gost, nesebičnu dobrotu, i gorljivost samo za slavu Oca
nebeskoga!

Sve dok nije koja organizacija mogla
toga uspjeha da postigne, njezin je opsta-

nak kratkotrajan. Gotovo sigurno je da neće preživjeti svoga osnivatelja. Naprotiv, ne trebamo ni malo dvojiti o tome, da razlog dugovječnosti nekih organizacija leži samo u činjenici, da je nutarnji život urodio i kod drugih nutarnjim životom.

Navedimo jedan primjer;

Svećenik Allemand, koji je preminuo u mirisu svetosti, osnovao je u Marsilji, prije velike francuske revolucije, omladinsko udruženje za đake i namještenike. To je udruženje još i danas sačuvalo ime svoga osnivatelja, te sveudilj, nakon više od jednoga stoljeća, divno napreduje. Pa ipak je ovaj svećenik obzirom na naravske sposobnosti bio vrlo slabo nadaren, vrlo kratkovidan i plašljiv, bez govorničkog dara, te je, po ljudsku sudeći, bio nesposoban za onu ogromnu djelatnost, koju je iziskivao njegov pothvat.

Potezi njegova lica bili su po sebi nerazmjerni te bi mlade ljude izazivali na podrugivanje, da nije bilo ljepote duše koja se je odrazivala u njegovu pogledu i u svemu njegovu držanju. Po njoj je ovaj čovjek Božji nad tom vatrenom mladeži posjedovao takav ugled, da ju je sebi podvrgao i pribavio si kod nje poštovanje i ljubav. G. Allemand je htio graditi samo na nutarnjem životu, i bio je dosta jak da je u krilu svoga udruženja uzgojio skupinu mladih ljudi, od kojih se nije ustručavao tražiti u čitavu opsegu, u koliko se je to samo moglo složiti sa njihovim staležom, svestran nutarnji život: posvemašnje straženje nad vlastitim srcem, jutarnju mo-

litvu itd., jednom riječju potpun kršćanski život, kako su ga shvaćali i vršili kršćani prvih stoljeća.

I ovi su mladi ljudi, jedan naraštaj za drugim, sveudilj bili u Marsilji dušom toga udruženja, koje je dalo Crkvi više biskupâ i daje joj još uvijek toliko svjetovnih svećenika, vjerovjesnika i redovnika, i na tisuće otaca obitelji. Napose su ovi potonji uvijek bili najvažnija jezgra župskih udruženja u Marsilji, i tu sačinjavaju brojnu četvrt koja služi ne samo na čast trgovačkom staležu, industriji i duševnim zanimanjima, nego je i pravo žarište apostolata.

Spomenusmo oce obitelji. Ta riječ budi u nama jeku one pjesme što je slušamo gotovo posvuda: »apostolat je razmjerno laka stvar obzirom na mlade ljude, na djevojke i na majke obitelji; ali je često nemoguć, kad hoćemo da ga vršimo na muževima. A sigurno je da dok ne budemo postigli da glave obitelji postanu ne samo kršćani, nego u svom djelokrugu i apoštoli tako dugo će onaj inače znatni utjecaj kršćanske majke biti podsječen ili malovječan, te nećemo nikada postići da se učvrsti socijalno kraljevstvo Isukrstovo. U ovoj pak župi, ovom predgrađu, ovoj bolnici, u ovoj tvornici ništa se ne da učiniti kako bi se ljudi doveli do toga da postanu korjeniti kršćani«.

Priznajući tako svoju nesposobnost, ne dajemo li tim u najviše slučajeva sami sebi svjedočanstvo kako je manjkav u nama onaj nutarnji život, po kojemu bismo jedinom mogli pronaći sredstva da se prepriječi, kako se ne bi velik dio ljudi izmakao djelatnosti Crkve?

Nijesu li nam draži laki govornički uspjesi kod mladeži i kod žena, nego li naporno i pomnjivo pripravljanje propovijedi koje će biti podesne, da urode osvjedochenjem, ljubavlju i temeljitim odlukama u pameti i u srcu ljudi? Samo nas nutarnji život može da održi u skrovitostima i tegobnim, i na oko kroz dugo vremena neplodnim poslovima sjetve. Samo nam on može pokazati, koliko bi se po ozbiljnom nastojanju molitve i pokore umnožila naša djelotvorna moć, i kako bi naš napredak u nasljedovanju svih kreposti Isukrstovih podeseterostručio uspješnost našeg apostolata među muževima.

Tako smo jednom bili iznenađeni, kad su nam potanje pripovijedali o udruženju za vojnike u velikom normandijskom gradu, da nijesmo mogli odmah povjеровати u takav uspjeh. Kako bi, na primjer, to moglo biti, da vojnici dolaze na društvene sastanke u znatno većem broju onda kada se obavlja duga večernja pobožnost klečanja, kojoj je svrha ispazati za bogomrske psinke i za razvratnosti što se zbivaju po kasarnama — nego li ih bude kad se u društvu daje glazbeni koncert ili pozorišna predstava! Ali su nam napokon bjeleđane činjenice raspršile svaku dvojbu. Naše iznenađenje je prestalo kad su nam ispriповјedili, kako duboko društveni duhovnik shvaća Svetohranište oltara, i kakove je apoštole on tako kraj njega umio odgojiti.

Nakon toga primjera šta da mislimo o izvjesnim apoštolima za koje izgleda da su im kinematograf, pozornica, pelivanske priredbe — kao osnova nekoga petog evanđelja za obraćanje narodâ!

Kad se nema drugih, upotreba će i tih sredstava privući pristaša i na taj način ih odalečiti od zlih zabava. I to je neki uspjeh: ali u najviše slučajeva tako neznatan, tako kratkovječan! Bože sačuvaj, da bismo mi tim htjeli ohladiti gorljivost naše drage braće svećenika koji ne mogu ni shvatiti ni upotrijebiti koje drukčije metode, te već nazrijevaju (kako smo to i mi kao mladi neiskusni svećenik činili) svoja omladinska društva prazna, ako bi naime posvećivali manje vremena priređivanju ovakvih modernih zabava, što su u njihovim očima posve nuždan uvjet za uspjeh koje organizacije. Ograničimo se dakle samo na to, da ih upozorimo na pogibelj ako onim sredstvima ustupe preveć mjesta, i zaželimo im milost da shvate stanovište kanonika Timon-Davida izraženo u našem razgovoru s njim, kako smo to prije pripovjediti.

Jednoga je dana (bili smo onda samo dvije godine svećenikom) taj časni svećenik bio primoran da nam na koncu razgovora na vrlo bratski način, ali ne bez neke samilosti, rekne: »Non potestis portare modo — ne možete toga za sada podnijeti; istom ćete me kasnije bolje shvatiti, kad budete uznapredovali u nutarnjem životu. Danas, uzevši sve okolnosti u račun, ne možete da budete bez onakvih sredstava; slobodno ih dakle upotrebljavajte, kad nemate drugih. Što se mene tiče, ja vrlo dobro mogu da zadržim u društvu svoje mlade radnike i činovnike, da pritežem u nj novih članova — pa ipak kod nas ima samo onih starih i vječito novih igara, koje dušu odmore upravo svojom jedno-

stavnošću, a ništa ne stoje obzirom na troškove. Gledajte, fino pridometne dobri kanonik, pokazao sam vam na tavanu glazbala za koja sam i ja u početku držao da su od prijeke potrebe; a eto baš ovaj čas dolazi prema nama sadašnja naša glazba; prosudite sami*. I zaista, nekoliko časova kasnije, nastupala je pred nama skupina od 40 do 50 mladića između 12 i 17 godina. Kakova glomota i urnebesa! Tko bi se mogao sustegnuti da ne prasne u smijeh kad zapazi ovu šarenu čet, što ju je zadovoljno promatrao razblaženi pogled staroga kanonika? »Gledajte, reče mi, onoga što stupa natraške na čelu čete i maše velikim štapom poput zborovođe u orkestru, a onda ga eno najednom smiješno prislanja uz usta kao da je frula; on je podčasnik, sada na dopustu, i jedan od naših najboljih revnitelja. Kadgod samo može, pričešćuje se svaki dan, a osobito nikada ne propušta svoga razmatranja pola sata svaki dan. Vanredno sposoban da razigra društvo, ovaj anđeo nastoji da svu tu svoju sretnu nadarenost upotrijebi u svrhu, da oživi igre ovih naših srednjih. A pri tome je neiscrpiv u izumima, i naši su dječci uvijek u veselu raspoloženju. Ali ništa ne izmakne neopaženo njegovu adjutantskom oku i apostolskom srcu*. I uistinu je vladao neodoljiv smijeh pred ovom skupinom svirača što su izvodili najpoznatije popijevke kao onu: »Patak raširio krila«, ili: »Jesi l' kapu vidio« itd. Pjesmica se je mijenjala čim bi zborovođa dao za to svojim primjerom znak. Svaki se je učesnik pravio kao da svira na koje glazbalo: jedni su postavili pred usta ruke

u obliku zastavica, drugima je među usnicama treptio list papira, bilo je i nekoliko dudaljki itd. Zaboravih, u prvom redu orkestra bila je ona vrsta trublje kojoj se cijev mogu jedna u drugu utaknuti, i veliki bubanj: dva štapa, od kojih je jedan bio rukom pravilno tamo i amo pomican — to je bilo za trublju; a jedna stara petrolejska tenečka za bubanj. Lica su se svih tih mladih ljudi sjala od radosti, i na njima se je vidjelo da ih ova igra u najvećem stupnju zabavlja. »Pođimo za glazbom«, reče mi kanonik. Na kraju je drvoreda stajao kip Blažene Djevice. »Na koljena, prijatelji moji, poviče zborovođa. Jedan Ave maris stella¹⁾ našoj dobroj Majci, a onda jednu deseticu ružarja«. Čitav ovaj mali svijet ostade ponajprije jedan čas šuteći, a onda polagano, istom pobožnošću kao u kapelici, odgovara na »Zdravomarije«. Ovi mali južnjaci, čas prije nestašni vražići, a sada većinom oborenih očiju, pretvoriše se najednom u anđele Fra Angelikove. Ne zaboravite, reče mi moj vođ, da je u ovome toplomjer naše omladinske organizacije: jednostavnim i veselim igrama zadržati naše odraslije mlade ljude dapače sa preko dvadeset godina; postići da oni nastoje ovdje u vrijeme molitve i odmora opet poprimiti dušu maloga djeteta, i da se znaju zabaviti i sitnicama; ponukati ih osobito da se mole, i to uistinu mole, i usred same igre: za tim eto ciljem idu svi naši revnitelji«. Četa se je u to podigla na nove umjetničke pothvate od kojih se je veliko dvo-

¹⁾ »Zdravo zvijezdo mora!« (Crkvena pjesma.)

rište orilo. Čas kasnije i igra se je u sav mah razvela u okretanju na prečama. Opazili smo kako je podčasnik, pridigavši se iza „Ave maris stella“, prišapnuo nekoliko riječi u uho dvojici ili trojici. Ovi odmah veselo, očevidno se pokoravajući običaju što ga svi vrše, ostavivši svoj haljetak i lagane cipele što su imali na sebi za vrijeme igre, krenuše prema kapelici da tu provedu jedan četvrt sata do nogu božanskog Utamničnika.

„Treba, pridometne kanonik Timon-David sa najdubljim osvjedočenjem, treba da u svom radu za mladež idemo za ovim ciljem, kako ćemo naime uzgojiti takove revnitelje, u kojima će ljubav Božja biti dosta snažna, kada ostave omladinsko društvo i osnuju obitelj, da i onda sveudilj ostanu apoštoli koji gore od želje da što većemu broju dušâ udijeale žar svoje ljubavi. Ako naš apoštolat, nastavio je sveti svećenik, ne bi išao za drugim nego da uzgoji dobrih kršćana, o kako bi stisnut bio naš ideal! Treba da podignemo čitave legije apoštola, e da ova temeljna stanica društva, obitelj, da i ona postane od svoje strane žarište apostolskog rada. Samo život žrtve i povjerljivosti sa Isusom dat će nam snage i otkrit će nam tajnu kako ćemo ostvariti tu osnovu u potpunom opsegu. Samo će pod tim uvjetom biti naše djelovanje u društvu snažno, i ispunit će se tada riječ Učiteljeva: »vatra sam došao baciti na zemlju, i šta hoću drugo nego da se upali« (Luk. 12, 49.).

Istom smo, na žalost, puno kasnije mogli shvatiti zamašitost zorne pouke revnoga kanonika, tako duboka u poznavanju čovječe duše i u svom postupku. Tada, pred očima Boga za kog prividni uspjesi nijesu ništa, mogosmo isporediti uspjehe postignute raznim upotrijebljenim sredstvima.

Ta sredstva mogu biti ili jednostavna kao Evanđelje, ili zapletena kao sve što je preveć ljudsko; i prema tome možemo procijeniti vrijednost koje organizacije i onih koji njom pokreću.

Prema Golijatu s kojim se bezuspješno boriše junaci Izraelovi, stupaše mladi David. Praču, štap, pet kamenčića iz potoka, više ničega mladić nije zahtijevao. Ali ono njegovo „u imenu Gospodina vojskâ“ (1. Kralj. 27, 45.) već bijaše poklik duše sposobne da se dovine svetosti.

Danas se mnogo govori o „laičkim“ državnim udruženjima mladeži nakon svršene škole. Ali će im uzalud biti one ogromne svote što im država službeno doznačuje, i raskošne prostorije itd. Usprkos svome siromaštvu ne trebaju se nikakove utakmice bojati slična udruženja što ih Crkva osniva, samo ako su sagrađena na nutarnjem životu. Ona će sjajem svoga ideala — jer taj nada sve drugo začarava srce mlada čovjeka — povući za sobom poizbor duše mladosti.

Završimo navedavši još jedan primjer. On će nam biti na ruku da razglobimo čovjeka organizatora, koji izgleda da zanosi duše k Našem Gospodinu i čini ih apostolima; no uistinu je taj zanos iznikao samo iz neke rekao bi

magnetske privlačivosti koju oko sebe vrši. Njegovi su pristalice ushićeni da imaju posla sa ovim pobožnim i neodoljivo privlačivim čovjekom, ponosni su videći gdje se on njima bavi; oni se uz njega drže nekom dvorskom pratnjom, i otimlju se, ali najviše da se njemu svide, za pobožnim vježbama na oko iskrene bogoljubnosti, pa i onda kad su te vježbe naporne.

Jedna dobra redovnička družba sestara koje se bave poukom djece u kršćanskom nauku, stajala je pod ravnanjem nekog redovnika čiji je životopis bio nedavno napisan. „Časna majko, reče jednog dana ovaj muž unutarnjeg života nekoj samostanskoj predstojnici, držim uputnim, da časna sestra X... barem kroz jednu godinu prestane sa poučavanjem katekizma.— Ali, Oče, vi na to ne pomišljate, da je ona najbolja razrednica. Iz svih predgrađa je k njoj navala djece, privučene njezinom vanrednom sposobnošću. Opozvati je od poučavanja katekizma ništa drugo ne bi značilo nego učiniti da nam se većina ovih dječaka opet razide. — Prisustvovao sam s tribine njezinu katekizmu, odgovori Otac. Zablještuje djecu kad govori, istina je; ali to biva na preveć čovječji način. Iza jedne godine ponovnog novicijata, kad se bude bolje usavršila u nutarnjem životu, onda će posvetiti i svoju dušu i duše djece svojom revnošću i upotrebom svojih darova. Ali sad je ona i nesvijesno zaprekom djelovanju Našega Gospodina na ove duše što se pripravlja na prvu pričest. No ja vidim, časna majko, da vas je moj zahtjev ražalio. Pa dobro! da se nagodimo. Poznajem sestru N..., dušu vrlo unutaraju,

ali bez velikih darova. Zamolite vašu vrhovnu glavariću da vam je za neko vrijeme pošalje. Ona prva će dolaziti da započinje katekizam kroz četvrt sata, toliko da umiri vašu bojazan da će vam opustjeti škola; a onda će se malo po malo potpuno povući. Vi ćete onda vidjeti da će se djeca bolje moliti i da će pobožnije pjevati crkvene pjesme. Nihova će sabranost i poučljivost odrazivati više svrhunaravno obilježje. To neka nam bude kao toplomjer.“

Petnaest je dana kasnije sestra N... sama poučavala katekizam, a predstojnica se je ipak mogla osvjedočiti da je djece bivalo više. To je uistinu bio Isus koji je po njoj poučavao u katekizmu. Svojim pogledom, svojom skromnošću, svojom blagošću, svojom dobrotom, načinom kako se je križala, izrazom svoga glasa ona je govorila Našega Gospodina. Sestra X... je umjela i ono što je bilo najsuhoparnije veoma okretno razložiti i zanimljivim učiniti. Sestra N... je činila više. Bez dvojbe nije ona ništa propustila e da dobro pripravi svoje tumačenje i jasno ga pred djecu iznese; ali ono što je bilo njezinom tajnom i što je provejavalo njezinim tečajem, to je bilo neko kao miomirisno pomazanje. I to pomazanje je činilo da su se duše uistinu našle u dodiru sa Isusom.

Kod katekizma sestre N... nije dakako bilo toliko izljevova bučne radosti, niti onih zapanjenih pogleda, kao ni onoga osjećaja očaranosti, istovjetna sa utiskom što bi ga na djecu proizvelo predavanje kakova putnika istraživača, ili napeto pričanje o kojoj bitci.

Naprotiv, tu je vladala atmosfera sabrane pažnje. Ti se mali dječarci drže u vjeronaučnoj sobi kao da su u crkvi. Nije se tu upotrijebilo nikakovo čovječje sredstvo da se prepriječi rastresenost ili dosada. Koji li tajanstveni utjecaj lebdi nad ovim slušateljstvom? Ne varajmo se, to je izravni utjecaj Isusov. Jer kad koja unutarinja duša razlaže nauke katekizma, tada je ona kao lira koja ne odzvanja osim pod prstima božanskog Umjetnika. A nikakova se čovječja umjetnost, pa bila ne znam kako divna, ne može uporediti sa djelovanjem Isusovim.

f) Važno je uzgojiti „elitu“ i rukovoditi pojedince u duhovnom životu.

Vrnimo se opet na spomenuti (2. dio, pogl. 3.) zanimljivi razgovor što smo ga imali sa kanonikom Timon-Davidom. Sigurno je čitatelju udarila u oči jedna riječ koja je pala iz usta ovoga tako iskusnog omladinskog organizatora. Upotrijebivši zornu i slikovitu riječ „šljake“, htio je časni kanonik da u nju izažme svoju misao o upotrebi nekih modernih zabava, koje imaju svrhu da privuku mlade ljude i da ih se tako zadrži u omladinskim društvima, n. pr. kazalištem, glazbom, kinom, skupim i zapletenim igrama itd. Ovakova su sredstva često povodom prevelikom naprezanju i klonulosti; k tomu su ona po sebi manje podesna da odmore ili rašire dušu, nego više da laskaju taštini i uzrujaju maštu i sjetilnost mladeži. Nikako se pak ova riječ „šljake“ nema primijeniti na one vrlo zabavne, premda i vrlo

jednostavne igre koje odmaraju dušu, jačaju tijelo i koje su zadovoljavale tolike kršćanske naraštaje.

Preveć jednostrano shvativši to stanovište razboritog kanonika i ispoređujući ga tako sa mišljenjem drugih odličnih organizatora, mogao bi tko da se upita, ne pretjerava li on, tako općenito govoreći kao da se može uvijek biti bez tih „šljaka“.

Osim pothvata zasnovanih poglavito u svrhu olakšanja tjelesnih čovječjih nevolja, možemo ostale svrstati u dva razreda: udruženja u koja se primaju samo poizbor članovi, „elita“, i druga iz kojih se isključuju samo šugave ovce.

Ipak pretpostavljamo da se i u ovom potonjem slučaju nastoji uzgojiti društvena srčika poizbor članova, „elita“, koja bi svojom gorljivošću u očima ostalih uvijek isticala glavnu svrhu udruženja, a ta je: privesti sve svoje članove da žive kao kršćani ne samo na površini i vanjstinom, nego temeljito i duboko. Inače ne bi to drugo bilo nego neko „svjetsko udruženje pod župnikovim vodstvom“ — kako se je malko zlobno izrazio jedan odlični srednjoškolski profesor, kojemu je bilo sumnjivo, ne krije li se pod klerikalnim pročeljem gotovo isto toliko zloporaba, koliko ih je na svoju žalost opazio u ustanovama koje ne stoje pod utjecajem Crkve.

Oni vođe društava koji ne trpe u svom društvu članova nepodesnih da sačinjavaju „elitu“, posvema odobravaju riječ „šljake“. Tim hoće da istaknu kako spo-

redno značenje pridaju izvjesnim sredstvima, bez kojih oni mogu da budu, ili ih samo preko volje trpe.

I nijesu nipošto u neprilici za dokaze, kojim brane svoje stanovište.

Po njihovu mišljenju ne može doći do obnove ljudskog društva, napose do obnove Franceske, osim po snažnijem izjarivanju svetosti Crkve. Tim se je sredstvom, a ne apologetskim predavanjima, kršćanstvo u prvim vijekovima svoje povijesti tako brzo raširilo, unatoč sili neprijatelja, svakovrsnim predrasudama i općoj pokvarenosti.

Svaku raspravu u ovoj stvari oni zaustavljaju uzvraćajući: „možete li navesti samo jednu činjenicu, kojom bi se moglo dokazati da je Crkva u tome razdoblju osjetila kada potrebu izmišljati zabave, kojim bi htjela od sramotnih pozorišnih predstava poganskih odvratiti one duše, što ih je htjela za se osvojiti?“

Jedan nam od tih organizatora napomenu onu pohlepu za zlatom i ono ludovanje za kinom i njegovim filmovima, koji dandanas drže u grozničavoj napetosti tolika mnoštva žedna uživanja: ona drevna *Panem et Circenses*, „kruha i cirkuskih igara“, iz dobe rimskog propadanja, mogla bi se, veli, danas prevesti sa: *novaca i kina*. A sada uzmite, na primjer, svetog Ambrozija ili svetog Augustina, te velike osvajače dušâ; može li se u njihovu životu naći ma samo jedna crta koja bi nam ih pokazivala gdje organiziraju kakovo udruženje u tu svrhu, da svojim ovcima prirede zabave, kako bi tim zaboravile one naslade što im ih je nudilo

poganstvo? — Ili gdje čitamo da se je sveti Filip Neri za obraćenje Rima, tako mlitava uslijed ondašnjeg nekršćanskog duha renesanse, služio spomenutim »šljakama«, kako ih je kanonik Timon-David u šali volio nazvati?

Sigurno je, a već smo to i napomenuli, da je drevna kršćanska Crkva umjela među vjernicima organizirati neisporedivu i mnogobrojnu »elitu«, poizbor članove, koji su svojim krepostima iznenadili i osupnuli pogane. Sa udivljenjem su na njih gledali svi koji su pošteno i iskreno mislili, makar da su ih od kršćanstva inače odbijale velike predrasude, poganska načela i narodna prošlost jednako kao i nisko pogansko ćudoređe. Na to su slijedila obraćenja, dapače i u onim krugovima do kojih nije dopirao svećenik.

Kako dakle da, naočigled tih pouka što nam ih daje povijest, i mi ne stavimo sami sebi pitanja: ne pouzdajemo li se mi u sadanjem vijeku previše ne samo u izvjesne bučne javne nastupe, nego i u razna sredstva kojima se naše vrijeme upravo rasipno razmeće, koja su, neosporno, vrlo korisna; ali bi ipak trebalo požaliti kad bi ih se postavilo na prvo i najvažnije mjesto: kao što su n. pr. hodočašća, sjajne svečanosti, kongresi, javni govori, štampa, strukovni savezi, politička akcija i t. d.? Propovijedanje primjerom bit će uvijek glavnom polugom. *Exempla trahunt* — samo primjer vuče. Predavanja, dobre knjige, kršćanska štampa, pa i same vrsne propovijedi imaju da smjeraju prema ovom središnjem i temeljnom zadatku: tako

organizirati apoštolski rad, da se na puk djeluje **primjerom** gorljivih kršćana, u kojima živi Isukrst, jer iz njih odiše miomiris njegovih kreposti.

Svećenici koji se posve predadoše svim drugim poslovima svoje službe, a ne brinu se dosta za ovaj glavni, naime da uzgoje »elitu« koja će zapodjenući veliku vojnu dobra primjera, zar se onda smiju čuditi, da je u Franceskoj tri četvrtine muževa zapalo u vjerski nehaj? Kako je kod nas, tako je, još i gore, kod mnogih drugih naroda: takovi ljudi u Crkvi ne vide drugo van časnu neku ustanovu koja je od izvjesne koristi za ljudsko društvo. Ona u njihovim očima nije ono neisporedivo pokretno pero u životu svakog pojedinca, ugaoni kamen za obitelji i narode, i osobito onaj veliki reflektor svijetla istine i vječnog života.

»Kakova li je ta vjera koja može da tako prosvijetli, ojači i užeže srce čovječje?« Tako su se u čudu pitali pogani kad su gledali divne učinke što ih je umjela proizvesti nijema liga za akciju dobrim primjerom.

Ova »liga«, koja je postojala među prvim kršćanima, nije crpla svoju snagu samo iz toga, što je vršila onu zapovijed Psalma: *Declina a malo*¹⁾. Samo izbjegavati ona djela što ih zabranjuje deset zapovijedi Božjih, to još ne bi bilo moglo učiniti da se u poganima

¹⁾ »Declina a malo et fac bonum«: izbjegavaj zlo i čini dobro (Ps. 36.).

uz udivljenje probudi volja da i životom nasljeđuju prve kršćane. Istom je uz ono drugo, uz *Fac bonum*, svezano djelovanje dobra primjera: *Exempla trahunt*. Trebao je tu sav onaj sjaj evanđeoskih kreposti, kako ih je Isusov govor na gori izložio svijetu.

»Kad bi Crkva, govoraše nam jedan odličan državnik, ali bezvjerac, znala duboko u srca uklesati oporuku svoga Ustanovitelja: Ljubite se među sobom, onda bi ona postala velesila bez koje ne bi narodi mogli biti.« Ne bi li se isto moglo primijetiti upogled mnogih drugih kreposti?

Svojim dubokim razumijevanjem potrebâ Crkve znao je Pijo X. često proniknuti u pravo stanje stvari kao malo tko. List *Ami du Clergé* (20. jan. 1921.) pripovijeda zanimljiv razgovor toga svetog pape sa jednom skupinom kardinalâ. »Šta je danas, kaže papa, najnužnije za spas društva? — Graditi katoličke škole, odgovori jedan. — Nije. — Dizati crkve, uzvratu drugi. — Nije ni to. — Pospiješiti porast svećeničkog podmlatka, reče treći. — Nije, ne, otpovrnu Pijo X., što je danas najviše potrebno, to je da u svakoj župi bude neki broj svjetovnjakâ koji su ujedno veoma kreposni, poučeni, odlučni, i uistinu apoštoli²⁾. Još druge

²⁾ Kad se usporede neka mjesta prve enciklike Pija X. sa raznim izjavama što ih je kasnije izrekao, onda je jasno da u gore navedenom razgovoru papa očekuje da će po gorljivosti svećenikâ biti u župama uzgojena ona »elita« poizbor katolika, o kojoj on govori; i da onda na tu »elitu« on računa više nego na ikakovo drugo sredstvo, kako će se

pojedivosti što su nam poznate daju nam pravo ustvrditi, da ovaj sveti papa pri koncu svog života nije očekivao svijetu spasenja od drugog van od ovoga: da se gorljivošću svećenstva uzgoje vjernici koji će pretecati apoštolskim žarom u govoru i na djelu, ali osobito primjerom. U biskupijama u kojima je, prije nego je postao papom, vršio pastirsku službu, manje je važnosti pridavao popisu župljana u župskoj knjizi status animarum, nego li popisu kršćanâ podesnih da oko sebe šire vatru apoštolske gorljivosti. Bio je toga mišljenja, da se u svakom okolišu mogu uzgojiti »elite«. Stoga i jest svoje svećenike razvrstavao prema uspjesima, što ih je u ovoj stvari postizavala njihova revnost i njihova sposobnost.

Mišljenje ovoga svetog pape znatno potkrepljuje uvjerenje onih organizatora udruženjâ, koje smo netom na prvom mjestu spomenuli. Oni ovako umuju: ako u uzgoju izabrane »elite« stoji jedina i prava strategija kojom se može uspješno djelovati na ostalo mnoštvo, na »mase«, — onda je prema tome pogriješka, kad se u udruženju drže oni članovi za koje više nema nade da će ih se moći učiniti gorljivim. To vrijedi za sve one slučajeve, kad se ima razloga

umnožiti broj pravih vjernika. Kad se to postigne, onda je osiguran svećenički podmladak, kao i dizanje škola i crkava.

Ako broj nije združen sa unutarnjom vrijednošću, velika je opasnost da će se samo razmetati grlatom, ispraznom i varavom nabožnošću.

bojati da će se radi takovih mlitavih članova sniziti duševna razina, »niveau« elite, dapače možda čak dotle, da ona više ne bude drugo van samo imenom »elita«.

Drugi opet organizatori, koji se zadovoljavaju tim da se iz udruženja odstrane samo oni koji bi druge moralno zarazili i kvarili, nijesu ni oni bez dokaza, da prosvjeduju proti izrazu »šljake«, kojim neki nazivaju izvjesne njihove, i to baš one postupke, koji u njihovim očima nipošto nijesu tako bezuspješni.

Oni ističu kolikim bi pogibeljima bile izvrgnute duše kad bi ih se prestalo držati u dobrim udruženjima; da bi se ova morala zadovoljiti sa posve neznatnim brojem članova, ako bi se htjelo ići samo za tim da se uzgoji »elita«; kako otrovna jest ona moralna atmosfera u kojoj žive oni koji su im povjereni da ih uzgoje po nauci evanđeoskoj, i t. d. Bilo bi, vele, nepravedno i okrutno, zanemariti »mase« i ne htjeti ih doseći drukčije van putom apoštolskog žara koji izbija iz »elite«, te i ne pokušati da se na one osrednje duše izravno djeluje, barem stoga da ih se spase te još dublje ne padnu, a i stoga, da se između njih omogući izbor pojedinaca podesnih za »elitu«.

* * *

Sa velikim smo poštovanjem slušali ova različna mišljenja, što smo ih često imali prigodu čuti od društvenih upraviteljâ i upraviteljicâ, koje je vodila u radu najbolja namjera i neosporna revnost. Nije naša stvar, da ih mi dovodimo u međusobni sklad. Ali kako

ovo pišemo poglavito za našu časnu subraću u svećeništvu, radije ćemo se upitati kako bi glasio odgovor što bi ga na ovo pitanje dao sveti svećenik Allemand ili kanonik Timon-David, kad bi ih se pozvalo da između ona dva stanovišta nađu zlatnu sredinu.

Obadvojica su za svoje djelovanje imala pred očima ovaj nacrt:

1. Pronaći, među stotinama mladih ljudi što su sačinjavali udruženje, manjinu, makar i najneznatniju brojem, ali koja je u stanju da živo želi nutarnji život i djelom ga ozbiljno provodi;

2. zatim upaliti i ražeći ove duše, nastojeći da strastveno uzljube Našega Gospodina; da ih pronikne ideal evanđeoskih kreposti; i da ih se kolikogod bude moguće odvoji od doticaja sa ostalim đacima, namještenicima, radnicima i t. d. — tako dugo dok nije njihov nutarnji život dopro do onog stepena, da ih on onda uzmogne uspješno zaštititi od zaraze;

3. napokon, kad za to dođe čas, uliti u te mlade ljude revnost za spasavanje duša, e da ih se upotrebi te se po njima bolje uzmogne djelovati na njihove drugove.

Predaleko bi nas odvelo kad bismo htjeli da potanje razložimo, što su ova dva svećenika iziskivala od ne-gorljivih članova da ih ipak puste neko vrijeme u udruženju. Radije ćemo upozoriti na važnu ulogu što su je oni bili namijenili duhovnom vodstvu, da ostvare svoju osnovu.

Pobožni i razboriti Allemand¹⁾ svakoga je mladoga čovjeka pojedinačno rukovodio, i pri tome se je odlikovao u vrsnoći da ga je znao oduševiti svetim zanosom za savršenost, i uvjeriti ga da najbolji dokaz pobožnosti k Presvetom Srcu jest u nasljedovanju kreposti božanskog toga Uzora.

Kanonik pak Timon-David bio je koliko vrstan ispovjednik, pronicav u raspoznavanju i liječenju duševnih rana, toliko i odličan duhovni vođa. Nitko nije umio bolje od njega užeći srce ljubavlju prema kreposti. Znao je i svoje svećenike-suradnike s uspjehom poticati na to, da se u vođenju duša ne zadovolje onim načelima moralnog bogoslovlja koja se odnose na prvi i najniži stepen duhovnoga života, t. zv. put čišćenja²⁾, nego neka ih pomoću duhovnog vodstva povedu na put rasvjetljenja. Ništa mu nije bilo više na srcu nego da te svoje svećenike učini što boljim vođama duša.

Obadvojica su smatrala da nipošto nijesu dosta one kratke poduke prije odrješenja prigodom sedmične ispovijedi, kao ni njihove propovijedi držane pred čitavom omladinom, organizacija liturgičnog života, pa ni njihove

¹⁾ „La vie et l'esprit de Jean-Joseph Allemand.“ Napisao abbé Gaduel. Paris, Lecoffre.

²⁾ Nauka o životu kršćanske savršenosti običaje razlikovati tri puta, ili tri dijela jednog istog puta, kojim se duša diže od slabih početaka duhovnog života do sve veće svetosti: put čišćenja, put rasvjetljenja, i put sjedinjenja (latinski: via purgativa, illuminativa, unitiva). — Op. prevod.

tako zanimljive konferencije držane za »elitu« njihova udruženja. Držali su da je od prijeke potrebe svakom pojedinom jedamput na mjesec udijeliti blagodat duhovnog vodstva.

Uvjereni su bili da iza molitve i samožrtvovanja najuspješnije sredstvo, da se od milosti Božje ishode one »elite« koje mogu preporoditi svijet, jest u djelovanju pravoga svećenika putem čitave njegove svete službe, ali napose duhovnim vodstvom.

Iziđimo iz uskog okvira omladinskih udruženja, da jednim pogledom obuhvatimo čitavo polje što ga mora Crkva da obrađuje: udruženja svih vrsta, župe, sjemeništa, kao i redovničke zadruge i misije.

Nitko nije kadar da vodi sam sebe. Svi ljudi imaju raznih slabosti da ih nadvladaju, sklonosti da ih u red svedu, dužnosti da izvrše, pogibelji na koje nailaze, opasnih prigoda da im izbjegnu, poteškoća da ih prebrode i dvojba da ih raščiste. Ako im za sve to treba pomoćnik, to više im treba on e da uznapreduju prema savršenstvu.

Svećenik bi se, katkada i teško, ogriješio o svoju dužnost kao učitelj i liječnik duša, kada bi te duše lišio duhovnoga vodstva, toga velikog pomoćnog suradnika ispovjedaonice, i nenaknadivog pokretala nutarnjeg života.

Jadna ona katolička udruženja, gdje ispovjednici uvijek »imaju premalo vremena«, te prije odrješenja daju kakvu pobožnu ali neodređenu poduku, često istu za sve, i ništa više! umjesto da pruže poseban lijek što bi ga iskusan i brižan liječnik bio znao odabrati

prema stanju svakog pojedinog bolesnika. Unatoč tome što vjeruje u djelotvornost sakramenata, nije li ipak pokornik u tim okolnostima u pogibelji da u svećeniku ne vidi drugo van neku vrstu stroja, nešto slično automatu što se viđa da na stanicama spušta putnicima, ako povuku držak, koju poslasticu?

Sretnih li, naprotiv, omladinskih društava, škola, sirotišta, i t. d., gdje ispovjednik poznaje umjetnost vođenja duša, i uvjeren je kako mu se prije svega drugoga treba dati na to da tu umjetnost na djelu provodi — ako hoće da postigne te se sve one duše, koje su podesne da se zagriju za neki ideal, odlučno bace u vježbanja nutarnjeg života.

Koliko je već otaca i majki kršćanskih obitelji vidjelo, kako neobično je porastao njihov blagoslovni utjecaj na vlastitu djecu i njezine prijatelje, radi toga jer su našla pravoga duhovnog vođu!

Koliko se blago može privesti u život u duši jednoga djeteta! To je čas kad se drvo ima da nagne na jednu ili na drugu stranu, i često zauvijek. Velik će biti broj odraslih, kojih više neće biti moguće ubrojiti među lijepe cvjetove vrta Isusova, a to stoga jer nijesu već od mladih godina imali duhovnog vodstva udešena prema svojoj dobi i svojoj ćudi. Koliko bi se onda svećeničkih i redovničkih zvanja bilo moglo rascvasti!

Katkad će se u kojoj župi, u kojoj misiji i diljem mnogih pokoljenja nastaviti pokret što ga je ustalasao svećenik, koji je bio još nešto drugo nego li

samo priličan djelilac odrješenja u ispovjedaonici. Pored Arsa i Mesnil-Saint-Loup-a mi bismo mogli navesti još druga mjesta, koja su usred opće omlitavljelosti postala pravim žarištem svrhunaravnog života, zato jer ih je zapala sreća da su imala revna, razborita i iskusna duhovnog vođu.

Koliko sam ostao zadivljen i ganut, kad sam, pred desetak godina, na svom putovanju u Japan imao sreću doći u doticaj sa nekim članovima brojnih kršćanskih obitelji blizu Nagasaki-a, za koje se je doznalo pred pola stoljeća. Nečuvena činjenica: okruženi poganima, prisiljeni da sakrivaju svoju vjeru, kroz tri vijeka bez svećenika, ovi su divni vjernici primili od svojih otaca ne samo vjeru, nego i gorljivost. Gdje da pronađemo onaj početni zalet koji je bio tako snažan da se je tako vanrednom ustrajnošću prenosio od koljena na koljeno? Odgovor je lak. Njihovi su pređi imali u sv. Franji Ksaveru divnog duhovnog vođu kršćanske elite.

Kako će moći biti rasadištem budućih službenika oltara neka mala sjemeništa koja nemaju duhovnog vođe? Kad njihovi gojenci nijesu bili odmah za mlada povedeni putem koji vodi prema savršenstvu, hoće li moći veći dio od njih kasnije u vršenju svoga svećeničkog zvanja premašiti granice obične prosječnosti? Sreća još, ako ove duše koje traže svoj put nijesu u svojoj želji za svećeničkim životom zabludele. Možda su bile opčarane bljeskom naravne nada-renosti nekih svojih profesora, iz kojih je izbijao neha- za nutarnji život i prezir za sustavno duhovno vodstvo.

U brojnim redovničkim zadrugama sa djelotvornim (aktivnim), a dapače i u onima sa kontem- plativnim načinom života, samo stoga mnogi članovi u svojoj duševnosti jadno životare, jer nemaju vodstva. Dokaz je tome u činjenici, koju smo mi često mogli uglaviti, da je naime nastala temeljita promjena u mlitavim dušama i da su se povratile k revnosti svoga svetog poziva odmah čim su dobile savjesnog duhovnog vođu.

Neki ispovjednici kao da zaboravljaju na ovo: Bogu posvećene i njihovoj brizi povjerene duše dužne su težiti za savršenošću. One osim toga uistinu trebaju da budu pomagane i poticane, e da sveudiljno napredujući u sebi ostvare one riječi Psalma 83.: uzlaske je u svom srcu rasporedio... ići će od kreposti do kreposti, i da onda postanu pravi apoštoli nutarnjeg života.

Koliko bi i svećenika bilo revnijih, koji bi svu svoju sreću nalazili u svom euharističnom i liturgičnom životu i u napredovanju duša, kad bi im njihov ispovjednik što si ga odabraše pokazao na pravi način svoje prijateljstvo. On bi trebao da ih obzirljivo nastoji uvjeriti kako im je za savršenost, za kojom su obvezani težiti još više nego redovnici, potrebito mje- sečno duhovno vodstvo.

Svatko je mogao opaziti u mnogim životopisima svetaca, kako važnu u njihovu životu ulogu pridaju pisci duhovnom vođi. Ne bi li Crkva brojala više svetaca, kad bi bile ozbiljnije vođene plemenite i srčane duše, osobito duše svećeničke i redovničke?

Da svećenik nije bio povjerljivim duhovnim vođom roditeljima svete Male Terezije od Djeteta Isusa, i da kasnije nije ova izabranica Gospodnja stajala pod izravnim rukovođenjem Božjih namjesnika, zar bi zemlja primala ovu kišu ruža što je natapa?

U svojim se spisima poznati P. Desurmout često povraća na ovu misao: za neke duše je spas spojen sa svetošću. Sve ili ništa. Žarka ljubav za Isusa, ili poklonstvo svijetu i vodstvo Sotone. Svetost ili osuđenje.

Stoga nije bez temelja bojazan, da će na posebnom sudu dočekati bolnih iznenađenja svećenici koji su donekle odgovorni za slabu prosječnost ili dapače za propast duša. Nijesu htjeli da proučavaju umjetnost vođenja duša i preuzmu trud koji je s tim radom skopčan. Bili su dobri upravnici, odlični propovjednici, puni brižljivosti za bolesnike i siromahe, ali su zanemarili onu veliku taktiku što ju je Spasitelj upotreb-
ljavao: preobraziti društvo elitom. Malo stado učenika što ih je Isus odabrao i sam uzgojio, i koje je zatim Duh Sveti užegao, bilo je dovoljno da se započne preporod svijeta.

Pozdravimo sa počitanjem onaj sve veći broj biskupâ, koji, po primjeru Pija X., smatraju da je u njihovim bogoslovnim sjemeništima mnogo korisniji tečaj ascetike pa i mistike, od socijoloških konferencija.

Ti isti biskupi, da podcrtaju važnost duhovnog vodstva, zahtijevaju da se prije svega njihovi sjemenarci sami vjerno podaju tome vodstvu za svoj osobni napredak, i da svi profesori duhovno vodstvo visoko cijene,

i ovo dokažu tim da se i iz njih samih izaruje nutarnji život.

Oni osim toga hoće da svi kandidati svećeništva nauče ono što se odnosi na Regimen animarum, tu umjetnost upravljanja duša, koja se gradi na čvrsto uglavljenim načelima, i na mudrim savjetima onih koji su je u životu provodili i iskustvom stekli. Osobito se o ovom najvažnijem umijeću, koje se pravom naziva Ars artium — umjetnost nad umjetnostima, može reći da »znati« mora ići uporedo sa »umjeti«.

* * *

Ako o duhovnom vodstvu potražimo uputstva u onim piscima što ih se u Crkvi smatra učiteljima duhovnog života, vidjet ćemo koliko o tome vlada krivih nazora i predrasuda.

Neke osobe tako dobro znaju od pravog cilja odvratiti duhovno vođenje, pusti li samo svećenik da mu revnost plovi bez kompasa i drži li samo slabom rukom kormilo!

Izrodi se to onda u sjednicu ispraznog naklapanja ili mekušne nježnosti, što laska sebeljublju, ili pak, ako se iskrene na kvietizam¹⁾, otupljuje vlastitu osobnu odgovornost; ili se izvrgne u školu »pobožnjaštva« i sentimentalizma u kojoj se uzgaja ukus za osjetna ganuća ili za nabožnost koja se sva sastoji u spoljašnjim

¹⁾ Kriva i od Crkve osuđena nauka, da je posvemašnje mirovanje duše načelo i cilj savršenog duhovnog života. (Op. prev.)

pobožnostima; često opet u neku vrstu odvjetničke kancelarije kamo se navikne dolaziti po savjet u naj-neznatnijim zgodama života, u svjetskim poslovima i dnevnim obiteljskim brigama; i koliko još drugih krivih putova ima na koje mogu žalosno zalutati vođe i vođeni!

Svećenik dakle mora budno paziti da se ne patvori značaj duhovnog vodstva. Sve mora da upravlja smjera na cilj što ga ističe slijedeća tačna oznaka duhovnog vodstva. Ona glasi ovako: duhovno se vodstvo sastoji u savjetima što ih se, po stalnom redu i sustavu, daje otvorenoj i srčanoj kojoj duši u svrhu da je se unapređuje do ozbiljne i stalne pobožnosti, dapače i do savršenosti; a osoba koja daje takove savjete treba da ima za to stalešku milost, znanja i iskustva (dakle osobito svećenik).

Ovaj posao prije svega je **uzgoj volje**, ove glavne u nama moći koju sv. Toma naziva Vis unitiva; jer se na koncu konca samo u njoj izvršava sjedinjenje s Našim Gospodinom i nasljedovanje njegovih kreposti.

Duhovni vođa, ako je vrijedan toga imena, hoće da si objasni koji su najdublji uzroci ne samo pomanjkanjima one duše koja mu se je povjerila, nego i njezinim težnjama i željama. On raščinja njezine poteškoće i mrzovolju u duhovnoj borbi. Iznosi joj pred oči ideal u njegovu sjaju, kuša, odabire i nadzire sredstva kojima će po njemu živjeti, upozoruje na opasne litice i varke; treba da je prodrma kad bi htjela da zamre; da je

obodri, ukori; pa, ako ustreba, i utješi — ali ovo samo da opet očeliči volju proti klonulosti ili zdvojnosti.

Dok duša još nije oslobođena od privrženosti prema grijehu, dok se dakle nalazi još na »putu čišćenja«, dotle se redovito spaja vođenje sa ispovijeđu. Kad je duša ozbiljno usmjerila putom gorljivosti, može se onda duhovno vodstvo lakše rastaviti od ispovijedi. Hoteći prepriječiti da ih se međusobno ne pomiješa, neki ga svećenici daju istom iza odrješenja, i to redovito samo jedamput na mjesec onima koji se ispovijedaju svake sedmice.

Ne spada u okvir ove knjige potanji opis, kako se obavlja vođenje duše. Ali priznajemo da bi nam bilo na veliku radost, kad bismo imali prigodu da pokušamo izraditi kratak i praktičan sastavak iz svega onoga što ima o tome u knjigama najboljega.¹⁾ Uvjereni

¹⁾ Naročita djela o duhovnom vodstvu: *La direction spirituelle*, napisao č. P. Libermann (*Oeuvre de saint Paul*, 6, rue Cassette, Paris). — *L'esprit d'un directeur des âmes*, napisao Olier (Poussielgue, Paris). — *La charité sacerdotale*, napisao P. Desurmont (Sainte-Famille, rue Servandoni, Paris). — Razni sastavci kan. Timon-Davida, navedeni prije. — *Les degrés de la vie spirituelle*, napisao Saudreau (Grassin et Richou, Angers). — *La pratique progressive de la Confession et de la Direction*; i još druga djela istoga pisca o moralnom i vjerskom uzgajanju: *Formation morale et religieuse*. (Librairie Saint-Paul, Paris.) — *Direction des enfants*, napisao Simon. (Téqui, Paris). — *Pratique de l'éducation*, napisao Monfat (Téqui). — *L'éducateur apôtre*, napisao Guibert (Gigord, Paris), itd.

Drugi pisci koji su raspravljali o duhovnom vodstvu: Kasijan, sv. Grgur Vel., sv. Bernardo, sv. Bonaventura, sv.

smo naime da će dosta svećenika ozbiljno uzeti ovo duhovno umijeće, samo će se neki ustručavati da ga idu proučavati iz omašnih svezaka. Ovaj okraći izvadak, neke ruke »compendium«, ne samo da bi olakšao proučavanje i razvrstavanje duša, nego bi osim toga natanje odredio sredstva koja u kršćanstvu vrijede za pojedine glavne staleže, kad se na njih posebice primijeni poziv Isusov: *Duc in altum* — »izvedi na pučinu«.

Vinko Fererski, sv. Terezija, sv. Franjo Sal., sv. Vinko Paulski, sv. Alfonzo. — Sv. Jeronim, sv. Ivana Franciska Chantal, Bossuet, Fénelon, Dupanloup, itd., u svojim listovima. — O.O. Aquaviva, Lallemand, Grou, Scaramelli, S. J. — Ribet: *L'ascétisme chrétien* (Poussielgue, Paris). — Meynard O. P. (Jules, Vic., Paris). — Mgr Gay. — Saudreau (*L'idéal de l'âme fervente; La Voie qui mène à Dieu; Manuel de spiritualité*). — Schievers C. SS. R. *Principes de la Vie spirituelle* (Devit, Bruxelles), itd.

(O pitanju duhovnog vodstva, kao i o svim važnijim pitanjima duhovnoga života iz područja asceze i mistike naći će svatko pouzdanu i jezgrovitu uputu u djelu Franc. Naval-a: *Theologiae asceticae et mysticae Cursus ad usum seminariorum etc.* Marietti. Torino. — Op. prev.)

Vrlo će korisna duhovnim vođama biti djela koja raspravljaju o uzgoju ili pedagoškoj psihologiji, što su ih na pr. napisali O. O. Eymieu (Perrin, Paris), de la Vaissière S. J. (Beauchesne, Paris), Raymond O. P. (Beauchesne), Noble O. P. (Lethielleux, Paris).

Uostalom, dragocijenih uputa za uspješno duhovno vodstvo dat će svakom svećeniku ozbiljan studij djela *La charité sacerdotale* od O. Desurmonta, ili od kan. Saudreau-a *Degrés de la Vie spirituelle*.

Svaka je duša kao svijet za se. Svaka ima posebne crte. Ipak se, općenito uzevši, kršćane može svrstati u nekoliko skupova. Držimo da će biti korisno, ako odmah ovdje pokušamo provesti to razvrstanje, uzimajući kao mjerilo s jedne strane grijeh ili nesavršenosti, a s druge molitvu. Pri tome nas vodi želja, da slijedećom preglednom slikom možda kojega od svoje subraće potaknemo da se ovdje malo zamisli, kako je potrebno proučavati i upoznati pravila, koja pokazuju na koji se način svaka pojedina duša ima rukovoditi prema stanju u kom se nalazi.

Od ovdje dolje nabrojenih raznih vrsta duša svećenik dviju prvih ne može izravno doseći. Ali ako je on dobar vođa, tim djelotvornije će voditi njihove rođake ili prijatelje, kojima je na srcu da i iz iste otvrdnutosti izvuku bića koja su im draga i kojih Bog još nije konačno odbacio.

1. Otvrđnuće.

Smrtni grijeh. — Okorjelost u tom grijehu, uslijed neznanja ili zlobno iskrivljene vlastite savjesti. — Prigušivanje grižnje savjesti, ili je dapače nikako ni nema.

Molitva. — Hotimice je napušteno svako uticanje k Bogu.

2. Kršćanstvo samo u spoljašnosti.

Smrtni grijeh. — Drži ga se olakim zlom, koje se bez poteškoće oprašta; duša mu se lako podaje u svakoj prigodi ili napasti. — Ispovijed gotovo bez pokajanja.

Molitva. — Obavlja je se samo jezikom, bez pozornosti ili samo zbog vremenite koristi. — Čovjek malo kada, a i to površno, da uđe u se i da se sabere.

3. Osrednja pobožnost.

Smrtni grijeh. — Slabo mu se duša otima. — Često se izvrgava grješnoj prigodi; ali se onda iskreno pokaje i dobro se ispovjedi.

Laki grijeh. — Navada u ovom grijehu smatra se kao neznatno zlo; iz toga mlakost volje. — Ništa se ne poduzima da mu se predusretne, da ga se iščupa ili otkrije.

Molitva. — Ponekad dosta dobra. — Za čas se zna pojaviti želja za gorljivošću u duhovnom životu.

4. Promjenljiva pobožnost.

Smrtni grijeh. — Ozbiljno nastojanje u borbi proti smrtnom grijehu. Redovito izbjegava grješne prigode. — Živo osjećanje kajanja za grijehe. — Djela pokore da za njih zadovolji.

Laki grijeh. — Katkada hotimičan. — Slabo mu se odupire. — Površno se za nj kaje. — Posebno ispitivanje savjesti nema stalnosti ni dosljednosti.

Molitva. — Slaba je odluka da će se vjerno vršiti dnevno razmatranje; ovo se propušta kadgod je dosta posla, ili kad je duša suha za molitvu.

5. Postojana pobožnost.

Smrtni grijeh. — Nikada. — Ili najviše da ga, veoma rijetko, zaskoči kakova žestoka i iznenadna

napast. Često je u takovu slučaju smrtni grijeh dvojben, a žarka skrušenost i pokora zbog njega.

Laki grijeh. — Duša ga pažljivo izbjegava i bori se proti njemu. — Rijetko hotimičan. — Živo se za nj kaje, ali ga malo ispašta. — Stalno i sustavno posebno ispitivanje savjesti, ali samo u smjeru izbjegavanja lakih grijeha.

Nesavršenosti. — Duša neće da ih u sebi pronađe, e da se ne moradne proti njima boriti, ili ih lako opravdava. — Samozataji se divi, dapače je želi, ali slabo je vrši.

Molitva. — Postojana vjernost, uza sve zapreke, prema molitvi, koja je na ovom stupnju često više u izljevima srca, u čuvstvima nego li u promišljanju: t. zv. »afektivna molitva.« — Naizmjenice duhovne utjehe i s mukom podnašana stanja duhovne suše.

6. Gorljivost.

Laki grijeh. — Nikada hotimičan. — Osim gdjegod iznenada, ili samo napola svojevoljno. — Živo kajanje, i okajavanje djelima pokore.

Nesavršenosti. — Duša ih se odriče, nadzire ih i od srca im se odupire, da se više Bogu svidi. — Ipak katkad na njih pristane, ali ih odma i požali. — Često vrši djela samozataje. — Posebno ispitivanje savjesti ide za sve većim usavršenjem u kojoj kreposti.

Molitva. — Duša rado produljuje svoju razmatrajuću molitvu. — Molitva pretežno „afektivna“, dapače

„molitva jednostavnosti“¹⁾. Izmjenivanje jakih utjeha i tjeskobnih kušnja.

7. Relativna savršenost.

Nesavršenosti. — Duša ih odlučno predusreće, s velikom ljubavlju. — Događaju se samo kad je nepotpuna pozornost.

Molitva. — Neprekidan život molitve, i onda kad se podaje požrtvovnom spoljašnjem djelovanju. — Žeđa za samozatajom, za posvemašnjim poniženjem, da se od svega otrgne, za ljubavlju Božjom. — Glad za Euharistijom i za nebom. — Milosti od Boga ulivene, mistične molitve u raznim stupnjevima. Često, pasivna čišćenja duše²⁾.

8. Heroična savršenost.

Nesavršenosti. — Samo kao nehوتيčni naravni porivi.

Molitva. — Svrhunaravni darovi kontemplativnog gledanja, katkada u pratnji izvanrednih pojava. — Izra-

¹⁾ To su dva viša stupnja obične, nemistične molitve. Kod „afektivne“ prevladavaju živahna čuvstva, n. pr. ljubavi, hvale, zahvalnosti, skrušenosti itd. „Molitva jednostavnosti“ je još savršenija, u njoj nema više raznih čuvstava kao kod „afektivne“, nego dušu preuzima jedno snažno osjećanje, jedna glavna misao. Isp. Poulain, Handbuch der Mystik (Herder 1925.) str. 12. ss. (Op. prev.)

²⁾ Za ova i pod slijedeća dva broja navedena duševna stanja višeg molitvenog života, isp. dobre mistične pisce, kao što je n. pr. Poulain, Naval (Theol. ascet. et mysticae cursus. — Torino, Marietti) i dr. (Op. prev.)

zita pasivna čišćenja. — Preziranje sebe do zaboravi. — Više želi trpljenje nego li radosti.

9. Savršena svetost.

Nesavršenosti. — Jedva zamjetljive.

Molitva. — Najčešće kao „preobražavajuće sjedinjenje.“ — Duhovni brak. — Očišćavanja ljubavi. — Žarka žeđa za trpljenjem i poniženjima.

Dosta su rijetke duše što pripadaju kojoj od ove dvije, dapače od tri zadnje nabrojene vrste. Stoga je još shvatljivo, da svećenici ne osjećaju potrebe dati se na proučavanje najboljih pisaca, koji obrazlažu pravila razboritog i sigurnog vođenja duša što su već u višim stupnjevima svetosti — nego s time čekaju na prigodu da se koja takova savršenija duša stavi pod njihovo duhovno vodstvo.

Ali zar bi se tako isto moglo ispričati onog ispovjednika, koji bi, jer nema u njemu dosta gorljivosti, zanemario proučiti i ostvarivati ono što se odnosi na prve četiri vrste: osrednja pobožnost, promjenljiva pobožnost, postojana pobožnost i gorljivost? Takav bi ispovjednik mnogo duša pustio da pljesnive u žalosnoj mlitavosti ili da se zaustave na znatno nižoj stepenici nutarnjeg života nego li im ga je Bog odredio.

* * *

Čini se da se može zgodno svesti na slijedeće četiri točke sve ono, na što treba da se kod početnikâ u pobožnosti obazire njihov duhovni vođa:

1. Mir. — Ispitati je li duša u pravom miru, a ne u onome što ga daje svijet, ili koji nastaje zbog toga jer se duša neće da bori. Ako nije smirena, uspostaviti u njoj potrebiti relativni mir unatoč njegovim teškoćama. To je temelj svakom duhovnom vodstvu. Smirenost, sabranost, pouzdanje odnose se na ovu prvu tačku.

2. Ideal. Iza toga ponajprije pribрати sve potrebite podatke da uzmogne tu dušu svrstati prema gore navedenom pregledu, upoznati joj slabe strane, žive sile njezina značaja i čudi, stupanj njezina teženja za savršenstvom. Kad je duhovni vođa to ustanovio, onda treba da potraži podesna sredstva, kako će u ovoj duši ražeći želju da bi ozbiljnije uzela živjeti od Isusa, i da uklanja zapreke koje se u njoj protive razvitku milosti. Riječ u jedno, ovo ide za tim da dušu ponuka te uvijek na više smjera, uvijek *Excelsior*.

3. Molitva. Ispitati kako duša obavlja svoje molitve, i napose razvidjeti stupanj njezine vjernosti k molitvi, vrstu njezina moljenja, zapreke na koje pri tome nailazi i uspjehe što ih je postigla u svom molitvenom životu. — Korist crpljena iz primanja sakramenata, iz liturgičnog života, iz posebnih pobožnosti, iz strelovitih molitvica i iz vježbanja o prisutnosti Božjoj.

4. Samozataja. — Proučiti o čemu i, osobito, kako biva obavljano posebno ispitivanje savjesti; kako se vrši samozataja, da li iz mržnje na grijeh ili iz ljubavi prema kojoj kreposti; kako je u toj duši tokom dana stalo sa straženjem nad svojim

srcem, to jest sa budnošću i duhovnim bojem, spojenim sa duhom molitve.

Kako smo već istakli, na ove se četiri tačke dá svesti sve što je od bitne važnosti za duhovno vodstvo. Može ih se sve četiri ispitati svaki mjesec, ili uzastopce jednu po jednu na mjesec, da se s tim previše ne odljuje.

Na taj način gorljiv svećenik uništjuje u dušama uzročnike smrti i oživljuje klice života, i, uvježbavši se u tome, napokon žarko zavoli ovo najveće umijeće. A Duh Sveti, čiji je on vjeran službenik, ne žali od njega onih neizrecivih utjeha, koje su ovdje na zemlji jedno od velikih blaženstava svećenikovih. Udjeljuje mu ih onom mjerom, kojom se ovaj žrtvuje u nastojanju, da dušama primijeni načela što ih je savjesno proučio. Tko je više od svetog Pavla kušao radosti apostolskog djelovanja? Ali također kolika ga li je žarka vatra morala sažizati da je mogao o sebi napisati: tri godine noć i dan ne prestajah sa suzama opominjući svakog od vas! (Dj. Ap. 20, 31.)

»Dragi doktore, ja znam da se vaš sin pripravlja da postane svećenik. Neka se on i njegova subraća, kad im zapadne u dužnost da vode brigu za duše, ugledaju u Vašu požrtvovnost i stalešku savjesnost, kojom Vi ustanovljujete dijagnozu bolesti i propisujete lijekove i način života da bolesnik opet zadobije zdravlje i snagu. Ako oni to učine, onda ni židovi, ni slobodni zidari, ni protestanti neće moći kod nas prepriječiti da

vjera ne ostane slavodobitna«. Tako je, u mojoj prisutnosti, jedan crkveni dostojanstvenik izrazio svoje udivljenje i svoju zahvalnost liječniku koji je, nakon mučnih naprezanja, uspio da ga spase iz smrtonosne krize, i naskoro mu nanovo povratio potpunu čilost.

Bog će sigurno dati svoj blagoslov, kad se na posao dadne znanje i požrtvornost.

Koliku li će istom ta dva čimbenika imati nadčovječnu snagu, ako svećenik koji ih uporabljuje bude jedan od onih, štono ne mogu da zamisle svoga svećeništva bez nastojanja oko vlastite svetosti!

Svetog li tada prevrata u svijetu, kad bi bilo pravih duhovnih vođa u svakoj župi, u svakoj misiji, za svaku redovničku zadrugu, na čelu svakog katoličkog udruženja. Onda bi i za one ustanove u kojima treba zadržati članove koji se još ikako dadu podnositi (n. pr. u sirotištima, zakloništima, utočištima), onda bi, velimo, i za njih kao temeljna tačka programa vrijedilo slijedeće pravilo: uzgajati »elitu« i po mogućnosti je odvojiti od osrednjih članova sve dotle, dok ne pođe za rukom učiniti je podesnu za nenametljiv ali vatren apostolat kojim će na druge djelovati!

Ako hoćemo da isporedimo razne organizacije prema plodovima što ih od njih očekuje Isus, onda ćemo svakako morati doći do ovoga zaključka: gdje god je na djelu, poput žarišta, pravo duhovno vodstvo, ondje ne treba već češće spomenutih »šljaka« da organizacija

donese obilan, divan rod. A gdje organizacija u istim mahima posuže za svim mogućim »šljakama« što su za tada u običaju, ona će time možda prikriti pomanjkanje duhovnog vodstva, ali neće nikada moći učiniti da ovo bude manje potrebno.

Što budu svećenici gorljiviji u nastojanju da se usavrše u umijeću vođenja duša i da ga svim žarom na djelu provode, to će se više u njihovim očima umanjiti potrebitost nekih spoljašnjih sredstava. Ova su korisna za početak, da se po njima dođe u dodir sa vjernicima, da ih se privuče, okupi, da se u njima potakne izvjedljivost i zanimanje, da ih se zadrži i očuva pod utjecajem Crkve. Crkva pak, vjerna svojoj svrsi, nije potpuno zadovoljna van kad se duše što više srastu i utjelove u Isukrsta.

g) Nutarnji život se hrani Euharistijom: tu je sva plodnost apostolskog rada.

Cilj Utjelovljenja Sina Božjega, prema tome i cilj svakog apostolskog rada snažno je izrazio sveti Augustin riječima: Krist se je utjelovio da čovjek postane bogom. A sv. Toma veli: jedinorođeni Sin Božji htio je da nas učini dionicima svoga božanstva: uzeo je dakle našu narav da, postavši čovjekom, ljude učini bogovima. (Off. Corp. Chr.). Ovaj božanski život apostolski poslanik pretače u sebe u Euharistiji, ili da tačnije kažemo, u euharističnom životu, to jest u temeljitom nutarnjem životu, othranjenu na toj božanstvenoj gozbi.

Imamo u tome riječ Učiteljevu, odlučnu i konačnu, koja ne dopušta nikakove dvojbe: ako ne budete jeli tijela Sina čovječjega i pili krvi njegove, nećete imati života u sebi (Iv. 6, 54.). Euharistični život, to je život našega Gospodina u nama, i to ne samo po stanju milosti posvećujuće koje nam je bezuvjetno potrebno, nego i uslijed preobilja njegova djelovanja. Došao sam da život imaju i u izobilju ga imaju (Iv. 10, 10.). Apostolski dakle poslenik mora pretjecati obiljem božanskog života e da ga uzmogne izlijevati i na vjernike, i jedino se vrelo tog života nalazi u Euharistiji. Kako bi se prema tome moglo i pomisliti da bi katoličke organizacije mogle uspjeti, ako Euharistija svojim oživljujućim utjecajem ne djeluje na one, koji imaju dužnost da po tim organizacijama budu, neposredno ili posredno, djelatnici božanstvenog života?

Nije moguće da se tko zamisli u posljedice što ih sobom donosi vjerska istina o stvarnoj prisutnosti Isusovoj u Euharistiji, o žrtvi svete Mise, o pričesti — a da se ne osjeti prinukanim iz toga svega izvesti, da je Naš Gospodin htio ustanoviti ovaj Sakramenat e da ga učini žarištem svake djelatnosti, svake požrtvornosti, svakog apostolata koji će odista biti koristan Crkvi. Ako čitavo Otkupljenje kruži oko Kalvarije, a onda jednako sve milosti ove tajne Otkupljenja proistječu iz euharističnog Oltara. I poslenik kojemu je zadaća raditi za riječ Evanđelja, a ne živi od Oltara, ima samo mrtvu riječ, riječ koja ne

spasava, jer dolazi iz srca što nije dosta prokvašeno otkupiteljskom Krvlju.

Nije bilo bez dubokog značenja što je Naš Gospodin, odmah iza Večere, tako izrazito i tako odlučno naglasio beskorisnost akcije koja je bez nutarnjeg duha. Kao što loza ne može sama od sebe donijeti ploda, tako ni vi, ako ne ostanete u meni (Iv. 15, 4.), veli On u onoj zornoj prispodobi o trsu o lozi. Ali je odmah zatim istaknuo koliko će vrijediti akcija što je provodi apostolski poslenik koji živi nutarnjim životom, euharističnim životom! Tko ostaje u meni i ja u njemu, taj donosi mnogo roda (Iv. 15, 5.). Taj, ali samo taj. Bog samo po njemu snažno djeluje. To je stoga, jer smo, kako veli sv. Atanazije, »hraneći se tijelom Kristovim postali bogovima«. Ako propovjednik ili vjeroučitelj čuva u sebi toplinu božanske Krvi, ako je njihovo srce upaljeno vatrom kojom izgara Euharistično Srce Isusovo, kako li će biti onda njihova riječ živa, žarka, plamenita! I koliko li će se, kao svijetle zrake, izarivati učinci Euharistije n. pr. u kojem razredu u školi, ili u velikoj bolničkoj sobi, u omladinskom društvu i t. d., ako su oni što ih je Bog odabrao za ova mjesta, svetom pričesću nanovo ražegli svoju gorljivost te su tako postali Kristonoscima!

Bilo da se radi o vragu koji vještački zna zadržati duše u neznanju, ili o oholom i nečistom duhu koji ih gleda obmanuti ohološću ili ugušiti u blatu — ništa nije tako uspješno proti neprijatelju našega spa-

senja kao Euharistija, taj život pravog apostolskog poslenika.

Euharistijom se usavršuje ljubav. Taj živi pomen Muke podžiže božansku vatru kad hoće da ugasne u apostolskom posleniku. Ovaj po njoj proživljuje Getsemani, sudnicu Pilatovu, Kalvariju, tu nauči znanost boli i poniženja. Apostolski radnik onima koji su ojađeni govori jezikom koji je kadar da im ulije u srce dio one utjehe, što ju je on sam crpao u ovoj uzvišenoj školi. On govori jezikom kreposti kojima je Isus vječitim uzorom, jer je svaka njegova riječ kao kaplja euharističke Krvi poškropljene na duše. Bez ovog će odsjeva euharističkog života riječ čovjeka organizatora moći prouzrokovati samo prolazno gibanje. Samo će sporedne moći čovječje biti razljuljane i prednje utvrde zaposjednute. Ali će kula, to jest srce, obično ostati neosvojivo.

Plodnost apostolskog djelovanja odgovara, gotovo bez iznimke, stepenu euharističnog života što ga je koja duša postigla.

Znamen je naime uspješna apostolata u tome, što tada duše počinju žeđati za čestim i zbiljskim učestvovanjem kod božanske gozbe. A takav se uspjeh polučuje samo u onoj mjeri, u kojoj sam apostolski poslenik uistinu živi od Isusa-Hostije u svetohraništu.

Apostolski će poslenik činiti slično kao sveti Toma Akvinski, koji je znao nasloniti glavu na svetohranište da pronađe rješenje koje poteškoće u nauci: tako će i

on sve povjeravati božanskom Gostu, i njegovo će djelovanje na duše biti samo stvarno provođenje pouzdanih mu razgovora sa Početnikom života.

Naš divni Prvosvećenik i Otac Pijo X., Papa česte pričesti, ujedno je Papa nutarnjeg života. Sve uspostaviti u Kristu (Ef. 1, 10.), to je bila njegova prva riječ upravljena osobito organizatorima. To je program apostola koji živi od Euharistije i ne vidi u Crkvi uspjeha, osim koliko duše napreduju u euharističnom životu.

Vi organizacije našeg vremena, tako mnogostruke a ipak tako često neplodne, zašto nijeste preporodile današnjeg društva? Priznajemo i to, ima vas na broju znatno više nego u prošlim vijekovima, pa ipak ne mogoste prepriječiti da bezbožnost, u strahovitom opsegu, ne pohara polja Oca obitelji. Zašto? Zato što nijeste dovoljno pricijepljene na život nutarnji, na život euharistični, na pravo shvaćen život liturgični. Organizatori koji vas vode mogli su sjati logikom, nadarenošću, dapače i nekom pobožnošću; mogli su rasipati oko sebe valove svijetla, preporučiti i učiniti da se poprime neke pobožne vježbe: uspjeh koji nipošto nije na odmet. Ali jer nijesu dosta crpli na izvoru života, nijesu mogli ni drugima udijeliti one topline koja pokreće voljom. Uzalud bi oni htjeli probuditi na život onu skrovitu ali neodoljivu požrtvovnost, onaj djelotvorni kvasac što će neopazice prožimati čitave skupine; ona žarišta svrhunaravne privlačivosti kojih ništa ne može nadoknaditi, i koja bez buke ali nepre-

kidno šire požar oko sebe, te polako a sigurno proniču sve društvene razrede do kojih mogu da dopru. Njihov život u Isusu bio je preslab a da bi postigao ove uspjehe.

Da se duše očuvaju od zaraze zla, u prošlim je vijekovima dosta bilo, kao odbranu, staviti nasuprot njoj običnu pobožnost. Dandanas se je postostručila žestina otrova, što ga uštrcavaju razna vabila ovoga svijeta, i stoga je u naše vrijeme potrebit i mnogo jači oživljavajući »serum«. Budući da nije bilo laboratorijâ koji umiju proizvoditi uspješne protuotrove, to su se katoličke organizacije ili zadovoljile time da nžete osjetni žar revnosti sačinjene od sama čuvstvovanja — veliki zanosi koji netom što naglo planu, gotovo isto tako brzo i ugasnu; ili je pak djelatnost tih organizacija mogla dosegnuti tek neznatne manjine. Sjemeništa i novicijati nijesu dali rojeva svećenikâ, redovnikâ i redovnicâ dosta opojenih Euharističnim vinom. I tako je ostala zapretana ona vatra, koja bi se po ovim izabranim dušama imala proširiti na pobožne svjetovnjake koji svoje sile žrtvuju u radu za sve katoličke pothvate. Nema dvojbe da se je Crkvi dalo pobožnih apostola. Ali joj se nije dalo, osim vrlo rijetko, evanđeoskih poslenika koji bi po svom euharističnom životu imali onu cjelovitu pobožnost što se sastoji od budnog straženja nad vlastitim srcem i od gorljivosti, pobožnost žarku, radinu, veledušnu i okretnu koja se jednom riječju zove nutarnji život.

Kadikad se čuje kako se veli da je koja župa dobra, izvrsna, gdje ljudi učtivo pozdravljaju sve-

ćenika, odgovaraju mu s poštovanjem, pokazuju mu neku privrženost, dapače mu do potrebe rado učine i koju uslugu — ali gdje također većina župljana nedjeljom radi mjesto da ide k misi, gdje se sakramenti ne primaju, gdje vlada vjersko neznanje, neumjerenost i psovka, gdje je od strane moralnog života koješta u velikom neredu. Žalosti li goleme! Izvrsna župa? Može li se nazvati kršćanima ove ljude sa posve poganskim životom?

Mi evanđeoski poslenici, koji plačemo nad tim žalosnim stanjem, zašto nijesmo više išli u onu školu gdje božanska Riječ poučava propovjednike? Zašto nijesmo riječi života dublje crpli, suočice, srcem uz srce, sa Bogom presvete Euharistije? Bog nije govorio našim ustima. Tako je moralo doći do čega je došlo. Prestanimo se dakle čuditi da je naša samo čovječja riječ ostala gotovo sasvim besplodna.

Nijesmo se pred dušama pojavili kao odsjev Isusa i njegova u Crkvi života. Da narod vjeruje u nas bilo bi trebalo da i oko našega čela sja nešto od svijetlih zraka koje su obasjavale Mojsija, kad se je silazeći sa Sinaja vraćao k Izraelcima. Te su zrake u očima Židova bile svjedočanstvom, kako povjerljivo je Mojsije općio s Onim, koji ga im je slao kao svog predstavnika. Budući da je i naše poslanje od Boga, bilo bi trebalo da se pojavimo ne samo kao ljudi poštjeni i osvjedočeni, nego da zraka Euharistije dadne puku naslutiti Boga živoga kome se ništa ne može oduprijeti. Umjetni ili pučki govornici, učeni predavači, vjeroučitelji, profesori

— svi smo slabo uspijevali, jer nijesmo odrazivali sjaja povjerljive Božje blizine.

Jadikujemo nad neuspjesima naših organizacija i pothvata, mi apostolski trudbenici koji smo ipak znali da na kraju krajeva ljudima pokreće samo želja za srećom: pitajmo se dakle, jesu li ljudi u nama zapazili ono izarivanje vječne i beskrajne sreće Božje? A to bi nam bilo zapalo u dio, da smo bili posvema sjedinjeni s Onim koji je, ako i sakriven u Svetohraništu, ipak Radost dvora nebeskog.

Božanski Učitelj, ne, On nije zaboravljao toga kruha radosti bez kojega njegovi apostoli nijesu mogli biti. Ovo sam vam govorio da radost moja bude u vama i vaša radost da se navrši (Iv. 15, 11.). Tako on reče odmah iza Večere, e da tim istakne u kako obilatoj će mjeri Euharistija biti izvor svih velikih radosti ovdje na zemlji.

Mi službenici Gospodnji, za koje je svetohranište bilo nijemo, kamen svete u Misi pretvorbe hladan, Hostija poštivan, ali gotovo mrtav pomen, mi smo dakako, ovakovi, morali ostaviti duše na njihovim rđavim putovima. Kako bismo bili i mogli izvoditi ih iz kala nedopuštenih naslada? Mi smo doduše govorili o radostima svete vjere i čiste savjesti. Ali jer se nijesmo sami dovoljno znali žedni napojiti na živim vodama Jaganjca, stoga smo mogli samo tepati govoreći o tim neizrecivim radostima, koje bi, kad ih duša počne željeti, mnogo uspješnije skršile okove trostruke požude nego li sve naše gromovne riječi o paklu. U Bogu koji

je sav Ljubav, duše su po nama poglavito vidjele strogog zakonodavca, i suca jednako neumoljiva u svojim presudama kao i stroga u svojim kaznama. Naša usta nijesu umjela govoriti jezikom Srca što kuca u grudima Onoga koji ljubi ljude, a to s razloga jer su naši razgovori s ovim Srcem bili jednako i rijetki i slabo povjerljivi.

Ne bacajmo krivnje na stanje duboke moralne iskvarenosti današnjeg društva. Jer ima primjera koji nam pokazuju što, u župama kojima je od kršćanstva bilo ostalo samo ime, može da postigne prisutnost svećenikâ razboritih, radinih, požrtvovnih, sposobnih, ali, nadasve, svećenikâ koji ljube Euharistiju. Unatoč svim naprezanjima sotone i njegovih pomagača, *facti diabolo terribiles*¹⁾, crpeći snagu u vrelom izvoru snage, znali su ovi svećenici, na nesreću rijetki, u žaru svetohraništa prekaliti oružje nepobjedivo što ga ne mogoše skršiti sve đavolske urote.

Molitva obavljena na podnožju oltara nije više bila za njih besplodna, jer su već dobro znali shvatiti ove riječi svetog Franje Asiškog: molitva je izvor milosti. Propovijedanje je kao točilo koje razvodi milosti što ih mi s neba primismo. Službenike riječi Božje odabrao je veliki Kralj da narodima raznose ono što su sami iz njegovih usta naučili i primili, **osobito pred Svetohraništem.**

¹⁾ „Postali đavlu strašni,“ po svetoj pričesti. (Riječi sv. Ivana Zlatoustog, u Časoslovu o presv. Euharistiji.).

Velik razlog da se smijemo nadati boljoj budućnosti u tome je, što dandanas vidimo na djelu katoličke organizatore i pregaoce koji više nijesu zadovoljni tim da samo promiču svečane »paradne« pričesti, nego znadu olakšati da se, kao iz zatvorenih pupoljaka, rascvatu duše pravih pričesnika.

Peti dio.

Neka načela i upute za nutarnji život.

1. Nekoliko savjeta za one koji djeluju kao organizatori.

Osnovne istine:

Revnost neće imati uspjeha osim koliko joj se pridruži Isus svojim djelovanjem.

Isus je glavni činitelj, mi smo mu samo oruđem.

Isus ne blagosivlje onih katoličkih pothvata i organizacijâ u kojima se čovjek pouzdaje samo u svoja sredstva.

Isus ne blagosivlje organizacijâ, ako ih podržaje samo naravna djelatnost.

Isus ne blagosivlje organizacijâ u kojima namjesto ljubavi Božje radi samoljublje. (P. Desurmont C. SS. R.)

Teško onome tko se izmiče apostolskom djelovanju u organizacijama, kad ga Bog na nj zove.

Teško onome tko se upušta u organizacijsko djelovanje, a da nije za se siguran da je to volja Božja.

Teško onome koji hoće da u organizacijama vlada bez istinske ovisnosti o Bogu.

Teško onome koji u organizacijskom djelovanju ne upotrebljava sredstava kojima će očuvati ili nanovo postići pravi nutarnji život.

Teško onome koji ne zna tako složiti nutarnji život i djelatni život, da ovaj potonji ne bude onome na štetu.

Načela:

1. Ne bacati se u organizacijski rad iz čisto naravne, prirodne djelatnosti, nego se prije s Bogom posavjetovati, tako te si duša uzmogne dati svjedočanstvo da radi pod nadahnućem njegove milosti, s pouzdanom nadom da je taj rad izraz njegove volje.

2. Nerazborito je i štetno, predugo ostati zaokupljen tako mnogobrojnim ili napornim poslovima, koji bi stavili dušu u stanje te ne mogne više vršiti onih vježbi što su bivstvene za nutarnji život. To je slučaj, osobito za svećenike i redovnike, gdje treba izvršiti onu Isusovu: »iskopaj ga i odbaci od sebe« (Mat. 5, 29.), pa makar se tu radilo i o najsvetijim organizacijama.

3. Proti neurednom presizanju aktivnog života treba, ako je nužno i silom, za navadnu upotrebu svoga vremena, ustanoviti sebi dnevni red, sastavljen dogovorno s kojim razboritim, nutarnjim i iskusnim svećenikom.

4. Prije svega treba gojiti nutarnji život, na uhar sebi i drugima. Što je netko više zaokupljen poslom, to više potrebuje nutarnjeg života. To više

mora dakle on za njim žediti, te sva sredstva upotrebiti da ova žeda ne ostane jedna od onih želja, što ih sotona tako vješto iskorišćuje da omami duše i uspava ih u njihovim utvarama.

5. Nalazi li se ipak duša slučajno, i uistinu voljom Božjom, u tako velikoj zaposlenosti da joj je zbilja nemoguće proslijediti svoje pobožne vježbe — imat će i ovdje nepogrješiv toplomjer po kojem će prosuditi da li je očuvala pravu gorljivost. Ako naime iskreno žeda za nutarnjim životom, te čitavom svojom dobrom voljom hvata svaku prigodu da izvrši bistvene mu vježbe, onda može da bude mirna i da pouzdano računa na posve osobite milosti. Bog joj ih drži pripravne: u njima će ona naći dovoljno snage da uznapreduje u duhovnom životu.

6. Sve dok nije čovjek akcije postigao da se postojano drži u sabranosti i ovisnosti o milosti Božjoj — to dvoje treba da ga posvuda prati, — sve dotle je u manjkavom stanju nutarnjeg života. Da je ova sabranost nužna, to je neosporno. Dosta je časovit ali uvijek pozoran i budan očigled u vlastitu nutrinu, kome je izvor više u srcu nego u duhu. Očigled siguran, pravedan, pronicav, da izvidi je li se i usred akcije ostalo pod utjecajem Isusovim.

Praktični naputci:

1. Dobro si usjeći u pamet da duša ne može proslijediti nutarnjeg života bez stalnoga dnevnog reda i bez čvrste volje postojano ga se držati,

napose što se tiče strogo ustanovljenog vremena za jutarnje ustajanje.

2. Staviti nutarnjem životu jutarnju molitvu kao temelj bez kojega se nikako ne može da bude. »Tko se je, veli sv. Terezija, odlučio da će, štagod ga to stajalo, obaviti pola sata svoje jutarnje molitve, već je prevalio pola puta.« A bez molitve da će cio dan biti mlitav, to je gotovo bez iznimke sigurno.

3. Misa, pričest, liturgični čini bogoslužja neiscrpivi su rudnici za nutarnji život, i valja ih sve većom vjerom i gorljivošću iskorišćivati.

4. Posebno i opće ispitivanje savjesti treba da, zajedno s molitvom i liturgičnim životom, dovedu do straženja nad vlastitim srcem: tako će ovdje biti ujedinjeno obadvoje: Bdijte i Molite se. Duša koja pazi šta se zbiva u njezinoj nutrini, i pozorna na prisutnost Presvetog Trojstva u sebi, lako se priuči da se utiče Isusu u svakoj prigodi, ali osobito onda kad zapazi pogibelj da bi se mogla rastresti ili malaksati.

5. Odatle se rađa u duši potreba, neprestano se moliti duhovnim pričestima i strelovitim molitvama: one su tako lake kad se samo hoće, pa i usred najnapetije zaposlenosti, a tako su ugodne, ako ih se mijenja prilagođujući ih posebnim potrebama sadašnjeg časa, sadašnjim okolnostima, pogibeljima, poteškoćama, umornosti, razočaranjima i t. d.

6. Pobožno proučavanje Svetog Pisma, osobito Novog Zavjeta, treba da si u svećeničkom životu

nađe mjesta svaki dan ili bar više puta u tjednu. — Popodnevno duhovno čitanje svagdanja je dužnost što je srčana duša na laku ruku ne zanemaruje. Naš duh potrebuje da bude stavljen u prisutnost svrhunaravnih načela, vjerskih istina što rađaju pobožnošću, i čudorednih izvoda koji iz spomenutih istina proistječu a tako ih se lako zaboravlja.

7. To će straženje nad vlastitim srcem biti dobra daljna priprava za redovitu tjednu ispovijed; ova će pak tako biti sigurno prožeta pravim pokajanjem, nehinjenom žalošću i čvrstom, sve iskrenijom i odrješitijom odlukom.

8. Godišnje su duhovne vježbe veoma korisne, ali nijesu dosta. Onima koji su zaposleni vanjskim djelovanjem u organizacijama, gotovo od prijeke je potrebe mjesečna duhovna sabranost od cijeloga ili barem pola dana, koje se vrijeme ima ozbiljno u to upotrebiti da se duša opet dovede u ravnotežje.

9. Posvema beskorisna je ona neka neodređena želja za nutarnjim životom, koja može da u čovjeku nastane kad je na brzu ruku pročitao dobru koju knjigu.

Treba tu želju učvrstiti i osigurati tačno određenom, toplom i stvarnom odlukom, koja će u sebi obuhvatati **molitvu, liturgični život i straženje nad vlastitim srcem**, na slijedeći način¹⁾:

¹⁾ U narednim se poglavljima pisac obazire poglavito na svećenike i njihovu službu; ipak je većina ovdje nanizanih

I. Bit ću uvijek vjeran svojoj jutarnjoj molitvi i razmatranju.

II. Kod mise, kod moljenja časoslova i kod drugih ću se bogoslužnih čina osjećati **članom** ili, kao svećenik, **poslanikom** Crkve, s njezinim se Životom sve više i više sjediniti, i tako se sve potpunije zaodjeti Isusom, i to Isusom raspetim, osobito ako sam pri tome ujedno njegov **zastupnik** i službeni **djelitelj njegovih milosti** u svetim sakramentima.

III. Hoću, o Isuse, da moje srce ima postojanu naviku i brižljivost kako bi **se očuvalo** od svake ljage, te **se sve više i više sjedinilo** s Tvojim Srcem, u svima mojim poslovima, razgovorima, odmorima i t. d.²⁾

Slijedeća tri poglavlja govore redom o pojedinim ovim odlukama.

2. Bez molitve nema nutarnjeg života, dakle ni apostolskog djelovanja.

I. Je li potrebna ustrajnost u molitvi?

Svećenik — drugi Krist! Svećenik mora živjeti od Isusa, živjeti s Njim u prijateljskoj povjerenosti jednako uporabiva i za sve druge duše koje cijene nutarnji život. (Op. prev.)

²⁾ Svaku od ovih triju odluka treba polako razmatrati, ili bolje, razdijeliti je u više razmatranja. Samo pročitati ono što je o njima napisano, ne bi donijelo željenog ploda.

ljivosti: već vas neću zvati slugama... Nazvao vas svojim prijateljima (Iv. 15, 15.).

Isus je Početak, Sredstvo i Svrha, i ja ću živjeti u njemu onda, kad On bude Svijetlom mog razuma i svih mojih nutarnjih i vanjskih čina; kad on bude moja Ljubav koja će ravnati svim čuvstvima mog srca; moja Snaga u kušnjama, u borbama i djelima; Hrana onoga svrhunaravnog života po kojem učestvujemo u životu samoga Boga.

Ovaj život sa Isusom bit će osiguran ako sam vjeran molitvi, a bez molitve je upravo nemoguć.

Zar bih se usudio odbiti ponudu Onoga koji mi pruža ovo sredstvo da živim u prijateljstvu s Njim, i tako uvrijediti Njegovo Srce?

Potrebitost molitve može se osvijetliti još s druge strane. Po osnovi Božje Providnosti molitva je uspješno sredstvo proti pogibeljima koje mi prijete od moje slabosti, od mojih odnošaja sa svijetom, od ove ili one moje dužnosti.

Ako se molim, onda sam kao zaodjeven ocijelnim oklopom i neranjiv sam naprema svima neprijateljskim strelicama. Bez molitve će se pak one sigurno o me zadjeti. Prema tome će mi se također u zlo upisati, u svome uzroku, i one brojne pogrješke što ih ili nikako ne zapažam, ili samo na pola.

»Molitva ili veoma velika pogibelj vječne propasti za svećenika koji živi u dodiru sa svijetom«, tako je bez ustručavanja govorio pobožni,

učeni i razboriti P. Desurmout, jedan od najiskusnijih vođa svećeničkih duhovnih vježbi.

»Za apostolskog poslenika, kaže opet od svoje strane kardinal Lavigerie, nema sredine s jedne strane između svetosti, koju barem želi i za njom teži (osobito po sredstvu svagdanje molitve), i postupene pokvarenosti s druge strane.«

Svaki svećenik može na svoju molitvu primijeniti onu riječ što je Duh Sveti nadahnu Psalmisti: »da ne bje zakon tvoj **razmatranje** moje, bio bih **poginuo** u bijedi svojoj« (Ps. 118, 92.). A taj zakon Božji ide sve dotle, te svećenika obvezuje da u sebi izrazi sliku i duh Našega Gospodina

Svećenik vrijedi toliko koliko njegova molitva.

Dvije vrste svećenika.

1. Ima svećenikâ s takovom odlukom, da neće svoje molitve ni odgoditi, pod izlikom uslužnosti, zaposlenosti i t. d. Samo slučaj veoma rijetke veće sile može učiniti da je odloži na koje drugo pola sata toga jutra. I ništa više.

Ovakovim je pravim svećenicima na srcu da uistinu i postignu ozbiljnog uspjeha u svojoj molitvi, koja im ima da uvijek bude različna od zahvaljivanja poslije mise, od svakog duhovnog čitanja, a pogotovo od izrađivanja propovijedi.

Ovi djelotvorno teže za svetošću. I dok tako budu ustrajali, njihovo se spasenje može smatrati osiguranim.

2. Svećenici koji su napravili samo polu-odluku, lako odgađaju i prema tome i ispuštaju svoju molitvu, iskrivljuju joj svrhu, ili se veoma malo trude da u njoj uspiju.

Izgledi za budućnost: neminovna mlitavost, fino spletene samoobmane, savjest uspavana ili iskrivljena... Omicanje niz glatku strminu prema Ponoru.

Kojoj od ovih dvaju vrstu hoću da pripadam? Ako kolebam u izboru, znak je da sam promašio svrhu svojih duhovnih vježbi.

Sve je među sobom povezano. Ako izostavim svoju polusatnu molitvu, i sama će sveta misa — dakle i pričest mi — biti naskoro bez osobnih plodova i moći će mi se upisati u grijeh. Mučno, gotovo mehanično čitanje Časoslova neće više biti toplim i radosnim izrazom moga Liturgičnog Života. Malo opreznosti, nimalo sabranosti, nikakvih strelovitih molitava. Nema više, žali Bože! ni duhovnog čitanja. Apostolat iz dana u dan sve to neplodniji. Nema već ni iskrenog ispitivanja svojih pogriješaka, a još manje posebnog ispitivanja savjesti. Ispovijedi samo iz navade, katkada dvojbene..., dok ne budu svetogrdne!

Tvrđavica je sve slabije i slabije branjena, izvrgnuta nasrtajima legije neprijatelja. Najprije prodori... Naskoro ruševine.

II. Šta ima da bude moja molitva?

Ascensio mentis in Deum — dizanje duha k Bogu. »Tako se dizati, veli sv. Toma, čin je

razuma ne spekulativnoga nego praktičnoga, i stoga to u sebi uključuje također čine volje.* Iz toga slijedi:

Razmatrajuća molitva je pravi rad i napor, osobito za početnike. — Napor kako bi se čovjek za koji čas otkinuo od svega što nije Bog. — Napor da se pola sata ostane molitvom Bogu priljubljen te da se iz toga postigne nov zamah k sve većem dobru. — Napor bez dvojbe mučan u početku, ali ga hoću da srčano na sebe uzmem. — Napor koji će, uostalom, biti brzo okrunjen najvećom utjehom što je ima ovdje na zemlji, a to je mir u prijateljstvu i sjeдинjenju sa Isusom.

»Molitva, veli sv. Terezija, nije drugo van prijateljski razgovor gdje duša govori, srcem k srcu, s Onim od koga zna da je ljubljena.*

Razgovor srdačan. Bilo bi bezbožno pomisliti da mi Bog neće takova razgovora olakšati, On koji mi daje njegovu potrebu, katkada i kušanje njegove slasti, koji mi što više taj razgovor i naređuje. Pa sve ako sam ga već odavna zanemario, Isus me na nj nježno poziva i nudi mi posebnu pomoć za molitvu, koja prema riječima Bossuet-a, nema da bude drugo van jezik kojim u meni progovara moja vjera, moje ufanja i moja ljubav.

Zar ću se oprijeti ovom glasu Oca koji poziva i razmetnog sina da dođe i riječ Mu čuje, da Mu sinovski

progovori, da Mu otvori svoje srce i poslušaj Njegovo gdje kuca?

Razgovor jednostavan. Bit ću u njemu naravan. Govorit ću dakle Bogu kao mlitavac, kao grješnik, kao razmetan ili kao gorljiv sin. Priprosto kao dijete, izložit ću mu stanje svoje duše, i govorit ću jezikom koji odista izriče ono što jesam.

Razgovor praktičan. Kovač ne tura gvožđa u vatru da se ugrije i usja, nego da postane kovko. Tako i molitva ne rasvjetljuje moga razuma i ne ogrijeva mog srca van da mi dušu umekša te pod čekićem od sebe odbaci pogreške i lik starog čovjeka, a poprimiti kreposti i lik Isukrstov.

Moj razgovor urodit će dakle tim plodom, da će podići moju dušu do svetosti Isusove, kako Alvarez de Paz lijepo kaže o molitvi, e da je On preudesi na svoju sliku i priliku. »Ti, Gospodine Isuse, Ti sam, preblagom, premilosrdnom, a ipak jakom rukom mijesiš i uobličuješ moje srce.* (Sv. Augustin.).

3. Kako ću se moliti?

Da odgovorim naravi i svrsi molitve, postupat ću ovim logičkim slijedom: stavit ću svoj razum i osobito svoju Vjeru i svoje srce pred Našega Gospodina koji me uči neku istinu ili krepost. Ražeći ću u sebi žeđu da svoju dušu dovedem u sklad sa ugledanim uzorom. Oplakivat ću ono što mu je u meni oprečno. Predviđajući zapreke, odlučit ću ih skršiti. Ali,

osvjedočen da sâm neću postići ništa, molitvama ću zadobiti djelotvornu milost, po kojoj ću uspjeti.

Iznemogao, zasopljen putnik, tražim gdje da ugasm žedju... Napokon: **Video** — vidim; ugledao sam vrelo. Ali ono izbija iz strme litice... **Sitio** — žedam: što više gledam tu bistru vodu koja bi me osvježila da nastavim svoj put, to se više, pored svih zapreka, raspaljuje u meni želja da se žedan napijem... **Volo** — hoću: bilo što bilo hoću do tog vrela, napregnut ću sile da do njega dođem. Ali, žali Bože, moram da se evo osvjedočim, kako toga sam po sebi ne mogu... **Volo Tecum** — hoću s Tobom: baš je u horu stigao provodič. On samo čeka te ga zamolim, da mi pomogne. On me što više i ponese na težim mjestima. Naskoro eto me na izvoru i pijem dugim požudnim gutljajima.

Tako žive Vode milosti izbijaju iz Srca Isusova. Moje večernje duhovno čitanje, ovo tako dragocjeno sredstvo nutarnjeg života, oživilo je u meni želju da ujutro obavim razmatranje... **Prije počinka** se ukratko, ali snažno i jasno, sjetim predmeta o kojem ću razmatrati, i posebnog ploda što iz njega hoću da uberem, te pred Bogom probudim želju da ovu pobožnost ovršim probitačno¹⁾.

¹⁾ Gotovo uvijek je potrebna knjiga za razmatranje, e da nam duh ne ostane kao u nekoj magli, bez određenog predmeta.

Ima znatan broj starijih i savremenih djela koja su prave knjige za razmatranje, a ne samo za duhovno čitanje. Svaka

Došao je sat za razmatranje²⁾. Sad hoću da se otrgnem od zemlje, i da si namjesto svojih poslova i rastresenosti u kratkim glavnim potezima predstavim u mašti živ i rječit prizor³⁾ e da mi dušu obuzme i baci me u prisutnost onoga Boga, koji hoće da me obavije i pronikne svojom djelatnošću što no je sama Ljubav. Na taj način dolazim u odnošaj živa razgo-

točka sadrži jednu živu istinu, predočenu zorno, snažno i ožeto, tako da, nakon razmišljanja o njoj, nastane u duši srdačan i praktičan razgovor s Bogom.

Dosta je jedna točka za pola sata razmatranja, a treba da se sastoji od kojeg izričaja iz sv. Pisma ili liturgije, ili od neke glavne misli koja je prikladna za moje stanje u kome se nalazim. Prije svega treba odabirati za razmišljanje posljednji cilj i grijeh, barem jedamput na mjesec, a onda zvanje, staleške dužnosti, glavne grijehe, važnije kreposti, svojstva Božja, otajstva Ružarja ili koji drugi prizor iz Evandjelja, osobito iz Muke Isusove. Uz liturgične svečanosti predmet je sam po sebi određen.

²⁾ **Clauso ostio** — „zatvorenih vrata“ (Mat. 6, 6.): ta me riječ Našega Gospodina poziva da si nastojim odabrati za molitvu takovo mjesto gdje ću biti što manje pometan: crkvu, sobu, vrt, itd.

³⁾ N. pr. kako nam Naš Gospodin pokazuje svoje pre-sveto Srce i govori: Ja sam uskrsnuće i život, ili Evo onoga Srca koje je toliko ljubilo ljude; ili opet koji prizor iz njegova života: Betlehem, Tabor, Kalvarija, itd. Ako iza iskrenog i kratkog pokušaja ne uspije pred-očiti si u mašti takav prizor, onda mirno preko toga predimo, Bog će nadomjestiti.

vora sa Bićem koje mi je prisutno i koje je dostojno svakoga poklona i sve moje ljubavi¹⁾.

Odmah Mu se duboko poklonim. To je nužno. Poništenje sama sebe, skrušenost, iskreno priznanje vlastite ovisnosti o Njemu, ponizna i pouzdana molitva da bude blagosovljen ovaj razgovor s mojim Bogom²⁾.

„Vidim“.

Tvoja mi živa nazočnost, o Isuse, cijelo biće obuzima i diže me nad sav ovaj samo prirodni red; i u tome raspoloženju započinjem s Bogom razgovor **jezikom Vjere**, koji je plodniji od svih razglabanja mogega razuma. Zato pomnjivo pročitam ili se sjetim one tačke što sam je odredio za razmatranje, i k njoj kao k središtu upravim svoju pozornost.

To si Ti, o Isuse, koji mi govoriš i učiš me ovu istinu. Oživit ću i ukrijepiti svoju Vjeru o onome što mi Ti predočuješ kao bezuvjetno stalno i sigurno, jer je utemeljeno na Tvojim istinitosti.

¹⁾ Uspjeh molitve često ovisi o nastojanju da imamo na pameti, kako se u molitvi razgovaramo s Bogom koji je pred nama nazočan i živ; da prestanemo s Njim postupati kao da je od nas udaljen i prema nama nepoman, t. j. gotovo kao da ne živi osim samo u pomišljaju naše pameti.

²⁾ Treba imati duboko osvjedočenje da Bog za ovaj razgovor ne traži drugo van dobru volju. Duša koja je sva zaokupljena rastresenostima, ali se kraj svega toga danomice strpljivo i djetinjski navraća na razgovor svom Bogu, ta duša obavlja izvrsnu molitvu, — Bog sve nadoknađuje.

„Žedam.“

O tome, kako često i kako snažno budem probuđivao u sebi čine Vjere, po kojoj sam uistinu dionikom jedne zrake samoga božanskoga Uma, ovisit će i stepen do kojeg će srce ustreptjeti u meni i progovoriti jezikom **Ljubavi čuvstvene**, »afektivne«.

U meni se rađaju **čuvstva** ili sama od sebe, ili ih razbuđuje moja volja, te su kao cvijeće što ih moja duša djetinjskom rukom baca pred Isusa koji joj progovara. Tu je čuvstvo zahvalnosti, tu je ljubav, poklonstvo, radost, privrženost volji Božjoj i ničemu drugom osim Boga, mržnja, strah, srdžba, nada, predanost.

Moje srce odabire jedno ili više od ovih čuvstava, njima se prožme, Tebi ih, o Isuse, opet i opet izriče, nježno, iskreno i jednostavno.

Ako mi u tim čuvstvima priteče u pomoć i moja čutilna osjećajnost, moja »sensibilnost«, primam rado tu pomoć. Ona može biti korisna, ali nipošto nije potrebna. Čuvstvo mirno, ali duboko, sigurnije je i plodnije nego površna uzbuđenja, jer ova o meni ne ovise i nijesu nikada toplomjerom prave i plodonosne molitve. Što je uvijek u mojoj vlasti i do čega je uvijek najviše stalo, jest zbiljsko nastojanje kako bih stresao mrtvilo svoga srca, da ono progovori svome Bogu: hoću da se sjedinim s Tobom. Hoću da se poništim pred Tobom. Hoću da zapjevam pjesmu zahvalnosti i radosti što smijem vršiti Tvoju volju. Neću više da lažem, govoreći Ti da Te ljubim i da mrzim ono što Tebe vrijeđa itd.

Ipak se može dogoditi, da uza sve nastojanje srce naše ostane hladno ili mlitavo u svojim osjećajima. Tada ću Tebi, o Isuse, priprostim iskrenošću izreći svoje poniženje i iskazati svoju želju. Na taj ću se način veoma uspješno, makar i suho, slijepo i hladno, sjediniti sa čuvstvima Tvoga božanskog Srca.

Kako je lijep, o Isuse, Uzor što ga vidim u Tebi. Ali je li moj život u skladu s tim savršenim Idealom — da li živim od njega? U kojim točkama, Dobri Učitelju, želiš da se popravim? Pomozi mi da otkrijem zapreke koje me smetaju da Te ne nasljedujem, pa nutarnje i spoljašnje uzroke, bliže i dalje prigode mojih posrtaja.

Pogled na moje nevolje i poteškoće sili mi srce da Ti, o božanski Otkupitelju, iskažem svoje postuđenje, bol, žalost, gorko kajanje, žarku žeđu da sa mnom odsele bude bolje, srčanu i potpunu žrtvu čitava mog bića. Volo placere Deo in omnibus¹⁾.

„Hoću“.

Sad ulazim dublje u školu snažnog htijenja, gdje progovara jezik Ljubavi djelotvorne, efektivne. Iza čuvstava i želje da se popravim, te nakon upoznanja zaprekâ, sad je red na mojoj volji da rekne: hoću, uklonit ću te zapreke.

¹⁾ U tim riječima: „Hoću da se u svemu Bogu svidim“ sadržan je, kako veli Suarez, plod svih knjigâ i raspravâ o duhovnom životu.

Ako ovo „hoću“ katkada neće da iz mog srca onom snagom provre kako bih želio, onda ću, o ljubljeni Spasitelju, oplakivati tu slabost svoje volje; i daleko od toga da izgubim srčanost, neću, naprotiv, prestajati opet i opet Ti izjavljivati, koliko želim imati dijela na Tvojim srčanosti i veledušnosti u službi Tvoga Oca.

Svojoj općoj odluci da hoću nastojati kako bih Boga nadasve ljubio i dušu svoju spasio, dodat ću ovdje posebnu odluku, kojom ću primijeniti svoju molitvu na poteškoće, napasti, pogibelji ovoga dana. Ali mi je osobito na srcu da nanovo, i življom ljubavlju, skujem svoju glavnu odluku²⁾, koja je predmetom moga posebnog ispitivanja savjesti (neka naša pogrješka da se protiv nje borimo, ili koja krepost da se u njoj vježbamo). Učvrstit ću je razlozima crpljenim u Srcu Učiteljevu. Kao pravi vojskovođa, natanko određujem sredstva kojima ću joj osigurati zbiljsko provedenje, predviđam prigode i pripravljam se na borbu.

Ako zamijetim koju posebnu prigodu gdje ću možda upasti u rastresenost ili neumrtvljenost, ili gdje

²⁾ Bolje je da takova odluka ostane ista kroz više mjeseci, ili od jednih godišnjih duhovnih vježbi do drugih. Posebno ispitivanje savjesti, u obliku kratkog razgovora sa Našim Gospodinom, upotpunjuje molitvu, pronalazi jesmo li napredovali ili nazadovali, i tako na vanredno uspješan način olakšava koracanje naprijed putom usavršavanja.

me čeka poniženje, napast, potreba da se odlučim u važnoj stvari itd., onda se za takav čas pripravljam na budnost, postojanost, a osobito na sjedinjenje sa Isusom i molitvu k Mariji.

Ako ipak i pored te opreznosti panem, koliki jaz između ovih sada padova gdje sam nenadano zaskočen, i onih predašnjih! Daleko od mene malodušnost, jer znam da ću time Boga proslaviti ako opet i opet nanovo započnem, budući da tako postajem odlučniji, sve manje se pouzdajem u se i sve više se molitvom utičem k Njemu. — Samo ću uz tu cijenu imati uspjeha.

„Hoću s Tobom.“

Nagoniti bogalja da hodi pravo, manja je ludost nego li htjeti bez Tebe, o mo Spasitelju, uspjeti. Zašto su mi odluke ostale besplodne, van za to što je ono »Sve mogu« bilo u meni rastavljeno od onoga što Apoštol odmah iza toga nadodaje: da, ali »u Onome koji me krijepi« (Fil. 4, 13.). Tako dolazimo do točke koja je, u nekom pogledu, za me u molitvi najvažnija: do **molbe** gdje progovara **jezik našega ufanja**.

Bez Tvoje milosti, o Isuse, ne mogu ništa. Ove milosti ne zaslužujem na nikakav način. Ali znam da moje prošnje, daleko od toga da Te utruđuju, one nasuprot odmjeruju množinu Tvoje pomoći, ako samo odrazuju u sebi moju žarku želju da budem Tvoj, te moje nepouzdanje u sebe sama i neograničeno, gotovo bih rekao bezumno, pouzdanje u Tvoje Srce. Kao žena Kananejka bacam Ti se pred noge, o Dobroto beskrajna.

Njezinom postojanošću, punom nade i poniznosti, molim Te ne nekoliko mrvica, nego pravo učestvovanje na onoj gozbi o kojoj si rekao: Moja je hrana činiti volju Oca moga (Iv. 4, 34.).

Postavši, po milosti, udom Tvoga otajstvenog Tijela, svete Crkve, imam dijela na Tvom životu i Tvojim zaslugama, i po Tebi se, o Isuse, molim. Oče Sveti, molim se po božanskoj Krvi koja vapije za milosrđem: zar ćeš mi moći odbiti molbu? Moj vapaj je krik prosjaka k Tebi, o neiscrpivo Bogatstvo: Usliši me, jer sam ubog i siromah (Ps. 85.). Zaodjeni me svojom Snagom, i proslavi u mojoj slabosti Jakost svoju. Tvoja Dobrota, Tvoja obećanja i Tvoje zasluge, o Isuse, te moja bijeda i moje pouzdanje, to su jedini razlozi na kojima utemeljujem svoju prošnju da, sjedinjen s Tobom, zadobijem dar straženja nad vlastitim srcem i snagu za ovaj dan.

Nadođe li kakova zapreka, ili napast, ili ako ustreba da odricanjem što uskratim svojoj naravi ili kojoj svojoj težnji: tada je zgoda da posegnem za »duhovnom kiticom« što sam je uzeo sobom, t. j. za onom u razmatranju odabranom izrekom ili mišlju, da s nje opet udahnem miomiris molitve kojom je obavijena moja odluka, i da se u taj čas iz mog srca izvije pronicav krič molbe. Ova **navada**, plod moje molitve, bit će također pokusnim kamenom njezine nutarnje vrijednosti: »po plodovima ćete poznati«. (Mat. 7, 20.)

* * *

Molitva je goruće ognjište na kojem će se očuvati živo straženje nad vlastitim srcem.

Ako se je vjerno toj molitvi, sve će druge vježbe pobožnosti od toga živjeti. Duša će malo po malo steći budnost i duh molitve, to jest navadu uticati se Bogu sve to češće.

Sjedinjenje s Bogom u molitvi urodit će blizim sjedinjenjem s Njime i usred najveće zaposlenosti.

Duša koja je tako, po straženju nad vlastitim srcem, sjedinjena s Našim Gospodinom, sve će više i više privlačiti u sebe darove Duha Svetoga i ulivene kreposti, a možda će je Bog pozvati i na viši stepen molitve¹⁾.

Izvršno djelo: *Les Voies de l'oraison mentale*, napisano od Dom Vital-a Lehodey-a (Paris, Lecoffre), dobro određuje što se iziskuje za napredovanje duše na raznim stepenima molitve, te postavlja pravila kako će se razlikovati, je li koja »viša molitva« uistinu dar Božji, ili je pak plod varave samoobmane.

¹⁾ U tom je predmetu vrijedna pažnje i preporuke knjiga „*Schule des geistlichen Lebens auf den Wegen der Beschauung, von Garcia de Cisneros O. S. B.*“ (Herder, Freiburg im Br.). Premda je neznatna opsegom (12°, str. 262.), pruža ipak gradiva za obična dnevna razmatranja za dugo vremena, uz veoma jednostavan praktičan naputak, kako će čovjek vječne istine pretočiti u sebe, t. j. periodičkim (sedmičnim) opetovanjem istih predmeta. Osim toga, kako joj i naslov kaže, hoće da bude praktičnom i teoretskom školom kontemplativnog molitvenog života. — Op. prev.

IV. Kako se još može obaviti molitva?

Za slučaj da se ne može izvršiti razmatranja na redoviti način, o predmetu pripravljenom dan prije, ima još drugih načina kako se može s Bogom u molitvi razgovarati. Mi ćemo navesti deset takovih raznih načina, kako ih nabraja i tumači poznati duhovni pisac P. Rigoleuc D. I. (*Oeuvres spirituelles*, izd. 1843. (Avignon) str. 17. ss.).

Prvi način. — Uzeti koju duhovnu knjigu (Novi Zavjet ili Nasljeduj Krista) — pročitati u pojedinim razmacima vremena po nekoliko redaka — malo razmišljati o onom što se je pročitalo, nastojati mu proniknuti u smisao i utisnuti ga u dušu. — Iz toga probuditi koje sveto čuvstvo, ljubav ili pokajanje itd., te odlučiti tu krepost do zgrade u djelima provoditi.

Izbjegavati da se previše čita ili razmatra. — Zaustaviti se kod svake stanke toliko, dok duša u tome nalazi ugodne i korisne hrane.

Drugi način. — Uzeti koju riječ Svetog Pisma ili koju usmenu molitvu, n. pr. Očenaš, Zdravo Marijo, Vjerovanje, izgovarati je, zaustaviti se kod svaka riječi, iz nje izvaditi razne pobožne osjećaje, u kojima neka se ostane sve dok se nalazi u njima okusa.

Na koncu zamoliti od Boga koju milost ili krepost, već prema tome o čemu se je razmišljalo.

Ne zaustavljati se preveć na kojoj riječi ako se pri tom osjeća dosada, nego onda mirno preći na drugu. — Kad čovjek osjeti da je dirnut kojim dobrim

osjećajem, zaustaviti se pri njemu, bez brige da li će slijedeće riječi doći na red. — Nije nužno sveudilj probuđivati nove čine kreposti itd.; katkada je dosta ostati šuteći u prisutnosti Božjoj, sjećajući se bez naprezanja onih riječi o kojima se je već razmišljalo, ili se blažeći pobožnim čuvstvom što su ga u nama proizvele.

Treći način. — Kad nam pripravljeni za razmatranje predmet ne daje dosta gradiva, onda probuđivati čine vjere, poklona, zahvaljivanja, ufanja, ljubavi itd., dajući pojedinim od njih toliko vremena koliko se hoće, i zaustavljajući se malo kod svakoga da ga se okusi.

Četvrti način. — Ako se ne može ni razmatrati ni pobožne osjećaje probuđivati (nemoć i suša), onda Bogu zasvjedočavati da se ima namjeru učiniti n. pr. toliko činâ pokajanja koliko se puta dahne, ili koliko se zrnâ na krunici među prstima premetne, ili koliko se puta ustima izgovori koja kratka molitvica.

Od vremena do vremena Bogu obnoviti ovo isto očitovanje dobre volje. Ako pošalje Bog koji dobar osjećaj, ponizno ga primiti i kod njega se zaustaviti.

Peti način. — U žalosti i duhovnoj suši, kad se ne može ni misliti ili raditi, tada se srčano predati trpljenju, te se ne uznemirivati niti se naprezati da se iz njega iziđe; ne treba drugih čina do jedino ovoga predanja sama sebe u ruke Božje, tako da je duša spremna pretrpjeti ovu kušnju i svaku drugu koju se Bogu bude svidjelo poslati.

Ili pak sjediniti svoju molitvu sa smrtnom stiskom Našega Gospodina u Maslinskom vrtu i kad se je osjećao od svih ostavljen na Križu. Uvjeriti se da se je prikovano na Križu zajedno sa svojim Spasiteljem, te se njegovim primjerom obodriti da se tako ostane i trpi postojano, sve do smrti.

Šesti način. — Pregledavati svoju nutrinu. — Upoznati svoje pogriješke, strasti, slabosti, nemoć, bijedu, ništavilo. — Pokloniti se sudovima Božjim upogled stanja u kojemu se nalaziš. — Podvrći se njegovoj svetoj volji. — Blagosivati ga jednako i za kazne njegove pravednosti i za blagodati njegova milosrđa. Poniziti se pred njegovim neizmjernim Veličanstvom. — Učiniti mu iskreno priznanje svojih grijeha i nevjernosti, te zamoliti oproštenje. — Opozvati svoje krive sudove i zablude. — Mrziti sve zlo što ga se je počinilo, i odlučiti ubuduće popraviti se.

Ova je vrsta molitve veoma slobodna, te se s njom mogu spojiti sve vrste čuvstava; može je se obaviti u svako vrijeme, osobito da se, iza nenadane nezgode, podvrgnemo sudovima pravde Božje, ili da se opet saberemo nakon rastresenosti i zbrke što je u nama nastala uslijed vanjskog djelovanja aktivnog života.

Sedmi način. — Živo si predočiti svoj svršetak i zadnje stvari čovječje. Uočiti sebe u smrtnoj borbi između vremena i vječnosti — između prošlog života i suda Božjeg. — Šta bih onda htio da sam u životu radio? — Kako bih htio da sam život proveo? — Jad

što će ga se onda osjetiti. — Sjetiti se grijehâ, neurednosti, zloupotrebe milosti. — Kako bih htio da sam se ponašao u ovoj ili onoj prigodi? — Odlučiti da ću se ozbiljno i djelotvorno trsiti te otklonim ono čega se imam razloga bojati.

Predočiti sam sebi da si pokopan, da truneš u grobu, zaboravljen od sviju, — da si pred sudištem Isukrstovim, — u Čistilištu, — u paklu.

Što je to predočivanje življe, to ćemo više koristiti imati od molitve.

Potrebna je ova mistična, duhovna smrt, e da se dušu riješi okovâ putenosti i uskrisi, to jest oslobodi od gnjileža opaćine. Treba proći ovim čistilištem, da se dođe do toga te se okusi uživanje duše u Bogu još u ovom životu.

Osmi način. — Priljubiti se duhom k Isusu Kristu u presvetom Sakramentu.

Pozdraviti Našega Gospodina u presvetom Sakramentu svim onim poštovanjem što ga iziskuje njegova stvarna nazočnost; sjediniti se s njim i sa svim njegovim božanskim djelovanjima u Euharistiji, gdje on ne prestaje klanjati se, hvaliti, ljubiti svoga nebeskog Oca u ime svih ljudi, i to u stanju žrtve.

Zamisliti se u njegovu ovdje sabranost, njegov skrovit život, i kako se je odrekao svega; u njegovu poslušnost, poniznost, itd. — Obodriti se k nasljedovanju, i odlučiti odmah svaku prigodu, koja nam se pruži, iskoristiti da se u tim krepostima Isusovim djelotvorno vježbamo.

Prikazati Ocu nebeskom Isusa Krista kao jedinu žrtvu koja je Njega dostojna, i kojom Mu možemo iskazati dolično štovanje, priznati njegova dobročinstva, zadovoljiti njegovoj pravednosti i ponukati njegovo milosrđe da nam priteče u pomoć.

Ponuditi mu sam sebe za žrtvu, svoje biće, život, zanimanje i službu svoju. Prikazati mu koji čin kreposti što ga namjeravamo izvršiti, koju naumljenu samozataju da njom sebe nadvladamo: sve to na one iste nakane za koje se Naš Gospodin Ocu prikazuje u presvetom Sakramentu. — Učiniti ovo prikazanje sa žarkom željom da, štogod više bude moguće, uvećamo slavu što je On u ovom uzvišenom Otajstvu pribavlja svome Ocu.

Svršiti duhovnom pričešću.

Izvrstan način molitve — osobito podesan za posjet učinjen presvetom Sakramentu. S njim se sprijateljiti, jer naša sreća u ovom životu ovisi o našem sjedinjenju sa Isusom Kristom u presvetom oltarskom Sakramentu.

Deveti način. — Obavlja se u ime Isusa Krista. — Pobuđuje naše pouzdanje u Boga i dovodi nas da uđemo u duh i osjećaje Našega Gospodina.

Osniva se na tome, što smo spojeni sa Sinom Božjim, njegova smo braća, udovi njegova otajstvenog Tijela; osim toga nam je odstupio sve svoje zasluge; u baštinu nam je ostavio sve nagrade koje mu njegov Otac duguje za njegove napore i njegovu smrt. To je ono čime smo postali mogućni častiti Boga onakovim bogoštovljem koje ga je dostojno, a nama daje pravo

da s Bogom razgovaramo i da na neki način iziskujemo njegove milosti kao da nam ih nekako po pravdi duguje. — Toga prava nemamo kao stvorenja, a još manje kao grješnici, jer postoji beskrajno nerazmjerje između Boga i stvora, i neizmjerena opreka među Bogom i grješnikom. Ali jer smo saveznici utjelovljenog Sina Božjega, njegova braća, udovi, to možemo s pouzdanjem stupiti pred Boga, povjerljivo s njim pregovarati, i obvezati ga da nas milostivo sasluša, da naše prošnje usliši i dadne nam svoje milosti zbog našeg saveza s njegovim Sinom.

Dakle, u ovom načinu molitve čovjek dolazi pred Boga bilo da mu se pokloni, ili da ga ljubi, ili da ga hvali po Isusu Kristu koji u nama djeluje kao Glava u svojim udovima te nas svojim duhom diže do stanja posve božanskog; — bilo pak da od njega zatraži koju blagodat, oslanjajući se na zasluge njegova Sina. I zato u molitvi Bogu predložiti usluge što mu ih je njegov ljubljani Sin učinio, njegov život, njegovu smrt, njegove boli: nama od toga svega pripada samo nagrada, koju je on na nas prenio.

U tom duhu moliti i svoj časoslov.

Deseti način. — Jednostavna pozornost na prisutnost Božju, i razmatranje.

Prije nego se započne razmatranje o pripravljenom već predmetu, staviti se u prisutnost Božju bez ikakove određene misli, i bez drugog kojeg čuvstva osim poštovanja i ljubavi prema Bogu što nam ih ulijeva njegova prisutnost. — Zadovoljiti se tim, da se ostane šuteći pred Bogom u ovom jednostavnom počinku duha, sve

dok se u tome nalazi okusa. — Onda razmatrati po običajnom načinu.

Dobro je započinjati tako sve svoje molitve, a korisno je to isto i iza svake tačke. — Počivati u toj jednostavnoj pozornosti na Boga. — Tako se postizava nutarnja sabranost. — Čovjek se privikne da mu se duh priljubi uz Boga te se na ovaj način malo po malo pripravlja na viši molitveni život u kontemplaciji. — Ali ne ostajati tako iz puke lijenosti i samo da se izbjegne naporu razmatranja.

*

Prvi stepen prema višem molitvenom životu jest molitva čuvstvima, afektivna molitva. Redovito ga Bog ne daje van onima, koji su na putu svagdanjeg razmatranja postigli straženje nad vlastitim srcem; koji žive od vjere i od neprekinute žeđe za Bogom. Tada će kadikad izostati u razmatranju onaj Video — »vidim«; iz srca će provreti Sitio i i Volo — »žedam«, »hoću«, odmah u početku molitve, koja će se sastojati od čuvstava; kojom će se duša Bogu kao žrtva ponuditi; učvršćivat će se učinjene odluke; te će, ili neposredno kod Isusa, ili po Bezgrješnoj Djevici, po Anđelima ili Svecima, prositi za sve povjerljivije i stalnije sjedinjenje s Voljom Božjom.

Iza toga me čeka Sveta Žrtva, Misa. Molitva me je na nju pripravila. Moje učestvovanje na Kalvariji u ime Crkve, i moja pričest bit će kao posljedica moje molitve. Kod zahvale iza Mise protegnut ću svoje molbe

na potrebe i nastojanja svete Crkve, na duše što su mi povjerene, na pokojnike, na moje organizacije, na roditelje, prijatelje, dobročinitelje, neprijatelje itd.

Moljenje raznih »urâ« moga dragog Časoslova, u sjedinjenju s Crkvom, za nju i za mene; česte i žarke strelovite molitvice i duhovne pričesti; posebno ispitivanje savjesti, posjet presvetom Sakramentu, duhovno čitanje, krunica, opće ispitivanje savjesti itd.: — to će biti biljezi što će označivati razmake moga puta, tim ću oživljavati svoje sile i jutrošnji polet, e da se ništa od mog dnevnog djela ne izmakne Isusovu utjecaju. Po ovom poletu, te utičući se, ponajprije često, a zatim sveu dilj, Našemu Gospodinu, bilo izravno bilo po njegovoj Majci, — prestat će protuslovlje između moga udivljenja prema njegovoj nauci s jedne, i mog neobuzdanog života s druge strane, između moje pobožnosti i mog ponašanja.

Ne smijemo propustiti ove zgode a da još jednom ne istaknemo velike važnosti **posebnog ispitivanja savjesti**, osobito za one koji su svoj rad posvetili organizacijama.

Ako čitamo Kasijana i mnoge druge svete crkvene Oce, jednako kao i svetog Ignacija, svetog Franju Saleskog i svetog Vinka Paulskog, nalazimo da je posebno i opće ispitivanje savjesti obvezatni i nužni posljedak molitve, i neki dio straženja nad vlastitim srcem.

U sporazumu sa svojim duhovnim vođom duša si je odredila da će kod molitve i tokom dana po-

sebnom pažnjom uzeti na oko ovu pogrješku ili ovu krepost, koja je u meni glavni izvor drugih pogrješaka ili drugih kreposti.

Ima mnogo hatova što vuku kola. Oko pazi neprekidno na sve. Ali u sredini potprege ima jedan oko kojega se najviše bavi brižljivost upravljača kolâ. I zbilja, neka taj vatreni konj preveć potegne na desno ili na lijevo, već i svi drugi krivim smjerom voze.

Raščinjanje duše u posebnom ispitivanju savjesti ustanovljuje jesam li, u nekoj dobro odabranoj tački, napredovao, ili nazadovao, ili se nijesam maknuo s mjesta.

3. Liturgični je život izvorom nutarnjeg života, dakle i apostolskog djelovanja.

I. Što je liturgija?

Isus je onaj kome se klanjamo kao središtu liturgije, i On joj daje unutarnje jedinstvo.

Liturgija je: javno, socijalno, službeno bogoštovlje, koje Crkva iskazuje Bogu; a sastavljena je od onih sredstava što ih je Crkva svrstala osobito u misalu, u obredniku te u časoslovu, da po njima izrazi Presvetom Trojstvu svoje poklonstvo, te da tim načinom također poučava i posvećuje duše.

Naša duša treba da se zagleda u onu vječnu liturgiju u krilu Presvetog Trojstva, gdje tri Osobe

jedna drugoj poju božanski Život i beskrajnu Svetost, u onoj neizrecivoj velepjesni rađanja Riječi i proizlaženja Duha Svetog. Kako bijaše na početku...

Bog je htio da bude proslavljen i izvan sama sebe. On stvori Anđele, i nebesa odjekuju njihovim poklicima: Svet, Svet, Svet. Stvori i vidljivi svijet, i ovaj odražuje njegovu svemoć: nebesa pripovijedaju slavu Božju (Ps. 18.).

Pojavi se Adam i započinje uime stvorenja pjesan hvale, jeku Vječne Liturgije. Abel, Noe, Melhisedek, Abraham, Mojsije, puk Božji, David i svi sveci Starog Zavjeta zanosno se u njoj natpijevaju. Vazam izraelski, žrtve prinošene i paljenice, svečano bogoslužje pred Jehovom u njegovu hramu: to je službeni oblik te himne, uvijek nesavršene, a osobito poslije pada u grijeh. Nije lijepa hvala u ustima grješnika (Eccli. 15, 9.).

Jedini si Ti, o Isuse, savršena himna hvale, jer si Ti prava slava Očeva. Nitko ne može dostojno slaviti Tvog Oca osim po Tebi. Po njemu, i s Njim, i u Njemu je tebi Bogu Ocu sva čast i slava. (Kanon mise.) Ti si kopča među zemaljskom i nebeskom liturgijom. Tvoje Utjelovljenje bitnim je i živim vezom ujedinilo sa božanskom Liturgijom čovječanstvo i čitavo stvorenje. Bog je to koji Boga hvali. Hvala puna i savršena, kojoj je vrhunac u Žrtvi na Kalvariji.

Prije nego si ostavio zemlju, ustanovio si, božanski Spasitelju, Žrtvu novoga Zavjeta, da obnavlja Tvoje

žrtvovanje. Ustanovio si i sakramente, da po njima daješ život dušama.

Ali si svojoj Crkvi ostavio brigu da optoči ovu žrtvu i sakramente simboličnim znakovima, obredima, ponukovanjima, molitvama itd. Tim ona i veću čast iskazuje tajni Otkupljenja, i olakšava svojoj djeci da ovu bolje shvate, njom se okoriste, i napune svoju dušu strahopočitanjem.

Toj istoj Crkvi povjerio si i zadaću da do konca svijeta nastavlja onu molitvu i hvalu što ju je Tvoje Srce za vrijeme smrtnog Ti života neprestano slalo u visine k Ocu, i što mu je bez prestanka još uvijek prinosi u Svetohraništu i u sjaju nebeske slave.

Ljubavlju što je ima prema Tebi kao Zaručnica, i brižljivošću što joj je prema nama Tvoje Srce udahnuo, Crkva je izvršila ovu dvostruku zadaću. Tako su nastale one divne zbirke što na svojim stranicama sadrže sve blago liturgije.

Tim Crkva sjedinjuje svoju hvalu s anđelima i s izabranom svojom u nebu djecom, i tako hvalu pjevajući Bogu, predujima ono što će joj biti blaženi posao u vječnosti. Sjedinjena sa Bogom-Čovjekom, hvala i molitva Crkve poprima božanstveno obilježje; bogoslužje što se vrši ovdje na zemlji, slijeva se u Srcu Isusovu sa bogoslužjem nebeskih redova, kao odjek one vječne Hvale što ključa iz žarišta beskrajne ljubavi, Presvetog Trojstva.

II. Što je liturgični život?

Crkveni propisi od mene strogo ne iziskuju drugo van vjerno obdržavanje obredâ, i tačno izgovaranje riječi.

Ali Ti, o Gospodine, želiš, da Ti moja dobra volja dadne još nešto više od toga. Ti hoćeš, da se moj duh i moje srce o koriste blagom sakrivenim u liturgiji, te da, što bliže ujedinjeni s Tvojom Crkvom, postignemo sve veće sjedinjenje s Tobom.

Potaknut primjerom Tvojih najvjernijih sluga, hoću, o dobri Učitelju, da sa žudnjom sjednem za bogatu gozbu na koju me Crkva poziva, siguran da ću u božanskom časoslovu, u molitvenim obrascima, obredima, kod mise i u dijeljenju sakramenata, u misnim molitvama, poslanicama, evanđeljima itd., naći zdravu i obilatu hranu za moj nutarnji život.

Da se pri tome očuvamo od stramputice, treba da razmotrimo glavnu misao što spaja razne liturgične ulomke, kao i plodove po kojima se može poznati da li smo uistinu napredovali.

* * *

Svaki je sveti obred za se kao po jedan dragi kamen. Ali koliku li istom vrijednost oni dobiju, i kako zasinu onda, ako ih znam zaokviriti onom divnom cjelinom liturgične godine!

Kroz čitav znatan razmak vremena stoji moja duša pod utjecajem jednog Otajstva; hrani se onim što sveto Pismo i Predaja u sebi sadrže najpoučnije i najčuvstvenije o tom predmetu, te je postojano uprav-

ljena u smjeru jedne iste skupine idejâ. Ne može stoga biti a da ona, pod dojmom osjećajâ što joj ih Crkva tako posreduje, ne nađe za se krepke i tečne hrane, te da se ne okoristi onom posebnom milošću koju Bog drži u pripravi za svako razdoblje, za svaki blagdan u krugu crkvene godine.

U liturgiji me otajstvo proniče, ne samo kao ova ili ona vjerska istina što mi je razum predodčuje u razmatranju, nego mi zahvaća cijelo biće, i iste moje tjelesne osjete, i time mi potiče srce i sklanja volju na dobro. Nije to tek spominjanje prošlosti, ili samo kakva godišnjica, nego činjenica koja ima sve vlastitosti sadašnjeg događaja, kojim se Crkva sada, u ovim zbiljskim prilikama, krijepi i spasonosno okorišćuje.

Tako slavi u božićno vrijeme moja duša pri oltaru dolazak božanskog Djeteta ovim riječima časoslova: danas se Krist rodi, danas se Spasitelj pojavio, danas na zemlji pjevaju anđeli.

U svakom mi razdoblju crkvene godine misal i časoslov otkrivaju po novu zraku ljubavi Onoga, koji je za nas zajedno Kralj, Učitelj, Liječnik, Tješitelj, Spasitelj i Prijatelj. Na oltaru, kao i u Betlehemu, u Nazaretu, ili na žalu tiberijadskog jezera, Isus se očituje kao svjetlost, ljubežljivost, nježnost, milosrđe. On nam se tu pokazuje osobito kao utjelovljena Ljubav jer je utjelovljena Bol, On koji se sa smrću bori u Getsemani-u, i koji za nas ispašta grijehe na Kalvariji.

Na taj će se način po liturgiji potpuno rascvasti euharistični život. Utjelovljenje nam je Tvoje,

o Isuse, približilo Boga, pokazujući nam ga vidljiva u Tebi; to isto djelovanje ono sveudilj među nama prosljeđuje kod liturgične proslave svakoga otajstva vjere.

Tako po liturgiji postajemo dionici života Crkve i života Isusova. S Crkvom godimice pribivam svima otajstvima skrovitog, javnog, izmučenog i slavnog života Isusova, i s njom im ubirem plodove. Češće povraćanje blagdanâ blažene Gospe i svetaca stavlja mi pred oči primjere onih koji su najbolje nasljedovali Našega Gospodina u njegovu nutarnjem životu; a to mi daje novo svijetlo i snagu da i u sebi uzgojim Isusove kreposti, i u duše vjernikâ presadim duh Isusova Evandelja.

Ako ja sâm prolazim ravnodušno pokraj blaga crkvene liturgije i ne sluteći koliko se divno bogatstvo u njoj skriva, kako ću onda moći da u svom apostolskom djelovanju ispunim slijedeću želju Pija X.: da vjernici zbilja sudjeluju u Svetim Tajnama i u javnoj i svečanoj molitvi Crkve? A u tome je, veli isti papa, prvi i nenadoknadivi izvor pravog kršćanskog duha. (»Motu proprio« od 22. stud. 1903.).

Da unesem više jedinstvenosti u svoj duhovni život te da se još više s Crkvom ujedinem, nastojat ću, koliko bude moguće, svoje ostale pobožne vježbe nadovezivati na crkvenu liturgiju. Na primjer: odabirat ću radije takav predmet za svoju razmatrajuću molitvu, koji će odgovarati vremenu ili blagdanu crkvene godine. Prema tome ću se i kod pohoda presvetog

Sakramenta više razgovarati sa Isusom u njegovu djetinjstvu, i njegovoj mucu, u slavi, u njegovu životu u Crkvi katoličkoj. U tom liturgičnom smjeru voditi i svoje duhovno čitanje o kojem otajstvu ili o životu koga sveca.

* * *

Moramo se ipak čuvati da krivo ne shvatimo liturgičnog života. To bi nam moglo puno škoditi u nutarnjem životu, osobito jer bi nas oslabilo u duhovnom boju.

Neka nas Bog očuva od pobožnosti koja bi mislila da liturgični život sastoji u pjesničkim užicima, ili u zanimljivom proučavanju vjerske arheologije; ili koja bi vodila do kvietizma sa njegovim krivo shvaćenim mirovanjem što ubija u duši sve pokretne sile nutarnjeg života: strah Božji, ufanje, želju za spasenjem i savršenstvom, borbu proti pogriješcima i napor oko sticanja kreposti.

Daj mi, o božanski Učitelju, da se uvjerim, kako u ovom vijeku zaglušne i pogibeljne zaposlenosti, liturgični život, ma ne znam kako savršen, ne može nadomjestiti jutarnjeg razmatranja.

Neka je daleko od mene sentimentalizam i »pobožnjaštvo«, kojima je liturgični život samo u utiscima i osjećajima, a volja pri tom ostaje robinjom mašte i sjetilnosti.

To ne znači da treba te ostanem neosjetan za svu ljepotu i pjesnički čar liturgije. Naprotiv. Svojim se

pjevanjem i obredima Crkva upravo i obraća na sjetilne naše moći, e da tako potpunije dosegne duše svoje djece, da bolje njihovoj volji razotkrije prava dobra, te da ih sigurnije, lakše i potpunije digne k Bogu.

Smijem dakle uživati u nenatrunjenoj i zdravoj svježini vjerskih istina zorno izraženih u našoj liturgiji; zanositi se pred veličanstvenim prizorom velike svečane mise; upijati miomiris molitava kod zadušnicâ, ili tako dirljivih obreda kod krštenja, svete pomasti, pokopa itd.

Ali nikada ne smijem da zaboravim, kako svi znakovi i sredstva svete liturgije nijesu drugo van pomagala za postignuće jedinoga cilja što ga ima savkoliki nutarnji život: učiniti da umre stari čovjek, e da Ti, o Isuse, namjesto njega uzmogneš živjeti i vladati.

Evo dakle u čemu je pravi liturgični život: biti proniknut liturgičnim duhom, te svetom misom, po molitvama i službenim obredima, uvećati svoje sjedinjenje s Crkvom, i na taj način sve više imati dijela na nutarnjem životu Isukrstovu, u njegovim krepostima, i sve ih bolje odrazivati pred očima vjernikâ.

III. Liturgični duh.

Liturgični život pretpostavlja u duši posebnu sklonost za sve što se odnosi na bogoslužje.

Nekima je Bog dao da im je ta sklonost kao prirođena. Ali će je i drugi, koji nijesu tako sretni, od Boga dobiti molitvom, te proučavanjem i razmišljanjem.

Kasnije kad budemo govorili o koristima liturgičnog života, probudit ćemo u srcu žarku želju da si i mi, po što po to, usvojimo pravi liturgični život. Za sada da se zaustavimo kod toga te vidimo, koja su značajna obilježja liturgičnog života, i kolika mu je važnost u duhovnom življenju.

* * *

Sjediniti se, makar i izdaleka, u društvu s Crkvom, mišlju i nakanom, s Tvojom žrtvom, o Isuse; stopiti svoju molitvu sa službenom i neprestanom molitvom Tvoje Crkve, — kako je već to nešto veliko! Srce običnog kršćanina na taj način sigurnije leti k Bogu, jer se diže na krilima Tvojih molitava, hvale, klanjanja, Tvojih naknadâ i zasluga. Pobožno i s razumijevanjem prisustvovati kod javne molitve svete Crkve; požudno crpsti iz blaga svetkovinâ i svetih obreda, osobito služeći kod mise, ili sudjelujući kod pjevanja ili moljenja dijelova časoslova: tu je, po riječima Pija X., prvi i nenadoknadiivi izvor pravog kršćanskog duha, gdje izravno i neposredno ulazimo u samu misao Crkve Isusove.

Ali kako je istom plemenita zadaća, kada čovjek, na to pozvan po svetom svećeničkom redu ili po svećanim zavjetima, svaki dan stupa pred prijestolje Božje, združen sa anđelima i svecima nebeskim, da kao službeni izaslanik Crkve javno prinosi molitvu Bogu!

A još je od toga neizrecivo uzvišenije dostojanstvo onda, kada kao posvećeni službenik oltara

dijelim svete sakramente i prinosim svetu misnu žrtvu, i tako postajem kao drugi Ti, o moj božanski Otkupitelj!

* * *

Prvo načelo. — Jer sam član Crkve, stoga treba da sam uvjeren, kada kao obični kršćanski vjernik učestvujem kod kojeg liturgičnog obreda, da sam tada združen s čitavom Crkvom; i to ne samo po Općinstvu Svetih, nego i po stvarnom i djelotvornom sudjelovanju kod čina bogoštovlja, što ga Crkva, mistično Tijelo Isuskrstovo, kao društvo prinosi Bogu. Tim sjedinjenjem Crkva materinskom brižnošću olakšava uzgajanje moje duše u kršćanskim krepostima.

Bolje ćemo još razumjeti djelovanje liturgije da sve više živimo unutarnjim životom milosti, ako se sjetimo ovoga: svaka službena molitva, svaki od Crkve ustanovljen obred, ima po sebi neodoljivu moć da od Boga dobije ono što moli: est per se efficacissima. Jer tu nije više samo jedna pojedinačna molitva, makar ona potekla iz ne znam kako pripravna i vruća srca, koja moli ovu ili onu milost; nego je tu i molitva Crkve koja s nama vapije k Bogu; to je glas preljubljene Zaručnice koji uvijek razveseljuje srce Božje, te ga Bog uvijek, na koji god način, uslišava.

Da to što rekosmo ožmemo u dvije riječi, možemo se još i ovako izraziti. Uspješnost naše liturgične molitve da od Boga dobije što moli, sastoji od dva čimbenika: od dobrog djela duše koja se služi ovom **velikom blagoslovinom** svete liturgije (»opus operantis animae«), te od dobrog djela same Crkve (»opus operantis Ecclesiae«). Ta dva čina, duše i Crkve, jesu kao dvije sile koje se slijevaju u jednu, te se jednim istim uzletom dižu k Bogu.

Crkva je Kristova savršeno društvo; njezini su članovi utijesno među sobom ujedinjeni, a određeni su da sačine još savršenije i još svetije društvo: društvo nebeskih izabranika.

Kao kršćanin, ud sam ovoga Tijela, kome je Isus Glava i Život. Takovim me i Ti, o božanski Spasitelj, smatraš; i ja Ti pribavljam posebno veselje, kada dolazeći preda Te u Tebi gledam svoju Glavu, a sebe kao ovcu onoga ovčinjaka kome si Ti jedinim Pastirom, i koji u svom jedinstvu obuhvata svu moju braću Crkve vojujuće, trpeće i slavne.

Apostol me uči ovu nauku koja mi širi dušu i otvara joj daleke vidike. Kao što, veli, u jednom tijelu imamo više udova, tako smo svi skupa samo jedno tijelo u Kristu, a jedan drugome kao udovi (Rom. 12, 4. 5.). A na drugom mjestu kaže: kao što je tijelo jedno, a ima mnogo udova; i opet premda su svi udovi tijela mnogostruki, ipak su jedno tijelo: tako je i Krist (1. Kor. 12, 12.).

To je jedinstvo Crkve Isusove, nerazdjeljive u svojoj cjelini i u svojim dijelovima, čitave u cjelini i čitave u svakome od svojih dijelova; ujedinjene u Duhu Svetom i sjedinjene s Isusom, i tako uvedene u jedinstvenu i vječnu Zajednicu Oca i Sina i Duha Svetog.

Crkva je udruženje vjernikâ koji su pod vladanjem iste oblasti ujedinjeni istom vjerom i istom ljubavlju, i koji teže prema istom cilju, to jest prema utjelovljenju u Krista, i to istim sredstvima. Sva se pak sredstva mogu izraziti jednom riječju: milost, a ovoj su za nas redovite dovodne cijevi: molitva i sakramenti.

Velika molitva, odlično za nas točilo milosti, to je liturgična molitva; molitva same Crkve, koja je moćnija nego molitve pojedinaca ili dapače istih pobožnih udruženja¹⁾, kolikogod ove inače sveto Evandjelje preporučivalo.

Po svetom sam Krštenju utjelovljen pravoj Crkvi, postao sam dijete Božje i ud Kristov: time sam stekao pravo da učestvujem u drugim sakramentima, u molitvama Časoslova, u plodovima svete mise, u oprostima i molitvama Crkve. Mogu se okoristiti svima milostima i svim zaslugama svoje braće.

Po Krštenju sam označen neizbrisivim biljegom koji me opredjeljuje Bogu na službu i štovanje po obredu kršćanske vjere (Billot, de Eccl. I. thes. 2.). Krsnim posvećenjem postajem

¹⁾ Sveti je Alfonso Liguori više cijenio jednu molitvu Časoslova nego stotinu privatnih molitava.

članom kraljevstva Božjeg, i plemena odabranog, kraljevskog svećeništva, svetog naroda (1. Petr. 2, 9.).

Stoga ja kao kršćanin učestvujem u svećeničkoj službi, dakako nekim daljnim i neizravnim načinom: svojim molitvama, svojim dijelom žrtvenog dara, svojim sudjelovanjem kod svete misne žrtve i kod liturgičnih bogoslužjenja Časoslova; ili kad, po savjetu svetog Petra (I. 2, 5.), čestim vježbama kreposti prinosim Bogu duhovne žrtve, sve s namjerom da mu ugodim i s njim se sjedinim, prikazujući mu svoje tijelo kao žrtvu živu, svetu i ugodnu. To je što nam Crkva doziva u pamet kad po svom svećeniku kod svete mise govori vjernicima: molite se, braćo, da moja i vaša žrtva bude primljena... Svećenik također veli u misnom Kanonu: spomeni se, Gospodine, onih koji stoje ovdje, za koje Ti prinosimo, ili koji Ti prinose ovu žrtvu hvale. I dalje: ovu žrtvu nas sluga Tvojih kao i čitave obitelji Tvoje molimo, Gospodine, da dobrostivo primiš.

Na taj se način u liturgiji sve obavlja u zajednici sviju, u korist sviju. Sve se molitve u njoj govore u množini.

Iz ove se tijesne veze jedne iste vjere i istih sakramenata rađa u dušama bratska ljubav, značajno obilježje onih koji hoće da nasljeđuju Isukrsta: po vašoj će međusobnoj ljubavi poznati da ste moji učenici (Iv. 13, 35.).

Te su istine temeljem liturgičnog života, a ovaj mi opet od svoje strane neprestano na njih vraća pažnju.

O sveta Crkvo Božja, koliku ljubav prema tebi u mom srcu užije ova misao: ja sam jedan od tvojih članova, ja sam ud Kristov! Koliku li mi ljubav ona daje prema svima kršćanima, budući da su mi oni braćom te smo u Kristu svi samo jedno! Koliku ljubav za moju Glavu božansku Isukrsta! Stoga sam žalostan, kad te vidim progonjenu, a radujem se kad čujem za tvoje nove tečevine i tvoja slavodobića.

Kolike li radosti kad pomislim, kako posvećujući sam sebe time doprinosim da ti se uveća ljepota, kako tim sudjelujem kod posvećivanja sve djece Crkve, koja su sva mojom braćom, dapače i kod spasenja svekolike obitelji ljudske! To je bila misao vodilja Isusovoj molitvi iza Večere, i prava oporuka njegova Srca: da budu jedno!... Da budu dovršeni u jedno! (Iv. 17, 21. 23.).

U liturgičnoj molitvi slijeva se moja molitva u sveopće suglasje hvalâ što ih Crkva pred prijesto Svevišnjega šalje od svoga postanka, i slat će ih do svršetka vremena.

Ti, o Isuse, hoćeš da ja u svojim molitvama ne zaboravljam ni svojih potreba i koristi. Ali si me, time kako si poredao jednu za drugom prošnje u Očenašu, također poučio, kolika je Tvoja želja da moja pobožnost u prvom redu bude posvećena slavi i hvali Božjoj; i daleko od toga da bude tjesnogrudna, sebična i osam-

ljena, ima ona da me naprotiv navodi da u svojim molitvama obuhvatim sve potrebe svoje braće.

Tvoje je, o sveta Crkvo, poslanstvo u tome, da neprestano novu djecu rađaš svome božanskom Zaručniku, i da je uzgajaš do mjere dobi punine Kristove (Ephes. 4, 13.). Za tu si dakle zadaću dobila u izobilju i sredstava, da je uzmogneš izvršiti. Velika važnost kojom postupaš sa liturgijom dokazuje mi, kako je ova uspješno pomagalo da se uputim u hvaljenje Boga i da razvijem i unaprijedim svoj duhovni život.

Tko Krista pozna bolje od tebe, koja si njegova Zaručnica? Gdje ću dakle ja moći da bolje nađem duh moga Otkupitelja nego u liturgiji, koja je ovjereni izražaj tvojih misli i osjećaja? S tobom ću se dakle, o sveta Crkvo, radovati: *gaudeamus, exsulemus*; s tobom ću jecati: *ploremus*; s tobom ću hvaliti: *confitemini Domino*; s tobom ću prositi milosrđe: *miserere*; s tobom ću se ufati: *sperabo, speravi*; s tobom ću ljubiti: *diligam*. Sa žarom ću se pridruživati tvojim divnim molitvama, e da spasonosna ganuća dublje preuzmu moje srce, te ga učine mekšim i povodljivijim pod tajinstvenim dodirima Duha Svetog te se konačno pretopi moja volja u volju Božju.

* * *

Drugo načelo. — Kada u kojoj liturgičnoj službi nastupam kao predstavnik Crkve¹⁾, Bog

¹⁾ Takovi izaslanici Crkve su svećenici i klerici, te redovnici koji su obvezani na moljenje Časoslova, makar ga molili

tada želi da mu svoje štovanje i poklonstvo prinosim imajući na pameti **službeno svoje opunomoćenje** koje mi je udijeljeno, te da se tako sve više sjedinim sa životom Crkve i uznapređujem u svim krepostima

Kao zastupnik Crkve, e da u njezino ime i u ime sve njezine djece neprekidno prikazujem po Tebi, o Isuse, Bogu žrtvu hvale i molbe, ja sam dakle, prema lijepom izrazu svetog Bernardina Sienskog, *persona publica totius Ecclesiae* os — javna osoba i usta svekolicke Crkve.

Prema tome se kod svakog liturgičnog čina ima da u meni zbude neko podvostručenje, slično kao kod poklisara. Ovaj u svom zasebnom životu nije ništa drugo van jedan privatni čovjek. Ali kada, uzevši na sebe obilježja svoje službe, govori ili radi u ime svog vladara, taj čas on postaje predstavnikom, i tako rekavši samom osobom svoga vladaoca.

Tako je i sa mnom kad vršim liturgične čine. Mome se zasebnom biću pridružuje dostojanstvo koje me zaodijeva javnim poslanstvom, po kojem sam sada službeni izaslanik čitave Crkve.

Kad molim svoj Časoslov, makar i sâm, to ipak ne biva samo u moje ime. Crkva mi stavlja na samo privatno. Tako isto, u svojim kanonski podignutim crkvama, oni koji su tu dužni moliti u zboru (u „koru“) i biti kod zbornih (kapitularnih ili konventualnih) misa. Pa dapače i oni koji, ma da i nisu primili svetih redova, ipak s dopuštenjem Crkve obavljaju službu onih koji su zaređeni, kao n. pr. poslužnici kod svete mise.

usta riječi što ih moleći izgovaram. Na moja se dakle usta Crkva moli, govori i radi po meni, kao što kralj govori i radi po svom poklisaru. Ja sam tada uistinu čitava Crkva, kako se lijepo izražuje sv. Petar Damjan. Stoga i kad sâm molim, govorim i odgovaram u Časoslovu »Gospodin s vama — i s duhom tvojim«, kao da ih je više prisutnih. Po meni se Crkva pridružuje božanskom poklonstvu i štovanju, što ga Isus prema Bogu izvršuje, i prikazuje tako s njime Presvetom Trojstvu klanjanje, zahvalu, otprošnju i molbu.

Ako sam dakle svijestan svoga dostojanstva, kako bih n. pr. mogao započeti svoj Časoslov, a da se u mom biću ne zbude tajanstvena promjena koja me podiže nad sama sebe, ponad mojih naravnih misli, e da me do u dno pronikne uvjerenjem kako sam sada posrednikom između neba i zemlje?

Ovo će me uvjerenje opet snažno obodriti protiv moje strašljivosti u duhovnoj borbi, i podupirat će me da provodim uzoran život, što ga Bog iziskuje od onoga koji preda nj dolazi kao predstavnik svete Crkve. »Isto tako kao što ljudi od tebe zahtijevaju svetost kad stupaš pred njih kao poklisar od Boga im poslan, zahtijeva to i Bog kad stupaš preda nj kao posrednik ljudi kod njega. A posrednik, to je zagovaratelj zemaljske bijede poslan pred pravdu Božju. A dva su uvjeta, veli sv. Toma, potrebita zagovorniku, da bude povoljno primljen. Prvi je, da bude dostojan predstavnik naroda koji ga šalje; a drugi, da je prijatelj vladaru kojemu je poslan. Svećeniče kojemu nije stalo do svoje svetosti,

zar bi ti mogao biti dostojan predstavnik kršćanskog puka, ako nijesi i sâm savršen izražaj kršćanskih kreposti? A zar bi mogao biti prijateljem Bogu, ako mu nijesi ni vjernim slugom? — Ako je pak tako stalo sa neodlučnim, mlitavim posrednikom, daleko više to vrijedi za posrednika koji je u grijehu; jer tko bi mogao izreći kako je u sebi protuslovan ovaj zlosretni položaj u kojemu se on nalazi? »Molite se za me, moj Oče, vaša riječ kod Boga puno vrijedi«, tako ti govore dobre duše; a hoćeš li da znaš koliko vrijedi ta zaštita za koju si tako zamoljen? Evo šta odgovara sv. Augustin: *Plus placet Deo latratus canum quam oratio talium clericorum.* (Serm. 37.)«. (Caussette, *Manrèze du Prêtre.*)

* * *

Treće načelo. — Ako sam **svećenik**, moram, kad posvećujem presvetu Euharistiju ili dijelim sakramente, u sebi oživiti uvjerenje da sam **službenik Isukrstov**, dakle »drugi Krist«; treba da sam osvjedočen, kako o meni ovisi te nađem u vršenju svoje svećeničke službe one posebne milosti, koje mi trebaju za postignuće kreposna svećeničkog života.

Tvoji vjernici, o Isuse, jedno su Tijelo, ali u tom Tijelu svi udovi nemaju istoga čina (Rom. 12, 4.). Milosti su različne (1. Kor. 12, 4.).

Htio si da Crkvi vidljivu ostaviš svoju Žrtvu, zato si joj povjerio Svećenstvo, kome je glavna svrha

da nastavlja Tvoje žrtvovanje na oltaru, zatim da po sakramentima dijeli Tvoju Krv, i da posvećuje Tvoje otajstveno Tijelo, Crkvu, razlijevajući u nju Tvoj božanski Život.

Vrhovni Svećeniče, Ti si me od vijeka odlučio odabrati i posvetiti svojim Službenikom, da po meni izvršuješ svoje Svećeništvo¹⁾. Predao si mi svoju moć, e da mojim sudjelovanjem izvedeš djelo veće nego što je stvaranje vasiona, čudo naime Pretvorbe, po kojem ostaješ kao Žrtva i Bogoštovlje u svojoj Crkvi.

Zar ne dokazuje neku pravu istovjetnost između Tebe i mene to, što su tako ujedinjene Tvoja i moja osoba kada kod mise izgovaram riječi: Ovo je Tijelo moje, Ovo je kalež Krvi moje; i Ti ove riječi mojih usta usvajaš pod svoje, te se Tvoja volja pri tome činu posvema sljubljuje s mojom?

Alter Christus — drugi Krist! Tu riječ proživljujem u sebi uvijek kad dijelim ostale sakramente. Samo Isus može kao Otkupitelj reći: ja te krstim, ja te odrješujem, i tako vršiti vlast koja je, kao i stvaranje, svojstvena samo Bogu. I ja izgovaram te iste riječi. A na njih Anđeli paze još pozornije nego li na onaj prvi *Fiat* koji je iz usta

¹⁾ „On je glavni Svećenik koji, u svim i po svim svećenicima Novog Zavjeta, žrtvuje. Stoga je naime, jerbo je bio Svećenik na vijeke, ustanovio Apostole Svećenike, da po njima izvršuje svoje Svećenstvo.“ (De Lugo, *De Euch.* d. 19., s. 6., n. 86.).

Božjih kod stvaranja oplodio prazninu: jer su one, o čuda, kadre da dovedu Boga u čovječju dušu, i da je učine djetetom Božjim koje učestvuje u samom sopstvenom životu Božjem.

Stoga kod svakog svećeničkog čina kao da čujem gdje mi Ti, Isuse, ovako govoriš:

»Budući da si, o svećeniče, ovako tijesno sa mnom združen, zar je moguće da svojevolumno zaboraviš na dužnost kojom si obvezan nasljedovati me i obući se u mene, kako kaže Apostol?

»Daleko to bilo od tebe! Uvijek možeš računati na moje milosrđe, kadgod je po srijedi samo čovječja slabost u svagdanjim tvojim pogrješkama, ako ih dakako odmah požališ i ispraviš. Ali hladnokrvno se odlučiti za stanovište nevjernosti prema meni, te se bez grizodušja vraćati na vršenje svoje uzvišene službe, to bi sigurno značilo izazivati moju srdžbu!

»Razlika između službe starozavjetnih i novozavjetnih svećenika duboka je kao ponor. Pa ipak, kad su već prijetili Sionu moji proroci radi grijeha puka ili njegovih vladara, poslušaj što je imalo doći zbog prekršaja što su ih počinjali svećenici: navršio je Gospodin gnjev svoj, izlio je jarost srdžbe svoje; i zapalio je vatru na Sionu, i temelje mu proždera... zbog opaćina svećenika njegovih (Thren. 4, 11. 13.).

»Stoga s tolikom strogošću i zabranjuje moja Crkva svećeniku da uziđe na oltar ili da podjeljuje

sakramente, kad ima na savjesti i jedan samo smrtni grijeh!

»Nadahnuti od mene, ona ide još dalje. Ona te svojim obredima stavlja pred izbor: ili biti svesrdnim, ili biti varalicom. Valja ti se odlučiti ili živjeti nutarnjim životom, ili da mi, od početka do kraja, izrazuješ ono što ne misliš, i da od mene moliš čega ne želiš.»

Teško bi se pak varao svećenik, kad bi se kušao opravdavati tim, što su puno više od njega obvezani redovnici da nasljeduju Isusa i da se trude oko nutarnjeg života. Tako govoriti, znači pobrkati pojmove.

Da teži za svetošću, redovnik se u tu svrhu obvezuje upotrebiti neka određena sredstva: zavjete poslušnosti i siromaštva, vršenje redovničkog Pravila. Ja pak kao svećenik nijesam vezan na ta sredstva, ali sam dužan težiti za istim ciljem i ostvariti ga u sebi, i to sa mnogo više razloga nego redovnička, Bogu posvećena duša, kojoj nije povjereno dijeljenje božanske Krvi.

Sveti predmeti, što svećenika okružuju: oltar, ispovjedaonica, krstionica, posvećeno posuđe, rubenina i nakiti, sve mu to dovikuje riječi: *Imitami quod tractatis*¹⁾. Očistite se vi koji nosite posuđe Gospodnje (Is. 52, 12.). Kâd i kruhove prinose Bogu, i zato će biti sveti (Levit. 21, 6.). I tim bih se manje mogao izgovoriti, ako bih se

¹⁾ „Nasljedujte ono čim se bavite.“ (Pontificale Rom.)

oglušio na ove pozive, što je svaki od ovih svetih čina također prigoda u kojoj od Isusa dobivam djelujuću milost u dušu.

Stavi, Gospodine, na glavu moju kacigu spasenja... Opaši me pojasom čistoće... Da se udostojiš oprostiti sve moje grijehe. Daj mi da uvijek prianjam uz Tvoje zapovijedi i ne dopusti mi ikad se odijeliti od Tebe, i t. d. Molitve što ih ovako stavlja Crkva na usta svećeniku, ne moli ih on za se sam: to s njim mole svi pravi vjernici, sve gorljive, Isusu posvećene duše, svi članovi crkvene hierarhije, koji moju siromašnu molitvu prihvaćaju i čine svojom. Njihov se vapaj diže k božanskom Prijestolju. U njemu Ti, o Isuse, čuješ glas svoje Zaručnice. I kad su Tvoji službenici odlučili poraditi oko svog unutarnjeg života, te svoja srca dovedu u suglasje sa svojom službom, onda Ti uvijek uslišavaš prošnje svoje Crkve koja se moli za njih.

Kod svakog ću dakle svoga svećeničkog čina širom otvoriti srce djelovanju Isusovu, koje će me, uza sve zapreke, napuniti svijetlom, utjehom i snagom: tako da će mi misli, osjećaji i volja biti jedno sa Isusom, kao što sam s njim postao jedno u oltarskoj žrtvi i u Otkupljenju duša.

* * *

Da u nekoliko riječi sažmemo spomenuta tri glavna načela liturgičnog života.

Cum Ecclesia — s Crkvom. Kad se kao obični kršćanin sjedinjujem s Crkvom, ovo me sjedinjenje poziva da se prožmem istim osjećajima kao i Ona.

Ecclesia — Crkva. Kad sam ja sama Crkva, kad nastupam kao njezin Poklisar pred Prijestoljem Božjim, ovo me još jače potiče da usvojim njezine osjećaje, e da budem manje nevrijednim upravljajući riječi k triput svetom Veličanstvu, te vršim službenom molitvom što plodniji apostolat.

Christus — Krist. Nu kad sam drugi Krist, po učestvovanju na svećeništvu Kristovu, tko bi tada mogao, o Isuse, da riječima iskaže Tvoje snažne pozive kojima bi nas htio sebi sve više upriličiti, e da Te tako očitujem vjernicima te ih apostolatom primjera povedem za Tobom.

IV. Plodovi liturgičnog života.

a) Po liturgičnom će životu sva moja djela od početka do kraja biti proniknuta svrhunaravnim duhom.

Kako li nam je inače teško, raditi trajno iz svrhunaravnih poticaja! Moje sebeljublje, uz pomoć sotone i stvorova, kako lako izmakne moju dušu ispod utjecaja Isusa što živi u meni!

Koliko puta na dan, radi nepažnje ili nevjernosti potamni i posrne naša dobra nakana, koja nam jedina može da učini djela zaslužnim i apostolat plodnim! Jedino za cijenu neprestanih naprezanja mogu, uz pomoć Božju, moja djela proistjecati iz milosti Božje

koja ih upravlja k Bogu kao zadnjem cilju svega.

Za ta je pak naprezanja potrebna molitva. Ali kolike li istom razlike, ako ih vršim u krilu liturgičnog života! Molitva i liturgični život dvije su složne sestre. Molitva obavljena prije mise i časoslova baca me u naručaj svrhunaravnosti. Život mi liturgični daje sredstvo, da molitva pronikne sva djela moga dana.

* * *

Kako mi je lako, o sveta Crkvo, u tvojoj školi steći naviku, da svome Stvoritelju i Ocu odajem ono štovanje koje mu po pravu pripada. Ti si Zaručnica Onoga koji je sam po sebi najodličnije Poklonstvo, Zahvala, Naknada i Posredovanje. Stoga ti i meni po liturgiji saopćuješ onu žeđu koju je imao Isus da proslavi svoga Oca. Odati Bogu slavu: to je prva svrha što si je imala kad si ustanovila liturgiju; u njoj mi neprestano i javno vršimo krepost bogoštovlja¹⁾, najodličniju iza bogoslovnih kreposti vjere, ufanja i ljubavi.

Liturgija proniče i zahvaća sve moje biće; ona je izraz moje ovisnosti o Bogu u svim mojim moćima i sposobnostima. Liturgični obredi: poklecanje, nakloni, simboli, znakovi, pjevanje,

¹⁾ Krepost bogoštovlja („virtus religionis“) označuje sv. Toma kao krepost kojom Bogu iskazujemo dužnu čast; tako n. pr. prikazivanjem žrtava itd.

riječi — sve to progovara mojim očima i ušima, osjetima, mašti i srcu, i sve diže i upravlja k Bogu. Tako su se u liturgiji sve moje moći složile da mi učvrste duh u neprestanom sjećanju na vječna dobra, da za njima srce zagriju i oduševе, a volju potaknu te ih često od Boga moli i neumorno k njima teži. Ako se, sa željom da se njim okoristim, prepustim ovom liturgičnom uzgoju, nije moguće te se u meni, kao neka navika ili neko duševno stanje, ne razvije pravi nutarnji život.

* * *

Liturgija je škola koja me uči sjećati se prisutnosti Božje; prisutnosti našega Boga, onakova kakovim nam ga je otkrilo Utjelovljenje Sina Božjega! Ili još bolje: škola prisutnosti Isusa i Božje Ljubavi.

Ti sam, o Isuse, po liturgiji nastavljaš veliku nauku i veliko očitovanje ljubavi. Ja te sve više i više nazrijevam, ne poput povjesničara koji te gleda zastrta vijekovima, niti kao bogoslov-učenjak, to jest kroz dalekozor napornog umovanja. Ti si mi posve blizu. Ti si uvijek Emanuel, s nama Bog, s Crkvom tvojom, dakle i sa mnom. Ti si onaj s kojim živi svaki ud Tvoje Crkve, Onaj koga liturgija uvijek u prvi red izvodi preda me kao uzor i cilj moje ljubavi.

Slijedom svetkovinâ crkvene godine, štivom odabranim iz Tvog Evanđelja ili iz spisa apostolskih, divotnim zrakama kojima obasjava Tvoje sakramente a osobito Tvoju Euharistiju — svim time Crkva čini da

Ti živiš usred nas i da slušamo kucaje Tvoga Srca.

Vjerovati da Isus živi u meni i da u meni hoće da djeluje, ako mu se ne usprotivim — to je ona jaka poluga svrhunaravnog života, što mi je daje molitva. U tu mi svrha liturgija pruža raznolikih i osjetnih sredstava da se, često puta preko dana, hranim kršćanskom istinom o milosti Božjoj, Isusom koji se moli i djeluje sa svakim od svojih udova što im je on životom, i s kojima je jedno u ljubavi.

Kako li će na taj način ojačati i srčanim postati moj nutarnji život, ako si ovako predočim Isusa da živi i da mi je uvijek nazočan! I kad moj svrhunaravni život bude od mene zahtijevao kakav čin samozataje i odricanja; izvršenje koje teške dužnosti; ili da podnesem koju bol ili nepravdu: koliko li će ta duhovna borba, krepost, kušnja, izgubiti od svoje bolnosti ili neugodnosti, kad ne budem više vidio pred sobom samo gô Križ, nego i Tebe, Spasitelju, na njemu prikovana, gdje mi pokazuješ svoje Rane, i tražiš od mene ovu žrtvu kao dokaz moje ljubavi.

Liturgija mi opet pokazuje da moja ljubav nije osamljena, i da nijesam sâm u borbi protiv grješne naravi, protiv naturalizma koji me neprekidno nastoji oboriti u blato. Crkva me materinskom brigom prati, daje mi udjela u zaslugama milijunâ dušâ s kojima sam u zajednici, i koje govore istim jezikom službene ljubavi kojim i ja, te me uvjerava da me Nebo i Čistilište u borbi pomažu i bodre.

* * *

Ništa nije tako podesno da dušu čovječju i sva joj djela upravi k Bogu, kao spomen na vječnost.

U liturgiji me sve podsjeća na »zadnje stvari«. Neprestano se vraćaju riječi: Život vječni, Nebo, Pakao, Smrt, Vijek vijekova.

Molitve za pokojne, obredi pogreba stavljaju mi pred oči smrt, sud, beskonačne nagrade i kazne, cijenu vremena, potrebu čišćenja duše ili ovdje ili u čistilištu, da uzmogne ući u raj.

Svetkovine svetaca govore mi o slavi i kruni što i mene čeka ako pođem njihovim tragom.

Tim naukama, obredima, simbolima koji predočuju božanska otajstva, Crkva mi neprestano dovikuje: draga dušo, upri pogled u beskrajne vijekove, e da ostaneš vjerna svojoj lozinci: Bog u svemu, uvijek, posvuda.

Tako mi se duša nalazi neprestano dignuta iznad zemlje, i upravljena sad put bogoslovskih kreposti, sad put straha Božjeg, mržnje na grijeh i na duh svjetski, sad prema odricanju, raskajanosti, pouzdanju ili duhovnoj radosti.

b) Liturgični je život snažno pomagalo, da svoj nutarnji život uravnam prema Isusovu životu.

Tri osjećaja vladaju Tvojim Srcem, božanski Učitelju: posvemašnja ovisnost o nebeskom Ocu, dakle savršena poniznost; žarka i sveopća ljubav za ljude, i duh žrtve.

Savršena poniznost. Kad si unišao u svijet, rekao si: evo me, Oče, da činim tvoju volju (Hebr. 10, 5. 7.). Često si sam isticao, da se sav tvoj najdublji i najnutarniji život sastoji u želji, da uvijek činiš ono što se tvom Ocu sviđa (Iv. 8, 29; 4, 34; 6, 38.). Ti si, o Isuse, sama poslušnost, ti koji si postao poslušan do smrti, i to do smrti na Križu (Fil. 2, 5.). Još i sada se pokoravaš svojim svećenicima. Na njihovu riječ silaziš na zemlju: Gospod koji sluša glas čovječji (Jos. 10, 14.).

Kolika li je u liturgiji za mene škola poslušnosti, ako mi se srce prepusti i najmanjim obredima da ga ovi uzgajaju u ovisnosti o Bogu i u kroćenju neobuzdane slobode. Tako se u svetim obredima pokoravam Crkvi i po njoj Isusu; radim u njezino ime, sjedinjujem se s njom. Vjerno vršenje i najmanjih liturgičnih propisa (rubrikâ) učinit će da ću moći upokoriti svoju oholost i u mnogo težim prigodama. »Tko je vjeran u najmanjem, bit će vjeran i u većim stvarima.« (Luk. 16, 10.).

Kadgod izgovaram riječi Po Gospodinu našem Isusu Kristu, kojima se svršavaju gotovo sve liturgične molitve, uvijek se iznova moram sjetiti da sâm po sebi ne mogu ništa, upravo ništa, osim griješiti ili činiti djela koja mi nijesu zaslužna za nebo. Sve me proniče uvjerenjem, kako je potrebno da se često molitvom utječem k Isusu, ako neću da mi se život zagubi u varavim utvorama. Liturgija je **škola molitve**, dakle škola poniznosti.

Daj mi, o Isuse, da se okoristim ovom neprekidnom podukom svete liturgije, da se u meni sve više ojača živi osjećaj kako sam malen, kako sam u Hostiji, što je tvoje otajstveno Tijelo, ja samo jednom skromnom česticom, te sam tek jedan slab glas u onom beskrajnom suglasju hvalâ što si im Ti pročelnikom.

Liturgija će me poučiti sve više i više, da će poniznost učiniti te će ovaj glas biti sve čišćim, a ova čestica sve bjeljom.

Sveopća ljubav. Tvoje je Srce, o Isuse, na sve ljude proširilo svoje otkupiteljsko poslanje.

Onome kriku Žeđam što si ga Ti umirući zavapio prema svijetu, i što ga sveudilj nastavljaš tako da odjekuje na oltaru, u svetohraništu i sve do vratâ Tvoje vječne slave, — mora da, i kod običnoga kršćanina, odgovori u duši živa želja posve se žrtvovati za svoju braću, žarka žeđa za spasom svih ljudi i za raširenjem Evanđelja; velika gorljivost u promicanju svećeničkih i redovničkih zvanja, i neumorne molitve e da shvate vjernici kolike su im dužnosti, a Bogu posvećene duše upoznaju koliko trebaju nutarnjega života.

Koliko više ove želje moraju da raspale dušu Tvojih svećenika, kojima sveti obredi dozivaju u pamet, da si im Ti u svom otajstvenom Tijelu dao poizbor mjesto e da Ti utjelove što više dušâ, i da su oni suotkupitelji, posrednici što moraju da među predvorjem i oltarom (Joel 2, 17.) oplakuju grijehe svijeta, te se posvećuju ne samo za sebe, nego da

uzmognu i druge posvećivati. Oni treba da uzgajaju, vode i poučavaju duše, da u njih pretaču Tvoj Život, o Isuse: ja posvećujem sam sebe da i oni budu posvećeni (Iv. 17, 19.).

Dakako, svećenik ima poizbor dio od plodova svoje mise i svog Časoslova. Ali Crkva hoće da prvi dio ide ponajprije za čitavu zajednicu duša za koje Crkva ima da se brine: ponajprije što ti prinosimo za tvoju svetu Crkvu katoličku (Kanon Mise). Crkva pronalazi tisuću sredstava da mi proširi srce i upriliči moj nutarnji život sa Isusovim.

Po liturgičnom životu treba da se u nama poveća sinovska ljubav za svetu Crkvu i za zajedničkog Oca vjernikâ; da postanemo još odaniji i poslušniji svojim crkvenim poglavarima, i sjedinimo se s njihovim brigama; da nikad ne zaboravimo da Isus živi u svakome od onih s kojima smo dnevimice u saobraćaju, i da ih On nosi u svom Srcu: da stoga budemo prema njima puni uslužnosti, strpljivosti, popuštanja i podnašanja, kao vjeran odraz krotkosti blagoga Spasitelja.

Liturgija podržava u meni osjećaj da u nebo mogu samo po Križu; da su moje hvale, poklonstva i žrtve za nebo zaslužne samo po Isusovoj Krvi; i da treba te nebo stećem u zajednici sa svim kršćanima, jer ću ga i uživati skupa sa svim izabranicima, s kojima ću navijeke po Isusu nastaviti onaj skladni pijev hvalâ kojemu sam se pridružio ovdje na zemlji.

Duh žrtve. O Isuse, Ti si čitav svoj zemaljski život učinio sveudiljnom žrtvom, jer se čovječanstvo može samo žrtvom spasti.

Kad sam kao svećenik jedno s Tobom, o raspeti Spasitelju, kod prikazivanja svete mise, hoću da s Tobom budem također **žrtvom**. Sve u Tebi kruži oko Tvog Križa. Sve što je u meni neka kruži oko svete mise. Ona neka bude središtem i suncem mojih dana, kao što je Tvoja žrtva središnjim činom čitave liturgije.

Ova mi svojim oltarom i svetohraništem neprestano svraća misao na Kalvariju, i tim neka mi bude školom u kojoj ću primiti duh žrtve. U njoj kad učestvujem u osjećajima Tvoje Crkve, o Isuse, time i u Tvojim imam udjela, ostvarujući riječi sv. Pavla: to osjećajte u sebi što i u Kristu Isusu (Fil. 2, 5.), i ono što mi je rečeno kod svetog ređenja: nasljedujte ono čim se bavite.

Misal, obrednik i časoslov na najrazličnije načine, već samim onim nebrojeno puta opetovanim znakovima križa, sjećaju me da je iza grijeha postala žrtva zakonom čovječanstva, i da vrijedi samo kad je s Tvojom sjedinjena. Vratit ću Ti dakle žrtvu za žrtvu, božanski moj Otkupitelju, i združiti tu svoju žrtvu sa žrtvom na Golgoti i s nebrojenim misama prikazivanim neprekidno po čitavu svijetu.

Liturgija će mi olakšati ovo žrtvovanje sama sebe, da sve više nadopunim za njegovo Tijelo

koje je Crkva ono što još manjka od muka Kristovih (Kološ. 1, 24.).

Doprinijet ću i ja svoj dio k toj velikoj žrtvi sastavljenoj od žrtava svih kršćana. I ova će se žrtva dizati k nebu da okaje grijehe svijeta te nad vojujuću i trpeću Crkvu pritegne plodove Isusova Otkupljenja.

c) Po liturgičnom životu živim nebeskim životom.

Naš je boravak na nebu, govoraše sv. Pavao (Fil. 3, 20.). A gdje bih mogao taj zadatak lakše izvršiti nego u liturgiji? Ova zemaljska liturgija nije li odjek nebeske liturgije što je opisa Ivan, ljubljени učenik, u svom Otkrivenju? Kad pjevam ili molim svoj časoslov, ne vršim li istu službu kojom su Anđeli počašćeni vršeći je pred prijestoljem Vječnoga? Završetak svakoga psalma, svakog himna, svake molitve u bogoslužju, ne baca li me nice na poklon pred presvetim Trojstvom?

Nebrojeni me blagdani svetaca dovode da provodim život u povjerljivom općenju s mojom braćom u raju, koji me štite i mole se za mene. Blagdani mi Preblažene Djevice dozivaju u pamet da imam tamo gore predobru i svemoguću majku, koja neće mirovati dok me sebi do nogu ne vidi u sigurnosti u kraljevstvu Sina svoga. Svi ovi blagdani, kao i otajstva moga dragog Spasitelja, osobito Božić, Uskrs i Uzašašće, bude nam u srcu i podržavaju nostalgiju za nebom: a ovu čežnju za nebe-

skom domovinom sveti Grgur smatra jamstvom da smo preodređeni za nebo.

V. Kako ćemo provoditi liturgični život.

Šta da kažemo o isprici, kojom bi neko navađao poslove svoje službe kao razlog, zašto se izmiče onome naporu što se od nas iziskuje, ako hoćemo da provodimo liturgični život? Odgovor je na to veoma jednostavan, jer za dobro i pravilno vršenje liturgičnih čina ne treba više vremena nego ga treba za mrtvo i nesmišljeno vršenje. Odgovara nam na spomenutu ispriku i primjer tolikih sluga Božjih, koji su uza svu ogromnu zaposlenost bili poizbor liturgične duše.

a) Daljna priprava.

Potrebit mi je prije svega velik **duh vjere** za sve što se odnosi na bogoštovlje. Anđeli i Sveci gledaju Boga licem u lice, i ništa ne može da odvрати njihova duha od uzvišene im službe, koja je jedna od sastavnih dijelova njihove neizrecive radosti. Ali ja, još podvrgnut slabostima čovječje naravi, kako bih se mogao održati u sjećanju na prisutnost Božju kad s Crkvom govorim Bogu, ako On u meni ne razvije dar vjere što ga primih na krštenju?

Neka me Bog očuva od toga, da smatram liturgične čine kao neku rabotu koje se treba što brže osloboditi, ili da im se podvrgnem zato što je s njima spojen dar u novcu itd. Nadam se također, da se neću nikada

usuditi progovarati Bogu tri put svetom, ili svete obrede vršiti, bez dužnog poštovanja, i onako bezobzirno kako bih se sramio postupati sa najposljednjim slugom. Ne bih htio da ikada sablaznim koga onim što je određeno da saziđuje i na dobro pobuđuje. Ipak mogu li da predvidim gdje ću se zaustaviti, ako bih počeo popuštati u duhu vjere i u pažnji nad samim sobom?

O moj Bože, ako sam već počeo padati niz ovu strminu, udostoj se zaustaviti me, ili, da bolje kažem, daj mi tako živu vjeru, te me do u dno pronikne i moju volju sve više zanese ona velika važnost što je liturgični čini imaju u Tvojim očima.

Duh vjere iziskuje da poznam liturgične propise (»rubrike«) i da ih izvršujem. Ni najljepše misli o liturgiji neće pred Bogom opravdati moje nemarnosti. Ne mari što sâm po sebi za taj posao nemam sklonosti: dosta mi je samo pomisliti da se Bogu sviđa moja poslušnost i da će mi puno koristiti.

Kod godišnjih svojih duhovnih vježbi neću nikad propustiti ispitati se o ovoj stvari obzirom na misal, obrednik i časoslov.

Ako imam donekle razvijen liturgični duh, moja će duša u Psalmima crkvenog bogoslužja zapaziti Isusa predskazana osobito u njegovu trpećem životu, i naći će u njima proročkim duhom izražene osjećaje što ih je Isusovo Srce upravljalo Bogu za vrijeme svoga smrtnog života na zemlji.

Naći će u njima na divan način unaprijed ožete glavne nauke Isusova Evandjelja.

Pod istim će velom svetih Psalama čuti glas Crkve, koja u svakovrsnim kušnjama nastavlja Isusov život, te u svojim borbama i svojim pobjedama očituje Bogu onakove iste osjećaje kao i njezin božanski Zaručnik; osjećaje, što ih, u svojim borbama i porazima, kao i u svojim pobjedama i utjehama, može da na sebe primijeni svaka duša u kojoj se očituje život Isusov.

Time što u mom duhovnom čitanju imadne Sveto Pismo svoje stalno mjesto, razvit ću u sebi veselje za liturgiju i olakšat ću razumijevanje i pozornost na riječi bogoslužja.

U svakom ću liturgičnom sastavku otkriti neku središnju misao, neku ideju oko koje kruže razne pouke.

Sve ovo što rekosmo, snažno je oružje mojoj duši proti nestalnosti mašte, osobito ako se budem znao okoristiti svetim znakovima, simbolima. Crkva se njima služi kao jezikom koji progovara sjetilima, te si ova podvrgava prikazujući im u osjetnom obliku svete istine. Agnoscite quod agitis, rekla mi je Crkva kod ređenja: upoznaj ono što radiš. Sveti obredi, rubenina, predmeti, odijelo: svemu majka Crkva daje značajan glas. Ovim tako djetinjski bezazlenim, a ujedno veličajnim jezikom Crkva hoće da po meni obuzme i razgrije pamet i srce vjernikâ: a kako će to postići, ako ja sâm nemam ključa te propovijedi?

b) Neposredna priprava.

Prije molitve pripravi dušu svoju (Eccli. 18, 23.). Neposredno prije mise i prije moljenja časoslova probuditi u sebi miran, ali odlučan čin sabranosti, da se otkinem od onoga što se na Boga ne odnosi, te da svoju pozornost stalno na Njega upravim. Onaj kome hoću da govorim, Bog je.

Ali je on i moj Otac. S onim strahopočitanjem što ga i sama Kraljica Anđelâ osjeća kad govori sa svjcim božanskim Sinom, spojiti ću i priprostu bezazlenost, koja čini, da ima dušu malog djeteta i sam starac kad se molitvom obraća na beskrajno Veličanstvo.

Ovo priprosto i pouzdano moje ponašanje pred nebeskim Ocem bit će prostodušan izraz mog uvjerenja da sam sjedinjen sa Isukrstom, da, uza svu svoju nevrijednost, zastupam Crkvu, te da u molitvi imam za drugove nebeske duhove: na očigled Anđelâ pjevati ću ti (Ps. 137.).

Samo će toliko u meni napredovati duh liturgični, koliko postanem djetetom, da djetinjom dušom, bez ispitivanja i pretresanja, primim iz ruku Majke moje, Crkve, sve što mi ona daje u liturgiji da nahrani moju vjeru. Onda ćemo osjetiti svu poeziju što je liturgija odrazuje, i svu korist što nam je daje.

Onda će se moja duša lako staviti u stanje iskrenog poklonstva prema Bogu i u tom će stanju ustrajati diljem liturgičnih čina. A o tom što savršenijem poklonstvu ovisi za mene ne samo korist i zasluga

liturgičnih čina, nego i utjeha s njima spojena, što mi je Bog daje da me pokrije u apostolskim naporima.

Hoću dakle da se liturgijom Bogu klanjam, sjedinjujući se s poklonstvom Boga-Čovjeka. To ću sjedinjenje izvršiti više jednim zamahom svoje volje i srca, nego li naprezanjem glave.

Hoću, a pomoći će me Tvoja milost, o Isuse, koju ću si izmoliti promišljeno izgovarajući kod Časoslova: Bože u pomoć mi priteci, a u misi Introibo.

Ako mi pođe za rukom, da mi u liturgičnom životu pamet otvori daleke lijepe vidike mojoj vjeri, ili da u njemu osjetim kakovo pobožno ganuće u svom čuvstvovanju, tim neka mi se volja okoristi, jer će joj tako biti olakšano poklonstvo što ga Bogu duguje. Ali treba da se sjetim načela po kojemu se sjedinjenje s Bogom zbiva u vršici duše, u volji, pa se stoga ono može izvršiti i u stanju nutarnje tmine ili suše, budući da se tada upire na samu vjeru.

c) Obavljanje liturgičnih čina.

Hoću da ostanem klanjaoce diljem svakog liturgičnog čina: u toj jednoj riječi sva je metoda dobrog obavljanja liturgičnih čina. Molimo od Gospodina taj dar, izražen onim trima riječima u uvodnoj molitvi časoslova, koje veoma zgodno određuju pravo držanje mog tijela, moje pameti i mog srca za vrijeme molitve: *digne, attente, devote* — dostojno, pozorno i pobožno.

Dostojno. — I moje tijelo treba da očituje, ne samo da znam kome u molitvi progovaram i što govorim, nego da mi i srce kod toga radi, kad usta govore. To ću pokazati ozbiljnim svojim držanjem tijela, tačnim izgovaranjem riječi — polaganijim u glavnim dijelovima, brižnim obdržavanjem liturgičnih propisa (rubrikâ), naglaskom i izrazom glasa, načinom kako se križam i kako poklečem itd.

Ovo vanjsko držanje često odlučuje, hoće li sveti obredi vršiti plodonosan apostolat na vjernike, ili će im biti na sablazan. Kod mnogih će duša mnogo manje djelovati propovijed osrednjeg svećenika, nego li liturgični obredi kod krštenja, pokopa, a osobito kod mise, što ih vrši pravi svećenik, od koga u takim prigodama odsijeva velika vjera, skrušenost i pobožnost. Riječi njegove i obredi jesu strelice, kadre da pogode i ganu ta srca. Liturgija im, tako proživljena, odrazuje sigurno Otajstvo, nevidljivu zbilju, te ih potiče da i oni zazovu onoga Isusa koji im je gotovo nepoznat, ali s kojim oni osjećaju da je ovaj pravi svećenik u povjerljivu saobraćaju.

Naprotiv je udarac ili i smrt za vjeru u dušama, kada razočarane zavape: »nije odista moguće da ovaj svećenik vjeruje u Boga i ima straha Božjega, kad ovako moli, krsti, misu čita«. Kolike li odgovornosti!

Kad sam kao đak pohađao neko sveučilište, gdje sam bio daleko od svakog »klerikalnog« utjecaja, imao sam slučajno prigodu da neopažen promatram jednog svećenika pri moljenju časoslova. Njegovo držanje puno

strahopočitanja i pobožnosti bilo mi je kao neka objava, i u meni se je probudila živa potreba da se odsele i ja molim nastojeći nasljedovati ovog svećenika. Crkva mi se je prikazala dostojno ostvarenom u ovom njezinu službeniku koji je u saobraćaju sa svojim Bogom.

»Naprotiv, priznala nam je nedavno jedna iskrena duša, kad sam vidio kako je moj župnik na juriš izgovorio svoju misu, bio sam preneražen i uvjeren da sigurno nema vjere. Od toga se časa više nijesam mogao moliti, pa ni vjerovati, i neki me je osjećaj odvratnosti odonda daleko držao od crkve, samo da ne moradnem opet gledati onoga svećenika kako misi.«

Pozorno. — Gorljivo ću nastojati da iz svetih riječi i obreda usrčem sve što je podesno da mi nahrani srce.

Jedamput ću svratiti pozornost na doslovni smisao liturgičnih izreka: *mens concordet voci*, kako veli Pravilo sv. Benedikta — neka je pamet u skladu sa riječju. Pri tome mogu ili pratiti smisao svake izreke, ili pak, sve nastavljajući čitanje, da dugo razmišljam jednu riječ koja me se je više dojmila, sve dok ne osjetim potrebe da na drugom cvijetu potražim meda pobožnosti.

Drugi put će se moja pamet pozabaviti otajstvom tog dana ili glavnom idejom pojedinih liturgičnih vremena.

Ali uloga pameti ima da ostane sporednom: ona ima samo da hranom opskrbljuje volju i pomaže je da se održi u stanju klanjanja ili da se iz-

nova k tome stanju mirno ali odlučno povrati iza kakve rastresenosti koja nadode.

Pobožno. — Ovo je glavna točka. Sve mora da je upravljeno prema tome da svaki liturgični čin bude čin pobožnosti, dakle čin srca.

»Naglost je smrt pobožnosti,« to je načelo što ga je o časoslovu i o misi izrekao sv. Franjo Saleski. Stoga ću sebi staviti za dužnost, da oko pola sata posvetim svojoj misi. Bez milosrđa ću odstraniti sve izlike da skratim vrijeme toga središnjeg i najvažnijeg čina čitava dana. Ako me stečena navika sili da krnjim riječi ili obrede, to ću se na tim manjkavim mjestima siliti da idem vrlo mirno i lagano, makar neko vrijeme u tome nešto pretjeravao. To isto vrijedi i za druge obrede: sakramente, blagoslove, pokope itd.

Za časoslov ću unaprijed odrediti vrijeme kad ću ga moliti. Kad to vrijeme dođe, prisilit ću se, po što po to, da sve ostavim. Pod svaku cijenu hoću da mi moljenje časoslova bude pravom molitvom što dolazi iz srca. Naglost ubija djelovanje ove velike blagoslovine što je liturgija, i ne da joj da u meni podržava onaj duh molitve bez kojega bih, i pod vanjštinom veoma gorljiva svećenika, u Isusovim očima stajao kao mlitav svećenik ili još i manje. Strašna je odista ona riječ sv. Pisma: proklet tko djelo Božje nemarno obavlja (Jer. 48, 10.).

Kojiput ću opet obuhvatiti jednim uzlijetom srca i sveukupnim pogledom, sintezom Vjere, opći

smisao otajstva onog doba crkvene godine, i njim hraniti svoju dušu.

Gdjekad će pak to biti koji čin duše kod kojega ću se dulje zaustaviti i njim se blažiti, kao n. pr. čin vjere ili ufanja, želje ili kajanja, žrtvovanja ili ljubavi.

Kadikad će mi biti dosta i jedan pogled, srdačan i trajan, o kojoj savršenosti Božjoj, o kojem nazivu Isusovu, o Crkvi, o svom ništavilu i svojoj bijedi, o svom kršćanskom, svećeničkom ili redovničkom pozivu i časti. Ovakav pogled povećava vjeru, a osobito ljubav, i ostvaruje već ovdje na zemlji obećanje dano čistim i gorljivim dušama: blaženi čista srca, jer će oni Boga gledati (Mat. 5, 8.).

* * *

Tako će mi svaki obred biti odmorom duši, koja će na taj način odahnuti od poslova što su je nastojali ugušiti. Daleko od toga da mi liturgija bude teretom, bit će mi ona jednom od najvećih utjeha u životu. Ta po njoj se sjedinjujem, kao njegov ud i njegov službenik, sa Isusom koji je Radost Izabranikâ. Sjedinjen s Njime, naučit ću se okoristiti križevima ovoga života, da njima sijem snopove svoje vječne sreće. A liturgičnim ću svojim životom, uspješnije nego ikakvim drugim apostolatom, biti svijestan da za sobom vučem druge duše na putu spasenja i svetosti.

4. Straženje nad vlastitim srcem ugaoni je kamen nutarnjeg života, dakle i apostolskog djelovanja.

Hoću, o Isuse, da se moje srce postojano i brižno čuva svake ljage, i da se **sve više i više sjedini** s Tvojim Srcem, u svim mojim poslovima, razgovorima, odnosima itd.

Negativna strana ove odluke hoće da od mojih djela odstrani svaku mrlju, bilo to u namjerama ili u samom izvršenju djela. A pozitivna strana hoće da mojim djelima bude dušom sve veća vjera, ufanje i ljubav. Ali kako ćemo sve to postići?

Čistu ćemo nakanu postići ako veoma pomno pazimo na sebe u početku, a osobito u daljnom razvoju naših djela.

U početku je ta pažnja potrebna, jer ako su ova djela ugodna, korisna ili odgovaraju našim naravnim nagnućima, onda se narav sama po sebi njima poda, primamljena nasladom ili korišću. Koliku li pažnju, dapače koliku vlast treba imati sam nad sobom, da se zapriječi te i volju za sobom ne povuku utisci onih naravnih poticala, koji joj se ulaguju, koji je draškaju i mame?

A osobito je u nastavku djela ta pažnja potrebna stoga, jer sve da smo u početku i odoljeli vabljenju naše sjetilnosti ili sebeljublja, još nijesmo od toga za kasnije sigurni, ako na sebe sveudilj ne budemo izbliza pazili. Srce bi se naime naše, neprestano izloženo

utiscima i osjećajima ugodnosti ili koristi što ih nalazi u vršenju nekih djela, malo po malo umekšalo; narav se, premda stuknuta prvim samozatajama, probudi i uzme opet maha; domala sebeljublje nevidno i neopazice prokriomčari svoje sebične namjere umjesto onih dobrih s kojima smo djelo bili započeli: odatle i dolazi, tko bi znao u koliko navrata, ono što kaže sv. Pavao, da nakon što se je počelo po duhu, svršava se po tijelu, to jest po niskim, zemaljskim ili sebičnim vidicima. (P. Caussade.)

Straženje nad vlastitim srcem bit će pravim toplomjerom kolika je praktična vrijednost moje jutarnje molitve ili mog liturgičnog života. Jer će moj nutarnji život biti ono, što bude moje straženje nad vlastitim srcem: čuvaj nadasve srce svoje, jer iz njega proizlazi život (Prov. 4, 23.).

Po molitvi i liturgičnom životu vraća mi se polet da žudim za sjedinjenjem s Bogom. Ali će istom po straženju nad svojim srcem biti putniku moguće da se okoristi onom hranom što ju je blagovao prije polaska na put ili za odmorâ diljem puta.

Ovo straženje nad vlastitim srcem nije drugo nego **postojana** ili bar česta briga da očuvam sve svoje čine, kako već jedan za drugim dolaze, od svega što bi ih kvarilo ili u njihovoj namjeri ili same u sebi.

Briga mirna, spokojna, bez naprezanja, zajedno i ponizna i snažna, jer je osnovana na djetinjski pouzdanom uticanju k Bogu.

To je mnogo više rad mog srca i volje nego li pameti, koja mora ostati slobodna za izvršivanje mojih dužnosti. Daleko od toga da bi straženje nad vlastitim srcem smetalo mome djelovanju, ono ga još usavršuje, jer ga uravnava po duhu Božjem i udešava ga prema staleškim mojim dužnostima.

Tu vježbu hoću da izvršujem u svako vrijeme. Ona će sastojati u tome da motrim, srcem, sadašnje svoje čine i umjereno pazim na razne dijelove svoga djela redom kako mi dolaze da ih obavim. To upravo znači tačno ispuniti ono *Age quod agis* — čini što činiš, t. j. svom se pomnjom daj na posao što ga sad imaš da obaviš. Moja će duša, kao budna straža, paziti na sva gibanja mog srca, na sve što se zbiva u mojoj nutrini: na utiske, nakane, strasti, nagnuća, u jednu riječ na sve moje nutarnje i vanjske čine, na misli, riječi i djela.

Dakako, to će straženje nad vlastitim srcem iziskivati neku sabranost, i neće uspjeti ako mi je duša rasuta.

Ali ću čestim vježbanjem malo po malo steći naviku koja će mi posao sasvim olakšati.

*Quo vadam et ad quid*¹⁾? Šta bi učinio Isus, kako bi se on ponio na mom mjestu? Šta bi mi on savjetovao? Šta od mene zahtijeva u ovaj čas? To će

¹⁾ Kamo idem i zašto? — Riječ, koju je sv. Ignacije sam sebi često govorio i na koju se njegove *Duhovne Vježbe* često osvrću.

biti pitanja koja će sama od sebe izbiti u mojoj duši željnoj nutarnjeg života.

Kad se budem ćutio ponukanim da pođem k Isusu po Mariji, ovo će straženje nad vlastitim srcem još lakše biti srdačno i čvrsto. Uticati se ovoj dobroj Majci postat će neprestanom potrebom moga srca.

Tako će se ispuniti ono **Ostanite** u Meni i Ja u vama (Jo. 15, 4.), u čemu su sadržana sva načela nutarnjeg života.

Što ti, o Isuse, ističeš kao plod Euharistije: u Meni ostaje i Ja u njemu, to hoće moja duša da postigne straženjem srca, koje će me sjediniti s tobom.

U Meni ostaje. Da, ja ću se odista smatrati kao kod kuće u tvom božanskom Srcu, sa pravom da raspolazem svim tvojim bogatstvom, crpeći iz neizmjer-nih riznica posvećujuće Milosti i tvojih djelujućih Milosti.

I Ja u njemu. Ali ćeš, po mom straženju nad vlastitim srcem, i ti o moj ljubljani Spasitelju, biti odista kao kod svoje kuće u mojoj duši. Jer moja će nastojanja i ići za tim, da sve moje sposobnosti budu tvojim kraljevstvom; da ne učinim ništa izvan tebe, nego da u svako svoje djelo stavim danomice to veću snagu ljubavi.

Moje će straženje nad vlastitim srcem uroditi plodovima postojane nutarnje sabranosti, duhovnoga boja, zaposlenog i sređenog života, i neprocjenivog umnoženja zaslugâ.

Tako će, o Isuse, moje neizravno sjedinjenje s Tobom po mojim djelima, to jest po onim odnosima što ću ih po Tvojim volji imati sa stvorenjima, postati posljedicom mog izravnog sjedinjenja s Tobom po molitvi, liturgičnom životu i po sakramentima. A u oba će slučaja ovo sjedinjenje proizlaziti iz vjere i ljubavi pod utjecajem milosti. U izravnom sjedinjenju imam u vidu Tebe moj Bože, i samo Tebe. U neizravnom se bavim drugim stvarima, ali iz poslušnosti prema tebi, i tako su mi i one sredstvom da se sjedinim s tobom. Ostavljam te da te nađem, u vršenju tvoje volje. I ova je božanska volja onaj jedini svjetionik na koji, po straženju nad vlastitim srcem, bez prestanka upirem pogled e da moja djelatnost bude sva upravljena tebi na službu. U jednom dakle kao i u drugom slučaju mogu reći: dobro mi je prianjati uz Boga (Ps. 72, 28.).

Pogrješno je dakle misliti da moram odgoditi djelovanje ili čekati dok bude svršeno, ako hoću da se s Bogom sjedinim. Pogrješno je držati da neki poslovi mogu nada mnom zagospodovati i prepriječiti mi slobodno sjedinjenje s Bogom. Ne, Bog hoće da budem slobodan, da me rad ne drži pod sobom; da mu budem gospodarom a ne robom. I za to mi daje svoju milost, samo ako ostanem vjeran straženju nad svojim srcem.

Čim dakle, iz raznih okolnosti i događaja kojima uvijek Providnost Božja rukovodi, svojim vrhunaravnim

praktičnim oćutom razaberem da je ovo ili ono djelo uistinu izraz Volje Božje, dužnost mi je da mu se ne izmičem, niti da se u njemu naslađujem. Treba da ga se prihvatim te ga izvedem jedino stoga, e da izvršim Božju volju. Samoljublje bi mu naime kvarilo vrijednost i umanjilo zaslugu. *Quod et quomodo et quia Deus vult* — što i kako i jer Bog hoće.

„U dobru se djelu, kaže P. Desurmont, nalazi skrivena neka naslada, čast, slava, nešto za čim je naša narav vanredno pohlepna, često još pohlepnija nego za zlim djelom. Duša i ne sluti ovoga crva što podgriza, ovoga istančanog egoizma koji ugušuje djelujuću milost. Iz dobrote prema nama, kao i zbog svoje slave koja samo njemu pripada, naš se je Gospodin izjavio za svoju osobu ravnodušnim za sva pojedinačna dobra. I odlučio je da će mu se samo jedna stvar sviđati, njegova božanska volja. I to tako, da će si jedno ništa, koje je u skladu sa njegovom voljom, zaslužiti nebo, a čudesna djela učinjena bez nje, ostat će bez nagrade. Stoga si treba u svemu postaviti kao cilj ne samo koje dobro djelo, nego dobro djelo koje Bog hoće, to jest Božju volju.“ (*Le retour continuuel à Dieu.*)

I. Kako je potrebno straženje nad svojim srcem.

Bog je sama Svetost, i on ovdje na zemlji ne pripušta duše k sebi u povjerljivo općenje, osim koliko se ona trudi da uništi ili ukloni sve što bi je moglo okaljati.

Duhovna lijenost u podizanju svoga srca k Bogu; neuredna sklonost k stvorenju; otresitost i neustrpljivost; osjetljivost, mušičavost, mekoputnost, traženje udobnosti; sklonost govoriti bez pravog razloga o tuđim pogrješkama; rastresenost, izvjedljivost bez ikakva odnošaja prema slavi Božjoj; brbljavost, govorljivost, neutemeljeni i prenagljeni sudovi o bližnjemu; isprazna samodopadnost; prezir prema drugima i prosuđivanje njihova ponašanja; kod svojih djela imati za cilj da nas ljudi radi njih cijene i hvale; isticanje vlastitih prednosti; preuzetnost, tvrdoglavost, zavist, nepoštivanje vlasti, mrmljanje; neumrtvljenost u jelu i pilu, itd.: **kolikog li mravinjaka lakih grijeha** ili barem svojevolutnih nesavršenosti, koji me može da liši obilnih milosti što mi ih je Bog od vijeka pripratio.

Što će biti moja molitva i moj liturgični život ako me postepence ne dovedu do toga te mi duša bude dosta sabrana, da uzmogne uvijek budno paziti i na one pogrješke, što ih počinjam iz same prirodene slabosti; ako me ne pomažu da se brzo pridignem čim moja volja počne kolebati; ako me ne potiču da si dapače u nekim slučajevima sam naložim neku kaznu?

Nije li to velika stvar reći, da bez straženja nad vlastitim srcem ja mogu sapeti i onemogućiti djelovanje Isusovo u sebi?

Mise, pričesti, ispovijedi, druge vježbe pobožnosti, posebna zaštita božanske Providnosti u poslu moga vječnog spasenja, briga mog Anđela čuvara, što velim? i sama tvoja materinska skrb nada mnom, o moja bezgrješna

Majko, sve to može mojom krivnjom biti sputano i obesplodeno.

Ako ne uzimadnem dobre volje da si naneseš onu silu koju Isus iziskuje riječima: siloviti ga otimaju (Mat. 11, 12.), onda će sotona neprestance tražiti da moje srce zavede i oslabi, i da mi obmanama iskrivi savjest.

Neki tvoji posrtaji, o moja dušo, koje označuješ kao puku slabost, možda posve drugo nešto znače u očima Božjim. Kako možeš protivno ustvrditi, ako se ne vježbaš u straženju nad vlastitim srcem, i ako ne nastojiš ostvariti ovaj program: hoću da postignem te za Isusa pričuvam poticalo, pokretni razlog svakog svog djela?

Bez ove odluke o straženju nad vlastitim srcem ne samo da za Čistilište gomilam strašne i duge kazne, nego, ako još i ne padam u smrtni grijeh, ipak sam na strmini koja neumitno k njemu vodi. Mislim li na to?

II. Prisutnost je Božja temelj straženja nad vlastitim srcem.

Ako sam, kako se uzdam, u stanju milosti posvećujuće, onda ti, o Presveto Trojstvo, obitavaš u mom srcu, sa svom svojom slavom, sa svim svojim beskrajnim savršenostima, takovo kakovo stanuješ u Nebu, premda sakriveno pod velom vjere.

Nema časa gdje ne upravljaš svojih očiju na mene, da razaznaješ moja djela.

Tvoja pravednost i tvoje milosrđe neprestano u meni djeluju. Da odgovoriš mojim nevjernostima, čas od mene ustežeš svoje poizbor milosti, ili prestaješ materinskom brižnošću ravnati događajima koji bi imali inače okrenuti se meni na uhar; čas, da me opet k sebi dovedeš, opsipaš me novim dobročinstvima.

Kad bi tvoje obitavanje u meni bilo za mene najvažnijim događajem, od kojega ne može biti ništa dostojnije što bi na sebe priteglo moju pozornost, zar bi tako često i tako dugo mogao biti a da na to ne pomislim?

Nijesu li iz toga, što nijesam mario za ovu temeljnu činjenicu moga opstanka, potekli neuspjesi u svim mojim pokušajima da se naviknem stražiti nad vlastitim srcem?

Strelovite molitvice, opetovane u redovitim razmacima dana, imale bi mi dozvati u pamet ovo stanovanje Boga u meni, sačinjeno od same ljubavi. Jesi li, o moja dušo, do današnjeg dana dosta učinila, da takovim biljezima, opetovanim **svakog sata barem po jedamput**, označiš razmake svog života? Jesi li se dosta okoristila svagdanjom svojom molitvom i liturgičnim životom, da se od vremena do vremena navратиш, makar samo za nekoliko časaka, u skrovito svetište svog srca, da se tu pokloniš beskrajnoj Ljepoti, Neizmjernosti, Svemogućstvu, Svetosti, Životu, Ljubavi, u jednu riječ najvišem u i savršenom Dobru koje se je udostojalo tu stolovati i koje je tvoje Počelo i tvoja Svrha?

Kakovo mjesto zauzimaju u mom dnevnom rasporedu duhovne pričesti? Pa ipak su mi one svaki čas pri ruci, ne samo da me podsjetu na prebivanje Presvetog Trojstva u meni, nego da još to prebivanje uvećaju, nanovo ulijevajući Otkupiteljsku Krv u moju dušu!

Kako sam do sada cijenio ove dragocjenosti postavljene mi diljem puta? Bilo bi mi se dosta samo prignuti da te dragulje poberem i svoj vijenac njima zakitim. Kako sam daleko od onih duša koje, jednako prosljeđujući svoje poslove ili razgovore, na tisuće se puta na dan navraćaju svome božanskom gostu! One su postigle tu naviku, i njihovo je srce ondje gdje im je blago.

III. Pobožnost prema Blaženoj Djevici olākšava straženje nad vlastitim srcem.

O prečista moja Majko! riječ me je tvoga Sina na Kalvariji stoga učinila tvojim djetetom, e da me pomažeš te svoje srce očuvam po Isusu sjedinjeno sa Presvetim Trojstvom.

Hoću da sve češće zazivanje što ću ga k tebi upravljati, ide osobito za ovim straženjem nad vlastitim srcem, da mu očistim težnje, namjere, osjećaje i odluke.

Neću se više izmicati tvome slatkom glasu: „zaustavi se, moj sine, ispravi svoje srce. Ne, nije istina da u ovaj čas težiš jedino za slavom Božjom.“ Koliko si mi puta, u mojim rastresenostima

ili u nesređenoj mojoj zaposlenosti, upravlja taj materinski poziv! I koliko li sam ga puta, žali Bože, ugušio!

Odsele ću, o moja Majko, poćutjeti ovaj glas tvoga Srca, i moja će mu vjernost odgovoriti tim, da ću se pri njemu odlučno i odrješito zaustaviti. Možda samo za tren oka, ali opet dosta da si stavim jedno ili drugo od ovih pitanja: za koga je ovo sad djelo? Kako bi Isus radio na mom mjestu? Ovo iskreno pitanje u vlastitoj nutarnjosti, kad je prešlo u stalnu naviku, sačinja ono što zovemo straženjem srca. Ono je postojana ovisnost o Bogu, koji u nama živi, ovisnost i upogled najmanjih pojedinosti našega života.

IV. Kako ću postići straženje nad vlastitim srcem.

Uzdišem gledajući kako diljem svojih poslova ostajem u dugim razmacima izvan prisutnosti Božje. Uzdišem kako sam se tu sav na izvan rasuo, te mi se potkradaju mnogobrojne pogreške, u kojem se god inače ja duševnom stanju nalazio: u smjesi gorljivosti i nesavršenosti, ili u izrazitoj mlitavosti. Ali hoću da odmah od danas nastojim toj nevolji doskočiti, vježbajući se u straženju nad vlastitim srcem.

Ujutro ću kod molitve **odlučno i jasno odrediti jedan čas u mom poslu**, gdje ću se, sveudilj gorljivo obavljajući taj posao što ga od mene Bog iziskuje, opet i oko toga potruditi da, **što savršeniije**, živim nutarnjim životom: budno stražeći nad svojim srcem pod tvojim

pogledom, o Isuse, i utičući se k tebi, isto tako kao da sam učinio zavjet težiti za onim što je savršeniije.

Počet ću sa po pet časova (minutâ), pa i manje, ujutro i na večer; pazit ću više na to da tu vježbu što savršeniije izvedem, nego li koliko će mi trajati; trudit ću se da je sve bolje i bolje obavim; i da usred posla, **ma da me**, i baš **najviše** onda kad me taj posao veoma zaokuplja, radim poput kakova sveca čistoćom svoje nakane, straženjem nad svojim srcem i nad svim svojim moćima, veledušnošću u radu; sve u jednu riječ, onako kako bi radio sam Isus kad bi imao obaviti ovaj isti posao.

Ta vježba jest ostvarenje onoga što Bossuet naziva „časom čuvstvene samoće, što si ga treba pod svaku cijenu pričuvati diljem dana.“ To je ono isto, što je tako silno svjetovao sv. Franjo Saleski pod imenom duhovnog osamljenja. „U toj vježbi duhovnog osamljenja i strelovitih molitava leži veliko djelo pobožnosti. Ova vježba može nadoknaditi sve druge molitve, a nje se ne može nadomjestiti gotovo nikakvim drugim sredstvom. Bez nje se ne može drukčije van zlo provoditi djelotvorni (aktivni) život... i rad neće biti drugo van pometnja.“ (Uvod u pobožan život, 2. dio, pogl. 3.)

Tim putom ću se uvježbati u praktičnom nutarnjem životu, i u suzbijanju običajne svoje rastresenosti. Ja hoću Isusa. Hoću njegovo kraljevstvo. Hoću da se njegovo kraljevanje u meni nastavi i onda, kada dođe vrijeme spoljašnje zaposlenosti. Neću da

moja duša bude kao klanac otvoren svima vjetrovima, i da se ona stavi u položaj te ne može živjeti sjedinjena sa Isusom, budna, puna ponizne molitve i srčanosti.

Za ovoga će kratkoga časa ostati moje oko, bez naprezanja, ali tačno uprto na razna poticala koja mi vode dušu, i ova si neće ništa oprostiti. A moja će opet dobra volja biti nepokolebivo odlučna u tome, da ništa ne propusti te u ovome tako kratkom vremenu živi savršeno. Moje će srce od svoje strane odrješito nastojati da se često utiče Našemu Gospodinu, e da se održi u ovom **pokušaju svetosti**.

Ova će vježba biti srdačna, radosna i široko grudna. Trebat će mi dakako pozornosti i samozataje da se održim u prisutnosti Božjoj te da uskratim svojim sposobnostima i sjetilima sve što godi naravi. Ali se neću zadovoljiti ovom negativnom stranom. Trsit ću se osobito da proniknem ovu vježbu snažnom ljubavlju koja će dati mojim djelima potpuno savršenstvo i vrijednost, ponajprije brižno nastojeći da imadem čistu nakanu, a onda sve veću nesebičnost i veledušnost u djelovanju.

Na večer u općem ispitivanju savjesti (ili u posebnom, ako smo to odabrali za predmet) strogo pretresti kakvi su mi bili ovi časovi pozornijega i nesmetanoga straženja nad vlastitim srcem, u Isusovoj blizini. Zadati si kaznu, malu pokoru (makar to bilo samo da si uskratimo malo vina ili voća a da niko toga ne opazi, ili da što kratko izmolimo rukama unakrst, ili nekoliko odmjerenih udaraca ravnalom ili čim

tvrdim po prstima), ako pronađem da nijesam bio dosta pomnživ, dosta gorljiv, da nijesam dosta moleći prosio ni dosta ljubio diljem ovoga pokušaja straženja nad vlastitim srcem, to jest pokušaja da sjedinim nutarnji život sa djelotvornim (aktivnim) životom.

Koliko li ću ovom vježbom dobiti novih pogleda o grijesima i nesavršenostima!

Ovi će se blaženi časovi malo po malo, u svojim posljedicama, odraziti na slijedeće časove. Ipak ih neću produživati van nakon što sam prije gotovo iscrpio sve što mogu da zapazim svetosti, savršene izvedbe i snažne ljubavi.

Bit će mi glavna briga da dobro obavim ovu vježbu, a ne koliko će mi ona trajati. U meni će se to više buditi žeđa da produžim ove kratke časove, što budem tačnije upoznao što sam i šta od mene Isus očekuje. Malo po malo će mi ova spasonosna vježba preći u običaj i potrebu, a Isus će mojoj duši, tako očišćenoj, otkriti tajne života ujedinjenja s Njime.

V. Uvjeti straženja nad vlastitim srcem.

Tkivu moga života osnova je sva više ili manje okaljano. Iz ovoga **osvjedočenja**, od kojega me sotona nastoji rastresti, rađa se nepouzdanje prema samu sebi i prema stvorovima. Cijepljeno na moju želju da budem Isusov, ono će neumitno uroditi ovim plodovima:

Budnošću, iskrenom, blagom i mirnom, koja se pouzdaje u milost i osniva se na suzbijanju rastresenosti

i prevelikog popuštanja prohtjevima svoje naravi. Čestim obnavljanjem svoje odluke. Ne umornošću u kojoj ću uvijek nanovo započeti, pun pouzdanja u Isusovo milosrđe prema duši koja se ozbiljno bori da postigne straženje nad svojim srcem. Sve većom sigurnošću da se ne borim sam, nego da sam sjedinjen sa Isusom koji živi u meni, s Marijom svojom Majkom, sa svojim Anđelom čuvarom i svecima, kojima ću se često i srdačno uticati, da me pomognu te činim sve što Bog hoće, kako hoće i jer On to hoće.

O kako će mi se preobraziti život, ako očuvam svoje srce u sjedinjenju s Tobom, o Isuse!

Moja pamet može da bude posve zaokupljena sadašnjim djelovanjem. Ali je pri tome moguće da moje srce ne prestaje **disati u Isusu**, kako to zna biti i kod vanredno zaposlenih duša, ali sjedinjenih sa Isusom. Za tim ću i ja težiti diljem svojih poslova.

Pravo shvaćeno straženje nad vlastitim srcem ne samo da mi ne umanjuje prave slobode djelovanja u izvršivanju svih mojih staleških dužnosti, nego će je dapače disanje moje duše u ozračju Isusove ljubavi još povećati, i učinit će mi život vedrim, sunčanim, snažnim i plodnim.

Namjesto da budem robom svoje oholosti, svoje sebičnosti ili svoje lijenosti, namjesto da stenjem pod jarmom strasti i vanjskih utisaka, postat ću sve to slobodnijim. Tu ću svoju savršeniju slobodu često Bogu prikazati, u priznanje svoje ovisnosti o njemu.

I tako ću se učvrstiti u pravoj poniznosti, koja je temelj bez kojega bi sav nutarnji život bio samo prevara i utvara. Poniznost je podvrženost čovjeka prema Bogu; i u toj je podvrženosti sadržan sav nutarnji život Spasiteljev.

I ja hoću da imadnem dijela na onoj vatri ljubavi, kojom je Isus uvijek slušao i primao volju svoga Oca. Na taj ću način zavrijediti da ću i u nebu imati dijela u slavi, što je uživa čovječja narav Isusova zbog svoje divne ovisnosti u poniznosti i ljubavi: postao je poslušan... zato ga je Bog i uzvisio (Philipp. 2, 9.).

5. Apostolskom posleniku treba žarka pobožnost prema Bezgrješnoj Djevici.

Kao član Cistercitskog reda koji je tako naročito Mariji posvećen, kao dijete svetog Bernarda, koji je kroz pola vijeka bio nenadmašivim apostolom Evrope, zar bismo mi smjeli zaboraviti da je sveti opat od Clairvaux-a¹⁾ pripisivao Mariji sve svoje napredovanje u sjedinjenju sa Isusom, sve svoje uspjehe u apostolskom radu?

Svi znaju šta je, kod narodâ i kod kraljevâ, u crkvenim saborima te utjecajem na srca papâ, značio apostolat sv. Bernarda, koji ostaje najslavnijim sinom svetog Patrijara Benedikta.

¹⁾ T. j. sv. Bernardo, koji je pripadao istom Redu (cistercitskom), kao i naš pisac, trapistički opat Dom J. B. Chautard. (Op. prev.)

Svi slave njegovu svetost, njegov veleum, njegovo duboko poznavanje Svetih Knjiga, pronicavu duhovnu slast i blagopomazanje spisâ ovoga posljednjeg od Crkvenih Otaca.

Ali što najviše u sebi izražava zadivljenje kasnijih vijekova prema svetom Naučitelju, to je naziv „pjevača Marijina“, što su mu ga dali: Cytharista Mariae.

„Pjevač Marijin“: nikada ga nije natpjevao nijedan od svih onih koji su uzvisivali slave Majke Božje. Sveti Bernardin Sienski i sveti Franjo Saleski, isto kao i Bossuet, sveti Alfonzo, blaženi Grignon de Montfort itd., obilato crpu iz blaga sv. Bernarda kada hoće da o Njoj govore, i da nađu dokazâ u potkrepu ove istine što je sveti Naučitelj ističe: „sve nam dolazi po Mariji.“

„Gledajmo, moja braćo, kojim osjećajima pobožnosti Bog hoće da mi častimo Mariju, On koji je u Nju stavio puninu svakog dobra. Ako ima u nama koja nada, koja milost, koji zalog spasenja, priznajmo da to sve pretječe na nas od One koja je obasuta dražestima... Odstranite ovo sunce što rasvjetljuje svijet, i nema više dana. Uklonite Mariju, ovu zvijezdu mora, našega velikog i pustog mora, šta onda ostaje van dubok mrak, sjena smrti i gustih tmina? Iz dna dakle našeg srca, iz samih dubina naše duše i svim svojim željama treba da štujemo Djevicu Mariju, jer je to volja Onoga koji je htio da sve imamo po Njoj“. (Sv. Bernardo, Sermo in Nativ. B. M. V.)

Oslanjajući se na ovu nauku ni malo se ne bojimo ustvrditi ovo: štogod apostolski poslanik činio za svoje spasenje i svoj duhovni napredak i za plodnost svoga apostolskog rada, u pogibelji je da sve gradi na pijesku, ako njegova djelatnost ne počiva na osobitoj i naročitoj pobožnosti prema Našoj Gospi.

a) **Za vlastiti nutarnji život.** Pobožnost apostolskog poslenika prema nebeskoj Majci nije dosta snažna, ako nema u sebi ništa od vatrenog oduševljenja, te ako mu se štovanje prema Njoj sastoji gotovo samo od izvanjskih čina. Kao što njezin Sin gleda na srce, tako i Ona prosuđuje koja su joj prava djeca po tome, kolikom snagom naše srce uzvraća ljubav njezinoj ljubavi.

Srce čvrsto osvjedočeno o veličinama, povlasticama i službama One koja je zajedno Majka Božja i Majka ljudi;

srce proniknuto ovom istinom, da borba proti pogriješkama, sticanje kreposti, kraljevstvo Isukrstovo u dušama, prema tome sigurnost spasenja i posvećenje — da sve to stoji u razmjeru sa stepenom pobožnosti prema Mariji¹⁾;

¹⁾ Nitko se ne spasava osim po tebi, Majko Božja. Nitko ne prima dara Božjega van po tebi, o milosti puna (Sv. German). Svetost raste istim razmjerom kao i pobožnost što je se goji prema Mariji (P. Faber).

srce obuzeto ovom mišlju, da sve biva lakše, sigurnije, slađe i brže u nutarnjem životu, kada se radi s Marijom¹⁾;

srce koje, štogod se dogodilo, prekipljuje pouzdanjem prema Onoj, kojoj iskustvom poznaje nježnost, predusretljivost, milinu, milosrđe i veledušnost²⁾;

srce sve više i više ražareno ljubavlju spram One koju ono ne rastavlja od nikoje svoje radosti, koju pridružuje svim svojim mukama i kojom prolaze svi njegovi osjećaji:

sva ova čuvstva vjerno odrazuju srce svetoga Bernarda, toga uzora spoljašnjeg djelotvornog života za dobro bližnjega. Tko ne poznaje onih riječi koje su previrale iz duše ovoga svetog opata kad je, tumačeći svojim redovnicima Evanđelje Poslan bi Anđeo, uskliknuo:

„O ti, koji uviđaš da u strujama ovoga prolaznog života više plutaš usred oluja i vihora nego li što ho-diš po zemlji, ne odvrćaj očiju od sjaja ove zvijezde, ako nećeš da propadneš u pogibiji. Ako nasrnu vjetrovi napasti, ako udariš o klisure nevoljâ, pogledaj zvijezdu, zovi Mariju. Ako te vitlaju valovi oholosti, slavičnosti, ocrnjivanja, zavisti, pogledaj zvijezdu, zovi Mariju. Ako srdžba ili lakomost ili tjelesna požuda nasrće na brodić

¹⁾ S Marijom će se više napredovati u ljubavi prema Isusu u jednom mjesecu, nego li u više godina živeći manje sjedinjen s ovom dobrom Majkom (B. Grign. de Montf.).

²⁾ Djeco moja, Ona je moje najveće pouzdanje i sav razlog mojega ufanja (S. Bern.).

tvoje duše, pogledaj k Mariji. Ako te smućuje strahota zločinâ, zastiđuje rugoba savjesti, straši grozota suda, ili počneš tonuti u močvaru sjete i bezdan očaja, misli na Mariju. U pogibeljima, u tjeskobi, u dvojnama, na Mariju misli, zazovi Mariju. Nek ti se ne udalji od usta, nek se ne udalji od srca, te da isprosiš zagovor njezine molitve, ne zanemari primjera njezina života. Nju kad slijediš, ne lutaš; nju kad moliš, ne očajavaš; na nju kad misliš, nećeš zabluditi; ona kad te drži, ne posrćeš; kad te štiti, ne plašiš se; kad te vodi, ne malakšeš; kad ti je ona sklona, prispijevaš¹⁾.

Da završimo onim utješljivim riječima, što ih je divna Cistercitka sveta Gertruda, nazvana od Dom Guéranger-a „Gertruda Velika“, čula sa usnâ Presvete Djevice: „ne treba zvati mog Sina jedinim, nego mojim prvorodenim, mojim preslatkim Isusom. Ja sam ga prvog začela u svom krilu, ali iza njega ili bolje po njemu sam vas sve začela, da budete njegovom braćom i mojom djecom, jer sam vas posinila u utrobi moje materinske ljubavi.“ Sve u djelima ove svete Zaštitnice Trapistinki odrazuje duh svetoga Oca Bernarda upogled života sjedinjenja s Marijom.

b) Za plodnost apostolskog rada. Čovjek koji apostolski djeluje za dobro bližnjega, uvijek treba da, po primjeru svetoga Pavla, prije svega ide za tim, te

¹⁾ Veoma dragocjene upute kako ćemo postati i biti pravom djecom Marijinom, daje knjiga napisana od P. Lhoumeau-a: „La vie spirituelle à l'école du Bienheureux Grignon de Montfort“. (Paris, Oudin.)

porodi Isukrsta u dušama, bilo da mu je zadaća izvući ih iz grijeha, ili da se u njima rascvatu kreposti. A jer je Bog jedamput htio da nam dadne Isusa Krista po Presvetoj Djevici, taj se red više, kako veli Bossuet, ne mijenja: ona je rodila Glavu, i tako treba da rađa i udove.

Rastaviti Mariju od apostolata, značilo bi krivo shvatiti jedan od bitnih dijelova božanske osnove. »Svi koji su od Boga predizabrani za nebo, veli sv. Augustin, na ovom su svijetu sakriveni u krilu Presvete Djevice: tu ih ova dobra Majka čuva, hrani, uzdržava i uvećava, sve dok ih ne rodi na slavu iza smrti.«

Pravom zaključuje sveti Bernardin Sienski, da je nakon Utjelovljenja Sina Božjega Marija dobila kao neko pravo da vlada nad čitavim vremenitim poslanjem Duha Svetoga, tako da nikoje stvorenje ne prima milosti van po njezinim rukama.

Nu i pravi poklonik Marijin postaje od svoje strane svemoćan nad Srcem svoje Majke. Stoga zar može apostolski poslenik dvojiti o uspjehu svog apostolata, ako kao štovatelj Marijin raspolaže njezinom svemoći nad Krvlju Otkupitelja?

Zato i vidimo kako su svi veliki osvajatelji duša proniknuti vanrednom pobožnošću prema Svetoj Djevici. Koliki li se u njima očituje žar i snaga uvjeravanja, kad hoće da koju dušu izvuku iz grijeha! To je i razumljivo: mržnjom na grijeh i ljubavlju prema čistoći oni su jedno s Onom, koja se je sama nazvala Bezgrješnim Začetcem.

Na glas Marijin prepoznao je Preteča prisutnost Isusovu i poskočio od radosti u utrobi svoje majke. Koliku li će snagu riječi dati Marija svojoj pravoj djeci, da otvore Isusu dotada zatvorena srca!

Kakove li riječi znaju naći ljubljani pouzdanici Majke Milosrđa, da prepriječe, te očaj ne zavlada dušama koje su dugo zlorabile milosti Božje!

Radi li se o kojem nesretniku koji ne zna za Mariju? Sigurnost kojom je apostolski trudbenik pokazuje kao pravu Majku i utočište grješnika, otvara nove vidike.

Sveti je župnik od Ars-a nailazio katkada na grješnike koji su, zaslijepljeni, varali sami sebe, tješeći se kakovim vanjskim vježbama pobožnosti prema Blaženoj Djevici, e da uzmognu slobodnije griješiti bez straha od vječnog ognja. Njegova je riječ onda postala potresna, da pokaže krivcu kako takova preuzetnost pogrđuje Majku milosrđa, i da ga potakne, te ovu svoju pobožnost upotrebi kako bi izmolio milost da izmakne sili paklene zmiје.

U istom će slučaju sav uspjeh apostolskog poslenika, koji slabo štuje Mariju, u tome biti, da će radi njegovih reskih i ledenih riječi bijedni utopljenik pustiti tu zadnju dasku, što bi ga bila mogla spasti iz brodoloma.

Kad Marija živi u srcu evanđeoskog poslenika, osigurana mu je materinska rječitost da gane duše kod kojih je sve bilo uzalud. Izgleda kao da je Naš Gospodin divnom nježnošću htio upravo Majčinu posredovanju

pridržati najteže slučajeve apostolskog djelovanja, gdje je uspjeh zajamčen samo onima koji s Njom žive u povjerljivu saobraćaju. Po tebi je do nogu porazio neprijatelje naše. (Riječi liturgije.)

Nikada neće pravi sinovi Marijini do kraja iscrpsti svojih dokaza, sredstava, pa dapače i domišljatosti, kadgod u gotovo očajnim slučajevima bude trebalo ojačati slabe i utješiti neutješne.

Odluka Svete Stolicе, kojom je u Litaniје uvršten novi zaziv Majko dobrog savjeta, poziva se i oslanja na naslove što ih dajemo Mariji kao Blagajnici nebeskih milosti i Sveopćoj utješiteljici. Samo će svojim pravim poklonicima ova »Majka dobrog savjeta« otkriti, kao ono u Kani Galilejskoj, tajnu kako će i oni dijeliti vino snage i radosti. A kolikom li jasnoćom otkriva sveta Crkva svoju misao i svoje osjećaje o Mariji, kad je u najnovije vrijeme uvela posebnu svetkovinu njoj kao Posrednici svih milosti (31. svibnja)!

A najviše će ova Otimaljka srdaca — »Raptrix cordium« (izraz sv. Bernarda), — ova Zaručnica bivstvene božanske Ljubavi, staviti na usta svojih prijatelja žarke i plamenite riječi onda, kad bude trebalo govoriti dušama o ljubavi Božjoj, da se u njima upali ljubav Isusova i po ovoj da proklijaju u njima sve kreposti.

Svi koji smo apostolski poslenici moramo strastveno ljubiti Onu koju Pijo IX. zove Djevicom-Svećenicom, koja u svemu dostojanstvom nadvisuje

svećenike i velesvećenike. I ta nam ljubav daje pravo da nikada ne mislimo e je koje dobro poduzeće propalo, ako smo ga počeli s Marijom i ako hoćemo da ga nastavimo s Njom. Marija je naime uistinu osnovica i kruna svega što se odnosi na to, da Bog zakraljuje po njezinu Sinu.

Samo pazimo da si ne bismo umišljali kao da radimo s Njom, ako smo zadovoljni samo tim da joj podižemo oltare, ili ako činimo da joj se u čast pjesme pjevaju. Ona hoće od nas takovu pobožnost po kojoj mi uistinu i postojano živimo sjedinjeni s Njom, utičemo se njezinu savjetu, naša čuvstva prolaze njezinim Srcem i naše molitve često idu preko njezinih ruku.

Nadasve pak Marija od naše pobožnosti očekuje nasljedovanje svih kreposti kojima se divimo u Njoj, i da se bez pridržaja predamo i prepustimo njezinim rukama, te nas Ona zaodjene svojim božanskim Sinom.

Tim ćemo postojanim uticanjem k Mariji nasljedovati onoga vojskovođu naroda Božjega, koji je, prije polaska u bitku protiv neprijatelja, govorio Debori: »ako ti pođeš sa mnom, ići ću; ako nećeš, ne idem ni ja«; mi ćemo sva svoja djela odista činiti s Njom. Ne samo da će ona biti u našim važnijim odlukama, nego i u svim nepredviđenim zgodama, i u samim pojedinostima kod izvođenja naših osnova.

Ostanimo sjedinjeni s Našom Gospom od Presvetog Srca — u tome su nazivu sadržani svi ostali Marijini naslovi — pa nećemo nikada biti u pogibelji da nam djela pođu stramputicom, dođu u pro-

timbu sa našim nutarnjim životom, postanu opasnošću za naše duše, te više služe našoj slavi nego li slavi Boga našega. Naprotiv ćemo po našim organizacijama i drugim spoljašnjim poslovima uznapredovati k nutarnjem životu, k sve povjerljivijem sjedinjenju s Onom koja nam ima da osigura posjedovanje svoga Sina kroza svu vječnost.

Pogovor.

Do nogu prijestolja Marije Bezgrješne stavljamo ovaj svoj skromni rad.

Jedna nam glasovita bizantinska Gospina slika iz šestoga stoljeća lijepo predočuje savršen ideal apostolskog djelovanja. Presveta Djevica nosi u svojim prsima utjelovljenu Riječ Božju, Isusa obasjana krugom svijetla. Kao nebeski Otac, tako je i ona uvijek u sebi zadržala Riječ Božju što ju je dala svijetu. Kako se Rohault de Fleury izražuje, na toj se slici „Spasitelj sja usred njezinih prsiju kao Euharistija kojoj je veo bio rastrgan“. Isus u njoj živi. On je njezino srce, njezino disanje, njezino središte i život: slika nutarnjeg života.

Ali božanski Mladić ovdje vrši i apostolat. Slika ga prikazuje u položaju kako naučava: smotak Evanđelja drži u lijevoj ruci, desnu je ruku malo pridigao, pogled upire prema nama. A Djevica se pridružuje njegovoj riječi. Lice joj izgleda kao da i ona hoće da govori. Oči joj, široko otvorene, traže dušâ kojima bi mogla priopćiti svog Sina: to je slika djelujućeg (aktivnog) života propovijedanja i poučavanja.

Ruke joj raširene kao u Orantâ¹⁾ u katakombama, ili kao u svećenika kad prikazuje svetu misnu žrtvu:

¹⁾ Ženski likovi naslikani često u katakombama, raširenih na molitvu ruku. (Latinski O r a n t e s: oni koji se mole.) Op. prev.

Podsjećaju nas, da će poglavito po molitvi i po sjedinjenju sa žrtvom Isusovom biti dubok naš nutarnji život i plodan naš apostolat.

Ona živi od Isusa, po Isusu, njegovim životom, od njegove ljubavi, od sjedinjenja s njegovom žrtvom, i Isus govori u njoj i po njoj. Isus je njezin život, a ona je nositeljica Riječi Božje, njegov glasonoša, pokaznica Isusova.

Tako i duša koja se je posvetila apostolskom djelovanju za dobro bližnjega, dakle najplemenitijem od svih poslova i organizacija, treba da živi od Boga e da uzmogne uspješno govoriti o Njemu. Djelotvorni, aktivni život, da još jedamput to istaknemo, ne smije da u njoj bude drugo van previranje nutarnjeg života.

SADRŽAJ.

	Strana
PREDGOVOR	1
PRVI DIO: Bog hoće i spoljašnje djelovanje i nutarnji život.	
1. Spoljašnje djelovanje, prema tome i revnost, jesu po volji Božjoj	4
2. Bog hoće da Isus bude Život katoličkih organizacija	8
3. Što je nutarnji Život	13
4. Nutarnji je Život slabo poznat	25
5. Odgovor na prvi prigovor: Je li nutarnji Život besposlen?	29
6. Odgovor na drugi prigovor: Je li nutarnji Život sebičan?	37
7. Prigovor izvađen iz važnosti spasenja duša	44
DRUGI DIO: Zajedništvo djelatnoga i nutarnjega života.	
1. Pretežnost u očima Božjim nutarnjega života nad djelatnim	49
2. Spoljašnja apostolska djelatnost treba da bude ništa drugo van izljev nutarnjega Života	54
3. Osnovica, svrha i sredstva svake kršćanske organizacije moraju biti prožeta nutarnjim životom	58
4. Život nutarnji i život djelatni iziskuje jedan drugoga	63
5. Odličnost toga ujedinjenja	69

TREĆI DIO: Djelotvorni život je pogibeljan bez nutarnjega života, a zajedno s njim osigurava napredak u kreposti.

1. Izvanjski rad za bližnjega sredstvom je posvećenja onim dušama, koje žive nutarnjim životom; drugima može da bude opasan za spas njihove duše	72
2. Organizator bez nutarnjega života	80
3. Nutarnji je život za apostolskoga poslenika podloga svetosti	95
a) Nutarnji život osigurava dušu proti pogibeljima izvanjske službe	97
b) Nutarnji život apostolu obnavlja snagu	100
c) Podeseterostručuje mu snagu i zasluge	102
d) Daje mu radosti i utjehe	104
e) Očišćuje mu sve više dobru nakanu	107
f) Štiti apostola da ne klone	109

ČETVRTI DIO: O plodnosti što je nutarnji život daje organizacijama.

Nutarnji život je za organizacije uvjet njihovoj plodnosti	114
a) Nutarnji život privlači blagoslov od Boga	118
b) Po nutarnjem životu apostol posvećuje druge dobrim izgledom	122
c) Po nutarnjem životu postaje apostolski poslenik žarištem svrhunaravnog djelovanja	127
d) Nutarnji život daje evandeoskom posleniku pravu rječitost	154
e) Nutarnji život rada nutarnjim životom; stoga je njegov utjecaj na duše dubok i trajan	160
f) Važno je uzgojiti „elitu“ i rukovoditi pojedince u duhovnom životu	172
g) Nutarnji život se hrani Euharistijom: tu je sva plodnost apostolskog rada	199

PETI DIO: Neka načela i upute za nutarnji život.

1. Nekoliko savjeta za one koji djeluju kao organizatori. Osnovne istine. Načela. Praktični naputci	209
2. Bez molitve nema nutarnjeg života, dakle ni apostolskog djelovanja	214
I. Je li potrebna ustrajnost u molitvi?	214
II. Šta ima da bude moja molitva?	217
III. Kako ću se moliti? „Vidim.“ „Žedam.“ „Hoću.“ „Hoću s Tobom.“	219
IV. Kako se još može obaviti molitva?	229
3. Liturgični je život izvorom nutarnjeg života, dakle i apostolskog djelovanja	237
I. Što je liturgija?	237
II. Što je liturgični život?	240
III. Liturgični duh. — Tri načela	244
IV. Plodovi liturgičnog života	259
a) Po liturgičnom će životu sva moja djela od početka do kraja biti proniknuta svrhunaravnim duhom	259
b) Liturgični je život snažno pomagalo, da svoj nutarnji život uravnam prema Isusovu životu	263
c) Po liturgičnom životu živim nebeskim životom	268
V. Kako ćemo provoditi liturgični život	269
a) Daljna priprava	269
b) Neposredna priprava	272
c) Obavljanje liturgičnih čina	273
4. Straženje nad vlastitim srcem ugaoni je kamen nutarnjeg života, dakle i apostolskog djelovanja	278
I. Kako je potrebno straženje nad svojim srcem	283
II. Prisutnost je Božja temelj straženja nad vlastitim srcem	285

III. Pobožnost prema Blaženoj Djevici olakšava	
straženje nad vlastitim srcem	287
IV. Kako ću postići straženje nad vlastitim srcem	288
V. Uvjeti straženja nad vlastitim srcem	291
5. Apostolskom posleniku treba žarka pobožnost prema	
Bezgrješnoj Djevici	293
Pogovor	303

Ispravi:

Na str. 114., redak 4., mjesto: 1. Nutarnji život... čitaj:
Nutarnji život...

• Na str. 219., redak 20., mjesto: 3. Kako ću se moliti?
čitaj: III. Kako ću se moliti?

